

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

F. Bern. Smetuis.
Augustinianus
acquisivit Fe-
neramonda
17. 20.

BIBLIOTHEEK GENT

90048

Class. 1237

A PHTHONII
Sophistæ
PROGYM-
NASMATA.

*Editio cunctis, quæ
precefferunt emendator
et auctor.*

AMSTELODAMI,
Apud JOANNEM
A. MOLENIUM.
1665.

ALPHABET
et
PROGYM
NARRATA

Etiam cetera, que
propter hoc tractantur
in hunc modum.

ALPHABETI PRIMUM
et
PROGYM

APHTHONII
PROGYMNA-
Cam SMATA, *Disce;*

A RODOLPHO AGRICOLA

partim, partim à Johanne Maria Ca-
*Con*stantino, Latinitate donata; *tenerrimi*
Cam scholiis R. Lorichii, auctario novissimo, tum Fab-
ularum, & Chriarum tractationem, tum Genesios,
& Analyseos Logica, & Oratoria exem-
plum, ob oculos ponente.

Opus novissimum, emendatissimum, & elo-
quentiæ studiosis utilissimum,

Cam Indice accuratissimo & locupletissimo.

AMSTELODAMI,
Apud JOANNEM à MAANEN.
c1c l3c LXV.

THE ROYAL ACADEMY

OF SCIENCES

AND ARTS

OF GREAT BRITAIN

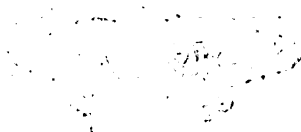
AND IRELAND

AND OF THE NORTH BRITISH

ROYAL SOCIETY

OF SCIENCES AND ARTS
OF GREAT BRITAIN

AND IRELAND

A D

BENEVOLUM
LECTOREM
TYPOGRAPHI

P R Æ F A T I O

Non est, cur Elo-
quentiæ studium,
Benevole Lector,
prolixâ verborum
circumtione commendetur, cui
necessitate ipsa coacti, uti-
litate summâ adducti, maxi-
mo labore, omne ingenii pe-
culum impendant, quicun-
que in mercatu literario, eru-
ditio-

Praefatio

ditionis amplissimas, & ditissimas merces coëmere defiderant. Nisi enim adeò necessaria esset, in vitæ humanæ confortio, Eloquentia; nisi tot utilitatibus, Humanum Genus, in hac vitâ, cumularet, tot Viri, sagacissimâ ingeniorum perspicaciâ pollentes, in ejus possessione acquirendâ, tantos labores non exantlarent, neque etiam tantis sudoribus eam anhelarent. Ita autem cum nobilissimâ hâc dicendi Arte comparatum est, ut Natura ipsam Eloquendi Facultatem cum homine in lucem proferens, Eloquentiam ordiatur, ac ipsius quasi basim, primis rudimentis fundet:

Ad Lectorem.

fundet : Adsciscat deinde sibi
adminiculum Artis , quam,
quasi ex visceribus suis, perspi-
caciâ eruditionis erutam , ad
ejus perfectionem adhibeat :
Perfectionem ipsam tandem
absolvat Usu, omnis actionis
promptæ magistro, utpote qui,
assiduâ, & indefinentibus ex-
ercitiis habitum, id est, agendi
promptitudinem, & dexteri-
tatem conciliat. Tria hæc ad
Eloquentiam perveniendi au-
xilia gubernat , & dirigit Ma-
gister, Facultatis Oratoriæ pe-
ritus , & docendi dexteritate
præditus, qui Eloquentiæ Stu-
diosum, jam, ad tanti studii la-
bores sustinendos , naturâ suâ

*

4

ido-

Præfatio

idoneum, præceptis non quidem multis & prolaxis, sed paucis, & nervosis, atque ex Rhetoricâ depromptis instruit, & modo, ac ratione Tyronibus aptâ, paulatim ab imis rudimentis ad perfectionem deducit. Eum in finem Progymnaſmata, à Veteribus olim introducta, hodierno adhuc tempore, Artis Tyronibus præſcribuntur, ut in iis ſe exercendo, pedetentim optatam metam contingere queant. Offerimus autem præſenti opusculo eadem, quamvis ſæpius typis diverſorum hætenus excuſa, novâ tamen editione renovata, & aucta Fabularum, & Chreiarum

Ad Lectorem.

rum tractatione, ut Artis Ty-
rones ex præscriptis exemplis,
cum eorundem exercitiorum
tractationem ipsam addiscant,
tum etiam percipiant, quem
ad verborum, & rerum copiam
acquiritendam aditum, multa,
& variae illæ Fabularum, &
Chreiarum variationes, ipsis
patefaciant. His adiungimus
Declamationis Exemplum Ty-
ronibus, qui ad Oratoriæ Fa-
cultatis studium informantur,
eâ de causâ præscriptum, ut
in Oratoriâ Praxi Logices, &
Rhetorices insignem concen-
tum ostendat; ac simul etiam
utriusque usum præclarum de-
monstrando patefaciat, quo
pacto

Praefatio

paſſo ſagacia Viſorum erudi-
torum ingenia, ipſam Artem
ex Naturâ eduxerint, & Na-
turalem Ordinem, Artificia-
li Methodo occultaverint;
Labore autem hoc noſtro il-
lud nos conſecuturos confi-
dimus, ut Tyronibus initia
faciliora reddendo, & Ma-
giſtris labores ſuos leviores
efficiendo, Rempublicam Li-
terariam alicujus ſaltem com-
modi compotes, & partici-
pes faciamus. Quod ſi con-
ſecuti fuerimus, ex ipſo fa-
vore, à qualicunque com-
modo, quod nos exhibuiſſe
Literatorum Coetui ſentie-
mus, proſectò anſam arripie-
mus,

Ad Lectorem.

mus, in posterum melius & plenius merendi de iis, qui conatus nostros qualescunque, serenioris vultus aspectu, & benevolentiori animo dignati fuerint.

Cl-

Clarissimo Viro

D. ANDRÆ CELLARIO,

Gymnasi Mornani Publici Zuffen-
dorpensi vigilantissimo,
CAROLUS AUGUSTUS PRÆFECTUS GYMNASII
-SISII OLEBONENSIS

IN pretio qua Bacche fuit tua Cella vilescit,
Celatasque tenet pessulus ipse fores.
Plus Phœbea valet; cui dum CELLARIUS
instat

Integra curam posteritatis agit.

Quid parient Musæ, parit cum talia Cella,
Queis Rhetorum majus dant Cerebella nihil.
Plaudite Scriptores, Musæque claudite Vates;
CELLARI partes Cella docentis obit.
Sic bona Gymnasio Gymnasmata scribis &
auget,

Qui bene Gymnasium Gymnasiarcha regit.

Meditando.

J. L. BLASIUS, J. Cru.

APHTHONII

DECLAMATORIS

Præexercitamenta.

FABULA, QUÆ GRÆCE

ΜΥΘΟΣ.

Fabula traxit à Poësis originem, qua Rhetores etiam communiter utuntur, quod admonitionibus sit idonea, & erudiendis imperitiis apta. Est autem Fabula, sermo

falsus, veritatem effingens.

Quid sit.

Varias sortitur appellationes. Nam modò Sybaritica, modò Cilix, modò Cypria dicitur, receptis pro Inventorum varietate nominibus. Obtinuit tamen, ac evicit, ut potius Æsopica vocaretur, quòd Æsopus omnium optimè fabulas conscripserit.

Sunt autem fabularum alie rationales, alie morales, alie mixtæ. Rationales sunt, quibus fingimus hominem aliquid facere. Morales, quæ ratione carentium morem imitantur. Mixtæ, in quibus utrumque, rationale, & irrationale, junguntur. Quod si admonitionem, cujus causa fabula inventa est, preposueris, προμύθοις, id est, ut ita dixerim, Prefabulationem: Si verò postposueris, ὑπομύθοις, hoc est, Adfabulationem, appellabis.

A

EXEM-

EXEMPLUM FABULÆ
Formicarum & Cicadarum juniores
ad laborem adhortantis.

Flagrans aestatis erat fervor, cum Cicada continuis indulgebant cantilenis, latoque inter arbusta strepebant carmine; At Formica laboribus intenta, victum querebant, colligebantque fructus, quibus hyberno tempore vescerentur. Ingruente igitur hyeme, partis Formica nutriebantur: Sed inertibus Cicadis oblectans illa voluptas cessit in inopiam, atque famem. Sic, qui laborem in juvenia subterfugiunt, in senectâ tabescunt egestate.

S C H O L I A.

Quintilianus, optimus eloquentiæ magister, præcipit, adolescentes in minoribus dicendi facultatis operibus antè exercendos esse, quàm ad magnum illud Declamationum opus perducantur. Sunt autem opera minora quatuordecim:

Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Confutatio, Confirmatio, Locus communis, Laudatio, Vituperatio, Comparatio, Ethopœia, Descriptio, Thesis, Legislatio.

Quæ, ut pueri memoriâ faciliùs tenere possint, versiculis hisce tribus sum complexus:

Fabula, Narratur, Chreia, Sententia, Futat, Confirmat, Locus haud primus, Laus, Crimina, Confert,

Fictio, Descriptum, Thesis, ac Inductio legum. Quorum illa sunt generis

Deliberativi, Fabula, Narratio, Chreia, Sententia, Thesis.

Indi-

Judicialis, Confirmatio, Confutatio, Locus communis.

Demonstrativæ, Laus, Vituperatio, Imitatio, Comparatio.

Fabulæ autem, secundum Marcum Varonem à verbo Fari, nomen habent. Has primas tradere pueris solent Oratores, quia animos eorum adhuc molles ad meliores faciliè vias instituunt vitæ: ut ait Priscianus. Delectant autem vehementius, & efficacius persuadent. Delectant, quia morum facerâ quadam imitatione capiunt imperitorum animos. Fidem faciunt, quia verum veluti ponunt ante oculos: ut Erasmus inquit in Copia. Non solum autem conducunt ad oblectandum, sed etiam vim maximam habent ad promovendum, atque persuadendum. Hinc Aristoteles 2. Rhetoricorum, eas ponit inter probationes Rhetoricas.

A Poëtis, &c. Hesiodus (auctore Suida) primus omnium fabulas conscripsit. Qui annis centum atque tribus superior Æsopo fuit. Quintilianus, lib. 5. cap. 11. Fabularum (inquit) primus auctor Hesiodus videtur: atqui Poëtæ figmentis quidem utuntur; sed iisdem altissimam continent Philosophiam. Exemplo sit Homerus, cujus Ilias ostendit, quantum calamitatis afferat libido: Odyssæa virtutis exemplar expressit. Vide Horatium 1. Epistolarum 2.

Quæ Rhetores etiam, &c. Ut Menenius Agrippa, qui plebem cum patribus in gratiam traditur reduxisse, nota illa de membris humanis adversus ventrem discordantibus fabula.

Item, Themistocles, qui admoniturus

Athenienses, ne magistratus innovarent, fabulam de vulpe muscis obsistâ denarravit.

*Demo-
sthenis
fabu-
la.*

Item, Demosthenes adversus Philippum, ab Atheniensibus decem Oratores postulantes: Lupi, inquit, suaserunt pastoribus, ut in amicitiam convenirent. Cumque hoc pastoribus placuisset, petierunt lupi, ut primâ sibi vice securitatis canes traderent, in quibus videbatur occasio jurgiorum consistere. Quo facto, lupi, omni ademtâ formidine, omnem gregem non solum pro satietate, sed etiam pro libidine laceraverunt. Sic, inquit, sublati oratoribus, in populo Atheniensium facturus est Philippus, qui populi Oratores postulavit, ut facilius spoliata custodibus urbem possit opprimere.

*Apa-
thia
Stoico-
rum
Fabu-
la At-
tici.*

Item, Herodes Atticus contra Stoicorum ἀνδραγῶν: Thracius, inquit, homo, ex ultima Barbaria ruris colendi insolens, cum in terras cultiores, humanioris vitæ cupidine commigraasset, fundum mercatus est, oleâ atque vite confutum: qui, quia nihil admodum super vite atque arbore colenda sciret, videt fortè vicinum rubos latè atque altè obortos excidentem, fraxinos ad summum propè verticem deputantem, soboles vitium è radicibus caudicum super terram fusas revellentem, stolones in pomis, aut oleis proceros, atque decerptos, amputantem. Acceditque propè; &, cur tantam ligni atque frondium cædem faceret, percontatus est. Ei vicinus ita respondit; Ut ager, inquit, mundus purusque fiat, ejusque arbor atque vitis fecundior. Discedit ille à vicino, gratias agens & lætus, tanquam adeptus rei rusticæ disciplinam. Tum falcem ibi atque securim capit,

atque

atque ibi homo miser & imperitus vites suas
 sibi omneis, & oleas detruncat; comasque
 arborum latissimas, uberrimosque vitium pal-
 mites, decidit, & fruteta, atque virgulta simul
 omnia, pomis frugibusque gignendis felicia,
 cum sentibus & rubis, purificandi agri gra-
 tia, convellit, malâ mercede doctus auda-
 ciam, fiduciamque peccandi imitatione falsa
 eruditus. Sic (inquit) isti apathiaë sectatores,
 qui videri se esse tranquillos, & inrepidos,
 & immobiles, volunt, dum nihil cupiunt,
 nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent,
 omnibus vehementioribus animi affectibus
 amputatis, in corpore ignavæ, & quasi ener-
 varæ vitæ, consenescent. Hæc Gellius, lib.
 19. cap. 12.

Nec Oratores tantum fabulis utuntur, sed
 etiam Philosophi: à quorum sacrario tamen
 in cunas nutricum eliminantur, quæ solas au-
 rium delicias profitentur. Admittuntur au-
 tem, quæ legentis intellectum adhortantur
 ad virtutes. Vide Macrobi. de Somn. lib. 1.
 cap. 2. Ejusmodi fabulæ exemplum habetur
 apud Platonem, lib. 2. de Repub. & Cicero-
 nem, Offic. 3. de Gygis annulo.

Sermo falsus, &c. Quamvis fabulosa sint ar-
 gumenta, & nullam veritatis vim continere
 videantur; tamen rationem habent, ut juxta
 eam veritas possit manifestari, ficta quidem
 narratione, sed veraci significatione.

Sybaritica, &c. Sybaris oppidum fuit vi-
 cinum Crotoni, ut testis est Herodotus libro
 quinto. Stephanus in Italia constituit, atque
 postea Theurion appellatum. Unde Sybaritæ
 dicti, gens in voluptatum architectura opero-
 sissima. Nam, Suida teste, luxu deliciisque

*Fabula
Sybaritica.*

*Sybari-
tar
melli-
ries
perdi-
dit.*

adeò notabilis fuit, ut quicquid effœminatum, quicquid molle, quicquid accuratâ, atque ambitiosâ luxuria paratum esset, id vulgò Sybariticum diceretur. Hinc Sybariticæ fabulæ, quales ferme apud Æsopum. At aniles, & parùm pudicæ vocantur à Suida, propter nimium luxum, ac libidinem Sybaritarum, apud quos nugæ, ac voluptates in precio, frugalitas odio fuit. Hos ex Africano Politianus Miscellaneorum decimoquinto narrat eò deliciarum venisse, ut equos in convivia introducerent, ita institutos, ut audito tibicæ cantu, statim se tollerent arrectos, & pedibus ipsis prioribus vice manuum gestus quosdam chironomix motusque ederent ad numeros saltatorios. At enim tibicen, inquit, ibi quispiam contumeliâ affectus transfugit ad Crotoniatis hostes, paullo antè prælio superatos à Sybaritis: & quod è Republ. foret illorum, pollicetur, (si fidem modò habeant;) suâ operâ Sybaritarum cunctorum equites in ipsorum venturos potestatem. Credita res, & belli dux creatus à Crotoniatis tibicen, convocat omneis, quotquot ejusdem fœrent in urbe artis, artificium modulamentumque eis indicat, atque ut visum tempus, procedere in hostem jubet. Sed enim Sybaritæ fastu præurgidi, quod equitatu superabant, eunt contra, prælium conserunt. Hic autem repente dato signo, tibicines universi conspirant. Ecce tibi igitur, confestim, modulamine agnito, cantuque illo vernaculo, tollunt, eriguntque semet in pedes equi Sybaritarum, sessoribus excussis, & quod tripudium domi didicerant, etiam in acie exhibent. Ita capti omnes equites, sed humi jacen-

jacentes; omnes equi, sed tripudia repræ-
sentantes. De Sybaritis plura apud Erasmum
in Chiliadibus. Idem Apophthegmatum
sexto refert ex Athenæi lib. 12. tantam Syba-
ritarum fuisse mollicitem, ut nullum opificium
in civitatem admitterent, quod cum strepitu
exerceretur, quod genus sunt fabrorum fer-
rariarum, & lignariarum. Atque adeo ne
gallum quidem gallinaceum in civitate fas
erat alere; ne quid esset, quod illis somnum
interrumperet.

Modò Cilix, &c. Cilix à Ciliciâ, minoris Asiæ
regione, Syriæ proxima; ut meminit
Plinius lib. 5. capite 27. Cilicum autem vani-
tas & mores olim fuerunt notati. Hinc pro-
verbium: *Κίλιξ ἢ ῥαδίως ἀληθὺς*. Cilix haud
facile verum dicit. Item: Tria Kappa pessi-
ma: quo notatæ gentes Cappadoces, Creten-
ses, Cilices. Priscianus in præexercitamentis
suis fabulas ponit Libycas, à Libya, quæ ut
variarum ferarum ac monstrorum est ferax,
ita gentis ingenia fuerunt ad fabulas propen-
sa. Ex proverbio, Libycam feram, appella-
bant hominem vafum, callidum, versipel-
lem, variis moribus, ancipitique ingenio; ut
ait Erasmus. Et Libycorum Apologorum
meminit Aristoteles in Rhetoricis.

Modò Cypria, &c. Dicta à Cypro; quæ in-
ter Syriam & Ciliciam insula, in mari Car-
pathio, famosa luxu. In qua sunt Cypros,
Cythera, Paphos, Veneri consecratæ. Unde
Venus *Κύπρις*, Cytherea, & Paphia dicitur.
Fuerunt & fabulæ dictæ *Milesiæ*, à Milesiis
Ionæ populis, qui luxu diffuebant, ex eoque
proverbium Græcè fertur: *Οἴκοι τὰ Μιλήσια*,
μὴ γὰρ ἐνθάδε. hoc est, Domi nō hic, Milesia.

Recenset Politianus Miscellaneorum cap. 17:

Mile-
sii.

Vide Erasmus in proverbio: Domi Milesia. Apulejus in principio Metamorphoseos totius. At ego, inquit, tibi sermone isto Milesio varias fabulas conferam, hoc est, juxta Beroaldi interpretationem, fabuloso, lepido, jocosso, delicato, ludicro, à Milesiis, qui delicis. & (ut dixi) luxu fuere notabiles. Quorum est illud memoratissimum: Nemo nostrum frugi esto, alioqui cum aliis ejiciatur. Simile Ephesiorum dictum: Qui cum Principem Hermodorum civitate expellerent, ita locuti sunt: Nemo de nobis unus excellat; sed si quis extiterit, alio in loco, & apud alios sit. Cic. Tuscul. 5.

Ephes-
sii.
ad

Æsopi
fabula.

Æsopica, &c. Apollonius Tyanzus apud Philostratum lib. 5. ait: Ego verò fabulas, Æsopi ad sapientiam accommodatiores, quàm cæterorum esse censeo. Quas à Mercurio docet acceptas, Æsopumque in numero sapientum habitum. Unde ejus fabulæ in tanto fuerunt usu, ut qui eas non legisset, indoctior reputaretur. Vide Erasmus in proverbio; Ne Æsopum quidem trivisti. Quintilianus loco supra citato; Fabulæ, quæ etiam si ab Æsopo originem non acceperunt, (nam videtur earum primus autor Hesiodus) nomine tamen Æsopi maximè celebrantur, ducere animos solent, præcipuè rusticorum, & imperitorum, qui & simplicius quæ ficta sunt, audiunt, & capti voluptate, faciliè his, quibus delectantur, consentiunt. Cujus meminit Lancilotus lib. 6. cap. 14.

Apologus
Æsopi.

Sunt autem Apologi maximè compositi ad popularitatem, atque vim persuasionis. Cujus generis ille, qui fertur ab Æsopo compositus,

litus, in ea oratione, in qua Sami primum quendam capitis postularum, judicio defendebat. Vulpes (inquit) fluvium transitura, in foveam cecidit: inde cum egredi non posset, longo tempore afflictata est, atque hirudinibus obfessa. Errabat illac fortè fortuna herinaceus; despexit, misertus est: tum interrogat, nunquid se vellet: opem atque operam suam pollicetur pessimis animalibus evellendis. Negante illa, sciscitatus est causam. Quia, inquit, hirudines hæ, quæ me habent, jam expletæ sunt sanguine atque depastæ, parumque ampliùs hauriunt: quod si abegeris, inanes aliæ & famelicæ irrueant, quæ reliquum mihi sanguinem ebibent. Idem vobis, viri Samii, censeo cogitandum esse. Hic, quem vos morte mulctandum putatis, nihil vobis officit ampliùs, jam locupletatus est, jam satur est. Quod si è medio illum sustuleritis, invadent alii pauperes, qui rem vestram publicam depopulabuntur. Cujus meminit Aristoteles 2. Rhetor. cap. 38.

Rationales, &c. Quibus homines finguntur aliquid operari. Cujus generis illa: Medicus, ægrotum curabat. ægro mortuo, ille effertibus dicebat: Homo hic si vino abstinuisset, & clysteribus fuisset usus, non interiisset. Ad ea respondit quidam: Non oportet hæc te nunc dicere, cum nulla est utilitas; sed tunc admonere decebat, cum ægrotus his uti poterat. Fabula significat: oportere amicos tempore necessitatis succurrere, & auxilia præbere.

Item: Puer è ludo literario condiscipuli libri furatus, domum tulit. Mater non corripuit filium, sed exosculata laudavit. Puer ætate provectus, majora coepit furari. In furto

A 5.

depre-

deprehensus, rectâ ducebatur ad mortem. At sequente ac lugente matre, carnificem orabat ille, ut in aurem matri quiddam narraret. Cum mater ori filii se admovisset, ille aurem dentibus demorsam abscidit. Matre & aliis accusantibus, quod non solum fur, sed etiam impius haberetur; respondit ille: Mater meæ causa perditionis est. Nam si, cum olim furatus eram librum, me corripuisset; non ad hæc flagitiosa crimina venissem. Quæ significat; ea, quæ in principio non puniuntur, in majus augeri malum.

Fabula de Leone.

Morales, &c. Cujus generis illa. Leo senio confectus, cum vires non suppetere ad victum parandum, callidum cœpit consilium. Itaque in antro, quasi periculoso morbo correptus, decumbens: quod ad ipsum visendum passim animantes reliquæ advenirent, prehensas illas devorabat. Atque ita magnâ bestiarum multitudine à Leone absumptâ, accedit tandem & vulpecula ad antrum, & ante illud subsistit hæsitabunda & circumspectans. Tum Leo; quid esset, cur non adeat ad se? rogat. At illa id, quod in Epistolis Horatius retulit, respondiisse fertur:

*Quia me vestigia terrent,
Omnia te adversum spectantia; nulla retrorsum.*

Fabula docet: Prudentes ante pericula cavere sibi, & ea signa, quibus mala portendantur, notare, & hæc effugere.

Agricola & Ciconia fabula.

Mixta, &c. Qualis illa de Agricola & Ciconia.

Inter grues cepit Agricola & Ciconiam. Hæc deprecata ab illo vitam; non solum innocentem, sed etiam piam se, & hominibus pro-

prodesse commemorat. Nam & nostrum genus, inquit, venenatas bestias venatur, ac deglurit: & effoetos senectâ parentes gestat, atque subleuat. Huic respondit Agricola: Credere se vera esse omnia, quæ recensuerit; sed inter nocentes captam, eandem oportere poenam sufferre, quam illi. Fabula significat: Similem quemque haberi iis, cum quibus consociatus, & inter quos deprehensus fuerit.

Επιμύδιον, &c. Cæterum, quod *Επιμύδιον*, id est, Apologi interpretationem appellant, non admodum refert, initio ponas, an in fine. Quanquam & hinc incipere licebit, & in hanc desinere, modò sermonis accedat varietas. Sunt qui velint, ejusmodi fabularum expositiones in fine ponendas ab iis, qui fuerint earundem inventores. Ab aliis in principio, vel in fine.

DE TRACTATIONE

Fabularum.

Breviùs fabulæ tractantur, si narratione simplici proferantur: fusius autem, si personis inductis sermo fingatur: quemadmodum Priscianus ait. Exempli causa: Simiæ convenerunt, & consilium habuerunt de urbe condenda: & quia placuit illis, paratæ erant incipere ædificationem. Sed vetus inter eas prohibuit ab incepto, eas docens, quod faciliè capiantur, si intra muros concludantur. Fusius autem sic: Simiæ convenerunt, & consultabant de urbe condenda, quarum una in medium veniens concionata est: quia oportet ipsas quoque civitatem habere. Videris enim (ajebat) quod civitates habendo homines habent etiam domos singuli, & concionem.

nem universi, & in theatrum ascendentes delectant animos spectationibus, & auditionibus variis. Et sic proferes orationem, dicens, quod & plebiscitum scriptum est. Et finges etiam orationem veteris Simiæ.

A L I U D E X E M P L U M

Fabula, brevius tractata.

Voluptatem, ajunt, atque dolorem quodam tempore coram Jove se mutuo accusavisse. Cumque ille nihil non tentaret, atque experiretur, quo in gratiam litigantes redigeret, frustra omnia conatum, ipsos tandem adamantinâ quâdam catenâ inter sese copulasse atque devinxisse: itaque durante nihilominus diffidio & contrariâ voluntate, necessariò conjuncti & sociati manserunt.

Jam qui latius hanc fabulam tractare volet, ab initio præcæmion excogitabit, quod rei laudem contineat: ut, quod non vanum sit anicularum deliramentum, sed nobile philosophorum, non modò futurum oblectamento, sed etiam usui magno documentum. Deinde voluptatis orationem, qua dolorem accusat; & è contrario doloris, qua criminatur voluptatem, effinget: atque utriusque rationes aliis vel fabulis, vel exemplis illustrabit. Dicit dolorem maximum malum: Quod sit res tristis, aspera, amara, & inimica naturæ, quemadmodum ait Cicero 2. Tusculan. quæstionum. Contra, voluptatem escam malorum, pestemque capitalem; quod Circes, atque Sirenum fabulæ confirmant. Huc ea referri poterunt, quæ sunt apud Silium Italicum, libro contra voluptatem. Postremò, Jovis explic-

plicabit iudicium, quo voluit, inhonestæ voluptatis inseparabilem esse comitem dolorem, atque poenitentiam, ac mœrorem æternum. At doloris & honesti laboris gloriam. Etenim ex paululo incommodi, atque molestiæ, summum maximumque bonum colligi. Vide proverbium: Exiguum malum, ingens bonum.

Porro, qui in hoc scribendi genere volunt stylum exercere, duo potissimum vitabunt. Primò, ne orationem faciant omninò aridam, sed temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum, velut succo plenam reddant. Deinde, ne dum hoc vitant vitium, in contrarium incurrant, & immodico descriptionum ambitu fastidium ingerant; ut ait Petrus Mosellanus. Principio autem dilatabunt præfatione commendationis. Commendabunt autem, juxta Erasmi sententiam, cum auctorem ipsum, tum Apologorum genus. Deinde in describendis animalium, aut rerum formis ac naturis, quas inducent, longius immorabuntur. Quandoquidem hoc jam ipsum, & cum voluptate accipitur, & ad eruditionem liberalem pertinet. Veluti, si scarabæi formam, deinde quemadmodum è stercorebus nascatur, & quo pacto posterioribus pedibus erectis stercore protrudat, atque id genus alia, describent. Ad eundem modum: Aquilam regnum in avium genus obtinere; armigeram esse Jovis, non offendi fulmine, non connivere ad ardentissimos Solis radios, perniciosissimo volatu ultra nubes ferri. Denique quæcunque vel ad scarabæorum humilitatem exaggerandam, vel aquilæ generositatem

attollendam, pertineant. Atque hac in re non prætermittendum, si quid animanti cuiquam fabulis Poëtarum est attributum. Quod genus, E Lycaone natos lupos: Ex adolescente perdicem: Cygnum Apollini sacrum esse, sub faralem horam suavissimè canere: Corvum ejusdem fuisse nuncium, & ob cessationem ex albo nigrum factum. Aut si quid proditum est historiis insigniter ab his factum. Vellut de aquila, quæ virginem adamavit; apud Plinium, libr. 20. cap. 5. De delphino, apud Gellium, libr. 7. c. 8. apud Plinium, Epist. 9. De Bucephalo Alexandri Magni equo, apud Gellium lib. 4. cap. 2. Atque item de cæteris. Deinde, cum ad ipsum Apologum fuerit ventum, fusiùs ac latius enarrare licebit. Id fiet citra tædium, si facerê quadam imitatione, quod est in hominum vita, ad fabulæ mores accommodabunt. Præterea, si ad eandem rationem sermones, sententias, dictaque adstringamus. Exemplum aptissimum est dilatatæ Apologi, apud Apulejum, de corvo & vulpe.

EXEMPLUM APOLOGI *breviter expositi.*

Mus rusticus urbanum hospitio excepit, & amicis, quibus potuit, cibis exquisitis refecit. Urbanus agrestia fastidians obsonia, rusticum in urbem secum duxit. Ineunt, quod opiparè fuit instructum, convivium. Inter epulandum auditur strepitus in fera, & latratus canum. Ambo trepidare, & fugitare: rusticus maximè, qui viarum ignarus ægrè se tueri; sed ad sese reversus, ait: Malo cum securitate meam inopiam, quàm istam cum tali anxietate copiam.

EXEM-

EXEMPLUM EJUSDEM
dilatati apud Horatium.

*Rusticus urbanum murem mihi paupere fertur
Accepisse cavo, veterem vetus hospes amicam,
Asper, & attentius quaesitis, ut tamen arctum
Solveret hospitium animam: quid multa? neque
ille*

*Sepositi ciceris, nec longa invidit avena:
Aridum & ore ferens acinum, semesaque lardi
Frustra dedit, cupiens variâ fastidia cœnâ
Vincere, tangentis malè singula dense superbo:
Cum pater ipse domûs paleâ porrectus in bornâ
Esset ador, loliumque, dapio meliora relinquens.
Tandem urbanus ad hunc: Quid te juvat (in-
quit) amice,*

*Prærupti nemoris patientem vivere dorso?
Vis tu homines, urbemque feris præponere sylvis?
(Carpe viam (mihi crede) comes, terrestria
quando*

*Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo lethi fuga: quo, bone,
circa*

*Dum licet, in rebus jucundis vive beatum.
Vive memor, quàm sis ævi brevis! Hæc ubi
dicta,*

*Agrestem populère domo. Levis exsilit inde:
Ambo propositum per agunt iter, urbis aventes
Mœnia nocturni subrepere; jamque tenebat
Nox medium cæli spatium, cum ponit uterque
In locuplete domo vestigia, rubro ubi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaque de magnâ superessent fercula cœnâ,
Quæ procul exstructis inerant hesternæ cani-
stris.*

Ergo, ubi purpureâ porrectum in veste locavit:

Agre-

*Agrestem, veluti succinctus curssit hospes,
 Continuatque dapes; nec non vernaliter ipsis
 Fungitur officiis, prælambens omne quod affert.
 Ille cū hanc gaudet mutata sorte, bonisque
 Rebus agit latum convivium, cum subito ingens
 Vulturum strepitus lectis excussit utrumque.
 Currere per totum pavidi conclave, magisque
 Exanimes trepidare, simul domus alta molossis
 Personnit cavibus: tam rusticus, haud mihi vitā
 Est opus hac, ait; & valeas! me sylva, cavasque
 Tutus ab insidiis tenni solabitur arvo.*

ALIUD DILATATÆ FABULÆ
Exemplum, è Gellii lib. 2. cap. 29.

Æsopus ille è Phrygia fabulator haud im-
 meritò sapiens existimatus est: cū quæ utilia
 monitu suauque erant, non severè, non im-
 periosè præcepit, & censuit; ut Philosophis
 mos est: sed festivos delectabilesque apologos
 commentus, res salubriter, ac prospicienter
 animadversas, in mentes animosque homi-
 num, cum audiendi quadam illecebra indu-
 xit: vel, ut hæc ejus fabula de aviculæ nidulo
 lepidè atque jucundè præmonet, spem fidu-
 ciamque rerum, quas efficere quis possit,
 haud unquam in aliis, sed in semet ipso ha-
 bendam. Avicula, inquit, est parva, nomen
 est cassita: habitat, nidulaturque, in segeti-
 bus, id ferme temporis, ut appetit messis,
 pullis jamjam plumantibus. Ea cassita in se-
 mentes fortè concesserat tempestiviores, pro-
 pterea frumentis flavescentibus, pulli et-
 iam tunc involucre erant. Cū igitur ipsa
 iret cibum pullis quæsitum, monet eos, ut
 siquid ibi novæ rei fieret, dicereturve, ani-
 madver-

*De cas-
 sita Fa-
 bula.*

adverterent : idque sibi , ubi redisset , ren-
nunciarent. Dominus postea segetum illa-
rum filium adolescentem vocans , Videſne,
inquit , hæc ematuruisse , & manus jam po-
ſtulare ? Idcirco die craſtino , ubi primum di-
luculabit , fac amicos adeas , & roges , ve-
niant , operamque mutuam dent , & meſſem
nobis hanc adjuvent. Atque ubi rediit caſſita,
pulli trepiduli circumſtrepere , orareque ma-
trem , ut ſtatim jam properet , atque alium
in locum ſeſe aſportet : Nam dominus , in-
quiunt , miſit , qui amicos rogaret , uti luce
oriante veniant , & metant. Mater jubet
eos à metu ocioſos eſſe. Si enim dominus,
inquit , meſſem ad amicos rejicit , craſtino
ſeges non metetur : neque neceſſe eſt, hodie
ut vos auferam. Die igitur poſtero mater
in pabulum volat : dominus , quos rogave-
rat , opperitur ; ſol fervet , & ſit nihil ; & amici
nulli erant. Tum ille rurſum ad filium : Ami-
ci iſti , inquit , magnam in partem ceſſato-
res ſunt ; quin potiùs imus , & cognatos affi-
nesque noſtros oramus , ut adſint cras tempo-
ri ad metendum. Itidem hoc pulli pavefacti
matri nunciant. Mater hortatur , ut tum quo-
que ſine metu , ac ſine cura ſint. Cognatos
affinesque nullos ferme tam obſequibiles eſſe,
ait , ut ad laborem capeſſendum nihil cun-
ctentur , & ſtatim dicto obediant. Vos modo,
inquit , advertite , ſi modò quid denuò dice-
tur. Aliâ luce ortâ , avis in paſtum proſecta
eſt : cognati & affines operam , quam dare
rogati ſunt , ſuperſederunt. Ad poſtremum
igitur dominus filio , Valeant , inquit , amici
cum propinquis ! Adferes primâ luce falces
duas : unam egomet mihi , & tu capies al-
teram ;

*Obſe-
quibi-
les.*

teram ; & frumentum nosmet ipsi manibus nostris cras metemus. Id ubi ex pullis dixisse dominum mater audivit : Tempus , inquit , est cedendi , & abeundi : fiet nunc dubio procul quod futurum dixit. In ipso enim jam vertitur , cuja res est ; non in alio , unde peritur. Atque ita cassita nidum migravit , & seges à domino demessa est.

Hæc quidem Æsopi fabula , de amicorum & propinquorum levi plerumque & inani fiducia. Sed quid aliud sanctiores libri Philosophorum monent , quam ut in nobis tantum ipsis nitamur. Alia autem omnia , quæ extra nos , extraque nostrum animum sunt , neque pro nostris , neque pro nobis ducamus. Hunc Æsopi Apologum Q. Ennius , scitè admodum , & venustè , versibus quadratis composuit. Quorum duo postremi isti sunt , quos habere cordi & memoriæ operæ pretium esse , herclè puto. Hoc erit tibi argumentum semper in promptu situm ;

*Ne quid exspectes per amicos ,
Quod tu per te agere possis.*

FABULA DE FORMICIS *atque Cicadis breviter narrata.*

Appetente hyeme , frumentum in arculam ad Solem trahebat formica. Videns id cicada , accurrit , rogitat granum. At formica , Cur non (inquit) & tu meo exemplo æstate trahis quodcunque potes , atque addis acervo ? Respondit illa : sibi id temporis cantando transactum fuisse. Ridens formica : Si , ait , æstate cantitare soles , meritò nunc esuris.

Monet Fabula : ut , dum adhuc robur corporis adest , quæramus ea , quibus imbecilla susten-

sustentetur senectus. Per hyemem senectutem intellige ; per æstatem , adolescentiam , & florem illum ætatis.

E ADEM PAULO FUSIUS
tractata.

Quotus quisque Philosophorum , ratione sua quantumvis argutâ , bonarum ad literarum studia juventutem potentius adhortatur , quàm Æsopus hoc lepidissimo de formicis atque cicadis figmento ? Etenim nullo tam efficaci , ad labores honestos capeffendos , pellici posset , quàm argumento formicarum. Quæ laboris exempla trahunt ore quodcunque possunt , atque addunt acervo , quem struunt , haud ignaræ , ac non incautæ futuri. Quæ simul inversum contristat Aquarius annum , non prorepunt , & illis utuntur ante quesitis sapientes. Nec mirum , cùm homines olim fuerint agrorum cultores , & in formicas transformati , nihil præter corporis figuram amiserint. Antiquos enim mores obtinent , veterem naturam servant , Reipublicæ rationem habent atque curam , rura frequentant , prata pererrant , arbores conscendunt , frumenta colligunt atque recondunt. Nam in eis (ut dixi) mens præsaga futuri. Unde olim Midæ , cujus imperio Phrygia fuit subiecta , puero dormienti in os grana tritici congestisse leguntur : ut apes Platonis dormientis in cunis parvuli labellis mel inseruisse , atque ita magnæ felicitatis indices extitisse non fuitiles. Hyemis igitur venturæ memores , adèd pertinaciter laborant , ut earum itinere felices attritos videamus , & in opere semitam factam : ne quis dubitet , qualibet in re quid possit

possit quantulacunque sedulitas. Ad eas igitur, tanquam vitæ magistras, Rex Salomon juber abire pigrum, earumque mores contemplari, ut sapientior fiat: Illæ, tamen nec præfectum, nec ducem habeant, tamen æstas cibum pro veteri consuetudine parant, & in messe colligunt alimenta. At dissimilem naturam ignavæ referunt cicadæ, quas Socrates apud Platonem dicit procreatas ex hominibus. Qui natis ab initio Musis, cantumque monstrato, usque adeo deliniti fuerunt voluptate cantûs, ut canentes cibum potumque negligerent. Et adhuc hodierno die messis tempore cantillantes, hyeme tabescunt egestate. Harum stulti sunt imitatores, qui juvenes à labore proclives ad libidinem, in ætate floridâ veterno torpent, in senectâ premuntur rerum penuriâ. At prudentes collaudantur, qui fornicarum exempla secuti, laboribus honestis quærunt viatica, miseris cicadis ante oculos assiduo ponentes, ignaviæ comitem esse paupertatem, ut voluptatis dolorem: Atque desidiosos non solum ab hominibus habitos odio, sed etiam à Diis immortalibus; qui industrios adjuvant, ac spectant magnos viros colluctantes cum aliqua calamitate. Unde rectè Demetrius ille dixit: Nihil infelicius eo, cui nihil unquam aliquid evenit adversi. Cujus rei meminit Seneca in lib. de Divina providentia. Hinc est, quod Saturnus olim foliis stillantia mella decusserit, ignem removerit, & passim rivis currentia vina represserit,

*Paupertas
ignavia
comes.*

Non torpere gravi passus sua regna veterno.

*Ex
Xenophonte.*

Et Lycurgus pueros non in forum, atque deliciis affluentia loca, sed in agrum duci jussit.

fit, ut primos annos non in voluptatibus, ore cicadarum, sed in omni opere & labore verent, formicas imitati. Quippe negotia sunt horrida nomine, sed Reipublicæ mores in statu prospero continent. Contrà, blandæ appellationis quies pluribus vitiis & periculis aspergit. Exemplo sit Roma, cujus præpotens imperium agitatio rerum excitabat ad virtutem capeffendam, nimia quies in desidiam resolvit ac interitum. Hinc Appius ille Claudius crebrò solitus fuit dicere: Negotium populo Romano melius committi, quàm otium. Blanda quidem & facilis initu voluptatis est via: Virtutis autem, quam formicæ videntur ingredi, nimis laboriosa & aspera. Sed ut hujus ultima meta jucunda simul ac beara est; sic illius miserabilis & infaustus exitus.

Nam qui desidiam, luxumque sequetur inertem,

Dum fugit oppositos incanta mente labores,
Turpis inopsque simul miserabile transiget ævum:

At quisquis duros casus virtutis amore.

Vicerit, ille sibi laudemque decusque parabit.

Res quidem blanda nimis est, mellitus candor, atque voluptatis illecebræ, sed quos præstigiis suis ceperunt, disperdunt. Ovid. 3. de arte:

Monstra maris Sirenes erant, quæ voce canora
Quaslibet admissas detinuere rates.

Harum una Parthenope, humanâ voce; *Sirenes*
Alia, cui Leucosia nomen, tibiis; Tertia, Ligia, canebat lyrâ: atque tantâ carminis dulcedine transeuntes nautas sic afficiebant, ut alto somno premerentur: & cum sopitos persenti-

*Præ-
clare
Circes
fabu-
lam
expli-
catam
habet
apud
Xeno-
phon-
tem in
memo-
rabili-
bus.*

sensiscerent, submergebant atque devorabant.
Quare cum juxta illas transiturus esset præ-
dens Ulysses, cerâ sociorum aures obturavit
& ipse se ad navis malum alligari jussit, ut cæ-
ratione salvus evaderet. Unde Martialis, lib. 3.

*Sirenas hilarem navigantium pœnam,
Blandosque mores, gaudiumque crudele,
Quas nemo quondam deserebat auditas,
Fallax Ulysses dicitur reliquisse.*

Et Horatius:

*Sirenium voces, & Circes pocula nosti,
Quæ si cum sociis stultus, cupidusque bibisset,
Sua domina meretrice fuisset turpis & excors.*

Quid aliud sapientissimi viri per amœnas
Sirenium voces intelligi voluerunt, quàm
blandæ voluptatis prætigia? quibus inescati
homines submergi soleant, atque funditus
interire. Et quid aliud Æsopus per molles ci-
cadarum cantus significare voluit, quàm po-
pinorum turpitudinem, miseriam, infelici-
tatem, & breviter, corporum atque anima-
rum interitum, quæ pestifera secum trahit
voluptas? Proinde studiosa juvenus utile
propositum virtutis exemplar Ulysssem imita-
bitur, ut tanta pericula declinet, atque fu-
giat perniciosam voluptatem, quod ipsissi-
mum melle litum est venenum. Quo nihil
damnosius; cum virtutes atterat, animique
pariter & corporis vires expugnet: ut luxuria
Campana, quæ invictum Annibalem illece-
bris suis complexa, vincendum militi Ro-
mano tribuit. Vide Livium de bello Punico:
Valerium libro nono, cap. 1. Imitabitur item
Publium Scipionem:

*Qui juvenis plenus monitis ingentia corde
Molitus, visa caluit virtutis amore,*

Sprevit

Sprevit (voluptatem) Achameniam spirantem vertice odorem :

Ambrosias diffusa comas :

Ut Silius Italicus inquit.

Non imitabitur illum cum cicadis otia se-
 etantem juvenem; quem dormientem in me-
 dios semper dies objurgabant sui; & quidnam
 faceret in lecto tam diu, quærebant. Quid-
 nam igitur censetis? Ille (inquit) dicere jus-
 sus: Quoties, inquit, manè evigilo, adsunt
 ad lectulum meum puellæ duæ. Quarum al-
 tera ad surgendum, & operis aliquid facien-
 dum me hortatur; & ostendit, quàm turpe
 sit juveni, optimam diei partem in lectulo
 conterere; atque interdum Græcum versicu-
 lum accinit semisomni, cujus (ut opinor)
 sententia est: Auroram tertiam operis partem
 perficere. Ibi tum altera, nugari hanc, ait, &
 turbatricem esse quietis, qua nihil sit neque
 melius neque dulcius, & quâ vita hominum
 carere nequeat. Bonum si adipiscendum sit,
 quovis tempore rectè surgi. Malum si im-
 pendeat, nimis citò surrexeris, inquit, quam-
 vis serò reliqueris lectum. Hæc ego, inquit
 adolescens, inter convitiâ mutua & alterca-
 tiones gravissimas disceptantes has audiens,
 cùm dubitem utri assentiar, diutius soleo in
 lectulo immorari. Nec imitabitur illum, qui
 sacris in proverbiiis ita loquitur: Paululum
 modò dormiam, paululum modo dormitabo,
 paululum modò somno vacabo, paululum
 modò manus conseram, & componam me ad
 recumbendum. Neque illos, qui in libro Sa-
 pientiæ sic proclamant: Venite, fruamur bo-
 nis quæ sunt, & utamur creaturâ tanquam in
 juventute celeriter; vino pretioso, & unguen-
 tis

*Inve-
 nis de-
 fidio-
 sus.*

*Virtu-
tem,
tan-
quam
umbra
corpus,
gloria
sequi-
tur.*

tis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant; nullum pratum sit, quo non pertranseat luxuria nostra; ubique relinquamus signa lætitiæ nostræ. Non, inquam, imitabitur, ne interea ceu viator veniat inopia, atque obruat eum paupertas ac miseria. Quicumque ergo ad veras opes, & æternam, quæ virtutem non aliter atque corpus umbra comitari solet, gloriam adspirant, formicas magis Æsopicas studebunt imitari, quàm cicadas, hoc est, virtutem potius, quàm voluptatem, conabuntur amplecti.

FABULA HESIODI DE ACCIPITRE & LUSCINIÂ breviter prolata.

Accipiter Lusciniam vario cantu argutam in sublimi nubium summitate captam ferebat. Hæc unguibus transfixa miserè plorabat: ad hanc raptor horrendâ voce sic inquit: Quid exclamas miserè, à multo, quàm tu sis, fortiore decepta? Huc adsis, quo ego te pertraham. Suave licet usque canas, cœna tamen mihi futura es, ubi voluero. Desipit, qui potentioribus repugnat.

E A D E M D I L A T A T A

ab Auctoris laude.

Tantâ sapientiâ, & præclaris animi dotibus excelluit antiquissimus Poëtarum Hesiodus, ut etiam vita defunctum honore summo profecuti sint viri sapientes, ac veluti Numen aliquod certum venerati. Quemadmodum enim Homeri nativitatem urbes permultæ sibi vendicabant: ita sepulchrum Hesiodi divinum afferebant sibi Nemei simul & Orcho-

Orchomenii. Dignissimus autem honore tanto tantus Poëta, qui preciosa divini ingenii multa ad omnium hominum utilitatem spectantia reliquit monumenta, in quibus ut gemma nobilissima relucet, quam de accipitre, atque lusciniâ protulit, fabula.

Qua sapienter docuit, eos stultè facere, *Apra* qui potentioribus relictantur, certantque *fab: lart.* cum iis, quos tyrannos nequeant vincere. Quod ipsum est contra torrentem niti, contra stimulos calcitrare, & juxta proverbium *Ἰσχυρὰ*, id est, cum Diis pugnare. Non injuriâ scripsit Ovidius:

Odinus accipitrem; quia semper vivit in armis.

Etenim Harpyiis omnibus rapacior, adunco rostro, & unguibus incurvis ad vim inferendam natus. Cui tanta est infira atque à parentibus ingenua rapiendi ac dilaniandi famines, ut nulli avium generi parcat, nec ab ullis etiam cognatis sanguinolentos abstineat ungues. Qui alitum sævissimus, aviculas infontes aut humi volantes, aut circa arbores in sublimi sedentes persequi, rapere, & discerpere solet. Nec in minores solum crudelis, ac injuriosus, sed etiam populator impius bellum internecinum cum Aquila, cunctarum avium Rege, non expavescit gerere, ut cohzrentes sæpeprehendantur.

Quo genuinæ rabiei propulsus instinctu crudelissimus hostis, sanguine, quem assiduo sitit, se satiaturus, innoxiam adoritur lusciniâ, atque comprehendit. Capta imbellis & insons avicula victorem dulci, qua plurimum pollet, voce rogare cœpit, & obsecrare, ut innocenti parceret, inquiens:

B

Fer

*A Ser-
mo-
natio-
ne per
Proso-
poea-
iam.*

Fer mansuetè fortunam. Noli extinctam
extinguere. Parce mihi per ea, quæ tibi dul-
cissima sunt in vita: Miserere infelicis: Re-
spice innocentiam meam: Neminem un-
quam violavi, nunquam raptò vixi, ut jam
par pari debeat referri. Quodsi nulla me te
misericordia commoverit, eximia, qua nobi-
litor, permoveat virtus mea, noli perfectum
musices organum disperdere. Te permolliax,
flectatque vox tam dulcis atque magna, tam
parvo in corpusculo meo regnans, & tam
pertinax spiritus iram tuam frangat in tam
absoluta Musicæ scientia modularus sonus,
quem sæpius audisti continuo spiritu trahi,
nunc variè inflexo, nunc distingui conciso,
copulari intorto; promitti, revocari, infu-
scari ex inopinato: Interdum plenum, gra-
vem, acutum, crebrum, extentum, summum,
medium, imum. Breviter, omnia tam parvulis
in faucibus, quæ tot exquisitis tibiarum tor-
mentis ars hominum excogitavit: Quorum
ex interitu majorem tibi & invidiam & infa-
miam conflaveris, quàm utilitatem percepe-
ris. At ille, qui tu, inquit, auribus meis
opplorare desinis? Quid tu rere clamoris tui
gratiâ te omissum iri? Nihil gemitus, nihil
lacrymas tuas moror, aut curo. Quiritatio
tua, nisi forsitan animo placuerit, te meis de
unguibus nunquam eripiet, ac conservabit.
Exple meas inimicitias, & iracundiam san-
guine tuo satura. Et statim eo dicto miseram
discerpit.

*A col-
latio-
ne.*

Quid hoc factò potuit immanius esse? Ca-
pivis aliis tempus relinquitur, quo crimen
objectum diluere, aut aliquam causam in
excusationem queant adducere. Sed huic in-
felici

felici omnis exclusa fuit misericordia, omnisque negata purgandi facultas. Et quis tyrannorum tam fuit impius, ut aliquem occiderit, nisi vel levi aliquâ ratione permotus? Sed aliâ nullâ causâ propulsus accipiter tantum facinus designavit, nisi solâ nocendi libidine. Animalium ferocissimus leo traducitur, huic tamen ex feris tanta est in supplices clementia, ut in prostratos non sæviat; est enim nobilioris animi,

Parcere subiectis, & debellare superbos. At Tyranni verso pollice, vulgi quemlibet occidunt populariter: omnibus sanguinolentas manus injiciunt, nihil homines, nihil Deos ipsos curando.

Quemadmodum igitur præda insolenti *A contrario.* victori visa gloriosa fuit, ac suavis: sic ærumma miserrimæ calamitatis acerbissima, ut pœna, quæ venerat indignè, magis esse dolenda videatur.

Quæ crudelitas accipitris ostendit, ipsam *Com-* innocentiam apud maleficos Tyrannorum *clusio.* greges nunquam fore tutam. Nobis igitur ante omnia curandum, ne in Melampygos (juxta proverbium) incidamus; & impendente malo, patienter feramus, quod non poterimus mutare vel effugere.

DE NARRATIONE, quæ Græcè *Διήγημα*,

C A P. I I.

Narratio est expositio rei facta, vel tamquam facta. Dividitur autem in poëtica, historicam, & civilem. Poëtica est, quæ
B 2 *habet*

habet expositionem fiftam. Historica, qua vetustam verum commemorationem continet, atque veterum gesta narrat. Civilis, qua in controversiis oratores utuntur.

Narrationi accidunt sex.	{	Persona faciens.
		Res gesta.
		Tempus, circa quod.
		Locus, in quo transacta.
		Modus, quo pacto.
Virtutes ejus quatuor.	{	Causa, propter quam.
		Claritas, seu perspicuitas.
		Brevitas.
		Probabilitas, qua dicitur πιστάωτης.
		Electorum verborum proprie- tas.

EXEMPLUM NARRATIONIS ab Angelo Politiano translaturum.

Qui rosa pulchritudinem demiratur, plagam Veneris consideret. Amabat Adonin Dea: Mars ipsam. Quodque Dea foret Adonidi, Veneri Mars erat. Deus Deam adamabat, Deaque hominem sequebatur. Par cupido, tametsi genus dispar. Perimere Adonin Mars zelotypus tendebat, sinem putans amoris Adonidis necem. Ferit Adonin Mars, accurrit auxilio Venus, festinans in rosas incidit, ac se spinis implicuit, plantamque pedis perstrinxit. Qui vulnere manarat cruor, de se rosam coloravit. Sic rosa, qua prius candida, rubrum in colorem, qui nunc cernitur, est conversa.

SCHOLIA.

Primo Rhetoricorum libro Trapezuntius.

1513

nia ponit Narrationum genera: Civile, Digressorium, Remotum. Hoc pueris utilissimum ita vocatur, quod à causa civili remotum sit, in quo conveniat juventutem exerceri, quo commodius illas superiores narrationes in veris causis possint aliquando tractare. Ejus duo sunt, juxta Ciceronem, genera. Alterum est positum in negotiis, quod habet partes

tres.	{	<i>Fabulam</i> , quæ neque veras, neque verisimiles continet res; ut ea quæ Tragœdiis tradita sunt.
		<i>Historiam</i> , quæ est res gesta, sed ab ætatis nostræ memoria remota.
		<i>Argumentum</i> , quæ est res ficta, quæ tamen fieri potuit; veluti argumenta Comœdiarum.

Alterum in personis, quod habere debet sermonis festivitatem, animorum dissimilitudinem, levitatem, spem, metum, suspicionem, desiderium, dissimulationem, misericordiam, rerum varietates, fortunæ commutationem, insperatum incommodum, subitam lætitiâ, jucundum exitum rerum, ut in Comœdiis videre licet.

Dividitur in Poëticam, &c. Quintilianus lib. 2. cap. 4. Narrationes Poëticas Grammaticis attribuit, Rhetoribus Historicas. Erant autem (auctore Fabio Victorino) Rhetores, qui literas docebant, atque artes tradebant eloquentiæ. Quemadmodum Sophistæ, apud quos dicendi discebatur exercitium: Et Oratores, qui in causis privatis & publicis plenâ & perfectâ utebantur eloquentiâ. Porro narrationis Poëticæ faciunt tria genera. Aut enim activum est, vel imitativum, quod

Græci *ῥαμαλικόν* vel *μιμητικόν* appellant : Aut enarrativum , vel enunciativum , quod Græci *ἱζηλικόν* vel *ὑπολογηλικόν* : Aut commune vel mixtum , quod Græci *καινόν* , vel *μικτόν*.

Historicam, &c. Quæ rei gestæ continet expositionem. Est autem historia res gesta ab ætatis nostræ memoria remota : quam earum propriè rerum esse volunt , quibus rebus gerendis interfuerit is , qui scribit, auctore Gellio, lib. 5. cap. 18. Historiam Cicero de Oratore secundo eleganter vocat testem temporum, lucem veritatis, vitam memoriæ, magistræ vitæ, & vetustatis nunciam.

Civilem, &c. Quæ ab Oratoribus in exponendis sumitur causis ; ut ait Priscianus : Qui fabularum adiit narrationem , ad fabulas supra dictas pertinentem.

Narrationi accidunt sex, &c. Narratio confumitur circumstantiis , quæ hoc versiculo comprehenduntur.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

Fit enim copiosa , si circumstantiis amplifies atque dilates ; & à quo tempore, quoque loco, quomodo , quo instrumento, qua denique causâ factum aliquid sit , diligenter persequaris.

Claritas, &c. Hujus virtutis narrationem alibi Cicero vocat lucidam ; alibi apertam. Nec refert, an pro lucida perspicuam ; pro verisimili probabilem , credibilemque dixeris : ut ait Quintilianus : lib. 4. cap. 2. Eodem auctore aperta vel dilucida erit narratio , si primum fuerit exposita verbis propriis & significantibus , non sordidis , & ab usu remotis :
rum

mm distincta rebus, personis, temporibus, locis, causis. Item si ut quicquam primum gestum erit, ita fuerit primum expositum, non ab ultimo repetitum.

Brevitas, &c. Narratio brevis erit, si nihil extra rem dixerimus; si resciderimus omnia supervacanea; si non ab ultimo initio repetiverimus, nec ad extremum fuerimus profecuti.

Probabilitas, &c. Hanc Cicero verisimilem narrationem: Quintilianus appellat credibilem. Erit autem credibilis ante omnia, si prius consuluerimus nostrum animum, ne quid naturæ dicamus adversum. Si causas ac rationes factis, de quibus quaeritur, præposuerimus. Si personas convenientes his, quæ facta credi volumus, constituerimus, præterea loca, tempora, & similia. Quintilianus dicto libro quarto, capite secundo.

Electorum verborum proprietas, &c. Hic considerandum erit, ne quid contortè, ne quid ambiguè, ne quid novè dicamus, sed utamur usitatis verbis, & propriis. Usitata sunt ea, quæ versantur in sermone, & in optimorum auctorum consuetudine recepta. Propria sunt, quæ ejus rei verba sunt, aut esse possunt, de qua loquemur: ut ait Cicero.

Qui rose, &c. Narrat, quo pacto lacteus rosæ candor mutatus sit in colorem purpureum.

Adonis Dea, &c. Adonis, auctore Tortellio, filius fuit Cynaræ Cypriorum Regis ex Myrrha ejus filia pastor pulcherrimus. Virg. in Gallo:

Est formosus oves ad flamina pavit Adonis.

Hunc ardentissimè Venus amavit: Ovidius in Phædra :

Sæpe sub illicibus Venerem, Cinyràque creatum,

Sustinuit positos quelibet hora duos.

Plura apud Erasimum in proverbio, Adonidis horti, qui Veneri sacri propter Adonidem ejus amatum.

Mars ipsam, &c. Martis ac Veneris amores. Metamorphoseos 4. refert Ovidius.

Idem secundo de arte :

*Mars pater insano Veneris turbatus amore,
De dace terribili factus amator erat.*

Ferit Adonin Mars, &c. Ovidius 2. Metamorph. scribit, Adonin ab apro interfectum, ejusque sanguinem mutatum in florem. Idem asserit Macrob. lib. Saturn. 1. cap. 27. Adonin, inquit, Solem esse non dubitatur. Ab apro autem tradunt interemtum, hyemis imaginem in hoc animali fingentes, quod aper hispidus & asper gaudeat locis humidis & lutosus, pruinâque contextis, proprièque hyemali fructu pascitur glande. Ergo hyemis veluti vulnus est Solis, quæ & lucem ejus nobis minuit, & calorem.

Plantam pedis perstrinxit, &c. Unde Claudianus lib. 2. de raptu Proserpinæ scribit de Venere, inquiring, Sic facta doloris carpit signa sui, id est, rosas purpureas Veneris amore tinctas. Hujus meminit Politianus Miscel. 11.

EXEMPLUM NARRATIONIS

poëtica copiosius apud Ovidium Metam.

4. tractatum.

Docet autem ea fabula ; nimis infelicem exitum

nitum habituros, qui parentibus immorige-
: foedis amoribus sese contaminarint.

*Pyramus & Thysbe, juvenum pulcherrimus al-
ter,*

Alter a, quas oriens habuit, praelata puellis,

Contiguas habuere domos, ubi dicitur altum

(Filius matris cinxisse Semiramis urbem.

Notitiam primosque gradus vicinia fecit:

*Tempore crevit amor: tade quoque jure cois-
sent:*

Sed vetare patres, quod non potuere vetare;

Ex equo captis ardebant mentibus ambo.

Conscius omnis abest, nuda signisque loquuntur.

*Quoque magis tegitur, tanto magis aestuat
ignis.*

Fissus erat tenni rimâ, quam duxerat olim,

Quam fieret paries domus communis utrique.

Id vitium nullè per secula longa notatum.

Quid non sentit amor? primi vidistis amantes,

Et vocis fecistis iter, tutaque per illud

Murmure blanditia minimo transire solebant.

*Sape ubi constiterant, hinc Thysbe, Pyramus
illinc,*

Inque vices fuerat captatus anhelitus oris:

Invide, dicebant, paries, quid amantibus obstas?

Quantum erat, ut sineres toto nos corpore jungi,

*Aut hoc si nimium est, vel ad oscula danda pa-
teres?*

Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur

*Quod datum est verbis ad amicas transitis au-
res.*

Talia diversa nequicquam sede locuti,

Sub noctem dixerunt Vale, partique dederunt

Oscula quisque suae, non pervenientia contra.

Postera nocturnos antora removerat ignes,

Solque pruinosas radiis siccaverat herbas:

B 5.

Ad.

*Ad solitum rediere locum: tum marmure
parvo*

*Multa prius questi, statuant sub nocte silenti
Fallere custodes, foribusque excedere tentant.
Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relin-*
quant;

*Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Conveniant ad busta Nini, lateantque sub um-*
bra

*Arboris: arbor ubi niveis uberrima pomis.
Ardna morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent, & lux tardè discedere visa,
Precipitatur aquis, & aquis nox exit ab iisdem.
Callida, per tenebras versato cardine Thysbe
Egreditur, fallitque suos, adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum, dictâque sub arbore
sedit.*

*Audacem faciebat amor: venit ecce recenti
Cede leane boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda.
Quam procul ad Luna radios Babylonia
Thysbe*

Vidit, & obscurum timido pede fugit in an-
trum,

*Damque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
Ut leo sava sitim multâ compescuit undâ,
Dum redit in sylvas, inventos fortè sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa fera, totoque expalluit ore
Pyramus: ut verò vestem quoque sanguine tin-*
ctam

*Repperit; Una duos, inquit, nox perdet amantes,
E quibus illa fuit longa dignissima vita,
Nostra nocens anima est, ego te miseranda per-*
ami,

In

*In loca plena metus qui jussi nocte venires:
Nec prior huc veni : nostrum divellite corpus,
Et scelerata ferro consumite viscera morsu,
O quicumque sub hac habitatio rapte leones!
Sed timidi est optare necem : velamina Thysbes
Tollit, & ad pacta secum fert arboris umbram.
Utque dedit nota lacrymas, dedit oscula vesti:
Accipe nunc, inquit, nostri quoque sanguinis
haustus.*

*Quoque erat accinctus, dimisit in ilia ferrum.
Nec mora, ferventi moriens è vulnere traxit,
Et jacuit resupinus humo, cruor emicat altè:
Non aliter quàm cùm vitiato fistula plumbo
Scinditur, & tenni stridente foramine, longas
Ejaculatur aquas, atque ictibus aëra rumpit.
Arbori fœtus adspersine cadis in atram
Vertuntur faciem, madefactaque sanguine ra-
dix*

*Purpureo tingit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, juvenemque oculis animoque requi-
rit,*

*Quantaque vitârit, narrare pericula gestit.
Utque locum, & visam cognoscit in arbore for-
mam:*

*Sic facit incertam pomi color, heret an hæc sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruen-
tam*

*Membra solam, retroque pedem talis, oraque
buxo*

*Pallidiora gerens, exhorruit æquoris instar,
Quod fremit, exigua cùm summum stringitur
aura.*

*Sed postquam remorata, suos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos:
Et laniata comas, amplexaque corpus amatum,*

*Vulnera supplevit lacrymis, fletumque cruore
 Miscuit: & gelidis in vultibus oscula figens;
 Pyrame, clamavit, quis te mihi casus ademist?
 Pyrame, responde, tua te carissima Thysbe
 Nominat; exaudi, vultusque attolle jacentes!
 Ad nomen Thysbes oculos in morte gravatos
 Pyramus erexit; visâque recondidit illâ.
 Quæ postquam vestemque suam cognovit, & ense
 Vidit ebur vacuum; Tua te manus, inquit,
 amorque.*

*Perdidit infelix: est & mihi fortis in unum
 Hec manus, est & amor; dabit hic in vulnera
 vires.*

*Persequar extinctum, lethique miserrima di-
 car*

*Causa comesque tui; quique à me morte revelli
 Hæc solâ poterat, poteris nec morte revelli.
 His tamen amborum verbis estote rogati,
 O multum miseri que mei, illiusque parentes,
 Ut quos certus amor, quos hora novissima jun-
 xit,*

Componi tumulo non invideatis eodem.

*Ac tu, quæ ramis arbor miserabile corpus
 Nunc tegis unius, mox ex tectura duorum.
 Signa tene cadis, pullosque & lactibus aptos
 Semper habe fœtus, gemini monumenta cruoris.
 Dixit: & aptato pectus macrone sub imam
 Incubuit ferro, quod adhuc à cade tepebat.
 Vota tamen tetigère Deos, tetigère parentes.
 Nam color in pomo est, ubi permaturuit, aster.
 Quodque rogis superest, unâ requiescit in urnâ.*

EXEMPLUM NARRATIONIS

historica ex Oros. lib. 2. c. 8.

Cyrus Persarum Rex Scythis bellum intulit, quem Tomyris Regina, quæ tunc genti præ-

præerat , cùm prohibere transitum Araxis
fluminis posset , transire permisit , primum
propter fiduciam sui , dehinc propter oppor-
tunitatem ex objectu fluminis hostis inclusi.
Cyrus itaque Scythiam ingressus , procul à
transmisso flumine castra metatus , insuper
altu eadem, instructa vino epulisque, deseruit,
quali territus refugisset. Hoc comperto , Re-
gina tertiam partem copiarum, & filium ado-
lescentulum, ad persequendum Cyrum mittit.
Barbari veluti ad epulas invitati , primum
ebrietate vincuntur , mox revertente Cyro
universi cum adolescente obruncantur. To-
myris exercitu ac filio amisso , vel matris, vel
Reginæ dolorem sanguine hostium diluere
promptius, quàm suis lacrymis, parat. Simu-
lar diffidentiam desperatione cladis illatæ,
paulatimque cedendo , superbum hostem in
insidias vocat. Ibi quoque compositis inter
montes insidiis , c c M. Persarum , cum ipso
Rege , delevit , adjectâ super omnia illius rei
admiratione , quod nec nuncius quidem tan-
tæ cladis superfuit. Regina caput Cyri am- *Cyri*
putari , atque in utrem humano sanguine op- *morz.*
pletum conjici jubet , non muliebriter in-
crepitans : Satia te sanguine , quem sisti ;
cujus per annos triginta insatiabilis perseve-
rasti.

EXEMPLUM NARRATIONIS

Civilis ex Miloniana.

P. Clodius , cùm statuisset omni scelere in *P. Clo-*
Prætura vexare Remp. , videretque ita tracta- *di bi-*
ta esse comitia anno superiore , ut non mul- *storia.*
tos menses Præturam gerere posset ; qui non
honoris gradum spectaret , ut cæteri ; sed
& L.

& L. Paullum collegam effugere vellet, singulari virtute civem, & annum integrum ad dilacerandam Remp. quæreretur: subito reliquit annum suum, seque in annum proximum transtulit, non religione aliqua, sed ut haberet, quod ipse dicebat, ad Præturam gerendam, hoc est, ad evertendam Rempubl., plenum annum atque integrum. Occurrebat, mancam ac debilem præturam suam futuram, Consule Milone: eum porro summo consensu populi Romani Consulem fieri videbat: contulit se ad ejus competitores, sed ita, totam ut petitionem ipse solus etiam invitis illis gubernaret, tota ut comitia suis, ut dictabat, humeris sustineret: convocabat Tribus: se interponebat: coloniam novam, deletum perditissimorum scribebat civium: quando ille plura miscebat; tanto hic magis indies convalescebat. Ubi videt, homo ad omne facinus paratissimus, certissimum consulem, idque intelligit non solum sermonibus, sed etiam suffragiis populi Rom. sæpe esse declaratum; palam agere cœpit, & aperte dicere, occidendum Milonem, servos agrestes, ac barbaros, quibus sylvas publicas depopulatus erat, Hetruriamque vexarat, ex Apennino deduxerat, quos videbatis. Res erat minimè obscura: etenim palam dictitabat, Consulatum Miloni eripi non posse, vitam posse. Significavit hoc sæpe in Senatu: dixit in concione. Quin etiam Favonio fortissimo viro quærenti ex eo, qua spe fureretur: Milone vivo, respondit, triduo illum, ad summum quatruiduo, periturum: quam vocem ejus ad hunc M. Caionem statim Favonius detulit. Interim cum sciret Clodius, (neque etiam erat

erat difficile scire) iter solenne , legitimum ,
 necessarium , ante diem 13. Kalend. Febr.
 Miloni esse Lanuvium ad Flaminem proden-
 dum , quod erat dictator Lanuvii Milo : Ro-
 ma subito ipse profectus est , ut concionem
 turbulentam , in qua ejus furor desideratus
 est , quæ in illo ipso die habita est , relinque-
 ret , quam nisi obire facinoris locum tem-
 pusque voluisset , nunquam reliquisset : Milo
 autem , cum in Senatu fuisset eo die , quoad
 Senatus dimissus est , domum venit , calceos &
 vestimenta mutavit , paulisper , dum se uxor ,
 ut fit , comparat , commoratus est : inde pro-
 fectus est id temporis , cum jam Clodius (si-
 quidem eo die Romam venturus erat) redire
 potuisset : obviam fit ei Clodius expeditus in
 equo , nullâ rhedâ , nullis impedimentis , nul-
 lis Græcis comitibus , (ut solebat) sine uxore ,
 ut nunquam ferè , cum hic insidiator , qui iter
 illud ad cædem faciendam apparasset , cum
 uxore veheretur in rheda penulatus , vulgique
 magno impedimento , ac muliebri , & deli-
 cato ancillarum puërorumque comitatu ; fit
 obviam Clodio ante fundum ejus , hora ferè
 undecima aut non multo secùs : statim com-
 plures cum telis in hunc faciunt de loco supe-
 riore impetum , adversi rhedarium occidunt.
 Cùm autem hic de rheda rejecta penula desi-
 luisset , seque acri animo defenderet , illi , qui
 erant cum Clodio , gladiis eductis partim re-
 currere ad rhedam , ut à tergo Milonem ado-
 rrentur , partim , quod hunc jam interfectum
 putarent , cædere incipiunt ejus servos , qui
 post erant. Ex quibus qui animo fideli in do-
 minum erant , & præsentes fuerant , partim
 occisi sunt , partim , cùm ad rhedam pugnari
 vide-

viderent, & domino succurrere prohiberentur, Milonem occisum esse, etiam ex ipso Clodio audirent, fecerunt id servi Milonis (dicam enim, non derivandi criminis causâ, sed ut factum est) neque imperante, neque sciente, neque præsente domino, quod suos quoque servos in tali re facere voluisset.

A L I U D E X E M P L U M N A R -
rationis brevis, dilucide & verisimilis,
ex oratione Ciceronis Pompejana.

Atque ut inde mea proficiscatur oratio, unde hæc omnis causa ducitur; bellum grave, & periculosum vestris vectigalibus, atque sociis, à duobus potentissimis Regibus infertur, Mithridate & Tigraue: quorum alter relictus, alter laceffitus occasionem sibi ad occupandam Asiam oblatam esse arbitratur. Equitibus Romanis honestissimis viris afferuntur ex Asia quotidie literæ, quorum magnæ res aguntur, in vestris vectigalibus exercendis occupatæ. Qui ad me pro necessitudine, quæ mihi est cum illo ordine, causam Reipub. periculaque rerum suarum detulerunt: Bithyniæ, quæ nunc vestra provincia est, vicos exustos esse complures: regnum Ariobarzani, quod finitimum est vestris vectigalibus, totum esse in hostium potestate: Lucillum magnis rebus gestis ab eo bello discedere: huic qui succurrerit non satis esse paratum ad tantum bellum administrandum. Unum ab omnibus sociis, Reipub. & civibus, ad id bellum Imperatorem deposci, atque expeti, eundem hunc unum ab hostibus metui, præterea neminem.

D. E.

DE CHREIA.

CAP. III.

Chreia est commemoratio brevis alicujus persona factum vel dictum aptè referens. Dicta autem est, quòd sit utilis. Et Chreiarum alia Verbales sunt, alia Activa, alia Mixta. Verbales, quæ utilitatem oratione demonstrant. Ut Plato dixit: Virtutis ramos è laboribus atque sudoribus produci. Activa sunt, quæ actionem aut factum solum recensent: ut; Pythagoras interrogatus, quantanam esset hominum vita, cum per temporis brevius spatium se conspiciendum exhibuisset, latebras petiit, humana vita mensuram ex momentaneo conspectu designans. Mixta, quæ ex utraque conflata sunt, oratione & actione: ut; Diogenes, cum vidisset adolescentulum lascivientem ac indecorè se gerentem, pedagogum illius baculo percussit: superaddens, quid talia docēs aut sic instruis? Chreiam verò conficies hisce capitibus, atque tractabis à

Landativo.

Parabola.

Paraphrastico.

Exemplo.

Causa.

Testimonio veterum.

Contrario.

Brevis epilogus.

EXEMPLUM VERBALIS CHREIÆ,

quo Isocrates doctrinæ radicem amaram
esse dicebat, fructus verò dulces.

Orditur autem ab encomio,
hoc modo:

Merito laudandus est Isocrates, propter eximiam dicendi facultatem, quæ sibi nomen clarissimum comparavit, & quanta vis eloquentiæ
esset,

Encomia
facile
con.

esset, ipsam exercendo demonstravit, eam illustrem fecit, non ipse ab illa illustratus. Quibus autem vel Reges admonens, vel instituens privatos, bene de hominum vita meruit, longum esset recensere. Verum, quod de eruditione protulit, haud abs re fuerit commemorare.

Amator, inquit, eruditionis à laboribus auspicatur, sed laboribus indefinentibus in utilitatem: quod quam philosophicè dictum ab eo sit, hinc licet perspicere.

A Pa- Qui enim bonarum artium amore capiuntur, hi sanè cum professoribus, ac ducibus studiorum conversantur: ad quos accedere ut formidolosum est, ita relinquere stultissimum. Et pueri quidem nunquam metu vacant, & cum

ra- adfunt præceptores, & cum venturos expectant. Succedunt Præceptoribus pedagogi, visu terribiles, sed cum verberibus saevient, formidabiliores.

phra- Qui etiam, priusquam verberent, timentur. Metum punitio subsequitur, dum omnia puerorum errata vindicantur, & rectè facta, opera virtutis, tanquam ad ea nati sint, exactissime requiruntur. Jam verò pedagogis ipsis sunt molestiores asperioresque patres, in deambulationes atque vias inquirentes, & vetantes in publicam egredi: forum ipsam habentes suspectum. Quod si opus fuerit in filios animadvertere, ita excalescunt, ut natura obliviscantur, nec se parentes esse meminerint: verum huiusmodi rebus exercitatus puer, cum in virum evaserit, merita coronatur virtute.

A con- At, qui veritus ista, fugerit magistros, detrahit parentes, & pedagogos fuerit aversatus, prorsus eruditionis expertus scientia privabitur. Nam metum declinans, simul cum ipso doctrinam relinquet. Hæc igitur omnia Isocratem sentire

ptire persuaserunt : Eruditionis radicem amare esse.

Nam quemadmodum agricola summo cum labore terra semina mandant ; fructus verò majorem voluptate colligunt : ita qui ad studia accinguntur , sibi laboris multi comitem gloriam comparant.

Respice Demosthenis vitam , qui ut oratorum omnium laboriosissimus , ita clarissimus evasit : qui fuit adeò studiis intentus , ut comam nativam capitis ornamentum , excendi potestatem sibi prae-ripiendo , detonderet , ratus id pulcherrimum decus , quod à virtute provenisset. Qua igitur alii profundunt ad voluptates , ille continuis lucubrationibus impendit.

Idcirco praeclare hoc , ut omnia , Hesiodus ; Asperam esse ad virtutem viam , cacumen verò molle. Nam idem quod Isocrates protulit. Hesiodus enim viam ; Isocrates autem radicem appellavit , diversis verbis eandem uterque sententiam demonstrantes.

Quae si rectè considerabimus , meritis laudibus evehemus Isocratem , ut qui sapienter de eruditione conscripserit optima.

SCHOLIA.

Chreia , &c. Quae ab aliis utilitas , à Prisciano vocatur usus. Et est , eodem autore , commemoratio orationis alicujus , vel facti , vel utriusque : celerem habens demonstrationem , quae utilitatis alicujus plerumque causâ proferitur.

Verbales , &c. Orationales eas appellat Priscianus , quibus oratio sola inest ; ut Plato dicebat : Musas in animis esse ingeniosorum.

Item,

Item, Diogenes Cynicus ait : Nihil omnino in vita absque exercitatione perfici : Eam omnia exsuperare posse. Laërtius lib. 6.

Item, Seneca dixit : Nulli sunt tam feri, siueque juris affectus, ut non disciplinâ perdoquantur. Vide Erasmus in proverbio, Exercitatio potest omnia.

Item Xenocrates : Dixisse me pœnituit aliquando ; tacuisse nunquam. Valerius lib. 7. cap. 2. Est silentii tutum præmium. Vide Erasmi proverbium.

Item Anacharsis dixit : Leges araneorum telis similes esse. Valer. lib. 7. cap. 2.

Idem protulit : Vitam nvas tres ferre : primam voluptatis, secundam ebrietatis, tertiam mœroris. ut ait Diogenes Laërt. lib. 3.

Virtutis ramos, &c. Hoc est, ad bonarum literarum atque virtutis fructum esse viam arduam atque asperam. De qua re carmen existat elegans Virgilii de litera Pythagorica. Ostendit, non cessantibus ac inertibus, sed industriis paratam esse gloriam ; cum Dii, juxta proverbium, facientes adjuvent, atque labore sua munera vendant. Etenim, qui vitat molam, vitat farinam. Neque mel, neque apes. Vide Chiliades Erasimicas.

Altiua, &c. Sunt, auctore Prisciano, in quibus actus inest solus. Ut ; Corys, Thraciæ Rex, ei, qui dono miserat *παρδάλιν*, vicissim dono misit leonem, nihil addens. Sed malam bestiam malâ pensando, prudenter ostendit, par pari, juxta proverbium, referendum esse. Meminit Plutarchus in Apophthegmatis.

Item, Heraclitus, Philosophus *Σαολεῖος* dictus, in seditione rogatus, ut apud populum sen-

sententiam diceret, quo pacto civitas redigi posset in concordiam, consensu suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ, & paululum farinæ insperfit, mox de glechone admiscuit, id est vel pulegii sylvestris, vel leguminis genus. Deinde epoto calice discessit, nec verbum addidit. Hoc facto innuens, ita demum civitatem carituram seditionibus, si repudiatis deliciis, assuescerent parvo contenti esse. Refert Erasmi. 8. Apophtheg.

Item Lacones, si quando strategemate superassent hostem, Marti bovem immolabant: sin aperto prælio, gallum. Quo facto innuebant, præclarius esse, hostem ingenio, citra sanguinem dejicere, quàm pugna utrinque plerumque cruenta.

Item apud Gymnosophistas olim magnæ fuerat unus æstimationis. Huic Taxiteles persuasit, uti ad Alexandrum se conferret, gentibus exteris jam bellum illaturum. Veniens proinde ad Regem, bubulam pellem aridam in medium conjecit, obambulantque ejus extrema pedibus premebat. Pellis cum ad unam tantum partem calcaretur, reliquis in altum attollebatur. Eo facto, media deinceps firmiùs institit, atque ita pellis undique immota conquevit. Tali exemplo Alexandrum ille commonuit, ne in longinquis locis tempus tereret, sed imperii medium tueretur: ita enim in ejus finibus quietura omnia, ut refert Diodorus Siculus in Alexandri vita.

Item Exemplum est Activæ Chreiz, sed tyrannicum, de Tarquinio papaverum summa decuriente. Quod describit Livius lib. 1. Et carminibus hisce Ovidius secundo Fastorum:

Ultima

*Ultima Tarquinius Romana gentis habebas
Regna, vir injustus, fortis ad arma tamen.
Ceperat hic alias, alias everterat urbes,
Et Gabios turpi fecerat arte suos.
Namque tritum minimus proles manifesta Sæ-*
perbi

*In medios hostes nocte silente venit.
Nudarunt gladios, Occidite, dixit, inermem :
Hoc sapiunt fratres, Tarquinisq; pater .
Qui mea crudeli laceravit verbera terga ,
Dicere ut hoc posset, verbera passus erat.
Luna fuit, spectant juvenem, gladiosque reco-*
dant ,
*Tergaque deductâ veste notata vident.
Flent quoque, & , ut secum tueatur bella, præ-*
cantur.

*Callidus ignavis ammit ille viris.
Iamque potens, misso genitorem appellat a-*
mico ,
*Perdendi Gabios quod sibi monstret iter .
Hortus odoratis suberat pulcherrimus herbis,
Septus humum rivo lene sonantis aqua :
Illic Tarquinius mandata latentia nati
Accipit, & virgâ lilia summa metit.
Nuncius ut rediit, decussa lilia dixit,
Filius, agnosco jussa parentis, ait.
Nec mora, principibus cæsis ex urbe Sabina,
Traduntur Ducibus mœnia nuda suis.*

Ebrietas.

Exstat amabilius exemplum, quo pueris La-
cones ostendebant servos, qui vino essent te-
mulenti; quò magis abominarentur ebrietatem,
videntes, quàm deforme spectaculum
esset homo immodico madens vino, quam-
que dementi similis. Imò cogeabant Helotas,
hoc est, agrestes homines, quam plurimum
bibere. Deinde ingurgitados mero, saltationes

sineptas saltare, & carmina quædam ridicula canere. Ita quod alii prolixo sermone & persuadent, sobrietatem esse rem honestissimam, ebrietate nihil esse homine indignius, ali compendio ponebant ob oculos, sed in mancipiis, ad quorum mores degenerare ingenuis turpissimum est. Refertur à Plutarcho in Demetrii vita. Meminit item Erasmi. 2. Apophthegmatum.

Pythagoras interrogatus, &c. Pythagoram idcirco appellatum asserit Diogenes Laërtius lib. 8. quod veritatem perinde atque Pythius ipse loqueretur. Hic est qui vitam quoque humanam similem esse dixit Panegyri, hoc est, solenni hominum conventui.

Idem fertur discipulos admonere solitus, ut ista quotidie, cum domum ingrederentur, dicerent:

Πᾶσι παρίστω, τίδ' ἐρεῖα, τί μοι δεινὸν ἐκ ἐπιλέσθῃ; Hoc est;

Quo prætergressus; quid gestum in tempore? quid non?

Mixta, &c. Ut; Diogenes die quodam, cum populus theatrum egrederetur, adversus Vulgi per-
versitas. populum ingredi nitens, dixit: Hoc in omni vita facere studeo. Sentiebat, Philosophum à populo dissidere; cum Philosophus, ratione, populus agatur cupiditatibus, rapiaturque variis persuasionibus. Hinc ab Horatio vocatur

Bellæ multorum capitam.

Item: Rex Agesilaus aliquando arundine pro equo conscensa, unâ cum filiolis colludens, ait amico intervenienti: Ne cui dicas, priusquam ipse quoque liberorum parens sis factus. Festivè subindicans, eum lulum non esse

esse levitatis, sed pietatis. Nec hoc quod agebat, videri posse ineptum ei, qui modò expertus esset, quàm insons sit affectus caritatis parentum erga filios. Auctor Plutarch. in vitis. Refert Eras. Apophth.

Item : Quum aliquando conscendisset equum Plato, mox descendit, dicens, se vereri, *μη ἱπποτυφία λαφθῆ*, id est, ne equestri-fastu corriperetur. Superbum animal est equus, & equitare quiddam habet magnificum, parum-que Philosopho dignum.

*Eque-
stris
fastus.*

Item : Lacedæmoniis ad publica convivia ingredientibus, qui natu erat maximus, singulis ostendebat fores, dicens : Per has nullus egredietur sermo : admonens, nihil effutendum, si quid liberius dictum esset in convivio. Hunc morem instituit Lycurgus.

Item : Laconem hospes, quem pridie declinaverat, postridie stragulis commodatò summis splendide excepit : at ille stragulis conculcatis, dixit : Propter has heri ne storeis quidem indormire licuit. Lepidè risit illorum morem, qui, cum sint tenuēs, tamen affectant videri divites, corrogatâ aut conductâ suppellectile. Quod maximè solent in excipiendis hospitibus, in nuptiis, aut alioqui solennibus epulis. Porro cum ineptum sit, tuas ostentare divitias, quanto magis, suppellectilem alienam ab usurariis sumtam ?

Alius Lacon quidam, noctu præteriens monumentum, cum sibi visus esset videre spectrum, accurrit lanceâ trajecturus, & in hoc nixens, Quò me fugis, inquit, anima bis moritura ? O mentem verè liberam omni formidine, quæ nec larvarum ac lemurum occursum terreri potuerit !

Item :

Item: Cùm Dionysius in convivio jussisset, singuli in veste purpurea saltarent; (Purpura verò tum Regum erat gestamen; nunc auctoribus etiam communis) id Plato facere recusavit his trimetris è fabula quapiam:

Οὐκ ἄν δυνάμειω θῆλει ἐνδύνασθαι,
Ἄρρεω περικαίς, καὶ γῆρας ἐξ ἄρρεν.

Muliebris ego nequaquam indui quæ stola,
Vir natus ipse, & ex virili germine.

Aristippus verò non recusavit, sed indutus purpurâ saltaturus, hos versus recitavit:

Καὶ γὰρ ἐν βαρχέμασιν ὁ γῆρας
Σάφρων ἔσθ' διαφθαρέσινται.

Nec in sacris Liberi patris pudica mens unquam corrumpitur.

Refert Diogenes Laërtius, lib. 2. de vita Philosophorum.

Item, Plato frugalis erat, sed tamen amans munditiei. Contrà, Diogenes sordidus. Itaque calcans Platonis culcitram, præsentibus aliquot Dionysii amicis, quos Plato invitarat ad convivium, dixit: Calco fastum Platonis. Calcas, inquit Plato, sed alio fastu. Nam hoc ipsum fastus erat, quod jactabat munditiei contemptum. Et qui sordibus gloriantur, non minùs ambitiosi sunt, quàm qui splendide vestiuntur; sed aliter. Turpior est autem ambitio, ex fuce virtutis laudem captans. Unde Socrates animadvertens, Antisthenem ambitiosius ostentare vestem laceram & detritam, facetè hominem increpavit: Οὐ πάντως, inquit, ἑκαλωπιζόμενος ἡμῖν; id est, Non delines te nobis comere? Significans, ejusdem esse ambitionis, vilitatem amictus ostentare, & delicato cultu se venditare, ut refert Eras. 3. & 8. Apophth.

C

Item,

Scilur. Item ; Scilurus Scythia liberq; octoginta masculos habens, cum esset moriturus, fasciculum jaculorum singulis porrexit, jussitque rumpere. Id cum singuli recusassent, eo quod videretur impossibile; ipse singula jacula exemit, atque ita facile confregit omnia. Quo
Con- facto filios admonens ; Si concordēs, inquit, eritis, validi invictique manebitis : contra, si diffidiis & seditione distrahemini, imbelles eritis, & expugnati faciles. Recenset Plutarchus in Apophthegmatibus.

Item ; Cum Diogenes Cynicus aliquando vidisset puerum concavâ manu bibentem ; Hic puer, inquit, me frugalitate superat, qui supellectilem superfluam mecum circumferam : & dictum est pera poculum ligneum abjecit ; Nesciebam, inquiens, & in hoc nobis providisse naturam. Quum alterum puerum vidisset, vasculo fracto, cavo panis excipere lenticulam, abjecit & Catinum ligneum, ut supervacaneum : ut scribit Diogenes Laërtius, lib. 6. de vitis Philosophorum.

Pædag. *Baculo percussit, &c.* Idem refert Priscianus, & Erasmi. Apophth. 3. & Quint. lib. 1. cap. 9. Idem, vel simile, Crateti attribuit, ubi sic ait : Chreiarum plura genera traduntur. Unum simile sententiæ, quod est positum in voce simplici, dixit ille, aut dicere solebat. Alterum, quod est in respondendo ; interrogatus ille, vel cum ei dictum esset, respondit. Tertium huic non dissimile, cum quis non dixisset, sed fecisset ; ut Crates, cum indoctum puerum vidisset, pædagogum ejus percussit. Sentiens, primæ ætatis formatoribus potissimum imputandum esse, si adole-

adolescentes evadant malè morati, aut indocti.

Idem Diogenes in foro quodam stans clamabat, Adeste homines! veluti concionaturus ad populum. Cumque jam frequentes convenissent, nec ille desineret clamare: Adeste homines! quidam indignati: En adsumus: dic aliquid. Tum Diogenes baculo illos abigens: Homines, inquit, adesse jussi, non sterquilinia. Non putavit, hominis cognomen in eos competere, qui non viverent juxta rationem, sed brutorum in morem agerentur affectibus.

Idem adhibitâ interdiu lucernâ rogatus, quidnam vellet; respondit: ἀνθρώπον ζητῶ: hoc est, hominem quæro. quemadmodum testatur Diog. Laërtius.

Isocrates, &c. Hunc Cicero, de Oratore secundo, vocat eloquentiæ patrem, & Rhetorum ferè omnium magistrum. Cujus è ludo, tanquam ex equo Trojano, eloquentiæ principes exstiterint innumeri.

Radicem, &c. Hanc sententiam Diomedes lib. 1. in exercitatione Chreiarum adscribit Catoni, inquit, Marcus Porcius Cato dixit: Literarum radices amaras esse, fructus jucundiores.

Reges admonens, &c. In quorum numero fuit Nicocles, ad quem de regno scripsit Isocrates orationem admonitoriam. Similiter ad Dæmonicum λόγον παραινεπικόν.

Pœnitio, &c. Apud Aphthonium habetur, πῶλασις. Sunt autem tres puniendi causæ. Una est, quæ ἐκθροσίς, vel παραινεσις, vel πῶλασις, dicitur; id est animadversio, cum poena adhibetur, castigandi atque emendandi gra-

tiâ ; ut is, qui fortuitò deliquit , attentior fiat correctus. Altera τιμωρία, cùm dignitas, auctoritasque ejus, in quem est peccatum, tuenda est , ne prætermiſſa pœna contemptum pariat. Tertia vindicandi ratio , παράδειγμα , cum punitio propter exemplum necessaria, ut reliqui metu cognitæ pœnæ deterreantur à peccando. Hæc Gellius, lib. vi. cap. xiv.

Opera virtutis, &c. Aphthonius habet κατάρθωματα. Quemadmodum Græci rectam effectiorem κατάρθωσιν appellant: sic recta , aut rectè facta, κατάρθωματα vocant, auctore Cicerone , de Finibus quarto. Idem offic. i. Perfectum officium , inquit, rectum , opinor, vocamus, quod Græci κατάρθωμα appellant.

Demosthenis vitam, &c. Qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conscendit.

Hic , ut Plutarchus scribit , subterraneum locum sibi construxit , in quem per dies singulos descendens, corpus & ingenium exercitabat. Sæpe etiam duos vel tres menses continuos domi inclusus non cessabat, abraſa parte capitis , ut exeundi facultatem sibi ipsi præriperet. Hic idem vadosis litoribus insistens declamationes fluctuum fragoribus obluſtantibus edebat, ut ad fremitus concitatarum concionum patientiâ, duratis auribus, in actionibus uteretur. Fertur quoque ori insertis calculis multum ac diu loqui solitus , quo vacuum promptius esset, ac solutius, ut ait Valer. lib. 8. cap. 7.

Hesiodum, &c. Hesiodi locus exstans primo Georgicôn, hic est:

Τῆς δ' ἀρετῆς ἰδύματα θειῶν προσιέειθι
ἰθὺς καὶ
Ἀθίναίης, μακρὸς δὲ ἑὸρβος οἶκος ἐπ' αὐτῷ,
καὶ

Καὶ τρεχὺς τὸ πρῶτον ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον
 ἐκπαύ,
 Παιδίην δ' ἄπειτα πύλες, χαλεπήν περ ἐῴσα.

CHREIÆ ACTIVÆ EXEMPLUM

*juxta prædictos locos tractatum studio
 exercendi. cujus argumentum
 tale est:*

Cùm patrem videret mortuum Joseph,
 flens ruit super faciem ejus, & deosculatus est
 eum. Gen. 50.

AB ENCOMIO FACIENTIS

exordinm ducitur hoc modo.

Quis non laudibus condignis evchere stu-
 deat factum hoc egregium viri sanctissimi
 Josephi, qui præclarum eximiae pietatis spe-
 cimen exhibuit, atque virtutis exemplum,
 non ore tenus, sed pleno caritatis opere de-
 functum parentem prosecutus est?

Cùm benedixisset nepotibus suis Jacob ^{an}
 ægrotus, ac imposuisset finem mandatis, qui- ^{exposi-}
 bus filios instruebat, collegit pedes suos su- ^{tionem.}
 per lectulum, diemque suum obiit. Quod cer-
 nens Joseph, corruit super defuncti parentis
 carissimi vultum, ac mortuum deflevit. Quo
 facto vir piissimus admonuit nos, ut nobis
 caros virâ defunctos lugeamus: non tamen
 ut Ethnici, nullam spem habentes.

Quippe hanc vim non solum hominibus, ^A
 sed etiam feris indidit ac ingenuit divina po- ^{caussa.}
 testas, ut dissolutionem naturæ perhorre-
 scant, ac ipsâ relinquendâ luce moveantur, &
 discessu à suis angantur. Quis igitur tam fer-
 reus, quem non acerba carissimorum suo-
 rum funera provocent ad luctum?

C 3

Quodsi

A contrario. Quod si corda pravorum hominum tangit luctus, hoc est, ægritudo ex eorum, qui cari fuerunt, interitu acerbo : quis iniquum duxerit, si boni viri, qui, juxta proverbium, lacrymabiles sunt, carissimorum suorum funera fleverint ; & si populus olim in deserto nimis luxit impios, quod murmuraverant, & insurrexerant contra Dominum Deum ; cur fuerit à piis alienum, piorum funera lacrymis prosequi ?

A simili. Quemadmodum corpora nostra doloribus adficiuntur, si membrum aliquod fuerit reatum : ita non injuriâ mœrore conficiuntur atque luctu, qui dulcissimam aliquam familiæ suæ, atque generis partem amiserunt, hoc est, patrem, aut amicum, qui fuerit alter ipse, ab eadem, ut Pythagoras inquit, animâ.

Ab Exemplo. Quis Prophetæ Samueli vitio vertit, quod mortuum Saul Regem defleverit ? Quis Regem Davidem reprehendit, quod planxerit filium Ammon, & ejularit in morte filii Absalon ? Quis denique universo Judaico & Israëlítico populo succensuit, quod in domo Josæ fuerit lamentatus ?

A testimonio. Et divinarum Literarum monumenta nos instituunt & adhortantur, ne desimus plorantibus, sed cum lugentibus lugeamus. Et docent, longè melius esse, in domum luctûs ire, quàm ad domum convivii, quod in illa finis cunctorum admoneat hominem, ut vivens cogitet, quid futurum sit. Unde cum Abner à Joab esset interemptus, dixit Rex David ad omnem populum : Scindite vestimenta vestra, accingimini saccis, & plangite ante exequias Abner in Hebron.

A brevi Epitaphio. Rectè igitur Joseph, supra defuncti parentis faciem

faciem ruens, planxit eum: &, quod imitemur, nobis omnibus proposuit egregium veræ pietatis exemplum.

CHREIÆ VERBALIS EXEMPLUM,

*quo eadem sententia contrariis locis est
variata, & cuius argumentum
eiusmodi est.*

Helius Eobanus Hessus Poëta, Marpurgen-<sup>Eoba-
nus</sup>sis Academiæ professor, moriturus, hoc Ennii ^{Hessus.} carmen protulit:

*Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu
Faxit. cur? voluit docta per ora virum.*

EXORDIUM AB ENCOMIO

*præclara sententia ducitur in hunc
modum.*

Dignissima profectò memoratu, ac laudatu sententia, quam duo poëtæ, Q. Ennius, & Eobanus Hessus celeberrimam reddiderunt: ille, quia fuit auctor; hic, quoniam semper usurpavit: Uterque maximus ingenio. Ille patriam Rudias nobilitavit, creditus habuisse tria corda, quod Græcè, Oscè, & Latinè sciret loqui. Unde non immeritò carus fuit Scipioni Africano, & Q. Nobiliori, viris clarissimis. Hic eruditione suâ, variaque rerum cognitione patriam suam Hassiam, & inibi civitatem, ubi natus erat, Francobergam fecit illustrem, id studio suo consecutus, ut innumeros Heroas, atque Principes illustrissimos sibi pararit amicos, æternamque nominis gloriam fuerit adeptus.

Cujus ut multa præclare scripta sunt: ita <sup>Ab op-
positio-
ne.</sup> non pauca graviter dicta: cuius generis illud Ennianum, quod supremo tempore, veluti

cantator cygnus funeris ipse sui , suaviter emisit. Quo vates eximiâ sapientiâ præditus noluit defleri hominum doctum atque piorum mortem , quam à malis abducentem vita beata esset consecutura.

A causâ. Sciebat , pias animas corporis vinculis , atque omnibus humanis incommodis exutas , perpetuò victuras. Noverat , animos hominum esse divinos , iisque , cum è corpore excessissent , reditum ad cælum patere , optimoque & iustissimo cuique expeditissimum : ut ait Cicero de Amicitia. Videbat , res mundanas tot casibus atque periculis innumeris obnoxias. Animadvertibat , nullas domos esse , in quibus non multi luctus olim fuerint , hodièque versentur. Videbat , omnes urbes nihil aliud esse , quam miserranda (ut Solon apud Valer. inquit) cladium humanarum circumsepta ; ut multi exstiterint , qui non nasci optimum censuerint , aut quàm ocissime aboleri.

A contrario. Quod si lacrymis indulgendum est , ii solum flendi fuerint , quibus mors terribilis est , hoc est , ii , quorum cum vita omnia extinguuntur : non autem deflendi , quorum virtutis gloria nunquam est interitura , sed post mortem speciosior futura. Hinc , ut ait Cicero , Sapientissimus quisque æquissimo animo moritur ; stultissimus iniquissimo : Hic enim cui cæca mens , qui nihil aliud considerat , quàm externa mortis opera , lugeat miserabiles sibi visos hominum casus : at ille metu mortis non exhorrescit , nec lamentatur , qui secum revolvit , nobis ex hac vita discedendum , tanquam ex hospitio , non domo ; cum nobis natura diversorium commorandi , non habi-

habitandi, dederit. Deinde perpendit internam mortis utilitatem, quæ dicitur ultima linea rerum, malorum requies, & æternæ vitæ simul ac salutis origo. Sapienter Rex Ecclesiastes inquit: Laudavi magis mortuos, quam viventes, & feliciorē utroque judicavi, qui non natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. In hoc ipsum qui defixos oculos habet, alacrior audet dicere:

*Cum volet illa dies, quæ nil, nisi corporis huius-
Jus habet, incerti spatium mihi finiat ævi:
Parte tamen meliore mei super alta perennia-
Astra ferar.*

Quid enim habet vita commodi, quid non potius laboris? O præclarum diem, cum ad illud animorum concilium cœtumque proficiscar, & cum ex hac turba & colluvione discedam! Prô Dii immortales, quàm optabiliter iter illud ineundum! quo confecto, nulla reliqua cura, nulla sollicitudo futura. Hæc Cicero in Catone majore, & 1. Tusc. quæst.

Quemadmodum illorum vicem non dolemus, sed læti gratulamur, qui reduces è gravissimis præliorum crudelium periculis, in patriam ad carissimos amicos cum triumpho revertuntur: ita bono jure debemus (ne meliorem fortunam invidere videamur) in illorum discessu gaudere, qui ex hac lacrymarum valle atque vita, quæ super terram perpetua (ut S. Hiob ait) militia est, demigrarunt in cœlestem patriam, ubi vera charitas, & pax æterna regnat.

Quæ jam omnia dicta, non solum sancti Ab
Patres, sed etiam Ethnicorum Philosophi, exam-
animis reputantes, confirmarunt, mortem. pla.

C 5.

non.

non modò flendam non esse , sed voluptatis etiam loco ducendam , aut fortiter contemnendam. Exemplo sunt tot hominum piorum millia, qui per vincula, verbera, flammæ atque per atroces diversorum generum cruciatus interempti , cum gaudio concesserunt ad cœlorum regna. Sed iis omiſſis, quid de Socrate loquar ? cui mera fuit hilaritas in morte. Qui post sumtam cicutam , cum frigerent membra; Debemus, inquit, gallum Æsculapio persolvere : jocans perinde , quasi sumta positione medica convaluisset. Quid de Cyrenæo illo Theodoro Philosopho ? cui cum Lysimachus Rex crudelia minaretur : Istis, quæso, inquit , ista horribilia minare purpuratis tuis ; Theodori quidem nihil interest , humane , an sublimè putrescat. Quo dicto genus omne mortis contempsit, post hanc vitam longè meliorem exspectando.

Socrates.

Theodorus.

Athenienserum testimonio.

Thracæ.

Divinæ literæ , non mœroris plenam , sed potius pretiosam esse mortem sanctorum in conspectu Domini , prædicant. Et eos , qui docti fuerint ; post hanc miserabilem vitam futuros ut cœli firmamentum. Quod licet non cognoscerent Thraces : tamen exsequias, & funera cum hilaritate celebrabant. Qui sine ullis doctorum præceptis humanæ conditionis (ut Valerius inquit) habitum præviderunt, nempe mortem homini optimam , & ut omnium malorum finem optandam esse vitam autem defendendam , tot ærumnis refertam. Considerarunt, nihil in terris homine miserabilius esse, quem natura tantum nudum, & in nuda humo natali die abjicit ad vagitus statim & ploratum , solumque tot animalium ad lacrymas , & has protinus vitæ principio. Ab hoc

hoc lucis rudimento, quod ne feras quidem inter nos genitas vincula excipiunt, & omnium membrorum nexu, atque infeliciter natus, jacet manibus pedibusque devinctis flens: Animal cæteris imperaturum, & à suppliciis vitam auspicatur, unam tantum ob culpam, quia natum est; ut ait Plinius.

Rectè igitur Eobanus Marpurgi jam moriturus Ennii versiculos proferendos censuit, *Ab epi logo brevi.* ut nullius boni viri mortem; ita suam non esse deplorandam: quæ tot à malis eripiat, ac miserrimæ servitutis captivitate bonos afferens, in vitam æternam perducatur.

ALIUD CHREIÆ VERBALIS

exemplum, cujus argumentum tale est:

Ecclesiast. cap. 10. dixit: Pecunia obediunt omnia. Exordium dicitur à laude.

Rex Israël Ecclesiastes ex intimis divinæ sapientiæ penetralibus deprompta multa dixit, *Ab expositio- ne.* ad rerum omnium optimarum cognitionem pertinentia; maximè veritatis; cujus est tanta vis, ut contra hominum ingenia, fictasque omnium insidias, facile se ipsam possit defendere.

Opibus, inquit, universa simul obediunt. Quo dicto quid verius esse possit, non video. Etenim pecuniam, quæ genus & formam donare poterit, reginam facimus omnes. Huic servimus omnes; huic palmam tribuimus omnes; huic omnia expensa, huic omnia feruntur accepta: & in ratione mortalium sola utramque paginam facit.

Nec immerito. Nam quicquid eximium.

C. 6. quic-

quicquid splendidum, quicquid venustum, quicquid denique gloriosum hominibus contingit, id à solius pecuniæ beneficio proficiscitur. Huic libenter omnes obtemperamus, victi lucro: nec injuria, cùm quicquid rerum vel bonarum vel malarum geratur inter mortales, id pecuniarum fiat gratiâ. Qua ratione permotus apud Euripidem Bellerophon, inquit:

Sine me vocari pessimam, at dives vocer:

Nemo an bonus; an dives, omnes querimus.

Non quare, & unde: quid habeas, tantum rogant.

Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.

Quid habere nobis turpe sit, queris? nihil.

Aut dives opto vivere, aut pauper mori.

Bene moritur, quisque moritur dum lucrum facit.

Pecunia ingens generis humani bonum.

Cui non voluptas matris, aut blanda potest

Par esse prolis, non sacer meritis parens.

Tam dulce, si quid venerit, in vultu micat.

Merito illa mores cælitum, atque hominum movet.

Respice pauperem inopis viri culinam; videbis omnia frigere. Contemplaberis paucissimos, eosdem pannosos, sordidos, squalidos inibi delitescere ministros; neminem ibi regnandi palmam obtinere, quàm famem strigosam, cum canibus mures inediâ confumentem. Considerabis loca cuncta squalentia situ, carilla cariola, patellas scabrosas, cibaria rancida, suppellectilia rubiginosa, parietes fuligine atque araneis oppletos, stragula pediculosa; & breviter omnia, quæ procul inveniendi poterunt horrorem incutere, & ab accessu

cessu inauspicato deterrere. At ubi fueris ingressus aulam pecuniæ, videbis omnia luculenta, omnia fervere opera, greges hominum innumeros in officio esse, nec eos sordidos, sed argento atque auro coruscos. Admiraberis apparatusum magnificentiam, gemmis pavimenta, tapetibus pretiosis muros, sedilia cocco, purpureis angulos omneis aulæis, opificio denique citreo lacunaria refulgentia. Præterea coquinam, genere ferinarum atque lautitiarum omni renidentem, ubi supperat abundè Jovis cerebrum, Attica bellaria, & breviter, Deorum (ut proverbio dicitur) cibus. Etenim ubi regina pecunia regnat, ibi rerum omnium uberrima copia redundat, inopia protinus expellitur, quemadmodum olim apud Græcos fames; quam virgis ex ædibus solebant ejicere, dicentes,

Ἐξ αὐτῶν βέλονται, ἴσθι πλεῖστον, ἐὺ γύλαι. id est, foras Famem; intrò divitias, atque sanitatem.

Quemadmodum in magnas, opulentasque *Ass. mill.* beatorum Principum aulas recipi certatim homines adlaborant, ut dominorum gratiâ ad honores, atque divitias evehi possint: Sic quo potentior pecunia, tanto ferventius adflectant omnes sub ejus imperio esse, cujus beneficio non difficulter & opes & honores maximos poterunt consequi. Porro,

*Prima ferè vota & cunctis notissima templis,
Divitiæ ut crescant, ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro.* ut Juvenalis ait.

Quem autem puduerit in pecuniæ castris *Ab ex- emplo-* militare, in quibus non modò privatorum innumerabilis, sed etiam magnorum Principum,

cupum, atque Cæsarum multitudo stipendia fecerit? Exemplo sit, ut innumeros præteream, ille, cujus vox in proverbium abiit, Lucri bonus odor ex re qualibet.

*A te-
stimo-
nio ve-
terum.* Verum enimverò, non injuria serviunt omnes pecuniæ; cum ea vis, atque anima sit mortalium, multosque amicos vulgò conciliet. Unde Hesiodus:

Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλειται δειλοῖσι βροτοῖσι.
Et Menander:

Διώαμι πέφυκα τοῖς βροτοῖς τὰ χρήματα.
Quæ perpendens Horatius, ex vulgi sententia dixit:

O cives, cives, querenda pecunia primum est;
Virtus post nummos: hac Ianus summus ab
imo

Perdocet, hac recinant juvenes dictata, senesque.

*A con-
clusio-
ne.* Ergo verissima est, quam Ecclesiastes protulit, sententia, quæ tam nationibus omnibus in ore, quàm nunc etiam omnibus pecuniæ servis in usu.

ALIUD CHREIÆ VERBALIS

*exemplum, cujus argumentum
eiusmodi est.*

Plato Philosophus dixit: Tum demum beatorum terrarum orbem futurum, cum aut sapientes regnare, aut reges sapere cœpissent.

*A Platonis laude sumitur exordium hoc
modo:*

Valerius Maximus prodidit memoriæ, formicas Platonis dormientis in cunis parvuli labellis mel inseruisse. Quâ re auditâ, prodigiorum interpretes singularem eloquii suavitatem ore ejus emanaturam dixisse. Indices
illæ,

illæ nequaquam vanæ, nec conjectores hi futiles extiterunt. Nam tantas non solum eloquentiæ, sed etiam Philosophiæ facultates afsecutus Plato fuit, ut ejus sermone Iovem, si Græcè loqui velit, usurum prædicarent: & Platonem alii Philosophorum Homerum, alii Philosophorum Deum appellarent. Scripsit autem omnium & elegantissimè & gravissimè complura. inter quæ relucet, quod de Reip. felicitate protulit.

Ingenii ac doctrinæ princeps, tum demum fore beatas Respub. putavit, si aut docti aut sapientes homines eas regere cœpissent: aut qui regerent, omne studium in doctrinâ & sapientiâ collocassent. Animadverit, nulla fortunata regna fore, quibus stulti fuerint prædominari, non eruditione, atque virtutibus præcellentes viri.

Etenim feliciter omnia succedent in Republica, quam gubernant viri sapientes, imbuti præceptis Philosophiæ. Hæc est vitæ dux, virtutis indagatrix, vitiorum expultrix, sine qua hominum vita nihil poterit esse. Illa peperit urbes; illa dissipatos homines in societatem vitæ convocavit; illa eos inter se primò domiciliis, deinde conjugiiis, tum literarum & vocum communione junxit: illa inventrix legum: illa morum & disciplinæ magistra: ut ait Cic. Tuscul. 5.

Quis igitur civitates non fortunatas prædicet, quæ sapientum reguntur imperiis? Contrà, quis non infelices arguat; quas cæca stultorum temeritas administrat? cùm è doctrinis sapientum plurima commoda proveniant, è stultorum autem ignorantia calamitates infinitæ. Etenim stulti stulta (juxta proverbium)

verbium) loquuntur ac faciunt. Sapientes autem sapienter omnia. Et viribus melior sapientia, & vir prudens, quàm fortis. Sapient. 5.

*Asi-
mili.*

Quemadmodum naves, quæ à Naucleris excellentibus reguntur, subortis tempestatibus extra pericula sunt, ac fortunatè vehuntur: Sic ubi Respub. à viris eruditione simul ac sapientiâ præditis administrantur, beatæ florent vel pacis vel belli temporibus. Porro, ut quilibet nautarum vectorumque tranquillo mari gubernare potest: at ubi sæva suborta tempestas est, ac turbato mari rapitur vento, navis, tum viro & gubernatore opus est: Ira quilibet in tranquilla Repub. utcunque potest negotiis præesse; sed in perturbato rerum statu, summâ curâ providendum, ac præcavendum est, quis ad gubernacula sedeat: ut ait Livius lib. 4. secundi belli Punici.

*Ab ex-
emplo
Fabii
Max.*

Respice duos animorum diversissimorum Imperatores, Q. Fabium Maximum, & C. Terentium Varronem: illum prudentem, hunc stolidum: illum sapientiâ conspicuum, cunctando res afflictas restituisse; hujus temeritatem perdidisse ad Cannas. Et Rempub. inauspicata nobilitas Catilinaria contudisset, si non prudentissimus Consul Cicero afferuisset in libertatem. Unde Juvenalis, Satyr. 8.

Roma patrem patriæ Ciceronem libera dinit.

Rectè Phocylides:

Ἀγρὸς καὶ πόλεως σοφία καὶ νῆα κυβερνᾷ.

*A testi-
monio
vete-
rum.
Epilo-
gue.*

Hoc est, Sapientia gubernat agros, naves, atque civitates. Quo præclaro dicto significat, omnia feliciter administrari, quæ sapientiæ præsidio reguntur.

Dignis igitur laudibus evehenda Platonis est.

est sententia, qua respub. eas fortunatas prædicat, quarum rectores philosophiæ studiis fuerint exculti.

ALIA CHREIARUM EXEMPLA, ex Stephano Nigro.

CHREIA PRIMA:

Hesiodus inter Poëtas eminentissimus, cujus indicendo ἡδονὴ, hoc est, suavitatem, nullus est, candidissimi auditores, quin vehementer admiratur: qui plurima quidem ad humanæ vitæ institutionem speculancia, divino quodam instinctu cecimisse videtur. Nam & agrorum cultum, sub fratris titulo, humanum genus edocuit, & quo pacto optimè, ac modestissimè sic vivendum, oppidò quàm prudenter admonuit.

Sed & illud in primis non magis deorum monitu, quàm longo etiam rerum usu ab eo prolarum contenderim. Quo nobis significare haudquaquam dubitavit, Deos scilicet virtutem proposuisse sudore parandam. Ait enim: Τῆς δ' ἀρετῆς ἡδονὴν θεοὶ προπύργισεν Ἰθνηκαὶ Ἀθανάτοι μακρὸς δ' ἐὼς ὀρθίος αἶμος ἐπ' αὐτῶν, καὶ τρηχὺς τὸ σπῆν' ἐπὶ δ' εἰς ἀρετὴν ἵκηται,

Ἐν δὲ ἡρετῇ πῖλ' χαλεπὴ σφοῖσα.

Quibus mehercule verbis omnium prudentissimus Poëta innuere voluit, socordiam ac segnitiam à nobis penitus rejiciendam, nihilque esse, à quo immortales Diæ magis abhorreant, quàm cum desidiâ pariter ac negligentia torpescimus. Quid enim ex ipsa desidia præter ignorantiam consequi possumus? Quæ si fortè inani sapientiæ opinione inflata, robur ac vires sibi comparaverit, ingentium
ac

ac turpissimorum scelerum causam suggerit. At virtus, ex qua omnes honestæ voluntates, actiones, sententiæque proficiuntur, laborem requirit, diligentiam desiderat, vigilantiam exigit. Somnus enim multus (ut Philo-
SOMNUS
NIMIS. sophorum sapientissimus Plato refert) nec corporibus humanis, nec animis, nec rebus agendis natura conducit. Nemo enim quamdiu dormit, à defunctis differt. Hinc est quod Plinius ait: Profectò vita vigilia est. Quod & illâ Græcorum sententiâ, quæ jam vulgò in omnium ore versatur, optimè indicatum est:

Ἵπνός θανάτου προμελέτης ἐστίν.
 Unde illud originem traxisse jure videri potest:

Stulte, quid est somnus, gelida nisi mortis imago?

Cùm Socrates apud comicum Aristophanem, Strepsiadem senem ad philosophiam exhortaretur, quæ summam diligentiam, curamque desiderat, hoc præcipuè senario usus est,

Ἵπνός ἀπίστῳ γλυκύθρομον ὀμμάτων.
Socras. Hoc est, Oculis abestò leniens animum sopor. Quod si dormitando, ac desidendo, virtutem consequi valeremus; nunquam ipsa apud Deos, ac mortales, tanti fieret. Apollo, cui cæteri Dii divinationem concessere, propterea à Chærephonte interrogatus, Socratem omnium sapientissimum respondit, quòd eum virtute præditum noverat. Quam Græci (ut Platoni placet) idcirco ἀρετῇ appellarunt: quòd omnium sit maximè diligenda. Nam generis nobilitas pulchrum quidem est, sed à majoribus per successionem acceptum bonum. Divitiæ in maximo semper fuère pretio,

pro ; sed fortunæ temeritati , atque incon-
stantiæ subjectæ. Gloria honestatis quidem
faciem præ se fert , infirmam atque instabi-
lem. Pulchritudo plurimi facienda ; verum
haudquaquam diuturna. Bona valetudo opta-
bile quid ; sed mutatur faciliè. Corporis robur
magnum est quid ; sed morbis senioque tan-
dem conficitur. Virtus verò clara æternaque
habetur : utpote , quæ divina sit atque im-
mortalis , omnesque fortunæ incursus faciliè
contemnat atque despiciat. Stilpo Megaren-
sis Philosophus à Demetrio , qui ejus pa-
triam solo æquaverat , interrogatus ; nunquid
amississet ? nihil , statim respondit :

Πόλις μὲν γὰρ ἔλαφον ἄλλοι ἀρετὴν.
Quæ utique verba significant , animi bona
nullo bellorum impetu diripi unquam posse,
Solamque in ipsa virtute consistere felicitate-
tem. Quod ita se habere Philosophorum pa-
rens Socrates evidentissimè indicavit. Ro-
gatus enim à Leontino Gorgia ; quid de ma-
gno Rege sentiret , utrum eum felicem existi-
maret ?

Οὐκ οἶδα, ἴφισ, πᾶς ἀρετῆς ἐκείνου
ἔχει.

Quo utique responso prudentissimus Philoso-
phus innuere voluit, se de maximi atque opu-
lentissimi Regis felicitate eo ad amissum judi-
care haudquaquam voluisse, quod ut erga vir-
tutem ac disciplinas affectus esset , penitus
ignoraret : utpote qui felicitatem ipsam non
in fortunæ , sed animi potiùs bonis positam
esse existimaret , unicam virtutem cæteris esse
rebus præponendam arbitratus.

Ἄσας γὰρ ὁ ὑπὲρ γῆς ἐκ τῶν γῆν χρυσοῦς ἐκ
αἰπῆς ἀρετῆς, κατὰ Πλάτωνα.

Solon

Solon præterea de divitibus locutus dice-
 consueverat: Ἀλλ' ἡμῖς αὐτοῖς εὐδαιμονίαν
 μὴ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς ἀλλὰ πλεον. Nos virtutem di-
 vitiis illorum non commutabimus. Cujus vir-
 tutis robore, parva atque amplificata imperia
 perquam faciliè retinentur. Hinc est, quod
 Historicorum princeps Sallustius ait: Quod
 Regum, atque Imperatorum animi virtus, in
 pace ita ut in bello valeret, æquabiliùs atque
 constantius sese res humanæ haberent, neque
 aliud aliò ferri, nec mutari, ac misceri omnia
 cerneret. Itaque minimè mirum est, si ad eam
 comparandam assiduo ac maximo opus est la-
 bore. Χαλεπὰ γὰρ τὰ καλὰ. Hoc est, Quæ bo-
 na sunt, non sine maxima acquiri possunt dif-
 ficultate. Quodsi mercatores, modò lucelli
 spes aliqua arrideat, ingentia, procellisque
 exagitata, maximo cum vitæ discrimine,
 transeunt maria: si agricolæ fodiendis, ac
 proscindendis arvis assiduè incumbunt, ut in
 brevissimum tempus fructus, ni calamitati-
 bus fuerint intercepti, tandem metant: cur
 non & nos omnem inertiam, desidiam, ac
 dilationem propellamus, quo virtutis perpe-
 tuos, nullique obnoxios calamitati, fructus
 consequamur? Herculem, ferunt, cùm ado-
 lescentulus esset, virtutis ac voluptatis oblati-
 viis, utram caperet, diu secum multumque
 dubitasse: duas autem, dum in dubio erat
 animus, ad ipsum accessisse matronas, Virtu-
 tem scilicet, & Malitiam: illarumque etiam,
 dum silentium continebant, notam fuisse,
 extemplò diversitatem. Videri enim alteram
 accuratissimè compram atque exornatam, de-
 liciis diffluentem, & omnium voluptatum
 examen post se trahentem. Hanc itaque multa
 ostēn-

Hercules.

Ostantem, longèque etiam plura pollicen-
 tem, Herculem secum ducere tentavisse.
 Asperam verò asperam, ac duram, severèque
 inmentem, hujusmodi verba contrà fecisse.
 Polliceri se nec voluptatem aliquam, nec
 quietem; sed labores, pericula, sudoresque
 infinitos, terrâ marique tolerandos. Præ-
 mium autem illorum immortalitatem fore.
 Quare omni sublata dilatione huic Herculem
 adhæsisse memorant. Alexander ille Magnus
 interrogatus, quo consilio usus tot ac tanta
 tam brevi gessisset, *Μένειν ἀναγκαζόμενος*,
 respondit. Quæ verba significant, moram ac
 dilationem, ipsamque desidiam, rebus esse
 gerendis longè perniciosissimam: quippe quæ
 maximarum sæpe rerum prætermittant occa-
 siones. Vetus est adagium, Dii facientes adju-
 vant. Quod significat, divinam opem non
 cessantibus, sed industriis, & pro virili conan-
 tibus, auxilio esse solere. Aristoteles nun-
 quam tantum sibi inter Philosophos nomen
 comparasset, nisi sapientiæ studio diutissimè
 insudasset. Cyrus Medorum imperium animi
 virtute ac solertia ad Persas transtulit. Lycur-
 gus, Solon, Darius, immortales habiti. Qua-
 re cùm cætera ferè omnia incerta sint ac cadu-
 ca, virtus verò ipsa altissimis defixa radicibus,
 nulla unquam vi labefactari possit: omnes
 subire labores, omnia perpeti incommoda
 æquo animo debemus, ut eam pro virili con-
 sequamur. Estque poëta hic eminentissimus
 diligentissimè lectitandus, atque in primis
 observandus, quòd certum nobis minimèque
 ancipitem, ad comparandam virtutem, tra-
 mixtem indicaverit.

*Ale-
xander
Ma-
gnus.*

CHREIA

CUM intermissis negotiis familiaribus ad literarum studium me tandem revocasset, essetque in animo tam Græcos, quam Latinos poëtas percurrere, Homerum statim, quod inter vates omnium eruditorum testimonio principatum facile obtineat, aggressus sum, extemploque Ἰλιάδῃ primo huic divino occurri carmini:

Ὅσκι θεοῖς ἰσιτεῖσθαι, μάλα τ' ἔχλου
αὐτῷ.

Quæ verba significant, Deo Optimo Maximo inprimis esse obtemperandum, si ab eo in diversis rebus exaudiri concupiscimus. Quæ quidem sententia quantopere sit ab omnibus probata, nemini esse dubium censeo. Quis enim usque aded mente alienatus est, quin sibi persuadeat, Deo, omnium moderatori, omnium primùm obtemperandum, quum facilius ejusdem præsens rebus angustis auxilium consequamur, cùm præsertim divinis morem gerere mandatis volenti, quàm facillimum sit, idque præter omnia faciendum videatur? Nam si potentioribus imbecilliores sedulò parere conantur, assiduamque ac diligentem eorum in mandatis exsequendis propterea operam exhibent, ut longis ac frequentibus obsequiis boni tandem aliquid adipiscantur: quantâ uti diligentia debemus, ne quid præter ejus voluntatem faciamus, cujus nutu tam cœlestia, quàm terrestria gubernantur, cujusque munera non modò non rejicienda, verùm etiam summo opere exoptanda sunt? quippe quæ (ut Trojanus Alexander apud eundem Homerum testatur) nullus unquam Diis ipsis non præbentibus sponse sua
sume-

mere posset. Nam quod vulgò dici solet, quis undecunque adjuvat, si modò sit proprius, quid sibi aliud vult, quàm ut omnipotentia, omnibus obsequiis, pura denique ac sincera mente Deum nobis conciliemus? cuius natura non ejusmodi est, ut muneribus perinde atque improbus scelerator capiat, sed sola vitæ integritate, pientissimisque placeatur precibus, nec ullo pacto iniquorum ac flagitiosorum muneribus corrumpatur? Hinc est quod Porphyrius ait:

Θωὸς ὃ ἀρίστη ὑπὸ ἀπαρχῇ τῆς καθαρότης καὶ ψυχῇ ἀσάδης.

Quæ verba significant, nullas Deo Optimo Maximo gratiores offerri posse primitias, quàm puram mentem: & affectibus ac perturbationibus liberum animum. Nam quod Ovidius ait:

*Munera crede mihi placant hominesque,
Deosque,*

Plasatur donis Juppiter ipse datis.

& Euripides in Medea:

Πείθει δῶρα καὶ θεὸς λόγῳ.

id est, Donis vel ipsos dicuntur flecti Deos: ad bonorum virorum dona referendum esse videri potest. Quod si quis fieri posse nonnunquam crederet, ut Deus scelestorum hominum donis moveretur, is profectò canibus pecudum custodibus Deum ipsum assimilaret, quibus lupi rapinæ particulam concedunt, ut his muneribus placati atque allekti, diripi greges patiantur. Sed longè secùs res habet: solos namque bonos respicit Deus, iisque quàm libentissimè opitulatur. Nec fieri potest, ut viro bonitate prædito mali quicquam accadat, nec dum vitam degit, nec post mor-

tem.

tem, ejus res à Deo Optimo-Maximo unquam negligantur. Æsopus interrogatus, Quid dii faciant? respondit:

Τὰ μὲν οἰκοδομεῖν, τὰ δὲ καταβάλλειν.

*Alexander
Magnus.*

Quod significat, Deum ipsum alios quidem extollere, ac celebrare, alios verò pro meritis obscurare ac deprimere. Unde haud immeritò Aristoteles de Magno Alexandro ad Antipatrum scribens, ait, dicere ipsum, non propterea magis sibi placere quòd multis imperaret, quàm quòd de Diis optimè sentiret. Nam qui bonam habent de Diis opinionem, illisque quàm libentissimè obsequuntur, pientissimi ab omnibus existimantur, & numinum vice coluntur. Æneam, quòd in

*Numa
Pompilius.*

Deos pientissimus fuisset, inter numina recensuit vetustas. Numa Pompilius cum omnium maximè, ac religiosissimè Deos cole-ret, ac veneraretur, tutissimam finitimorum pacem divinumque Egeriæ Nymphæ com-mercium meruit. At deorum contemtor

*Alexan-
ter.
Capa-
neus.*

Mezentius, in prælio impiè commissò, fœ-
dissimè trucidatus est. Capaneus, Hipponi-
filius, cum Thebana mœnia, diis etiam invi-
tis, se consensurum jactanter gloriatus esset,
fulmine ictus, delapsus est. Quare uni esse
Deo omnium maximè parendum censemus:
summisque egregium hunc poëtam laudi-
bus afficiendum arbitramur, qui divino af-
flatus spiritu, unico versu nos, quomodo
Optimus Maximus sit placandus Jupiter, ad-
monuit.

C H R E I A III.

Magna est profectò Latinorum poëta-
rum cohors, candidissimi auditores,
multi-

multique nominis : sed longè major ac præstantior haberetur, ni oblivionis situ, rerumque edaci tempore, quàm plurima veterum poetarum monumenta intercepta fuissent. Quorum jacturam ne perpetuò lugeamus, eorumque desiderio maceremur, divinus poeta Virgilius causam præbet : quippe qui multorum instar habeatur. Cujus eximia opera, licet innumeris sint referta sententiis, quæ proverbiorum vice in omnium ore fungantur, hæc tamen in primis memoratu digna visa est : Omnia vincit amor.

Quæ usque aded omnium consensu jam *Amor.* probata est, ut nullus sit tam literarum ignarus, quin eam & memoria teneat, & quàm sæpissimè prædicet, cum præsertim non modò cuncti mortales, sed & bruta ipsa immania, amoris violentiæ cedant, ejusque imperium etiam invita patiantur : cujus mehercule rei nullâ adduci admiratione debemus. Magnus est enim Deus Amor, nec minùs apud Deos, quàm apud homines mirandus, cum multis aliis de causis, tum vel maximè ob ejus vetustissimam originem : nam inter antiquissimos Deos recensetur. Hesiodus, Omnium, inquit, primùm natus est chaos : inde terra, tartara, & Amor. Parmenides ante Deos omnèis natum Amorem autumat. Acusilaus Hesiodo adstipulatur. Euripides, Tragicorum præstantissimus, omnium Deorum supremum esse Amorem his trimetris indicat :

Ἐρως δ' ὅστις μὴ θεὸν κρίνει μέγαν,
καὶ τῶν ἀπάντων δαιμόνων ὑπέρτατον,
Ἡ σκᾶίος ἐστίν, ἢ καλῶν ἀμειβόμενος,
οὐκ οἶδε τὸν μέγιστον ἀνθρώποις θεόν.

Ovidius quoque de amore locutus addit:

D

Regnat,

Regnat, & in dominos jus habet ille deos.

Quid de Lacedæmoniis ac Cretenſibus dicam? Nonne ipſi, quantam ineſſe amoris vim arbitrarentur, evidentiffimè indicarunt? Quorum alteri priùs quàm cum hoſtibus manus confererent, Amori ante ſtructas acies ſacra faciebant, perinde atque in inſtructarum cohortium amicitia ipſa eſſet victoria collocata. Cretenſes verò, formoſiſſimos in acie pueros exornantes, Amori per eos ſacra faciebant, ut Socrates ſcriptum reliquit. Samii (ut Hæxias auctor eſt) Amori gymnaſium conſecraverunt, cujus feſtum Eleutheria propterea cognominabant, quòd per ipſum Deum Athenienſes libertatem conſecuti fuiſſent. Apud Thebanos (ut Athenæus teſtatur) ὁ ἱεὺς ἀβ- γῶ appellatus, ex amatoribus atque amatis conſtabat, τῶν τῷ θεῷ σιμνότητα ἰμφαίνων.

Alexis, Cupidinem ipſum, nec feminam, nec marem; non Deum, non hominem; ſed multis in unam formam compactas ſpecies eſſe indicans, eoſque qui amoris ſimulacrum aſſingere conantur, maximè arguens, de Amore in Phædro hæc ſcribit: Εἴσι γὰρ ἔτι θεὸς, ἔτ' ἀνθρωπῶν, ἔτ' αἰετῶν, ἔτ' αὖ τις ἕμερον, ἀλλὰ συνειρημῶν πανταχόθεν, ἐνὶ τύπῳ πύλλ' εἶδη φέρον. ἢ τῶμα μὲν γὰρ ἀνδρὸς, ἢ δαίλια γυναικὸς, ἢ δὲ ἀνοῖα ματίας, ὃ ἢ λόγῳ φρονέωντος, ἢ σφιδρότης δὲ θυρὸς, ὃ δὲ πῦν αἰδέμεντο, ἢ φιλοτιμία δὲ δαίμω. Plato igitur omnium Philoſophorum præſtantiffimus, maximam amoris vim ac ſapientiam cupiens indicare, in convivio hæc dicit: Amor poëta eſt adẽd ſapiens, ut alios quoque poëtas efficere poſſit, Quilibet enim, licet

licet ante rudis, in poëtam evadit egregium,
cum primum Amor afflaverit. Ex quo per-
spicue conjectare licet, amorem peritum esse
poëtam, omnesque musicos poësis nume-
ros continere. Idem de eodem: Sagittandi,
medendi, divinandi peritiam duce amore in-
venit Apollo, qui amoris est discipulus.
Musicen similiter Musæ; fabricam ærariam
Vulcanus; texendi artificium Minerva; Ju-
piter Deorum hominumque gubernationem:
Quare, cum Deorum vetustissimus ac maxi-
mus sit Amor, non immerito æquè in cæte-
ros Deos, atque in omnes homines suum
semper exercuit imperium. Nam Jovem
ipsum modò in cygnum, modò in taurum
transformavit, quandoque in aurum conflu-
vit: Neptunum equi, Mercurium hirci for-
mam induere coëgit. Apollinem, ut Admeti
pasceret armenta, compulit. Venerem, ut ad
Idæ montis radices Anchisen quæreretur, quàm
sepissimè adegit. Quantopere autem mise-
ros sit ludificatus mortales, veterum scripto-
rum monumenta evidentissimè indicant.
Unde colligere licet, nunquam ferè huma-
num genus in extremas tam publicè, quàm
privatim incidisse calamitates, quin Amor
ipse causam ac materiam suggererit. Nam ut
à publicis, ac perniciosis bellis exordiamur,
Iliacum incendium mutuus atque incestus
Alexandri & Helenes amor excitavit. Græ-
corum exercitum illa exitiosa pestis propter
Chryseida graviter invasit. Achilles ad iram
plurimis Græcorum perniciosissimam Brisei-
dis desiderio commotus est. Belli inter The-
banos ac Phocenses per decennium conflati,
quod *ισπὴρ*, hoc est, sacrum appellatum est,

Thebana mulier à Phocensi quodam amoris stimulis rapta causam præbuit. Chrysaicum quoque bellum nuncupatum, quod inter Cyrrhæos, & Phocenses, ut Callisthenes scriptum reliquit, decennium tenuit, propter Magisto, Belaguntis Phocensis filiam à Cyrrhæis raptam, inprimis contractum perhibetur. *Cam-* Cambyfes, Persarum Rex, mulieris impulsu (ut Ctesias credit) in Ægyptum expeditionem fecit. Nam cum Ægyptias mulieres in nocturnis congressibus à cæteris mirum in modum differre intellexisset, Amasidis Ægyptiorum regis gnatam uxorem petiit. At Amasis veritus, ne filiâ pro pellice uteretur, ejus loco Hiterim Apriæ filiam misit, qui à Cyrrhenensibus superatus Ægyptiorum regno exciderat, & ab Amaside fuerat occisus. Quâ re cognitâ Cambyfes, i puellæ etiam exhortatione, quæ patris ultionem expetebat, Ægyptiis bellum intulit. Quid fuit in causa, ut Philippi Macedoniæ Regis domus everteretur? Nempe Cleopatrz importunæ nuptiæ. Ut Herculis familia dissiparetur, Iole Euriti filia causam præbuit. Thesei domus propter Phædræ ad nihilum redacta est. Athamantis propter Themysto, Hypseo genitam. Iasonis, propter Glaucon, Creontis filiam. Agamemnon, post consecutam apud Ison victoriam, cum in patriam sospes reversus esset, à Clytemnestra uxore, quod Cassandram miserè deperiret, interfectus est. Nonne nostris quoque temporibus maxima hominum pars, quotidie amoris suasu digladiatur, ac passim trucidatur? Quare, cum multis jam periculis compertum sit, Amorem

rem ipsum tam apud Deos, quam inter homines plurimum valere, illi omnino, quàm commodissimè fieri potest, cedendum est: Virgilio poetarum principi, perquam assiduè studendum, quòd hujusmodi undecumque scateat sententiis.

CHREIA IV.

Quanto sæpius ac frequentius Mantuani Virgilii volumina repeto, tanto illum magis & suspicio & admiror. Unus enim Virgilius characterum diversitate, ea complexus est, quæ viri tres, Græcorum præstantissimi, vix consequi potuere. Nam Bucolico carmine Theocritum æquavit, Georgico Hesiodum antecessit, Heroico divinum illum Homerum ad amussim expressit. Quæ quidem omnia, cunctis fuisse Græcis præstantiorem Virgilium, eo indicant, quod Græcorum nullus triplicem hanc aggredi materiam ausus adhuc fuerit, sed unusquisque intra suum scribendi genus sese continuerit. Est præterea in Virgilio dicendi facilitas, & in rebus enarrandis candor, ut nemo sit tam rudis, & à re literaria alienus, quin Virgilianâ lectione mirum in modum oblectetur: cum præsertim aureis ac divinis inter legendum quàm sæpissimè occurratur sententiis, quæ legentium animis usque adedò blandiuntur, ut vix dum perlecta memoriæ inhæreant, nec unquam ampliùs excidant: qualis est, Non omnia possumus omnes.

Quæ verba significant, mortalium neminem tanto esse ingenio præditum, ut solus omnia sapiat atque intelligat, nihilque eum

penitus lateat : cuncta enim scire , divinum esse potius quam humanum , noverat poëta. Nam quandoque bonus dormitat Homerus. Hinc celebratum est apud Græcos proverbium : *Εἷς ἀνὴρ ἔδεῖς ἀνὴρ* : hoc est, Unus vir, nullus vir. Quasi velit innuere, nihil egregium ab uno homine præstari posse, si aliorum auxilio fuerit destitutus. Quod autem legitur apud Euripidem : *Εἷς ἀνὴρ ἔπαιθ' ὅπα* : id est, Unus vir haud videt omnia : id sanè significat, neminem unum, ne maximo quidem rerum usu atque experientia, tantam unquam consequi posse peritiam ac sollertiam, ut omnia per se dispiciat, nec ulla in re hallucinetur atque decipiatur. Socrates, qui Apollinis oraculo suæ ætatis sapientissimus judicatus est, se nihil omnino præter exiguam quandam amandi disciplinam scire ingenuè fatebatur. Hercules Jove genitus, quem Marathonii, ut refert Pausanias, omnium primi in Deorum numerum propterea recensuere, quod non minùs animi, quam corporis virtutibus excelleret, eodem tempore & adversus Hydram sophisticam mulierem certare non valuit ; cui, ut Plato refert, propter sapientiam pro uno sermonis capite amputato multa repullulabant : & adversus Cancrum sophisticam quendam ex mari adventantem ; à quo, cum ad sinistram urgeretur, verbisque acriter morderetur, nepotis sui Iolai auxilium imploravit ; cujus ope vehementer adjutus, victoriam vix tandem consecutus est. Quare, cum ii quoque, quibus ne cælum quidem negatum est, per se omnia non portuerint, poëtarum præstantissimo procul dubio credendum est, Virgilianæque lectioni est omnium maxime

ximè inserviendum, unde hujusmodi sententias haurire quàm sapissimè liceat.

C H R E I A V.

Nihil est profectò, quod hominum quispian jam propenso ac libenti agat animo, quin-quandoque fastidium pariat, si modò nulla adhibita intermissione, diutissimè in eodem versatus fuerit. Hinc factum est, ut Aristophanis illud jam diu apud vulgum pro-verbii vicem obtineat: *Ἀπ᾽ πάντων πλῆσιμονή*: hoc est, omnium rerum satietas. Quod ita esse, cum sæpè aliàs, tum vel maximè nudius tertius supra modum expertus sum. Nam cum in prædio nostro, quod haud multum ab Urbe distat, unà cum amicis, Dianæ studiis, quæ à teneris unguiculis mihi semper plurimum placuere, toto animo incumberem, cæterarumque rerum oblitus, uni venationi operam impenderem, tanta me Venationum extemplo cepit satietas ac fastidium, ut relaxandi animi causa, ad Minervæ studia me statim contulerim, Virgiliumque quem fortè mecum attuleram, aggressus sum: in quo quidem lectitando, multæ mihi memoratu dignæ passim occurrerunt sententiæ. Inter quas hæc maximè, & quàm sapissimè memoranda visa est:

Usque adeone mori miserum est?

Qua poëtarum prudentissimus nos admonuit, mortem etiam ipsam minimè forti viro recusandam: quippe quæ, modò honesta sit, vitam quoque turpem quandoque soleat exornare; cum contra vita turpis, ne mortui quidem honestæ locum relinquat.

Quis nisi penitus mente captus, honestæ mortui turpem præferat vitam, cum præfer-

tim in tot ac tantis humanæ vitæ procellis ac tempestatibus tutissimus nobis portus appellanda sit? Hinc est, quod Ajax ille Telamonius apud Sophoclem ait:

Οὐκ αἶ περιαίμεν ἐδὲνὸς λόγου βροτῶν, ὅς τις
παναῖσιν ἐλπίσιν θερμαίνεται.

Α'λλ' ἢ καλῶς ζῆν, ἢ καλῶς τιθνηκέναι τὸν
δῖον ἢ χεῖρ.

Quid enim in morte est, quod sit jure formidandum? Quam, si Euripidem divinum poëtam sequi voluerimus, animi pariter ac corporis interitum existimabimus, cujus hæc verba sunt:

Α'κασον ὥς σοι τέρψιν ἐμβαλῶ φρεσὶ.

Τὸ μὴ γίνεσθαι τῷ θανάτῳ ἴσον λόγῳ.

Quod si fas est credere, non magis esset post mortem metuendum, quàm, priusquam nasceremur, unquam timuimus. Sin autem in morte ipsa non interitus, sed animi à corpore migratio est, cur non potius meliora, bonis præsertim viris, speranda, quàm deteriora verenda sunt? Neque enim fieri potest, ut viro bono mali quicquam accidat, nec vivo, nec mortuo: nec ejus res à Diis immortalibus negliguntur. Plato in Socratis Apologia: Mortem (inquit) timere nihil aliud est, quàm sapientem videri eum, qui non sit sapiens: quippe cum id sit, scire videri quæ nescias. Nemo enim scit, utrum mors omnium bonorum summum homini contingat: Metuunt autem perinde, ac si eam malorum esse maximum non ignorarent. Cui verò dubium esse debet, quin hæc ipsa inscitia sit maximè vituperanda, per quam aliquis se putat scire, quæ nesciat?

Stultum est igitur, id temerè formidare,
quod

quod & quale sit omnino nescias, & nullis precibus ac muneribus, nullisve maximis quidem viribus declinari unquam potest. Omnibus enim ex æquo moriendum est. Quod Horatianum illud facile indicat :

Pallida mors æquo pulsat pede pauperum tabernas,

Regumque turres, ô beate Sesti.

Et Homerus hoc carmine non inficiatur :

Οὐδὲ γὰρ εἰ δὲ βίη Ἡρακλῆος φύγει κῆρ.
id est,

Nec vis Herculeæ fatum evitavit acerbum.

Quod autem horrida mors muneribus non capiatur, senarius hic indicio est :

Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος εἰ δώρων ἰσχύει.
id est, *Mors sola domis non evitetur.*

Itaque forti ac libenti est animo obeunda, & ut gradum acceleret, nec ultimam atque imbecillam expectet senectutem, summis est precibus optandum.

Ὁν γὰρ φιλεῖ θεός, ἀποθνήσκει νέος.
id est, Quem enim Deus diligit, in juvenili moritur ætate. Quæ utique verba significant, optimè atque pulcherrimè cum illo actum esse, qui hujusce miseræ atque infeliciſſimæ vitæ calamitatibus quàm celerrimè ereptus fuerit, & ad sempiternam illam felicitatem, qua animi post mortem fruuntur, quàm primùm migraverit. Quod cygni, utpote qui ab Apolline, cui dicati sunt, divinationem accepere, planè providentes, tunc dulcissimos ac suavissimos edunt cantus, cùm se citò sentiunt morituros. Codrus ille Atheniensium Rex, & Macaria, Herculis ac Deianiræ filia, non propterea tantùm voluntariæ se morti diversis bellis obtulere, ut

civibus suis adversus Lacedæmonios pugnantibus victoriam relinquerent, famamque apud posteros assequerentur; sed quod in morte non modò nihil mali, verùm etiam summam esse mortalibus felicitatem arbitrentur. Quod apud Romanos & M. Curtius, juvenis bello egregius, qui se armatum in altissimam illam voraginem immisit: & duo illi Decii, qui, cùm Coss. essent, se pro legionibus Romanis devoverunt, mihi procul dubio sensisse videntur. Neque enim tam alacri animo se perinde ac victimas Reipublicæ præbuissem, si quid mali post mortem sibi futurum sperassent. Quare & mortem minimè miseram esse credendum est, & Virgilius non modò assidue in manibus habendus, sed & memoriæ thesauro commendandus: quippe qui sui studiosos tam bellè instituat.

DE SENTENTIA, quæ Græcè *Γνώμη* dicitur.

*Senten-
tia ex
eo no-
men
acce-
pit,
quod
similis
sit con-
siliis,
aut de-
cretis,
sicuti
ἐν
γνώ-
μῃ.
Quint.
lib. 8.
cap. 5-*

CAPUT IV.

Sententia, est oratio, brevi complexu aliquid quod ad hortandum dehortandumve pertinet, explicans. Sententiarum verò alia exhortans, alia dehortans, alia enunciens. Est item alia simplex, alia composita: præterea alia probabilis est, alia vera, superlata alia.

Exhortans sententia est, ut:

Oportet amicum præsentem amare, volentem abire verò amittere.

Dehortans, ut:

Turpe quiete Ducem totas perdere no-
ces.

Enun-

Enuncians, ut:

Pecuniis opus est, sine quibus nihil eorum, quæ necessaria sunt, rectè fiet.

Simplex, ut:

Optimum id augurium est, patriam tutarier armis.

Composita, ut:

Multos esse malum Reges: Rex unicus esto.

Probabilis, ut:

Quales amicos quisque habet, talem scias.

Vera, ut:

Expers malorum vita nulli contigit.

Infirmus nihil homine.

Hoc ergo pacto sententia dividitur. Tractabis verò ipsam eisdem capitibus, quæ in usus explicatione diximus. Laudabis primum, deinde explicabis: tum confirmabis ex Causa, Contrario, Similitudine, Exemplo, Testimoniis veterum. Deum brevi Epilogo concludes. Differt autem sententia ab usu, eo quod usus persæpe activus est: Sententia verò semper in oratione consistit. Deinde quod usus semper habet additam personam: Sententia sine persona effertur.

EXEMPLUM SENTENTIÆ exhortativæ Theognidis.

In mare cetiferum ne te premat aspera egestas;

Desili, & à celsis corne, Cyrne, iugis.

Indignum Theognidi visum est, Poëticam velut A laurem ineptam accusare. Itaque relictis fabuladabilium commentis, ipse ad formandos mores, vitamque instituendam ipsam traduxit. Cum videret enim poëtas compositis fabulis, veluti præclaro aliquo invento, gaudentes, ipse satius duxit,

- xit, quomodo rectè vivatur, carmine complecti. Laudandus certè ob utrumque: & quòd metri gratiam observavit, & quòd meliorum admonens, institutionis attulit fructum. Sed hujus, ut alia omnia, ita hoc in primis meritò quis laudaverit, quòd de paupertate dixit. Quidnam igitur dixit? Qui vitam in miseria ducit, mori potius amet. Multò enim melius, à vita discedere, quàm Solem sui dedecoris testem habere. Hæc sunt, quæ ex Philosophorum dogmate protulit. Licet autem considerare, qua ratione motus, ista tam prudenter ediderit. Degens enim in paupertate, cùm adhuc minor natus est, nequit exerceri ad virtutem; ut verò ad virilem pervenerit ætatem, improbißima faciet. Legatus enim pro patria, pecunia corrumpetur: concionaturus, quòd spes lucri duxerit, ed flectet orationem. Ius verò dicturus, pro largiente pronuntiabit, suscipietque pro suffragiis dona.
- A contrario.* Vacui autem paupertatis curis, & pueri ad spem protinus honestissimam virtutis attolluntur, & viri facti cuncta splendide administrant, jam in pace sumptum edendis publicè muneribus faciendisque ludis præhentes, jam in bello impensas intoleranda militiæ onera conferentes.
- A simili.* At verò quemadmodum, gravibus adstricti vinculis, quò minus liberum ipsis sit, quòd velint agere, vinculis prohibentur: sic in paupertate degentibus obstat, quò minus exercere libertatem possunt, ipsa paupertas, & inopia rerum.
- Ab exemplo.* Irum vides, qui cum Ithacensium unus esset, non tamen id juris sibi, quòd reliquis civibus, erat. Cui tam molesta paupertas fuit, ut nomen quoque inopia permutaret. Arneus enim primò vocatus est, postea Irus appellatus. Id ab administratione cognomentum affecutus. Et quid oportet

*oportet Irum dicere? Ipse qui Ithaca quoque per-
rebat Vlysses, postquam domum rediens pau-
pertatem simulabat (ipsius enim sensit mala,) do-
mi sua à temulentis ministris percussus, & inju-
ria adfectus. Aded paupertas meo judicio dura est.*

*Praclare ergo, rectèque Euripides inquit, Atesti-
Malum esse nihil habere, neque paupertatem no-
bilitate levare posse.*

*Quomodo ergo quis satis & pro dignitate lau-
dabit Theognidem, talia tamque graviter de
paupertate monentem?*

SCHOLIA.

Sententiam, auctore Quintiliano, Vetres, *Lib. 8.*
quod animo sensissent, vocaverunt. Nos au- *cap. 5.*
tem hoc loco dicimus orationem, quæ ad
mores & communem hominum vitam per-
tinet, ostenditque quid aut fiat in ea plerum-
que, aut fieri oporteat. Ut:

Feras, non culpes, quod vitari non potest.

Comes facundus in via pro vehiculo est.

Furor fit lasa sapius patientia.

Nimum altercando veritas amittitur.

Harum Publii sententiarum meminit Gellius,
lib. 19. cap. 14.

Aliquando refertur ad rem: Cicero pro Li-
gario; Nihil est tam populare, quam boni-
tas. Aliquando ad personam: Ut illa Afri Do-
mitii; Princeps, qui vult omnia scire, necesse
habet multa ignoscere. Quintilianus, lib. 8.
cap. 5.

Oportet amicum, &c. Locus desumptus est
ex Homeri 15 Odyssæ: ubi Menelaus ad Te-
lemachum ita loquitur:

*Χρὴ ξείνοι παρίοντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πεί-
πειν.*

Non

Non ego te longius, inquit, hic morabor redire cupientem.

Ægrè utrumque feram, si me nimis hospes amabit,

Oderit aut nimis : at medium servantia laudo.

Nam semel exceptum. ut nolentem impellere durum ;

Sic retinere malum fuerit properare volentem.

Oportet igitur & hospitem præsentem amare, & volentem dimittere : ut interpretatur Raphaël Volaterranus. Admonet autem Menelaus, incivilem eum esse, qui non sit hospitalis: Incivilem item, qui nimium hospitalis, abire contendenti penulam (ut ajunt) sciderit, atque nolentem pertinacius retinuerit. Invidium servare nec est mentis puto sanæ : ut ait Erasmus in expositione nominis Jesu.

Hospitalitas.

Turpe quiete, &c. Locus habetur in Iliados lib. 2.

Οὐ γὰρ καίνύχον ὄνειν βεληρόενι ἀνδρα.
Id est, Haud dignum duce sit, noctem dormire per omnem : ut reddit Erasmi. in Proverbiis. Non decet principem solidam dormire noctem. Docet, vigilantiam ac sollicitudinem maximè convenire principibus, ut qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris. Sapienter ille judicii subtilis Rex, qui traditum sibi diadema, priusquam capiti imponeret, retentum, diu consideravit, inquiens : O nobilem magis, quam felicem pannum, quem si quis penitus cognoscat, quam multis sollicitudinibus & periculis & miseriis sit refertus, ne humi quidem jacentem tollere vellet. Hæc Valerius, lib. 7. cap. 2.

Tem-

Pecuniis opus est, &c. Locus ex 1. Demosth. Olynthiaca. Quem in proverbium, Pecuniæ obediunt omnia, sic vertit Erasm. breviter. Opus est pecuniis, neque citra has quicquam eorum, quæ facienda sunt, confici potest. Quippe mortalibus nihil est carius pecunia. Hæc una inter mortales plurimum valet. Unde 1. Epist. Horatius :

*Scilicet uxorem cum dote, fidemque & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat.
At bene nummatum decorat Snadela, Venasque.*

Bellerophon apud Euripidem inquit, pecuniarum usum contemplatus :

*Sine me vocari pessimum, ut dives vocer.
Nemo an bonus, an dives omnes querimus.
Non quare & inde ; quid habeas, tantum regant.*

*Ubique tanti quisque, quantum habuit, fuit.
Quid habere nobis turpe sit, queris ? nihil.*

Sine quibus, &c. Fuerunt enim, qui dixerunt, Impossibile, pecuniis indigentem bene principari, studioque vacare posse. Atque ubi non honoratur virtus, ibi non est possibile, firmum optimorum esse in Republ. statum. Cujus rei meminit Arist. 2. Polit. cap. 9. Optimum id augurium, &c.

Εἰς οἰανὸς ἀεὶς &c., ἀμύσθηται καὶ πάλαι.
Sumtus est ex Homer. 12. Iliad. ubi Hector auguria reliqua negligens, loquitur (Erasmo interprete) ad hunc modum :

*Aligeris avibus tu me parère jubes nunc,
Quarum nulla mihi cura aut respectus,
atramne*

Ad dextram Eoi veniant mihi Solis. ad or-
tem,

An:

An lavam, ad Solem occidentum, noctisque tenebras.

*Verum nos Iovis arbitrio parere necessum est
Altitonantis. Hic imperium tenet unus in omnes,*

Quotquot mortales, quotquot sunt morte carentes.

Una avis optima, Pro patria pugnare tuenda.
Et Q. Fabius Maximus cum augur esset, dicere ausus est: Optimis auspiciis ea geri, quæ pro Reipublicæ salute fierent: quæ contra Remp. ferrentur, contra auspicia fieri; ut ait Cicero in Catone majore.

Cæterum olim apud Gentes auguria vel auspicia summis studiis observabantur, ac major illis adhibita fides est propter miraculum Aëii Navii. Quo tantus honor accessit, ut nihil belli domique postea, nisi auspicato gereretur, ut ait Livius lib. 1. Hinc damnatus fuit L. Junius, quod auspiciis neglectis, classem tempestate amisit: Et P. Claudius, quod, cum auspicia more majorum petenti pullarius non exire pullos caveâ nunciaffet, eos in mare jufferit abjici, dicens: Quia esse nolunt, bibant. Valerius, lib. 1. cap. 4.

Sunt autem sententiæ simplices, quæ simpliciter sine rationis subjectione proferuntur. Ut: Liber est is æstimandus, qui nulli turpitudini servit.

Item, Egens æquè is est, qui non satis habet, & is cui nihil satis potest esse.

Item, Optima vivendi ratio est eligenda; eam jucundam consuetudo reddet. Quæ sententiæ non sunt improbandæ, propterea quod habet brevis expositio, si rationis nullius indiget, magnam delectationem. Sed illud quoque

re probandum est genus sententiæ, quod confirmatur subjectione rationis, hoc modo : Omnes bene vivendi rationes in virtute sunt collocandæ, propterea quod sola virtus in tua potestate est, omnia præter eam subiecta sunt fortunæ dominationi. Vide Ciceronem 4. ad Herennium, & Quintil. 8. cap. 5.

Composita, &c. Sunt sententiæ, quæ duplices effertur, hoc modo : Sine ratione. Fortu- Erant, qui in prosperis rebus omnes impetus na fortunæ se putant fugisse : Sapienter cogitant, qui temporibus secundis casus adversos reformidant. Cum ratione, hoc pacto : Qui adolescentium peccatis ignosci putant oportere, falluntur, propterea quod ætas illa non est impedimento bonis studiis : At hi sapienter faciunt, qui adolescentes maximè castigant, ut quibus virtutibus omnem vitam tueri possint, eas in ætate maturissima velint comparare.

Multos esse, malum, &c. Ulysses Iliad. 2. loquitur ad Therfiten : Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοινοῦν, εἰς κοίταν ἴσω. Quod Erasmus (in pro- Monar- verbio ; Imperatorum multitudo Cariam perdidit) ita vertit : chia.

Multos imperitare malum est ; Rex unus est. D. Cæsar Caligula, cum audiret fortè, Reges, qui officii causa in urbem advenerant, concertantes apud se super cœnam de nobilitate generis, exclamavit : Εἰς κοίταν ἴσω, εἰς βασιλεὺς ; ut ait Sueton. Unus dominus sit ; unus Rex. Est autem triplex Reipubl. status. Δημοκρατία, id est, principatus populi, μοναρχία, id est, unius principatus, & ὀλιγαρχία, id est, status Reipublicæ à paucis administratæ. Atqui nihil est pejus licentiâ multitudinis, qua nulli paretur, sed pro sua quisque libidine

ne

ne rem gerit. Hanc Græci vocant *διαρχία*,
malum fermè tyrannide pejus. Par malum
πολυαρχία.

Probabilis, &c. Priscianus verisimilem ap-
pellat. Ut; Si quis cum malis conversatur li-
benter; Nunquam de hoc bene interrogavi
viro; sciens, quoniam talis est, quales illi, cum
quibus conversatur.

*Con-
suetudo
contra-
grisa.*

Quales amicos, &c. Unde Psalm. 17. Cum
sancto sanctus eris, & cum viro innocente in-
nocens eris. Et cum electo electus eris, & cum
perverso perversus eris. Celebratur & hic sena-
rius à Græcis: *Κακοῖς ἑμιλῶν κ' αὐτὸς ἐκείσῃ*
κακός; id est, Malus ipse fiet, si malis convixe-
ris. Corruptunt enim mores bonos collo-
quia prava. Et si juxta claudum habites, sub-
claudicare discēs. Vide Erasmi proverbialia.
Plutarchus in commentario de ratione digno-
scendi verum amicum ab adulatore, scribit,
tantam habere vim assiduam consuetudinem,
ut imprudentes etiam imitemur vitia eorum,
quibuscum vivimus. Sic Platonis familiares
ejus gibbum imitabantur.

Expers malorum, &c. Aphth. *Ἀλυσαν βίον*
habere, vitam, inquit, sine tristitia nulli licet
invenire. Rectè Hesiodus:

Ἄλλοτε μητρὶν ἀίλει ἡμέρα, ἄλλοτε μήτηρ.
Ipsa dies quandoque parens, quandoque no-
verca est. Proinde Plinius se dubitare dicit,
utrū natura sapius noverca sit, an mater;
ut quæ tot venena, tot item remedia progi-
gnat. Vide Chilasæ Erasini. Nemo est, qui
semper in tranquillitatis portu naviget. Quo-
tusquisque est hominum, quos non teneat
aliud atque aliud tanquam in Panegyri ma-
lorum infortunium? Ut sapienter Solon
pro-

portulerit : Si in unum locum cuncti mala sua contulissent , futurum , ut propria deportare commonem , quàm ex omni miseriarum acervo portionem non suam ferre mallent ; ut ait Valerius , lib. 7. cap. 2.

Superlata, &c. Priscianus superlativas sententias vocat : ut

Fama malum, quo non aliud velocius ullum

Mobilitate viget, &c.

Infirmius nihil, &c. Versus Homeri est :

Οὐδὲν ἀνδρότερον γαῖα τρέφει ἀνδρώτεστο.

Quem Erasmus in proverbio , *Homo bulla est*, ita transtulit : Nihil homine enutrit tellus infirmius alma. Catanzus :

Debilis nil terra facit mortalibus ipsis.

Glaucus Iliad. 6. verè loquitur in hanc sententiam : Tale genus est hominum, quale foliorum, &c.

Indignum Theognidi, &c. Nomen est poetæ Græci, cujus (ut Tertullianus ait) sæpe meminit in legibus Plato. Et Erasmus in proverbio, *Optimum, non nasci* : carmen hoc ejus citat :

Ἀρχὴν μὲν μὴ εὖ ναι ὅτι χθονίοισιν ἀρεστον.

Idem proverbiali figurâ dixit :

Οὐτε γὰρ ἐν σκίλλῃ πόδα φύεται, ἔδ' ὑάκινθου.

Qui vitam in miseria, &c. Hoc argumentum & styli & ingenii exercendi causa tractari solet, non ut paupertati (quæ juxta proverbium sapientiam sortita est) suspendio sit arbor deligenda ; aut defiliendum à quinque scopulis, vel rupibus, in undam. Verius est, quod S. Chrysost. in Epist. ad Hebræos scriptum reliquit : Paupertas est manu ductrix in via, quæ ducit ad cælum. Sed hoc malum in-

influxit humanis mentibus, ut honori sit pecunia, & nemo, nisi dives, honore dignus habearur; ut ait S. Ambrosius 2. Offic. c. 21.

Nequit exerceri ad virtutem, &c. Etenim, ut Juvenal. Satyr. 3. inquit:

Hanc facile emergunt, quorum virtutibus obstat

Res angusta domi.

Et Satyr. 7.

-- *Neque enim cantare sub antro*

Pierio, thyrsumve potest contingere sana

Pan- *Paupertas, atque aris inops, quo nocte dieque*
perat. *Corpus eget.*

Quippe (ut Aristot. 1. Ethic. inquit) fieri non potest, aut non facile fit, ut is agat res præclaras, cui facultates desunt. Multa namque per amicos, per divitias, per civilem potentiam, tanquam per instrumenta aguntur. Et in decimo scribit, sapientem & justum rebus his indigere, quæ necessariæ sunt ad vitam. Idem (ut Laërtius Diogenes scribit, libro de Vita Philosophorum quinto) dixit: Virtutem ad beatam vitam sibi maximè sufficere; quippe corporis bonis, exterioribusque indigere.

Improbissima faciet, &c. Unde Horat. in Odis, lib. 3. Oda 24.

Magnum pauperies opprobrium, jabet

Quidvis & facere & pati,

Virtutisque viam deserit ardua.

Mantuanus in Bucolicis:

Pauperies inimica bonis est moribus: omne

Labitur in vitium: culpa, scelerumque, ministra est.

Pecunia corrumpetur, &c. Sed hæc sunt exercitii gratiâ dicta, cum è contrario divitiarum maiorum sunt irritamenta, stimulos majores subdant,

da, atque fenestram aperiant criminibus, upræstiterit, honestâ paupertate laborare, am injustis divitiis affluere. Hinc Me-
ader :

Καλῶς πίνεσθαι μᾶλλον, ἢ πλεῖν χαρῶς.
Id est, Honestius est, pauperem esse, quàm in-
iustè divitem.

Duo sunt (ut inquit in novis Rhetoricis Cicero,) quæ possunt ad turpe compendium permovere: inopia, & avaritia. Unde fit, ut legati, atque causidici, pecuniis sæpe corrupti, causam deteriore foveant, ac tueantur. Ergo lex erat apud Corinthios, ne legatione fungentes acciperent munera. Et lege Corneliâ cautum: Ne quis legatis exterarum nationum pecuniam expensam ferret; ut ait Pomponius Lætus. Inter cætera fuit objectum Æschini, quòd munera legatus acceperit; ut ait Quintilianus lib. 4. cap. 4. Et Demosthenes ipse, acceptâ pecuniâ, contra Milesios loqui noluit, anginam se pati dicens. Vide Gell. lib. 11. cap. 9. & Erasmi, in proverbiiis. Porro nihil est tam sanctum, quod non violari: nihil tam munitum, quod non expugnari pecuniâ possit. Unde Philippus, Macedonum Rex, an præsidium tam esset difficile accessu, rogavit, ut asinus auro onustus accedere non posset?

Non tamen id juris, &c. In Repub. divites plus & honoris & auctoritatis habent, quàm pauperes: dat enim census honores; pauper ubique jaceret. Quippe, quemadmodum timiditatem atque contemptum paupertas adfert: sic opulentia παρρησίαν, hoc est, loquendi confidentiam adducit, & ornamentum populare, Vulgus divitum, dulci (ut
ait

ait Horatius) fortunâ ebrium, hoc putat fuisse divitiis deberi, ut quicquid dixerint, id proptinus quasi Apollinis oraculum omnes suspiciant, & approbent; ut ait Erasmi. in pro-
verbio,

Ἀρχὺν κλυῶν λαλῶσιν.

Arpens, &c. Homer. Odyss. 12. loquitur in hanc sententiam: Prodiit pauper publicus, qui per urbem Ithacam mendicabat, cujus erat insigne, vacuum continuo ventrem cibo potuque explere, vis alia ei nulla, seu virtus. Aspectu fuit procerus, cui nomen Arnæo ex ipsa genesi mater indidit. Juniores verò cuncti Irum vocabant; quoniam, si quis veller, nuncium ferebat, more Iridis. Ad id respiciens Ovid. In Ibin inquit:

Qualis erat nec non fortuna binominis Iri.

Paupertatis sensit mala, &c. Ulysses mendicus visus multa patiebatur, contumeliis adfectus à Melanthio, qui calce quoque eum percussit; Antinous scabello petiit, Odyss. 17. Et cum proci cibis, vinoque essent obruti, in Ulysssem debacchari sunt. Etenim Minerva, ut Ulyssis animum adhuc magis injuriis exerceret, procos ab injuria non permisit abstinere. Unde Ctesippus, pedem bubulum è canistro corripiciens, jecit in Ulysssem; ut habetur Odyss. 20.

Paupertas nobi-
lem alioqui
reddit inglori-
um; unde illud
Horat.
Ser. lib.
2. Satyr. 5.
Et genus &
virtus, nisi
cum re,
villior
aliquid
est.

Paupertatem nobilitate, &c. Exstat & Menandri senarius:

Πενία δ' ἀπρεπὴ καὶ τὸ ἐυγενὴ ποιῆ.

id est, Paupertas autem inhonoratum & nobilem facit. Vel, clarum reddit paupertas inglorium, id est, claro loco natos, obcuros atque contemptos facit. Illustre genus sine divitiis magis deprimatur, quàm exaltatur.

EXEM-

EXEMPLUM SENTENTIÆ

desumptam ex Prisciano.

ARGUMENTUM.

Non oportet per totam noctem dormire virum multis consulentem.

Laudabis igitur eum qui dixit, breviter. Deinde, simplici expositione explicabis sententiam. ut: Non decet virum, in summa potestate multis præfidentem, ab occasu solis usque ad ortum opprimi somno, aut veterno torpescere.

Debet enim præses semper vigilare, & subditorum suscipere curam; quam somnus aufert, & officii reddit immemorem. *A causa.*

Contrarium est enim Rex, & privatus; & somnus, & vigiliæ. Sicut ergo molestum non est, si privatus homo per totam dormiat noctem: sic intolerabile, si Rex non vigilet, consulatque sibi parentium salutem. *A contraria.*

Quemadmodum navium gubernatores, si cæteri dormiant, soli pro communi vigilant salute: sic oportet Imperatores pro suis esse sollicitos. *A comparatione.*

Hæctor noctu vigilans, & Reip. providens, speculatorem ad naves Græcorum mittebat Dolonem Scipionis vigilantia Syphacis dormitantis castra expugnavit. Livius, lib. 10. belli Punici. *Ab exemplo.*

Quod Sallustius quoque comprobatur, dicens: Multi mortales, dediti ventri, atque somno, indocti, incultique, vitam sicuti peregrinantes transigunt.

Hæc habet exhortationem plerumque. ut: Oportet & nos, necessarias res suscipientes, *Conclusio.*
sum-

summâ curâ, vigiliisque, eis consulere, quibus præfecti sumus.

ALIUD EXEMPLUM MEUM.

A R G U M E N T U M.

Est melius, tamido mergatur ut aquore Cyrenus,

Quàm levium studiis sollicitetur opum.

Exordium à laude.

Quæ sapienter dicta mores expoliunt, & ingenia formant, laudem suam merentur: quale carmen illius, qui longè melius esse confirmabat, fluctibus obrui, quàm honestâ paupertate rejectâ, divitiis congerendis jugiter insudare.

Ab expositione.

Quæ, sibi quid velint, consideremus. Vitam pauperis cum honestate conjunctam longè præstantiorem innuit esse, quàm quæ perpetuâ contrahendarum opum libidine divexatur: imò longè consultius, in mare præcipientem dari, quàm perversis opum coacervandarum studiis distorqueri.

À causa.

Longè enim melius est, parum cum timore Domini, quàm thesauri magni, & insatiabiles. Et quid in se mali habet paupertas sacra? quid non potius boni? Hæc à Deo profecta, manuductrix quædam est in via, quæ ducit ad cælum, unctio athletica, exercitatio quædam magna & admirabilis, portus tranquillius. Et nihil opulentiùs eo, qui paupertatem sponte diligit, & alacritate suscipit: ut ait Joh. Chrysost. Serm. 18. super Epist. ad Hebr. Divitiis igitur paupertas anteponenda, quæ securitatis asylum est, vitiorum expultrix, & ingenii repertrix: ut Græci rectè dixerint, *πνία τὸ σοφίας ἱλαρχο*, id est, Paupertas sapientiam ad-

inve-

venit. Cicero 5. Tuscul. Dies me deficiet, si velim paupertatis causam defendere. Aperta rest est, & quotidie nos ipsa natura admonet, quàm paucis, quàm parvis rebus egeat, quàm vilibus. Quid igitur prodest divitiarum gloria fluxa & fragilis? Felices pauperes, si sua bona nòrint!

Quantum hominibus divitiæ incommo-
dent, vel cæco manifestum est. Plenæ sunt cu-
rarum atque sollicitudinum. A con-
trario.

*Pauca licet portes argenti vascula pari,
Nocte iter ingressus, gladium contumque ti-
mebis,
Et mote ad Lunam trepidabis arundinis um-
bram:*

Cantabit vacuus coram latrone viator.

Et: ——— Nulla aconita bibuntur

Fictilibus: tunc illa time, cùm pocula fumes

Gemmata, & lato Setinum ardebit in auro.

Præterea stultitiam patiuntur opes; tollit amicos opulentia. Satietas (ut proverbio dicunt) ferocitatem parit.

Divitiæ superbos ac insolentes reddunt, vim inferunt, libidini fomenta subministrant: largitionibus jura subvertunt, tyrannidem augent, ac tutantur: breviter, vitiis omnibus fenestram aperiunt.

*Nullum crimen abest, facinusque libidinis, ex
quo*

*Paupertas antiqua perit: hinc fluxit ad Istros
Et Sybaris colles, hinc & Rhodos & Miletos,
Atque coronatum petulans, madidumque Ta-
rentum.*

*Prima peregrinos obscæna pecunia mores
Intulit, & turpi fregerunt secula luxu
Divitiæ molles, ut ait Juvenal. Satyr, 6.*

E

Con-

Contra , paupertas est tuta, securitatis mater , omnis virtutis atque sapientiæ productrix, omnium civitatum conditrix, omnium artium repertrix , omnium peccatorum inops , omnis gloriæ munifica : cunctis laudibus apud omnes nationes perfuncta. Eadem enim apud Græcos in Aristide iusta; in Platone benigna ; in Epaminonda strenua ; in Socrate sapiens ; in Homero diserta. Eademque paupertas populo Rom. imperium à primordio fundavit : proque eo Diis immortalibus simpulo & catino sacrificabant : ut ait Apulejus Orat. 1. Augustinus super Ps. 76. Omnis philosophiæ magistra nobis est inopia.

A simili.

Quemadmodum vinum (ut proverbio dicitur) senem vel nolentem saltare compellit : ita nihil tam ineptum , nihil tam à virtutibus omnibus alienum est , ad quod non incitet , atque pelliciat divitiarum affluentia atque luxus. Et quemadmodum divitiarum frons hilaris , multis intus amaritudinibus est referta : sic paupertatis horridior aspectus , solidis & certis bonis abundat ; ut ait Valerius Maximus. Et quemadmodum Campana luxuria , invictum armis Annibalem illecebris suis complexa , vincendum Romano militi tribuit : ita Romanæ paupertatis frugalitas peperit victoriam. Archelusæus paupertatem comparabat Ithacæ , patriæ Ulyssis ; quod juxta Homerum aspera quidem esset , sed bona *καρτερήσας*, id est, juvenum altrix, dum eos consuefacit frugaliter & continenter vivere, & ad omnem virtutis functionem exercet eos.

Ab exemplo.

Respice divitem illum in Evangelio , qui pretiosis quotidie vestibus induebatur, splendideque

didèque vivens, genio indulgebat. Cui quid aliud perniciem attulit, quàm divitiæ? Et quid aliud perditio illi filio peccandi præbuit occasionem? Quid Judæ Christum prodendi, nisi vis pecuniæ, atque iniquitatis Mammona?

Hinc ille Entrapelus, cuicumque nocere volebat,

*Vestimenta dabat pretiosa: beatus enim jam
Cum pulchris tunicis sumet nova consilia, &
spes;*

*Dormiet in lucem, scorto postponet honestum
Officium. ut ait Horat. i. Epist.*

Rectè Crates ille Thebanus, qui cùm ad philosophandum Athenas proficisceretur, magnum auri pondus in mare projecit, inquit: Se non posse virtutes & divitias simul possidere. Hinc Moses natu grandior noluit vocari filius filiæ Pharaonis, potiùs eligens paupertatem pati, & simul affici malis cum populo Dei, quàm temporariis peccati commodis frui, majores arbitratus divitias probrum Christi, quàm Ægyptiorum thesauros. Hebr. 11.

Sapienter in Epistola Seneca: Aude, inquit, hospes, contemnere opes, & te quoque dignum finge Deo. Non alius Deo dignus est, quàm qui opes contemserit. Et in Evangelio Christus ipse testatur, Camelum faciliùs transire per foramen acûs, quàm divitem intrare in regnum cœlorum. Proinde S. Bernardus in Sermone de omnibus sanctis: Vis (inquit) obtinere cœlum? Paupertatis utilitatem complectere: Regnum cœlorum est pauperum. Beatus, qui post illa non abiit, quæ possesta onerant, amissa cruciant.

*A testi-
monio.*

*Epilo-
gus.*

Quapropter, cum paupertas multorum causa sit bonorum; divitiæ autem complurium fons & origo malorum: quid aliud restabit, quam ut illam laudibus evehendo amplectamur; has autem elevando flocci faciamus?

ALIUD SENTENTIÆ *exemplum.*

ARGUMENTUM.

Κοιμῶν οὐκ ἔστιν ἀξίος.

Hoc est,

Nemo dormiens ullā re dignus.

*Exor-
dium à
laude.*

Divinis ingenii frugibus abundans Plato, ed usque fuit in eloquentia progressus, ut si ipse Jupiter cælo descendisset, nec elegantiore, nec beatiore facundiâ fuisset usus. Tantam enim vim, tantamque copiam undique collegerat, ut invicem per totum terrarum orbem dispergi atque diladari possit, ut ait Valerius, lib. 8. cap. 7. Multa autem præclara protulit, è quibus illud, quod in legibus scriptum reliquit: *Nemo dormiens ullā re dignus.*

*Ab ex-
positio-
ne.*

Quo somnolentos reprehendebat, & ad virtutis fructum nunquam perventuros adfirmabat eos, qui non per studia, atque labores, dextrum illum virtutis arduum & difficilem callem ingressi fuissent, sed in lato atque molli voluptatis hærentes, vitam desidiosam exegissent.

*A cau-
sa.*

Ετενίμ; Φεύγων μύλιν, ἀρσένια φεύγει.

Qui fugit molam, fugit farinam.

Qui refugit industriam, non fruetur emolumentis, Nullus tibi continget honor, nisi tuam

nam adjunxeris industriam, Bonarum literarum studia sequitur gloria; ignaviam autem contemptus, & inopia. Cùm igitur, quæ pulchra sunt, difficilia sint; qui nucleum (ut ajunt) esse vult, nucem frangat oportet.

Optimum, ajunt, obsonium senectuti laborem esse. Laborandum enim est in juvenia, quo senectuti suppetat commodius vivendi facultas. Porro non iniquè comparatum est, ut desides & veterinosi juvenes in summam ignominiam, atque paupertatem incurrant: honestis autem studiis intenti, & industrii, consequantur auctoritatem, gloriam, atque divitias. Hæc virtutis sunt præmia; illa detestabilis ignaviæ stipendia.

Quemadmodum, qui in certaminibus Olympicis non pugnassent fortiter, nullis afficiebantur honoribus; Et agricolæ otio torpentes, & arva relinquentes inculta, nihil præter zizania consequuntur: ita desides ad gloriam nullam evecti, bonis omnibus destituuntur. Etenim si quis apes, quod sint aculeatæ nolit perpeti; is nec melle quidem, quod optat, fruetur.

Aristotelem considera, qui, si torpuisset otio, ad excelsum illud eruditionis & honoris culmen non fuisset evectus.

Contemplare Phanii filium Cleanthem, qui summâ pressus inopiâ, noctu hausit in hortis aquam, ut interdiu studiis liberalibus operam impenderet. Unde *φρίαντης* appellatus, hoc est, puteos exhauriens, secundum Diogenem Laërtium, lib. 7. Item Euclidem respice: Qui summo literarum amore flagrans, nullos subterfugiebat labores; imò grave periculum subibat, ut tempore nocturno

Æurno Socratem audiret. Vide Gellium, lib. 6. cap. 10.

A testimonio.

Sapienter Græci: *Θεοὶ τ' ἀγαθὰ πόνοισι πω-
λύνται.* id est, Dii sua munera laboribus ven-
dunt: quo docent, sudore perveniendum esse
ad gloriam.

*Quisquis enim duros casus, virtutis amore,
Hanserit; ille sibi laudemque decusque para-
bit:*

*At qui desidiam, luxumque sequetur in-
tem,*

*Dum fugit oppositos incantâ mente labores,
Turpis, inopsque simul, miserabilis transiget
ævum.*

*Epilo-
gus.*

Rectè igitur Plato censuit: Nulla munera
desidiosus deberi; gloriam autem, atque vir-
tutis præmia studiosus esse parata.

ALIUD SENTENTIÆ exemplum.

ARGUMENTUM.

*Exor-
dium à
laude.*

Boni pastoris est, tondere pecus, non deglabere.
Tiberius Cæsar meritâ laude celebrandus
esset, si, quam bene cœpit, vitam bene trans-
egisset. Qui, Diogene Grammatico, ac Theo-
doro Gadareo Rhetore, præceptoribus usus,
in doctum virum evasit. Unde principatûs
sui initio miram prudentiam præ se ferebat.
Et procul dubio feliciter regnasset, si non cum
vivendi licentia, nec (quæ hominum teterrima
pestis est) voluptas transversum egisset.
Ad quem scopulum priusquam fecisset nau-
fragium, principe dignissimam protulit sen-
tentiam.

Ab ex-

Qua monuit, pecunias à subditis ita exi-
gendas

gendas esse, ut relinquatur fors, unde res *positio-*
possit crescere. Damnat *δημοκόπος*, qui pur- *ne, & a*
purati omnia convertunt in fiscum suum; & *causa.*
quocunque se conferunt, abradunt ita, at-
que spoliant, ut cum carne pellem detractam
dicas.

Etenim boni pastores ita tondent, ut lana *Expi-*
detrorsa possit renasci. At qui deglubunt, ni- *lator*
hil reliqui faciunt. Quos expilatores crude- *homi-*
lissimos non injuriâ homicidas vocare possis. *cida*
Juxta illud Eccles. 34. Panis egentium, vita *est.*
pauperis est: qui defraudat illum, homo san- *Nega-*
guinis est. Qui aufert in sudore panem, quasi *re is*
qui occidit proximum suum. *dici-*
tur, qui
alimen-
ta au-
ferit.

Pauperibus omnes facultates eripere, faci- *Boni*
nus est omnium teterrimum; at subditorum *enim*
fortunas augere, præclarissimum. Unde Artaxerxes, Xerxis filius, solitus fuit dicere: Re- *princi-*
galius esse addere, quàm adimere. Sentiens, *pis in-*
principe dignius, honorem & opes eorum, quàm *terest,*
quibus imperat, exaugere, quàm minuere. Et *quàm*
Ptolemæus Lagi filius, regalius esse dicebat *locu-*
ditare, quàm divitem esse. *pletissi-*
mos
habere
subdi-
tos.

Ut arbores frugiferæ, quarum radices evul- *A com-*
serunt agricolæ, nullos poterunt ampliùs *trario.*
producere fructus: sic crescere non possunt po- *A si-*
puli, qui divitum pascua vocantur, quorum *mili.*
oppressorum facultates Tyranni funditus ex- *Ab ex-*
hauserunt, atque abstulerunt. *empla.*

Exemplo sint miserabiles Christianorum
populi, quos in suam potestatem redegit
Turca, quos expilat, & funestat ita, ut om-
nis recuperandarum virium spes sit abla-
ta. Et Locrensiū opes sic attriverat olim
Q. Plemminius, ut de omnibus eorum fa-
cultatibus penè actum fuisset, nisi imma-

niter adflctis Romana succurrisset iustitia.

A testi- Eandem Tiberii sententiam aliis verbis
monio. Alexander ille Macedonum rex, cognomento Magnus, proferens inquit :

Κυπαρόν μισῶ , τ' ἐν ριζῶν ἐντέμνοντα τὰ
λάχανα.

hoc est ,

Olitorem odi , qui radicitus excidit herbas , ac arbores ab ima stirpe revellit. Quia tyrannidis arguit eos , qui longè plus vestigalium , quàm subditorum fortunæ queant ferre , solent à civitatibus inclementer extorquere : quàm impiam rapiendi cupiditatem Diogenes appellat omnium malorum arcem.

Epilo- Meritis igitur laudibus dignam principis
gum. Tiberii sententiam celebrandam esse confirmabunt , qui perpenderint , iniquissimas exactiones esse , quibus ita plebis vires exhauriuntur , ut ad se redire non possint.

ALIUD SENTENTIÆ

tractata exemplum.

ARGUMENTUM.

Æ squilla non nascitur rosa , nec hyacinthus.

*Ab
aucto-
ris
laude.*

Tanta semper fuit Theognidis & doctrina & auctoritas , ut ejus scripta velut oraculi vicem obtinuerint apud omnes , cum nihil protulerit , nisi quod splendidissimum ac verissimum esset.

*Ab ex-
plica-
tione.*

Ejus in primis sententiæ præclara circumfertur , qua prudenter edocuit , è squilla rosam non nasci ; è tribulis ficum ; è sentibus uvam ; ab ancillis filios liberos ; ex improbis parentibus probos filios ; è præceptoribus indo-

indoctis eruditos discipulos, non productum
iri.

Etenim, quod in se nihil prorsum habet *A cau-*
nisi sordidum ac ignominiosum, nihil digni-*sa.*
tatis vel honestatis proferre potest. Quippe
κακὸν ἀγαθὸς κακὸν ὄν. *Malicorvi malum*
ovum.

Constat, ab herbis salubribus salubria ger- *A com-*
mina; ab arboribus bonis bonos fructus ex- *trario.*
pectari. Item à virtute præditis majoribus
honestam sobolem: at nunquam ex arbori-
bus malis bonos fructus; & nunquam ex ma-
lo patre (juxta proverbium) bonum filium
procreari.

Ut aquam ex pumice frustra postulaveris; *A simi-*
& ficus è zizaniis: ita probos à vitiosis paren- *li.*
tibus liberos incassum expectaveris. quippe
ut nihil aridius pumice; nihilque ad fructus
meliores producendos ineptius zizaniis: ita
malitiosi parentes minùs idonei sunt ad con-
ferendam liberis virtutem, quâ carent ipsi.

————— *Serpente ciconia pullos*

Nutrit & inventâ per devia rara lasertâ.

Illi eadem sumtis quarunt alimonia pennis.

ut ait Juvenalis.

Respice Lucium Tarquinium Lucumo- *Ab ex-*
nem, qui urbe Tarquiniis profugis, Romam *emplo*
petiit, ubi pecuniis dignitatem, & industriâ *Tar-*
sceleratâ Regis Anci familiaritatem conse- *quinil.*
cutus erat: à quo tutor liberis relictus, re- *Livius*
gnum iniquis rationibus interceptit, omnes *decad.*
sinitimos miseris modis afflixit, & potentes *z.*
xii. Tusciæ populos innumeris cladibus at- *lib. 12*
trivit. Cujus pessimi Regis pessimus filius
erat, ut moribus Superbi cognomen merue-
rit: qui Servium Tullium socerum suum in

E 5

Cu-

Curiam properantem gradibus dejecit, ac domum refugientem interfecit: mox regnum, patris exemplum imitatus, scelestè occupavit. Hujus item filius, Sextus Tarquinius, ut corpore patrem iniquum, ita pectore vitiis omnibus corruptissimo retulit: qui Gabios prodidit, & jure propinquitatis in Collatini domum receptus, in cubiculum Lucretiæ irrupit, ac pudicitiam expugnavit. Breviter, Tarquiniorum progenies per malitiam à majoribus, velut per manus, traditam, eò processit, ut profligata fuerit, & velut aurum (quod ajunt) Tolosanum funditus interierit. De qua re vide Aug. lib. 3. de Civi. cap. 10. Quibus rationibus commotus Euripides ait:

A testi- *Φῶ, φῆ, παλαιὸς αἶν' ὡς καλῶς ἔχῃ,*
monio. *Οὐκ αὖ γήνοιτο χρεὶς ἐν κακῇ πατρὶ.*

Id est:

Hen, hen, ut illud dicunt rectè, probum
Patre improbo non posse nasci filium?

Et Horatius 4. Odarum 4.

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in juvenis, est in equis patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Progenerant aquila columbam.

Epilo- *Bono igitur jure laudandus est Theognis,*
gus. *qui protulit eam sententiam, qua ut nihil elegantius, ita nihil verius queat inveniri.*

DE DESTRUCTIONE, sive subversione, quæ αἰασκέα.

C A P U T V.

Destru- **D***estruction, vel Subversio, est proposita*
ctio. *alicujus rei reprehensio. Subvertenda verò*
subver- *neque manifesta valde, neque prorsus incre-*
dibi-

*dibilia; sed ea, quæ velat mediæ sunt condi-
tionis.*

Oportet autem, cùm subvertere aliquid voles, primùm eos reprehendere, qui dixerunt: dein de subjecere rei expositionem: postea, ipsum subvertere, capitibus hisce:

Obscuro,
Incredibili,
Impossibili,
Inconsequenti,
Indecoro,
Inutili.

Hoc autem præexercitamentum omnem pro-
prium artis vim in se complectitur. Exempli
argumentum erit: Non esse verisimilia, quæ de
Daphne dicuntur à poëtis.

Poëtarum coarguere ineptiam, absurdum mi-
hi videtur, cùm vel ipsi fidem sibi detrahant his
maximè, præter alia, quæ de Diis impruden-
ter fabulantur. Prorsus enim super vacuum vi-
detur, poëtarum nullam nos habere rationem, qui
Deorum, quorum curâ omnia gubernantur, nul-
lam ipsi habeant curam. Et grave quidem vi-
deretur, quisquis ab ipsis Deorum in fabulam
missus esset: Apollinem verò, quem artis suæ
ducem videri volunt, impudentia materiam
esse, quis erit, qui a quo animo perpeti possit? Li-
bet ergo audire, qualia de Apolline & Daphne
confingant.

Daphne (inquit) ex Terra Ladoneque flu-
vio procreata est. Hanc ob egregiam speciem,
eximiamque oris decorem, Phœbus adamavit,
cupiensque Deus restinguere desiderium suum,
aspernantem fugientemque secutus est, sed com-
prehendere nequii. Verùm Terra mater, assum-
ptâ filiâ, florem eo, quo puella, nomine pro ipsa

exhibuit, ipsam verò in arbusum vertit; cujus rami propter desiderium puella in coronam Pythio tripodi dicati sunt: flos verò in mercedem cessit divinationis. Huiusmodi quidem sunt, quia illi fabulantur; qua quàm sit in promptu confutare, hinc facile liquebit.

Ab ob- Daphne ex Ladone & Terra procreata est.
scuro Quis, oro, tam demens, ut ex his quenquam
& non nasci posse credat? Ipsa homo fuit; illi autem
proba- diversam, & suam uterque habebant naturam.
bili.

Quomodo verò Ladon Terra conjunctus est? an quòd aquis ipsam inundat? Quia omnes ergò fluvii terra mariti dicuntur; cum nullus ipsam non aquis suis irriget. Quid si ex fluvio homo nata est; quidni ex homine fluvium quoque nasci posse credimus? Quàm minus enim tales ex filiis poterunt gigni, quàm ex qualibus ipsi prodierunt? Iam quo pacto nuptias fluvii, Terraque nominant? Sentientium enim conjugium est. Terra autem; fluviusque, sensus sunt prorsus expertes. Ipsa verò Daphne, utràm paternum sequuta genus; inter fluvios numovanda est, an pater filia homo putandus?

A diffi-
cill.

Verùm esto! concedatur poëtis, natam Daphnen ex Terra & Ladone. Nata ergo puella apud utram educata est? Ut demus enim, nasci ita potuisse; ut educaretur, fieri tamen non potuit. Ubi enim versata est puella? Hercule apud eum qui genuit, ecquis ergo hominum vitam in fluvio ducit? Obliviscetur enim natura sua pater, citiusque submerget fluctibus, quàm alit. Verùm sub terra apud matrem habitavit. Latebat ergo, nulliusque aspectui in occulto positus patebat: cujus autem latebat decor, nullius animam movere desiderio potuit.

Ab in-
decora.

Vis, & hoc assentiatur poëtis? Quomodo tandem

iam amavit Deus, & impotenti adfectu à natura sua degeneravit? Amor omnium rerum, quæ humanas sollicitant mentes, est pessima. Impium autem videtur gravissima natura nostra Diis quoque attribuere. Nam si omni in parte nostris teneantur incommodis, quæ in re mortalibus præstabant? Nihil autem malorum esse quod non experiantur, certum erit, si amore, quod omnium pessimum est, torqueantur. sed neque divina natura hanc aegritudinem capit; neque credibile est, Phæbum adamâsse.

Insequens verò puellam Phæbus, quomodo ab ea victus est cursu? Deus ab homine? Viri enim mulieribus præstant, & Deum famina superavit? Et, quæ reliquis hominibus par esse non potest, ei Deus cessisse creditur? Quamobrem autem fugientem puellam mater excepit? An quia malas nuptias putavit? Quomodo ergo ipsa facta est mater? An verò bonas credidit? Cur ergo id bonam filia invidit? Aut ergo mater non fuit? aut malam fuisse matrem, constabit.

Quid ita verò Terra secum suis ipsa operibus dissensit, offenditque Phæbum, filiam auferens, rursumque reddita, ejusdem nominis arbore ipsam oblectans? Non debebat gratificari illi, si offendere ipsam volebat. Quare demum arbore illa tripodas coronavit? Arbor enim voluptatis fuit merces; divinatio verò virtutis est indicium. Quomodo ergo Deus conjunxit ea, quæ natura repugnant? Cur mortalis quidem amica, immortalis verò amator?

Sed finis sit: neque enim plura de Poëtis dicam; ne isforum ineptiam longius insectando, in eandem, quam in illis reprehendo, vanitatem videar incidisse.

S C H O L I A.

Destructio, &c. Quam alii nuncupant improbationem; alii confutationem. Quintil. lib. 2. cap. 4. vocat opus destruendi. Idem lib. 5. cap. 12. refutationem. Græci *ἀνασφάλω*, quibus *συνάγειν* est condere, componere, struere; *ἀνασφαλεῖν*, destruere, labefactare.

Subvertenda verò, &c. Hoc est, oportet refutationes de illis rebus fieri, quæ ancipitem adhibent opinionem; ut ait Priscianus. Non enim, quæ planissimè falsa sunt vel vera, refutanda sunt. Quales sunt Æsopicæ fabulæ, vel historiæ indubitabiles. Ut si volueris refutare, bruta animalia atque bestias more hominum aliquando fuisse locutas. Vel anno præterito flammis absumptam Hadamariam:

Media conditionis, &c. Hoc est, quæ medium servant ordinem, de quibus in utramque partem oratio poterit institui. Ut si confutes, Antipodas esse. Arionem Delphino vectum. Annibalis exercitum humanas carnes edisse.

Obscuro, &c. Ab incerto Priscianus ait. Ut; Incertum est tempus, quo vixerit Narcissus. Non manifestum est, quot annulos post cladem Cannensem Annibal Carthaginem miserit. Non constat, ubi cervi abjiciant cornua.

Incredibili, &c. Ut; Incredibile est, Arionem malis adfectum voluisse canere. Supra fidem est, Daphnen à flumine Ladone procreatam; aut Nioben in saxa conversam.

Impossibile, &c. Ut; Impossibile erat, Arionem à delphino servari. Impossibile erat,
Sten-

sentora quinquaginta alios sermone æquas-
k, sonituque.

Non coherente, &c. Ab inconsequente, se-
cundum Priscianum. Quod & contrarium
appellat. Ut; Contrarium erat, noluisse per-
dere libertatem eum, qui eam servasset.

Indecoro, &c. Hoc est, ab indecente. Ut :
Indecens erat, Apollinem, cum sit Deus, libi-
dinosum voluisse virgini vim inferre. Non
decuisset imperatoriam Scipionis dignitatem,
pulcherrimis (quas expugnatâ novâ Cartha-
gine cepit) virginibus stuprum inferre : ho-
nestius erat, injuriæ muliebri obnoxias inta-
ctas custodire.

Inutili, &c. Hunc locum Priscianus ab in-
commodo vocat, cum dicimus, rem ineptissi-
mam esse, quæ nulli vel usui, vel honori, fu-
tura sit. ut, Otia sunt abroganda, unde nulla
commoditas, vel laus vera promanat.

Artis vim, &c. Etenim instrumentis o-
mnibus Rhetoricis opus habet, cum tota spes
vincendi, ratioque persuadendi posita sit in
confirmatione atque confutatione. Nam si ad-
jumenta nostra exposuerimus, contraria au-
tem dissolverimus, absolute nimirum munus
oratorium confecerimus ; ut ait Cicero.

Coarguere ineptiam, &c. Duplicem hujus
declamationis formulam nobis proponit.
Prioris est sententia : Absurdum esset ineptias
poëtarum reprehendere, aut vatibus contra-
dicere, nisi ipsi in causa essent, falsa que con-
fingendo nos adversum se concitarent. Alte-
rius : Stultum esset, poëtis parcere ; cum ipsi
Diis immortalibus non parcant, sed in deos
omnes, maximè que artis suæ poëticæ præsi-
dem Apollinem, debacchentur.

Apollis

Apollinem, &c. Hic Musarum princeps, & dux est. Unde *μουσῆγων* appellant, auctore Macrobio, libro primo, de Somnio Scipionis, cap. 3. Idem 1. Saturn. cap. 17. vocatum ait *ὅπῃ τῷ πάλαι τὰς ἀκτῖνας*, id est, à jactu radiorum. Eundem Phœbum, *ὅπῃ τῷ φωτὶ βίβη*, quod vi feratur. Tortellius derivat à lumine vel nitore, *ὅπῃ τῷ φωτός*.

Daphne &c. Hanc Aphthonius ait filiam esse Ladonis, qui fluvius lauris circumseptus est in Arcadia. Ovid. autem 1. Metamorph. tradit, filiam Pencî. Unde Peneiam, ac Peneida vocat : est autem Peneus Thessaliæ fluvius, inter Ossam & Olympum decurrens, apud quem est locus amœnissimus, qui Tempe dicitur. Unde Virgil. ait 4. Georgic. Fugiens Pencîa Tempe. Ovid. 1. Metamorphos. Est nemus Æmoniz, prærupta quod undique claudit Sylva ; vocant Tempe ; per quæ Peneus, &c. Fertur autem duas habuisse filias, Cyrenen & Daphnen. Vide Bocatium, lib. 7. cap. 29. Porro poëtæ sinxerunt, Daphnen è Ladone procreatam ; quod lauri, & arbores proveniant nascanturque de fluvialibus undis.

Item auctore Fulgentio, laurum Apollini dedicarunt ; quoniam si eam dormientibus ad caput posueris, vera somnia videbunt.

Pythio, &c. Python, vel Phytton, horrendæ magnitudinis è terra calescente post Deucalionis diluvium procreatus serpens, quem Phœbus interemit ; unde Pythius est appellatus. Et in honorem ejus ludi instituti, Pythia dicti. Ovid. 1. Metamorph.

Instituit sacros celebri certamine ludos,

Pythia, perdomita serpentis nomine dictos.

Sunt

Sunt, qui sic dictum afferant *ὅτι τὸ πῦρ*. At Macrobius. 1. Satur. cap. 17. à *πῦρ*, hoc est, *ὀππῶ*, trahit; quod nunquam sine vi aliqua caloris efficitur putredo.

Tripodi, &c. Tripodes, à tribus pedibus dicti fuerunt, auctore Servio super 4. *Æneid.* mensæ in Apollinis Delphici templo: quibus superpositæ Phœbades vaticinabantur, vel ex quibus responsa dabantur. Dicebantur etiam *Cortina*. Virg. in 6. Neque te Phœbi Cortina fefellit. Fuerunt autem duo summæ fidei oracula, Delphica & Pythia. Vide Erasmus, in proverbio: *Ex tripode.*

Jam quo pacto, &c. Non probabile est, inquit, nuptias factas esse inter res inanimatas, cum hymenæus eorum sit, qui sensus habeant. Præterea cum in dubio sit, an inter fluvios filia Daphne, an Ladon pater inter homines recensendus.

Amor res pessima, &c. Unde Euripides, *Βεγροῖς ἡγοῖται ὡς κακὸν μέγα!* Mortalibus amores quàm magnum malum! Qui bonis hominibus non conveniunt, nedum Apollini Deo. Rectè apud Diogen. Laërt. Zeno: Amor est, inquit, concupiscentia quædam, in præstanti ingenio viros non cadens.

Viri mulieribus præstant, &c. *Ἰσχυροὶ* viri superant, vincunt fœminas. Etenim fœminæ debiliores sunt maribus, quia frigidioris naturæ, ut de animalibus ait Aristoteles.

REFUTATIONIS EXEMPLUM,

ARGUMENTUM.

Falsum esse, quod Herodotus lib. 1. scripsit su- *Ariom-*
per Ariomæ fidicine. De quo vide Gell. lib. 16. *vestus*
cap. 12. Ovid. 2. Fast. *à Del-*
phino.

Primam

*Exor-
dium
à repre-
hensio-
ne. Est
enim
lumen
veri-
tatis
histo-
ria.
Ab ex-
positio-
ne.*

Primam historiæ legem Cicero tradit esse, ut vera sit, nec admisceat aliquid falsi: quam Græci non servando, sed creditu indigna turpiter confingendo, fecerunt, ut fidem amiserint, & Græcia mendax credatur, & Herodoti scripta, vana, atque mendaciis consuta, maximè ea, quæ super Arione prodita circumferuntur.

Arion, inquit, citharædus grandi pecuniâ & re bonâ multâ copiosus, Corinthum ex Sicilia & Italiâ constituit redire. Nautas igitur Corinthios delegit, qui prædæ pecuniæque cupidi ceperunt consilium de necando Arione. Hic perniciæ intellectâ, pecuniam insidiatores haberent, vitam darent, oravit. Atqui nautæ imperarunt, ut jam statim coram defiliret præceps in mare. Homo ibi territus, spe omni vitæ perditâ, id unum rogavit, ut priusquam mortem oppeteret, induere permitterent sua sibi vestimenta, & fides capere, & canere carmen casûs illius sibi consolabile. Quod oraverat, impetrat, atque ibi mox de more cinctus, amictus, ornatus, stansque in summæ puppis foro, carmen, quod ὄρθιον dicunt, voce sublatissimâ cantavit. Ad quod delphinum inter undas adnavisse, & dorso super fluctus edito Arionem vectavisse, incolumique eum corpore, cum cithara atque vestimentis illæsis, Tænarum in terram Læconicam devexisse, confirmat Herodotus.

*Ab ob-
scuro.*

Ecquis asserat, conspicuum atque planum esse, Arionem in mare præcipitatum fidibus cecinisse, ipsum fluctibus non obrutum, nec citharam humoris impatientem aspergine marinâ corruptam, neque vestes à procellis absorptas sed omnia integra, ipsumque citharæ-

*thru*cedum saluum evalisse, beneficio marinæ bellæ?

Ab Arione fidicine magnam pecuniæ vim collectam admitto, licet id ipsum multis difficillimum creditu, cùm, juxta proverbium, bonus cantor, bonus cupediarius, promusque magis quàm condus. At quis, oro, tam demens, ut persuasum habeat, fidicinem in tanta calamitate, & in tantis vitæ periculis constitutum se ornare, & canere potuisse? Porro quemadmodum nemini fidem feceris, Priamum in filiorum funeribus plausisse, & Nioben in tanto natorum luctu saltavisse: sic nemo crediderit, hominem in extremâ necessitate, capitisque periculo, fidibus delectatum, cecinisse carmen non vulgare, rebus scilicet requirentibus habitum potius lugubrem, aut Musam, quam vocant Caricam.

Verùm esto! concedatur illum potuisse canere, & delphinum musicâ demulsum: sed cùm sit omnium non solum marinorum animalium velocissimus delphinus, ocior volucres, & telo acrior, juxta Plinii sententiam, quomodo ejusdem dorso potuit Arion pendere; ubi si commoda etiam fuissent retinacula, iis tamen fidibus intentæ manus uti non potuissent? Sed esto! non sit excussus: at quomodo vortices perferre potuit, & semper æstuantis, furentisque maris impetus, æquoreosque turbines atque procellas; quæ remos frangere, proras avertere, & maximas naves devorare solent, atque submergere?

Quid ab historico magis alienum, quàm ista mendacia confingere? Quid minùs convenerit humanæ naturæ, quàm in summo rerum asperimarum periculo canere? Quid in

truculentarum belluarum ad feritatem naturarum naturam minùs quadraverit, quàm eas nativâ rabie depositâ mansuescere, placidorumque equorum officiis fungi, mariaque superequitantem hominem dorso portare?

A contrario. Calamitatis dolor est comes, atque luctus; prosperioris fortunæ cantus & læritia: sed quomodo in summum vitæ discrimen adductus Arion, lætitiæ vestimenta potuit induere; musicisque cantilenis indulgere? At idem, in mare præcipitatus, quomodo emerfit? quomodo marinis humoribus perfusus, & horrore perculsus, fides, quas inutiles aqua reddit, tractavit? quomodo societatis humanæ atque rationis expers delphinus, equum domitum imitatus, citharædum velut equitem vexit, & monstrator itineris in portum, quem opravit homo, deduxit?

Ab inutili. Quorsum ista tam absurda commenta, & inutilia vel auditu vel relatu figmenta, unde nulla morum cultura, nulla item ingeniorum commoditas promanat?

Epilogus. Finem modò faciam, ne in Herodotum inductus, calumniari videar, & prolixis verborum ambagibus usus, molestiis afficiam eos, qui credulitatis vitio non laborantes, noverrunt mera deliramenta esse, quæ de Arionis fabula memoriæ sunt prodita.

ALIUD REFUTATIONIS *exemplum.*

A R G U M E N T U M.

Vanum esse, Elpenora mutatum fuisse in porcum.

Exordium. Ut fabulæ Poëtarum honestæ, delectandi gratiâ,

gratiâ , vel docendi causâ conscriptæ , laudem merentur: sic absurda, quorum nullus est usus, mendacia, carbone notanda , minimèque sunt ferenda : cujus farinae sunt ea , quæ finxerunt de Elpenore : quem sociorum Ulyssis unum fuisse perhibent, & à venefica Circe , Solis ac Persæ filia, mutatum in porcum, atque ex homine per pocula bestiam quadrupedem factum : juxta illud Juvenal. Satyr. 14. Cum remigibus grunnisse Elpenora porcis. *Circes* , inquit Horatius, *pocula nosti* ;

Quasi (Ulysses) cum sociis stultus, cupidusque bibisset ,

Sub dominâ meretrice fuisset turpis & encors,

Vixisset canis immandus, vel amica luto sus.

Quod figmentum nemo , præditus etiam Atticæ eloquentiâ , perspicuum , aut planum fecerit homini rationis compoti. Obscurior enim res est , quàm ut ulla dicendi facultate queat illustrari ; & intellectu tam difficilis, ut ne Apollo quidem (ut proverbio dicunt) intelligat.

Quis tanto crudelitatis vitio laboraverit, cui verum esse videatur, hominem in porcum transformari potuisse ? idque per foeminam, quæ ut viris infirmior est, ac ineptior, ita minùs idonea ad capeffendas , atque sibi vendicandas Divinæ virtutis artes ; quibus tanta miraculorum spectacula solent exhiberi , & virgulâ (ut ajunt) divinâ suppeditari ?

Ecqua ratione vel efficacia fieri potuit , ut humana facies in setosum porci caput transformaretur , manus cum digitis in pedes bisulcos transirent , & breviter in animal deformæ , terram semper spectans ac fodiens, converteretur homo ?

Cui

*Cui Deus os sublime dedit, cælumque videre
Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

*Ab inde-
centi.* Non decuisset Circen id attentare, vel sibi
potenter arrogare, quod solius Divinæ virtu-
tis est opificium. Ad hæc indecens admodum
fuiſſet, humani corporis figuram, ad Dei ſi-
militudinem factam, in porcina membra con-
vertere, naturamque, ratione divinâ prædi-
tam, sordidiſſimâ pecoris carne dehonestare.

*Ab in-
cohæ-
renti.* Veneficiis potens Circe fuerit; esto! Sed
quomodo à trivenefica porrectum, quod hau-
ſtum in ſtomachum trajici, deinde in viſceri-
bus abſumi, atque confici ſolet poculum, po-
tuit totum Elpenoris corpus immutare? Quis
unquam audivit, ſumta pocula ſecutas fuiſſe
corporum tranſeuntium in alia transforma-
tiones, & non potius, priſtinâ membrorum
figurâ permanente, ſanitatem, vel adverſam
valetudinem, concomitam?

*Ab in-
uili.* Quæ malè feriatorum hominum delira-
menta cùm nihil bonæ frugis adferant; mi-
ror, quid Herodotum juverit iſta conſingere,
quid item vates impulerit ſcriptis ſuis rata fa-
cere atque committere: ut verum perduret
proverbium:

Πολλὰ ψέδονται ἀνδρῶν.

Multa mentiuntur poëtæ. quibus

Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas;
ut Horatius ait.

*Con-
cluſio.* Deſinam plura de rebus vaniſſimis verba
facere; ne diutiùs in iis immorato mihi ali-
qua vaniloquentiæ nota poſſit inuri.

ALIUD

ALIUD REFUTATIONIS
exemplum.

ARGUMENTUM.

Quodd vana sint, quæ jactant Barbari de Hieronymo, ob libros Ethnicorum, in primis Ciceronis, lectos, flagris cæso.

Politiorum literarum hostes Ceritæ (quod ajunt) cerâ digni sunt; quodd lapidem moveant omnem, ut studiosos à bonis literis retrahant. Etenim multa comminiscuntur, ut bonos in erroris tenebras secum abducant. Sed videamus, quænam inter cætera, quorum infinitus est numerus, phantasmata confingant,

Ac immensa cavi spirent mendacia folles.

Divus Hieronymus, inquiunt, cum singulari disciplinarum studio flagrans, Ethnicos scriptores, in primis Ciceronem, lectitaret, nec profani studii finem faceret, per somnium ad Dei tribunal raptus est; ubi accusatus ad flagra damnatus fuit; ut documento esset, libros Ethnicorum non esse legendos.

Quod hominum à Musis alienorum figmentum à veritate remotissimum, Cimmeriisque (ut ajunt) tenebris obvolutum est. Etenim, cui poterit apertum atque clarum videri, hominem mortalem, non modò somno, sed etiam carne & ossibus gravatum, in coelos rapi, in conspectum Dei produci, atque ibi ad Majestatis summæ tribunal virgis cædi, propter lectos cum judicio libros Ethnicorum? A quorum studiis nemo bonus unquam, nemoque pius, abhorre solitus, sed potiùs omnia probare, quodque bonum est, tenere. Quomodo manifestum ergo fuerit, virum sanctum vapulasse.

*Ab
expōsi-
tione.*

*Ab ob-
scuro.*

lâsse, quod velut è luto gemmas, hoc est quod in Ethnicorum libris optimum erat, collegerit, ac inde libris suis plurimum conciliarit lepôris, atque dignitatis?

*Ab in-
credi-
bili.*

Ultra fidem est, singulari sanctimoniâ virum conspicuum, è lectulo suo raptum in cœlos, ut flagris cæderetur: deinde virgis percussus, in terras relatum fuisse. Quod si verè contigisset, procul dubio semper à poëtarum lectionibus, post datam tergo poenam abstinuisset. At id ipsum minimè fecisse, ejus scripta testantur. Sed per somnium fuit accusatus, per somnium damnatus, atque cæsus. Per somnium igitur res debet credi, quæ meræ verborum umbræ sunt.

*Ab im-
possi-
bili.*

Quomodo carnalis homo super æthera ferri; quomodo imbecillitas humana præfulgidos cœlestis splendoris, atque flammarum radios pepeti, fulgurantesque terribilis judicis vultus sustinere potuit? Sed esto, potuerit id tolerare! Quomodo autem dormiens, nihilque sentiens, verbera potuit sentire? Quomodo se tantâ formidine perculsum, & in pericula conjectum fuisse recordans, ad Ethnicorum libros redire?

*Ab in-
decore.*

Omnium pessimi sunt homines, qui nobis fingunt, Deum illorum tortorem esse, quos è libris Ethnicorum, quod habetur inibi salutare, non piget excerpere, & in utilitatem piorum memoriæ prodere: illis interim parcentem, qui segnes & ignavi bonas omnes disciplinas, quæ Dei Opt. Max. sunt munera, contemnunt, pravâque suâ & vivendi consuetudine, & docendi ratione bonos offendunt, atque secum trahunt in perniciem. Et viro sancto parum convenerat, auctorem profanorum

rum

sum scripta legere, si cognoverat, ea sacris literis incommodare, aut legentibus nihil utilitatis suppeditare. Esto! sint in iis nonnulla prava dogmata: decuerit mala præterire, & aures obturare, quàm omnia ex æquo damnare.

Scriptit quidem D. Hieronymus, ob lectos *A re-* Ciceronis libros se flagra passum, sed puellæ *per-* teneriori, quam à nimio poetices studio vole- *na mel.* bat retrahere, scripsit, per somnium accidisse.

Quis inde, precor, colligendum juraverit, eloquentissimos Ethnicorum libros non esse legendos? Quod per somnium, quo rem actam intelligunt, pii credituri sunt, vel ut Græci dicunt, *ἡ δ' οὐρα*. Quo antiquo proverbio significarunt, id quod nullâ ratione, nullo tempore audeas sperare.

Sed quæ suis hisce mendaciis turpissimis commoda nobis adferunt bonarum literarum hostes? Commoda non videmus; experimur autem incommoda. Etenim dum omnes sui similes, hoc est, indoctissimos cupiunt habere, talibus terriculis juventutem à literis sincerioribus avocant; ut similes habeant labra lactucas. Ita grandiores hi facti, nulli vel rebus privatis, vel publicis, usui poterunt esse.

Faceffant igitur elegantiorum literarum osores, ac desinant per vanissimas de D. Hieronymo confictas nugas, juventutem ab Ethnicorum utilissimis, & mores, & ingenia formantibus, scriptis deterrere.

P E T R U S M O S E L L A N U S

*copiosius & elegantius tractavit ; cuius
verba non piguit adscribere.*

A R G U M E N T U M.

Si unquam hoc dubium fuit , hoc vitii mortalium mentibus naturâ insitum esse , ut quantum quisque vel ipse jam sit assequutus , vel pòst se assequi posse speret , tantum probet , & nihil nisi quod ipse facit , rectum putet : nunc certè dubium esse desinet , posteaquam existunt , qui , quoniam ipsi optimos quosque scriptores aut non legunt , aut , si legunt , non intelligunt , alios quoque ab eorum lectione deterrent : & qui errorem suum veris rationibus persuadere nequeunt , muliercularum more , efficitas superstitiosorum exemplorum mitas confingunt. Nam quis desidiolosissimis istis desidiaz patronis credet , propterea D. Hieronymum , ut divinarum ita humanarum literarum peritissimum , quòd Ethnicorum scripta legerit , cœlestis iudicii sententiâ condemnatum , de tergo satisfecisse ? Operæ pretium autem est , quibus verbis bellam hanc suam (scilicet!) historiam narrent , exponere. Nam si veri quid haberet res , longè aliam faciem narratio ipsa haberet. Nam qui bene natos adolescentes hac fabulâ ab honestissimarum rerum studiis abducere conantur , quanquam mendaci veritatis rectorio abducere se posse profitentur , (sophistæ enim & sunt , & appellantur) tamen infelici adeo sunt ingenio , ut cautè mentiri , & fictionem celare non possint. Sic enim ajunt : S Hieronymus , cum singulari quodam liberalium disci-

disciplinarum omnium studio flagraret, non
 s^{us} habuit Philosophiam & Theologiam di-
 dicisse; insuper curiositate quadam prove-
 nus, Ethnicos scriptores, & in primis Cicero-
 nem, subinde legit. Placebant enim ei pulcra
 verba, quibus Paganus ille in suis libris fre-
 quenter est usus. Connivebat ad hæc aliquan-
 diu Deus: sed, cum finem non faceret inutilis
 studii, per somnium ad Dei tribunal accersit-
 us, de Ciceroniana lectione accusatur. Quid
 multis? Damnatus est ad flagra. Quibus mul-
 tum diuque cæsus, satis docuit, non esse le-
 gendos libros Ethnicorum, præcipue Cicero-
 nis. Hæc est illa terrificæ historia, quam ubi-
 que adversum bonarum literarum studiosos
 decantant. Nam ut indocti medici uno colly-
 rio omnium oculos sanant: ita miseri isti u-
 num hoc habent, quo inscitiz suæ patrocinan-
 tur. Sed nunc quantum efficiant, videamus. S.
 Hieronymus (inquiunt) singulari quodam li-
 beralium artium studio flagravir. Quid ego
 audio? Sanctus erat Hieronymus, & tamen
 liberalium artium studio flagrabat? Sancti
 sancte omnia & faciunt, & dicunt. Vos verò
 hoc nomine in jus vocatum jactatis, quod li-
 iberales disciplinas avidius legendo sit sectatus.
 Aut ergo sanctus non erit Hieronymus; &
 disciplinz liberales erunt fugiendæ; aut, si
 sanctus est Hieronymus, sanctum erit & libe-
 rales artes tractare. At quis est tam impudens,
 ut Hieronymo sanctitatis gloriam detrahat?
 Nisi fortasse dicitis, tum eum sanctum non
 fuisse, cum profanos auctores legeret. Dicite
 ergo mihi ullum tempus, quo à profanis lite-
 ris in totum abhorruerit. An est aliquis liber,
 aliqua epistola, aliquis commentarius ejus

scriptoris, in quo non profana sacris adjun-
xerit? Quod si in scribendo ad profanos au-
ctores sæpe respexit, quanto magis in legendo
idem hoc fecisse eum putabimus? Aut ergo
sanctitatis opinionem, quam ille sibi sum-
mâ eruditione, summâque pietate compara-
vit, ei detrahetis; aut si hoc non audetis, men-
dacium vestrum ipsi prodetis. Deinde si artes
ab Ethnicis potissimum & inventæ, & nobis
traditæ, liberales sunt; flagitium erit eas di-
dicisse? Vix me contineo, quin hîc sophistis
istis insultem. Hoccine vester vos docuit Ari-
stoteles, liberale quod sit; hoc idem & flagi-
tium esse posse? Non virtus est liberalitas? O
novum acumen! Nam cum, quod liberale
appellant, hoc idem vitiosum esse dicant;
nonne ex virtute faciunt vitium? Ut cum
vitium omne sit fugiendum, idem sit istis &
liberale & illiberale fugiendum pariter, & ex-
petendum. Vide quàm bellè cohæreant, quam-
que formalis sit (ut Gothi isti loquuntur) hæc
narratio: Sed Philosophia ac Theologia con-
tentus esse debebat, sicut doctor sanctus & do-
ctor subtilis, qui non curaverunt istas novi-
rates. Quam tu hîc Philosophiam mihi so-
minias, egregie Philosophiæ magister? Neque
enim credibile est, vigilare eos, qui ullam ar-
tem liberalem à Philosophia separant. Miseri
homines non didicere, Philosophiam non
esse dictata quædam nuper à nescio qui-
bus, quæ postea & in scholis, aliis ve-
lut per manus tradidêre, de inventionibus,
de formalitatibus, de obligationibus, &
similibus nugis, sed latius patere augu-
stissimæ hujus disciplinæ fructum. Nam
cum totum Philosophiæ corpus ex tribus
velut

*S. Tho-
mas
Aqui-
nas,
Subti-
lis, Jo-
hannes
Scotus.*

velut primariis membris constet : sermonis *Philos-*
 facultate, naturalium rerum cognitione, & *sophia*
 vitæ instituendæ ratione ; singula hæc de- *omnis*
 incept plurimas in se complectuntur partes. *ex*
 Etenim in sermone desideramus, vel ut cum *quibus*
 rectè loquentium exemplo consentiat, id *con-*
 quod pollicetur Grammatica : vel ut naturam *stet.*
 cujusque rei explicet ; nunc, quæ obscura
 sunt, definiendo ; nunc, quæ multa & confusa
 sunt, dividendo ; nunc, quid cuique vel con-
 sequens vel repugnans sit, colligendo : quam
 vim Dialecticæ vocant, vel, u. propriè, di-
 stinctè, ornatè de quavis re propositâ cum
 quadam audientium admiratione dicamus :
 quæ facultas propriè est Oratorum. Sed na-
 turæ cognitio latius etiam fines suos porrigit,
 cum cælum pariter elementa, atque ad eò quæ
 in elementis sunt omnia, ambitu suo circum-
 scribat. Vitæ verò humanæ moderatio non
 in hoc est tota, ut quis suos ipsius mores ad
 virtutis præscriptum formet : sed majus et-
 iam quiddam præstet, nimirum ut primum
 nos ipsi, vitamque nostram : deinde domus,
 familiæque curam : postremò civitatis ac
 reipub. administrationem recta ratione in-
 stituamus. Et cum ex uno Philosophiæ velut
 fonte innumerabiles disciplinarum humanarum
 rivi promanarint : & nullus scriptor,
 quantumvis Ethnicus, tam sit inanis, ut non
 scriptione sua in aliquam Philosophiæ par-
 tem incurrat, quæ (malum!) insania est, eum
 qui Ciceronem in omni Philosophiæ parte
 summâ cum laude versatum, diligenter legat,
 perinde criminari, ac si Philosophiæ terminos
 sit egressus ? Quod si Philosophiæ pars est
 Cicero ; & qui Philosophiæ student, vel ve-

*A con-
sulatu
anim
Cicer.
ad
Christi
nata-
lem
anni
61. in-
terces-
stre.*

stro iudicio, non solum non flagra, sed præ-
mia merentur : quæ, quæso, fronte fingitis
nobis Hieronymum, cui præmium debeba-
tur, cæsum flagris? Neque verò libet hic quic-
quam exprobrare vel Thomæ Aquinati, vel
Ioanni Scoto, quos tantopere venerari cui-
que per me sanè licet : illud tantum dico, me
nec sanctitatem detrahère Thomæ, nec Scoto
subtilitates invidere : sed quod additis, non
curæ fuisse iis novitates, videlicet per novita-
tes Ciceronis lectionem intelligentes agnosco
Atticam istam vestram eloquentiam, & acu-
men miror, quòd, quæ annis supra mille sex-
centis in eruditorum manibus fuerunt, ea
præ nugis vestris nuper natis existimetis no-
va. Atque utinam vobis, quibus tantum dis-
plicent nova, nunquam novus contingat cu-
cullus, nunquam novæ crepidæ ; sed semper
pannis annisque obstitis, putridi pisces, &
antiquata ova sint cibus! At suavius etiam est,
quòd quo probabilius esset mendacium, cau-
sam lecti Ciceronis adiungunt ; quia (in-
quiunt) placebant ei pulchra verba. Ecce
verò alterum sermonis sophistici florem!
Quid autem peccatum est, malle pulchra,
quàm spurca? Video, quorsum tendatis. Hie-
ronymum vestri similem optatis, hoc est, in-
fantem. Deinde ullumne verbum per se est
pulchrum : an potius, ut quodque rei pulchræ
vel turpi inditum est ; ita vel pulcrum vel
turpe habetur? Quod si pulchra sunt verba,
quæ pulchras res velut vestiunt & ornant ;
nonne in contrarium res vobis exit, ut quod
pro vobis adduxistis, hoc maximè vos oppu-
gnet? Iam, ut demus, causam hanc, aliquid
valere ; illud quomodo consistet, quod quæ
in

in aliis laudat Hieronymus, eorum culpâ ipse
 plectatur? Annon idem in epistola ad Ma-
 gnum oratorem & fatetur, se profana legere,
 sacrisque intertexere, & qui hoc ante se fece-
 rant, suave etiamnum tempore facerent, eo-
 rum exempla non modò non reprehendit,
 verùm etiam imitanda proponit. Nonne La-
 ctantium hoc nomine miratur, quòd ad Ci-
 ceronis eloquentiam cæteris propriis adspira-
 verit? Non Basilias, summus meâ sententiâ
 Theologus, nepotibus suis adolescentibus,
 quos ad divinæ sapientiæ perfectionem eru-
 diebat, omne genus profanorum scriptorum
 prudenter legendum suavit? Imò, annon Au-
 gustinus in futuro Theologo omnium pænè
 humanarum literarum cognitionem deside-
 rat? Nonne idem, Ciceronis Hortensio (sic
 enim inscriptus est liber) velut duce, ad sa-
 pientiæ Deo dignæ studium primùm se per-
 venisse, palàm testatur? Et Hieronymum
 lecti Ciceronis pœnas graves adeò dedisse,
 credi vobis adhuc postularis? Illi laudibus at-
 tollunt industriam eorum, qui ad æternæ sa-
 pientiæ templum ornandum, populi Israëliti-
 ci exemplo, peregrinas conferunt opes: vo-
 bis non satis est, vos ipsos velut fucos quos-
 dam in alvearium nihil importate; insuper a-
 liis in hoc genere laborantibus obstrepitis, &
 ficti exempli horrorem opponitis. Sed quid
 ego horum exempla commemoro? Ipse adeo
 Paulus, qui Christi suo ore loquentis pericu-
 lum miratur, Ethnicorum poëtarum versi-
 bus in Evāgelii gloriam abusus est. Quid au-
 tem, si ostendam, quod vos impudenter adeo
 asseveratis, hoc ne fieri quidem potuisse?
 Quid si hoc ex vestris ipsorum verbis con-
 vincam?

vincam? Quid si hoc vestrum commentum ab ipso adeò Hieronymo palàm rideri alicubi comprobem; deincepsne tale aliquid studiosis hominibus obgannire audebitis? Per somnium vobis Hieronymus accusatur; per somnium damnatur; per somnium cæditur. O novum iudicium! In Areopago olim iudicia noctu habebantur, sed vigilantibus reis; hic reus cum altum adeò dormiat, ut etiam somniet, ad tribunal protrahitur, accusatur, damnatur, cæditur: & quì fieri potest, ut dormiens causam dicat; ut, omni sentiendi facultate destitutus, flagrorum ictus sentiat? Nonne ipsa somnii vox totum hoc, quod jactatis, somnium, aut si quid somnio vanius est, esse ostendit? Atqui venit in mentem, quo potissimum nitantur fabulæ illius decantatores. Hieronymus, inquiunt, ipse scribit, tale quid sibi accidisse. Fateor: sed scripsit juvenis, calentibus adhuc in eo Rhetorum studiis, quorum professio est, fictis etiam narrationibus ad suum negotium abuti. Scripsit puellæ, cujus ingenium parum firmum, talibus terriculis ab immodico Ethnicæ lectionis studio absterre, prudentiserat. Scripsit aptis verbis, aptis figuris, eâ præfatione somnii pariter & febriculæ, ut cauto firmoque lectori commentum ne posset quidem imponere. Scripsit in familiari privatæque epistolâ, stylo ad puellarum infirmitatem accommodata. Alioqui ter peritulum facietis Hieronymum. Primum, qui post iudicium illud vestrum, quo lectionem Ethnicorum abjuravit, ad libros profanos toties redierit. Deinde, qui aliis ejus generis libros non modò legendos permittat, verum etiam suadeat. Postremò, qui

qui in defensione sua multis annis, posteaquam ad Eustochium de somnio hoc scripserat, exactis, Rufino lectionem Ethnicorum pro crimine objicienti responderit, somnium esse quod Eustochio scripserit: somniis autem scripturarum autoritate fidem non habendam. Quid expectatis amplius? ipse Hieronymus, jam non minus eruditione vitæque sanctimoniâ, quàm ætate provectus, quod juveni, sibi ad Eustochium scribenti exciderit, merum fuisse somnium confiteretur, Sed vereor planè, ne sint, quibus proluxa hæc de somnio disputatio quendam tædii somnum adduxerit: tantum abest, ut, ne cui fabulam hanc persuadeam, metuam.

ELEGANTISSIMA M. PORCII

*Catonis Consulis ad populum oratio: quæ
fædum Bacchanalium ritum reprehendit. Ex T. Livio.*

Nulli unquam concioni, Quirites, tam non solum apta, sed etiam necessaria hæc solemnis comprecatio Deorum fuit, quæ vos admoneret, hos esse Deos quos colere, venerari precarique majores vestri instituisent, non illos, qui pravis & externis religionibus captas mentes, velut furialibus stimulis, ad omne scelus & ad omnem libidinem agerent. Equidem nec quid taceam, nec quatenus proloquar, invenio: si aliquid ignorabitis, ne locum negligentiae dem: si omnia nuda vero, ne nimium terroris offundam vobis, vereor. Quidquid dixero, minus quàm pro atrocitate & magnitudine rei dictum scitote esse. Ut ad cavendum satis sit, dabitur opera à nobis.

F 75

Baccha-

Bac-
chana-
lia
hac Sp.
Post-
humio
Albino
& Q.
Mar-
tio
Phi-
lippe
Coss.
viguerunt.

Bacchanalia tota jam pridem Italia, & nunc per Urbem, etiam multis locis esse, non famâ modò accepisse vos, sed crepitibus etiam ulularibusque nocturnis, qui personant totâ urbe, certum habeo. Cæterum, quæ ea res sit, ignorare: alios Deorum aliquem cultum, alios concessum ludum & lasciviam credere esse, & quaecunque sit, ad paucos pertinere. Quod ad multitudinem eorum attinet: si dixerò, multa millia hominum esse, illicò necesse est exterreamini, nisi adjunxero, qui qualesque sint. Primùm igitur mulierum magna pars est, & is fons mali hujusce fuit: deinde simillimi fœminis mares stuprati, & constupratores, fanatici vigiles, vino, strepitibus, clamoribusque nocturnis attoniti. Nullas adhuc vires conjuratio, cæterum incrementum ingens virium habet, quod indies plures fiunt. Majores vestri, ne vos quidem, nisi cum aut vexillo in arce posito comitorum causâ exercitus edictus esset, aut plebi consilium Tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad concionem vocâisset, fortè temerè coire voluerunt: & ubicunque multitudo esset, ibi & legitimum rectorem multitudinis censebant debere esse. Quales primùm nocturnos cœtus, deinde promiscuos mulierum ac virorum esse creditis? Si, quibus ætatibus initientur mares, sciatis: non misereat vos eorum solùm, sed etiam pudeat. Hoc sacramento initiatos juvenes, milites faciendos censeris, Quirites? iis ex obsceno sacrario eduçtis arma committenda? hi cooperti stupris suis, alienisque, pro pudicitia conjugum ac liberorum vestrorum ferro decernerent? Minus tamen esset, si flagitiis tantùm

tantum effœminati forent, (ipſorū id magnā ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, mentem à fraudibus abſtinuiſſent. Nunquam tantum malum in Republ. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quidquid his annis libidine, quidquid fraude, quidquid ſcelere peccatum eſt, ex uno illo ſacrario ſcītote ortum eſſe. Nec omnia in quæ conjuraverunt edita facinora habent, adhuc privatis noxijs, quia nondum ad Rempub. opprimendam ſatis virium eſt, conjuratio ſeſe impia tener. Creſcit, & ſerpit, quotidie malum: jam majus eſt, quàm capere id privata fortuna poſſit: ad ſummum Reipubl. ſpeſtat, niſi præcaveritis, Quirites. Jam huic diurnæ legitimæ abſ conſule vocatæ par nocturna concio eſſe poterit. Nunc illi vos ſinguli univerſos concionantes timent: jam ubi vos dilapſi domos, & in rura veſtra eritis, illi cœſerint; conſultabunt de ſua ſalute ſimul, ac veſtrâ perniciæ: tum ſingulis vobis univerſi timendī erunt. Optare igitur unusquiſque veſtrū debet, ut bona mens ſuis omnibus fuerit: ſi quem libido, ſi furor in illum gurgitem abripuit: illorum eum cum quibus in omne ſagitiū & facinus conjuravit, non ſuum, judicet eſſe. Ne quis etiam errore labatur veſtrū quidem, non ſum ſecurus. Nihil enim in ſpeciem fallacius eſt, quàm prava religio. Ubi Deorum numen prætenditur, ſcelerius ſubit animum timor, ne fraudibus humanis vindicandis divini juris aliquid mixtum violemus. Hac vos religione innumerabilia decreta Pontificum, Senatus conſulta, aruſpicum denique reſponſa liberant. Quoties hoc patrum, avorumque ætate negotium eſt ma-

gistratibus datum, ut sacra externa fieri verarent? sacrificulos, vatesque foro, circo, Urbe prohiberent? vaticinios libros conquirerent, comburerentque? omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano, abolerent? Judicabant enim prudentissimi viri, omnis divini humanique juris, nihil æquè dissolvendæ religioni esse, quam ubi non patrio, sed externo ritu sacrificaretur. Hæc vobis prædicenda ratus sum, ne qua superstitione agitarer animos vestros, quum demolientes nos bacchanalia, discutientesque nefarios cœtus cerneretis. Omnia Diis propitiis, volentibusque ea faciemus: qui quia suum numen sceleribus libidinibusque contaminari indignè ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt: nec patèri ut impunita essent, sed ut vindicarentur & opprimerentur, voluerunt. Senatus quæstionem extra ordinem de ea re mihi collegæque meo mandavit: nos ipsi, quæ nobis agenda sunt, impigrè exsequemur: vigiliarum nocturnarum curam per urbem minoribus magistratibus mandavimus. Vos quoque æquum est, quæ vestra munia sunt, quo quis loco positus erit, quod imperabitur, impigrè præstare; & dare operam, ne quid fraude noxiorum periculi, aut tumultus, oriatur.

DE CONFIRMATIONE,
sive Adseveratione, quæ Græcis
dicitur *Καταρκτική*.

C A P. VI.

Confirmatio, vel Adseveratio, est propositæ rei comparatio. Confirmanda verò sunt,
quæ

quæ neque prorsus manifesta sunt, neque omnino fidem, ut fieri possint, habent: sed quæ medium ordinem servant. Qui autem confirmare intendunt, omnibus capitibus consutationi contrariis utentur. Primum enim laudent eum, qui dixit, quod confirmandum est: Deinde rem exponant: Postea contrariis eorum, quæ diximus, comprobent ipsum:

pro	{	Obscuro	}	quidem	{	Manifesto,
		Incredibili				Probabili,
		Impossibili				Possibili,
		Repugnante				Cohærente,
		Indecoro				Decente,
		Inutili				Conferente.

Sanè hæc quoque Confirmationis exercitatio omnem vim artis intra se complexa est: cuius exemplum, Verisimilia esse quæ de Daphnè referantur continens, tale erit.

Expositum à laude discriminum.

Poëtas quisquis vituperat, ipsas mihi vituperare Musas videtur. Si enim quæcumque canunt Poëta, Musis instincti profundunt, quidni planè Musis bellum indicit, qui poëtarum reprehendere conatur inventa? Ego quidem omnium poëtarum sententiam comprobo: illius autem maxime, qui Daphnen ab Apolline esse amatam sapienter protulit. Sed quanam sunt, quibus fidem non adhibent? Daphne, inquiunt, è Terra nata est, & Ladone.

Cur hoc apud Deos incredibile? Nonne rebus omnibus aqua & terra sunt origo? Nonne semina rerum omnium elementa præbent? Si verò, quicquid gignitur, procedit ex terrâ & aquâ, nimirum Daphne eisdem orta est, quibus omnia principiis Ladone & Terra genita, scilicet inde, unde cuncta procreantur. Superabat autem Daphne facie reliquas omnes: rectè quidem. Quæcumque enim

Expositio rerum à Manifesto

enim primò è Terra emittuntur , cum natura pulchritudine producantur , & primo velut nativo , proprioque conspicua decore pulcherrima videntur Multa autem mutationes corporibus speciosissimis tempore accidunt : quæ verò recens nata primùm apparuerunt , ea formosissima , veluti quæ nullum adhuc decoris sui damnum passa sunt , blandissimè oculos nostros morantur Rectè igitur Daphne formâ præstabat , primùm ex Terra procreata.

A probabili.

Ob cujus admirandam pulchritudinem Pythius amore captus est : non injuriâ Quicquid enim in terris est , quo res nullæ sunt conspicua , atque admiranda , id omne a Diis ipsis tributum est. Si verò bonorum omnium amabilis inprimis est pulchritudo ; quid mirum , si jucundissimum Deorum munus , Deum quoque habuit amatorem ? Quæ enim Diï donant , ea omnes amore prosequuntur.

A possibili.

Conabatur autem amans Deus suo desiderio mederi. sic enim res habet : Virtutes non sine labore comparantur ; & opus est sudore , quisquis eas assequi velit. Hinc ergo laborabat amator , nec tamen desiderans amicam comprehendit. Ingens enim est virtus , nec ad extremam ipsius metam quisquam potest pervenire. Ajunt igitur , amare Phæbum , non Terram scilicet , nec Deorum majestatem vanis commentis dehonestantes , sed virtutis ostendentes naturam : ut Apollo sit , qui virtutem querit ; ipsa verò virtus , Daphne.

A coherent.

Fugientem puellam mater excepit. Cuncta enim quæcumque sunt , mortalem sortita naturam , ad ea , unde orta sunt , festinant reverti. Idcirco in Terram cecidit Daphne , ex Terra prognata.

Accidit.

Accipiens autem puellam mater, pro ipsa *A de-*
reddidit arbutum. Utrumque opus Terra pre-
centl.
sentit, ut in hanc homines cadant, & arbores
ab ea nascantur.

Procreatum autem arbutum Apollinis ho- *A con-*
nori dicatum est. Dii enim extra providentia sua *ferenti.*
complexum ne arbuta quidem reliquerant: sed
coronantur è natis, & primitia prodeuntium è
terris, ipsis sacrantur. Sed & arbor divinationis
facta est merces atque symbolum. Hoc autem
conveniens puto. Daphnen enim poetarum multi
Ὠφρονα, id est, temperatam appellant, & ora-
cula dare à temperantia provenit.

Itaque, quoniam puella voluptatum experta Con-
fuit, virtutibus consecratur. Neque enim posset cluso.
futurorum esse capax, qui laborat intemperan-
tiâ, contaminatum habens sætâ libidine pectus:
quas ob res poetâs admiror, & laudo, ipsamque
veneror carmen.

SCHOLIA.

Confirmationem Græci vocant κατα-
σκευήν, à verbo κατασκευάζειν, quod est,
parare, fabricari: quo utitur Apostolus ad
Hebr.9. Σκηνὴ γὰρ κατασκευάσθη ἡ θεοῦ,
ἐν ἣ ἡ πλυγία, &c. id est, tabernaculum
factum fuit primum, in quo lucernæ. Est &
probare, & confirmare. Unde κατασκευή,
probatio, adstructio, demonstratio, item
structura, vocatur ab Halcarnassæo, hoc
est, opificium Rhetoricum, & artifex com-
positio.

Quisquis vituperat, &c. In Aphthonio ha-
betur, Ποινῆς αἰτιῶν, αὐτῶς αἰτιῶν δοκεῖ
ταῖς μέσσις. Unde locum hunc sic alii ver-
tunt:

tunt : Quisquis vatibus contradicit, ipsis Musis videtur contradicere.

Musis instincti, &c. Socrates apud Platonem de recta nominum ratione dicit, Musarum & Musicæ nomen deductum ἀπὸ τοῦ μουσῆος, id est, inquirere. si quis enim vult Musis familiaris esse, ei opus est indagine, & studio sapientiæ. Etenim qui ad Musas adspirant, opus habent non parvâ inquisitione atque labore. Unde Propertius lib. 3.

Non datur ad Musas currere lata via.

Musis autem instinctos, ait, hoc est, divino furore concitados, & impulsos. Divinum enim poëtarum genus est, atque Diis agitur; ut ait Plato de Legibus 3. Idem de furore poëtico: Non arte, inquiunt, sed divino afflatu mente capti, omnia præclara poëmata canunt. Quem furorem ἐνθουσιασµὸν appellant, numinis adflationem, quam Budæus de Affe primo interpretatur vim dicendi, & scribendi divinitus intervesfactam. Hanc libro 1. de Rap. Proserpin. Claudianus intelligens, inquit:

Raptoris thalamos audaci promere cantu

Mens congesta jubet: gressus removete profani.

Jam furor humanos nostro de pectore sensus

Expulit, & totum spirant præcordia Phœbum.

Huc item Ovid. 6. Fast. respiciens, ait:

Est Deus in nobis, agitante calescimus illo;

Impetus hic facit semina mentis habet.

Idem lib. de Artib. 3.

Est Deus in nobis, sunt & commercia cæli.

Sedibus æthereis spiritus ille venit.

Cur hoc apud Deos, &c. Græcismus est,

Ἐπὶ τοῖς θεοῖς, τοῦς τῷ Διὶ,

Hoc

Hoc est, Per Deos, per Jovem.

Superabat facie, &c. Quoniam Daphne omnium pulcherrima fuit, non dubium est, quin Apollinem potuerit in amorem sui sollicitare. Certè pulchritudinem Aristoteles dicebat quâvis epistolâ efficaciorẽ ad commendandum. Theophrastus silentem fraudem appellabat: Plato prærogativam naturæ, quæ paucis soleat contingere., Carneades dicebat ἀδουρόμητον βασιλείαν, id est, regnum absque satellitio. Meminit Erasmus Apophthegmat. 6 Sunt qui pulchritudinem in tria distinguunt: aliam referunt laudabilem esse; ut formosam faciem: aliam usui deservire; ut instrumentum & domum, quæ præterquam quod speciosa sunt, usibus nostris commoda etiam sunt. Tertiam legibus studiisque constare, eamque humanæ vitæ commodis maximè consulere. Cujus meminit Diogenes Laërtius, lib. 3. de vitis Philosophorum. Hæc in æternum perdurans omnium est preciosissima. Unde Ovidius 3. Tristium eleganter ait:

Nempe dat, & quodcumque libet fortuna, rapitque:

Irus & est subito, qui modò Cræsus erat.

Singula quid referam? nil non mortale teneamus,

Pectoris exceptis, ingenisque, bonis.

Multa mutationes, &c. Hoc est, pulchritudo recens producta peramabilis est, temporis autem cursu vitiatur. Hinc pulcherrimè Ovidius de arte amandi secundo ait:

Forma bonum fragile est: quantumque accedis ad annos,

Fit minor, & spatia carpitur illa suo,

Nec

Nec semper viola, nec semper lilia, florent,

Et riget amissâ spina relicta rosa.

Et tibi jam venient cani, formosæ, capilli,

Jam venient rugæ, quæ tibi corpus arent.

Jam molire animum, qui daret, & adstruere formam;

Solus ad extremos permanet ille rogos.

Idem 3. Tristium ad filiam Perhillam :

Istæ decent. facies longis vitiabitur annis,

Rugæque in antiquâ fronte senilis erit.

Injicietque manus formæ damnosa senectus,

Quæ strepitum passu non faciente venit.

Notabis obiter, Aphthonium juxta suas præceptiones non ea confirmare, quæ omnino fidem, ut fieri possint, non habent. Et Quintilian. 3. cap. 6. Illud frequens est, inquit, ut ea quibus minus confidimus, omittamus. Hinc silentio præterit, ac transit, Daphnen in undis educari, aut in mediis Terræ matris visceribus vitam exigere potuisse. Tractari tamen exercitationis gratiâ possunt, cum confirmatio atque refutatio sint veluti quædam imagines rerum illarum, quæ in veras & justas causas incidunt; hic seorsim, quasi per lusum, tractatæ, ut in his juvenus exercitæ possit ad veras ac graves causas agendas accommodatior reddi.

Quæ dii donant, &c. Sic argumentatur :

Qui amat pulchritudinem, non hominum, sed Deorum munus amplectitur.

Pythius amat pulchritudinem.

Ergo non hominum, sed Deorum munus amplectitur.

Virtutes labore comparantur, &c. Transit ad eam fabulæ partem confirmandam, quæ poëtæ dicunt, Daphnen ab insequente Phœbo, tene-

teneramque puellam à Deo non fuisse comprehensam. Quod difficile confirmatu visum reliquit, & ad allegoriam transit. Per Daphnen (inquit) virtutem intelliges, per Apollinem virtutis sectatorem. Quemadmodum is qui virtutem sequitur, non facile comprehendit eam: ita Daphne captu difficilis erat Apollini. Etenim difficilia, quæ pulchra.

*Et via virtutis dextram petit ardua callem,
Difficilemque aditum primò spectantibus offert:
Sed requiem præbet fessis in vertice summo.*

Mater excipit, &c. Etenim Terræ propter Terra
omniū
com-
munis
mater. merita indiderunt venerationem materni nominis. Nascentes enim excipit, sustinet: postremò complectitur gremio. ut Plinius ait lib. 2. cap. 65.

Apollinis honori, &c. Triplicem (inquit) potissimum utilitatem adfert Daphne in laurum conversa, honorem & decus Apollini, Diis reliquis coronas, quibus exornantur: & divinandi artis indicium insigne.

Primitia, &c. Novæ fruges. Quas olim veteres non degustabant, nisi prius τὰς ἀπαρχὰς Diis Sacerdotes immolassent. Vide Erasmmum in proverbiiis, Μὴδ' ὑπὸ χυτροπόδων ἀσπρῆτων ἀνίσταται Ἐδεῖν μὴδ' ἐπελιδάει. *Nec ab ollis fractis redeuntem comedere, neque lavari* id est: Non est à servilibus negotiis comedendum in honorem deorum, nisi te ipsum prius purgaris.

CON-

CONFIRMATIONIS EXEM-
plum paulò copiosius à Petro Mosel-
lano tractatum.

A R G U M E N T U M.

Quòd verum sit, quod Virgilius scriptum reli-
querit, Didonem amoris impatientiâ mortem
sibi conscisse. Confirmationis exemplum.

Quanta fuerit priscorum hominum indu-
 stria in comparandis sapientiæ monumentis
 quæ posteris suis relinquerent, cum aliis re-
 bus multis constat, tum vel maximè per hoc
 indicatur, quòd quæ eximie cujusdam Philo-
 sophiæ documenta existimabant, ea non te-
 merè literis mandabant, sed Musicâ numero-
 rum suavitate conditâ, posteris legenda tra-
 debant. Cujus laudis, ab Hebræis ad Græ-
 cos derivatæ, ut Latini quoque homines
 participes fierent, si quisquam alius, Virgilius
 certè effecit. Nam is cum humanarum rerum
 imaginem in Ænea suo mortalibus propone-
 re, ac per hunc, quod cuique vel sequendum
 vel fugiendum esset, docere statuisset, non
 satis habuit fictis interim personis veros affe-
 ctus repræsentare, id quod alioqui poëtæ
 spectare solent: verum etiam vera pleraque
 admiscuit, inter quæ verissima esse censenda
 sunt, quæ ut ab insano amore adolescentes
 deterreat, de Didone Carthagenensium Re-
 gina, amoris impatientiâ mortem sibi con-
 scisciente, commemorat: graviusne an jucun-
 dius, necdum statuo. Narrat enim, Æneam,
 parte classis naufragio amissa, Carthaginem
 in Africam delatum: ubi cum hospitio Dido-
 nis uteretur, Reginam pulcherrimi viri pri-
 mum

mùm admiratione, deinde & amore captam. Postremò amorem consuetudine mutuâ aded confirmatum, ut cùm Æneam aliò vocantibus rebus persequi non liceret, amoris impatientiâ furere inciperet, seque ipsa interimeret. Quid, obsecro, apertius probabiliusque narrâri posset? Quid omnino est in toto hoc narrationis contextu tale, quale in fictis argumentis esse solet? Cohærent omnia, usitata sunt omnia, & jam multis consimilibus exemplis probabilia. Nec ullum est verbum, quod mendacii suspicionem facere possit. Constat enim, Trojâ captâ, Æneæ unâ cum sociis domo profugi classem mari sursum ac deorsum jactatam. Constat, Didonem fratris iram fugientem in Africam venisse, Carthaginem condidisse, regnum novum instituisse. Et quid novi, si regina similibus casibus jactata profugum Æneam hospitio excepit? Si tanti Herois virtutes, tum ex ipsius formæ dignitate, tum verborum gravitate, mirata est? Si quem admirabatur, ejus etiam amore paulatim ardere cœpit? Primùm mulier annis pariter & corpore virens? Deinde regalis luxus strepitu lasciva; & cui, quod libuit, etiam licuit? Postremò gustatæ quondam genialis dulcedinis desiderio, jam dudum æstuans, ac maritum sibi destinans? Ipse muliebris sexus per se infirmus, naturâ suâ lubricus est, & cùm aliis affectibus, tum verò maximè amoribus est obnoxius. Nam ii, quanquam tristem fere exitum habent, tamen cùm ad se homines incautos invitant, primâ specie mirum quantum suavitatis, quantum deliciarum, quantum mellis pollicentur. Et quid attinet hîc exempla com-
 memo-

memorare multorum, quæ non, ut Dido, ignoscendo, sed illiberali planè, & pudendo amore superatæ sunt? Quis nescit, Pasiphaën, Cretensis Regis filiam, Tauri amore correptam insanivisse; Quis ignorat, Clytemnestram Ægisthi adulteri amore pollui, quàm Agamemnonis mariti laudatissimi principis triumphalem reditum expectare maluisse? Et credibile non erit, Didonem, ab omni parentum ac maritali jure liberam, Reginam luxu barbarico diffluentem, Æneæ regii hospitis amore tactam fuisse? Sed datis, Æneam Carthaginem appulisse, hospitio Didonis usum, Didonem hospitis amore inflammata. At flammæ ejus tantam vim non fuisse, ut cum Ænea suo potiri illa amplius non posset, tum vim ipsa sibi attulerit: hoc verò incredibile vobis videtur? Quasi verò non sit tantus amoris furor, ut ad moriendum viros etiam compellat, nedum foeminas. An non audistis, Herculem ipsum, fortissimum Heroëm, quo nomine in Deorum numerum à superstitiosa antiquitate positus est, amoris impatientiâ incendium sibi ipsi struxisse? Et qui affectus fortissimum viri pectus expugnavit, foeminam ad suam ipsius necem adigere non poterit? Vanum autem sit hoc exemplum, nisi minores etiam affectus hoc à viris sapientiæ opinione clarissimis impetrarunt. Quis inter Philosophos laudatior Aristotele? At is cum, quamobrem toties se reciprocaret Euripus, invenire desperasset, ipso desperationis mœrore scribitur extinctus. Quot autem nobiles Romani gloriæ studio mortem voluntariam suscepere? Non Cato Uticensis superatarum partium ignominiâ ad suam ipsius cædem impulsus est?

Amoris furor.

est? non Lucretia, ereptæ pudicitiaæ dolore,
 ferum in se ipsa defixit? Quid autem quodd
 & levissimi affectus, nempe gaudii immode-
 ratus sensus, matronas aliquot Romanas ex-
 tinxit? Credendum est enim incorruptis Titi
 Livii gravissimi rerum humanarum scripto-
 ris monumentis. Quod ergo viris & fortitudi-
 nis, & sapientiæ gloriâ spectatissimis leviores
 animorum motus extorserunt, hoc vehemen-
 tissimus omnium affectuum amor non effi-
 ciet? Quis ita desipiet, ut hoc credat? Quis *Cupido*
 non audit vulgò jactari proverbium, Amanti *cum ca-*
 nihil esse difficile? Quis non videt, hac causa *cus*
 cæcum pingi Cupidinem, quodd qui hujus sa- *pinge-*
 gittis sunt saucii, sine sensu vel mortis vivante,
 nihil revereantur, neque parentes neque ami-
 cos, nihil exhorreant, neque infamiæ pro-
 bra, neque vitæ pericula, sed cæcorum more
 ipsi se præcipitent? Sed enim poëta fuit Vir-
 gilius, & vulgare est, poëtas fingere omnia.
 Ridiculum verò, non quid, sed à quo quid di-
 catur, attendere, perinde ac si dictorum fa-
 ctorumque veritas à dicentium scribentium-
 ve persona pendeat. Poëtam esse Virgilium,
 non negamus: sed nihil veri ab eo scriptum
 esse, hoc verò contendere, magna est impu-
 dentia. Quid enim eorum, quæ in Æneæ sui
 clypeo de Romanis expressit, vanum est? Ne-
 que si aliquoties fictis imaginibus veritatem
 adumbrant poëtæ, propterea & quicquid
 versu scribitur, pro factò habendum est. Alio-
 qui si versuum mensura non nisi mendaciis
 adhibetur, quid faciemus Empedocli, quid
 Lucretio, qui rerum naturas versibus sunt
 profecuti? Quid Lucano belli civilis historiam
 Hexametris numeris canenti! Imò quid Da-
 vidi

vidi, & quibusdam aliis, qui divino spiritu afflati, divinæ sapientiæ arcana vario carminum genere contexuere? Errant ergo qui veri fidem poëtis detrahunt, in primis Virgilio, ut quem cum alia multa, tum quæ de Didonis amore commemorat, verissimè tradidisse, posthac non nisi impudentissimus negare possit quisquam.

ALIUD CONFIRMATIONIS *exemplum.*

ARGUMENTUM.

Ariou. Verum esse, quod Herodotus scripsit; *Ariou-*
nem, fiduciam, à delphino Tanarum deve-
ctum.

Exor- Iniquus rerum æstimator, & ad facien-
dum dam injuriam natus videri potest, qui men-
ab au- dacia coarguere audeat Herodotum. Cujus
goris historię magna semper cum voluptate atque
laude. commodo sunt lectæ. Quem dulcem & can-
Lib. didum accerrimi vir judicii Quintilianus
10. prædicat. Hujus vel unius censuram longè
cap. 1. pluris, quàm iniqua multorum Zoilorum ju-
dicia facere meritò debent omnes studiosi,
& credere, omnia, quæ memoriæ prodide-
rit Herodotus, ut candidissima, sic verissi-
ma esse, maximè quæ super Arione conscri-
pserit.

Ab ex- Citharœdum Arionem multas arte musicâ
posi- divitias contraxisse memorat; cumque ab
tione. inhiantibus prædæ nautis Corinthiis in mare
desilire compulsus, cecinisse. Præcipitem
autem datum, à delphino exceptum, & cum
pretiosis vestimentis atque citharâ, salvum
in terram Laconicam devectum.

Satis

Satis admirari non queo, tam obtusi quem-
 piam ingenii esse, cui subobscuro videretur, *A ma-
 nifeste*
 Citharœdum ditari; maximè eum, qui in
 summo precio habitus, ob singularem artis
 Musicæ cognitionem, oculos omnium in se
 converterit; qui non deliciis diffluens, nec
 prodigus, sed virtutis studiosus fuerit, amans
 patriæ, & amicorum, ad quos redire, ut copiâ
 suâ illorum inopiam sublevaret, decreverat.
 Et electro pellucens est, nautas hominum
 ejusmodi sentinam esse, qui lucri gratiâ o-
 mnium facinorum genera patrare non ex-
 horrescant. Delphinos autem placidissimos
 hominum amore capi, atque gestatores pera-
 mico vehendi studio patienter hominem ad-
 scensorem ferre, non est novum, nec obscu-
 rum. Nam & Athenæus refert, dilectum à
 delphino puerum, qui, ubi cum aliis ex palæ-
 stra ad mare processisset, natabat: natanti au-
 tem ex pelago delphinus occurrebat, & dorso
 susceptum in altum ferebat, deinde continen-
 ti restituebat. Et Pausanias lib. 1. memorat;
 Melicertam, in mare cadentem, susceptum à
 delphino, & vectum usque ad Corinthiacum
 Isthmum. Hæc si cui nondum aperta satis vi-
 debuntur, paullo post adjiciam, quibus intelli-
 get longè planiora facta.

Atqui non verisimile est, (inquiunt) homi-
 nem in supremo capitis periculo, summoque
 luctu canere potuisse. Sed ignorant stolidi,
 virum (qualis sine controversia fuit Arion)
 sapientem, nullis adversis casibus succum-
 bere, nec animum despondere, sed omnia for-
 tunæ truculentioris ludibria, veluti jocos
 meros, ac ludos, æstimare solitum. ut non im-
 meritò Horatius dixerit:

G

Ad

*Ad summum sapiens, uno minor est Iove,
dives,*

*Liber, honoratus, pulcher, rex denique re-
gum,*

*Quem neque pauperies, neque mors, neque
vincula terrent,*

*Fortis, & in se ipso totus teres, atque rotun-
dus.*

Cur igitur à fide alienum videatur, adversita-
tis tempore talem Arionem apparuisse, qualis
fuerit prospero? Cur non verisimile sit, in
mortis contemptu se, velut ad nuptiales epulas
iturum, vestimento exornasse, cecinisse item
voce lætâ; quo viri fortioris intrepidum ani-
mum declararet? Imbutus philosophico stu-
dio, didicit, mortem non fore timendam, nec
malam putandam, quam bona vita præcessis-
set. Arridebat exemplum Socratis, qui mo-
riens etiam jocatus est. Nam tùm frigerent
ei præcordia, Debemus, inquit, ô Crito, gal-
lum Æsculapio, perinde quasi sumtâ potione
medicâ conyaluisset.

*A pos-
sibili.*

Sed quo pacto fieri potuit (inquiunt) ut
à bellua & eadem velocissima, potuerit per
fluctuum procellas deportari? Memorabilem
cunctarum rerum expertes viri nimis igno-
rant, dorsum delphini repandum esse, quo ve-
luti receptaculo Arionem à procellarum im-
petu atque impulsu tutum consedissee. Ignorant,
delphinum, non tantùm hominis ami-
cum animal, verùm & Musicâ arte mulceri,
symphonizæ cantu, & præcipuè hydraulisono
capi. Hominem non expavescit ut alienum,
pro voce gemitus humano similis, obviam
navigiis venit, alludit exultans, certat etiam,
& quamvis plena præterit vela. Divo Augu-
sto

ſto principe, Lucrinum lacum inveſtus delphinus, pauperis cujuſdam puerum ex Bajano Puteolos in ludum literarium itantem, cum meridiano immorans appellatum eum Simonis nomine ſæpius fragmentis panis, quem ob id ferebat, allexiſſet, miro amore dilexit: quocunque diei tempore inclamatus à puero (quamvis occultus, atque abditus) ex imo advolabat, paſtusque è manu præbebat adſcenſuro dorſum, pennæ aculeos velut vagina condens, receptumque Puteolos per magnum æquor in ludum ferebat. Simili modo revehens pluribus annis, donec morbo extincto puero ſubinde ad conſuetum locum ventitans, triſtis, & mœrenti ſimilis, ipſe quoque (quod nemo dubitabit) deſiderio exſpiravit. Alius in Africo littore Hipponis Diarrhyti ſimili modo ex hominum manibus veſcens, ferensque ſe tractandum, & alludens natantibus, impoſitosque portans, unguento perunctus à Faviano Proconſule Africæ, & ſopitus, ut apparuit, odoris novitate, fluctuatusque ſimilis exanimi, caruit hominum converſatione, ut injuriâ fugatus, per aliquot meſes: mox reverſus, in eodem miraculo fuit. Similia de puero in Iaſſo urbe Cariæ memorantur, cujus amore captus delphinus, dum abeuntem in littus avidius ſequitur, in arenam inveſtus, exſpiravit. Puerum Alexander Magnus Babylone Neptuni ſacerdotio præfecit, amorem illum numinis propitiū fuiſſe interpretatus. In eadem urbe Iaſſo Egeſidemus ſcribit, & alium puerum, Hermiam nomine, ſimiliter maria perequitantem (cum repentinæ procellæ fluctibus exanimatus eſſet) relatum, delphinumq; cauſam lethi faten-

tem, non reversum in maria, atque in sicco exspirasse. Hoc idem & Naupacti accidisse, Theophrastus tradit. Nec modus exemplorum. Eadem Amphilochii & Tarentini de pueris delphinisque narrant. Quæ faciunt, ut credatur, esse possibile, Arionem, citharædicæ artis peritissimum, interficere eum nautis in mari parantibus ad intercipiendos ejus quæstus, eblanditum, ut prius caneret citharâ: congregatis cantu delphinis, cum sejecisset in mare, exceptum ab uno, Tænarumque in littus pervectum; ut ait Plinius, libro 9, cap. 1. Plura apud Plinium, libro Epistolarum 9. ad Caninium. Eadem habet Gellius, libro 7. cap. 8.

A *consequenti.* Quare non hiulca, nec disoluta videantur Herodoti scripta, veluti pulverem, ut ajunt, oculis offundentia, quibus asserit, infracti pectoris Arionem in summo discrimine rerum cecinisse, præclarumque virtutis suæ specimen atque documentum dedisse: A musices item amatore delphino citharædum per maria vectum, incolumemque conservatum:

*A de-
coro.* Jam inter vehendum quid magis Arionem decere potuisset, quàm grati animi specimen exhibere, atque animalium amicissimum homini vectorem dulcedine cantûs oblectare? Et quid delphino magis convenire, quàm, quodd cum hominibus habere gaudet amicitiae foedus, ipsis rebus comprobare, officioque vehendi gratiam, quàm optimè novit atque potuit, referre? Testimonio sit Cœranus ille Milesius, qui delphinum à piscatoribus captum, jam interficiendum precio redemptum, mari reddidit. Postea navi, in qua Cœranus erat, submersâ, & omnibus necatis, ab eodem

dem delphino conservatus fuit. Deinde illo in patria Mileto mortuo, ac in littus elato, delphinorum agmen apparuit non procul, tanquam funeri præsens, & opem laturum; ut scribit Athenæus.

Quodsi præsentis historiæ memoratu dignissimæ nullus alius esset usus, aut commo- *Abu-
tilli.*
ditas; tamen magna satis illa, quod non solum minimarum, verum etiam maximarum bestiarum naturas scrutati nos disceremus ipsum rerum conditorem Deum Opt. Max. in suis operibus admirari, atque in mirabilibus ejus exercitiis glorificare. Etenim, cui tam Bæotica (quod ajunt) auris est, vel ingenium, qui contemplatus formicarum, aut apum naturas, non admiretur ipsum Creatorem? Et qui considerans docilitatem, clementiam, & intellectum in elephantis, atque delphinis, non rapiatur ad Dei omnium productoris observantiam? Deinde judicii sanioris adolescens, cum perpenderit tantam in bestiis mansuetudinem, statim colliget, se, cum homo sit, humanitate singulari præditum, hominemque non homini lupum esse debere, secum reputando, cætera animantia rationis expertia non tantum in suo genere probè vivere, sed etiam dissimili tantam benevolentiam exhibere. At (quod turpe relatu) nulla rabies major, quàm hominis. Bruta congregari videmus aliquando, & stare contra dissimilia. Leonum feritas inter se non dimicat. Serpentum morsus non petit serpentem. At herculè plurima homini sunt ex homine mala, ut Plinius ait lib. 7.

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, *Con-
clusio.*
quin apud omnes veritatis, rerumque memo-

rabilium studiosos, Herodoti scripta sacrosancta, velut Apollinis oracula, sint futura.

ALIUD CONFIRMATIONIS exemplum.

ARGUMENTUM.

Verum esse, cum remigibus grunnisse Elpenora porcis.

Exordium à laud.

Cum in Poëtis Numen quoddam effulgeat, & eorum spiritus sedibus æthereis veniat; quis tam impudens vitilitigator, qui maledictis audeat illos proscindere, divinosque homines Theonino dente mordere? Ego certè vates ut sacros veneror, & exosculor eorum scripta, maximè quæ memoriæ prodiderunt de Elpenore.

Ab expositione.

Quam pulcherrimo veritatis involucro finxerunt, unum sociorum Ulyssis in porcum à Circe per pocula transformatum!

A manifesto.

Et puero perspicuum est, & τυφλῷ δῆλον, id est, & cæco clarum, belluinis moribus ac ingenio ferino præditos homines, ab omni humanitate atque ratione vacuos, in brutorum animalium naturas transire.

A credibili.

Ratio præstantissima hominis pars est: atque lumen unicum. Quam si libido vel ebrietas, extinxerit, quid aliud, quæso, nisi sub

A possibili.

humana specie latitans Epicuri de grege porcus, relinquetur? Etenim in pecudum, ferarumque animalium numero habetur, quisquis est ferinis voluptatibus prævinctus.

Vinum dolosus luctator.

Cum dolosus luctator vinum non modò pedes soleat constringere, sed etiam omnes animi vigores profligare, atque mente captos tenere, ut ab antiquis significantissimo vocabulo

Temtum enim ex eo

bulo temerum sit appellatum; Præterea cum animi, clavo cupidinis transfixi, rationis omnibus expertes evadant; Cur, quæso, Elpenor, ad pocula & libidinem proclivis, sub hominis figura porcus, hoc est, ratione carens animal, esse non potuit?

Sus gaudet volutabro luti; foedus, ut Elpenor, homo voluptates belluinas sectatur, ac porcinam vorandi aviditatem, cumque Philoxeno gruis collum exoptat. Vide Gellium, lib. 19. cap. 2.

Porci natura maximè quadrat in libidinosos & ebriosos, quos proverbio porcos Acarnanios vocant; qui, sensus tantùm cum bestiis communes habent, in pecudes suâ sponte conversi per libidinem, &, quam Seneca vocat insaniam voluntariam, ebrietatem.

Jam, quæ commoditas ex præclaro isto Poëtarum figmento promanet, audi. Elpenor in pecudem transformatus, monet omnes bonarum literarum atque virtutis studiosos, ut pocula Circes, hoc est, voluptatis illecebras, tanquam nocentissimam pestem fugiant, ac ipsum Elpenora, non secus atque Helotarum Spartiarum unum, detestantes, turpissima libidinis & ebrietatis crimina deyerent, illud Virgilii semper fixum in pectoribus habentes:

*Compeditibus Venerem, vinculis constringe
Lycum:*

Ne te muneribus perdat uterque suis.

Merito igitur honore prosequi debemus, ut alia, sic præsentia de Elpenore scripta Poëtarum; quos non injuria sacros, & Divûm curam, Ovidius appellavit.

Exempla variis ex auctoribus multa con-

similia, & ingenii & styli exercendi gratiâ poteris colligere, atque juxta præscriptos ab Aphthonio locos tractare. Ut, Verum esse, quòd Horatius Coeles, armorum pondere gravatus, Tyberim tranaverit. Cujus meminit Livius, lib. 2. ab urbe C. Valerius, lib. 3. cap. 2. Item, Verum esse, quòd M. Valerius Corvinus pugnæ victoriam auxilio corvi obtinuerit. De quo Livius ab urbe C. septimo, Valerius, lib. 8. cap. 16. Gellius, lib. 9. cap. 11. Vel etiam, falsum esse, ex Quintiliano, lib. 2. cap. 4.

DE LOCO COMMUNI,

qui Κοινὸς τόπος.

C A P. VII.

Locus communis, est oratio bona, aut mala, qua alicui insunt, augmentans. Dicitur autem est communis; quòd omnibus, qui ejus rei, de qua agitur, participes sunt, communiter conveniat, atque congruat. Oratio enim in proditorem omnibus in commune proditioni obnoxii aptatur. Deuterologia, id est, argumentationi jam peracta, & epilogo, similis est. Quare locus communis non habet proœmium, attamen, juniorum exercendorum causa, quandam proœmii formam licebit fingere; cui subdere capita, primum ex contrario, hinc rei expositionem, non tanquam docens, (res enim nota est,) sed ut auditorem incites, aut exasperes; post hanc afferes comparisonem, qua ex collatione id de quo agitur, in majus extollas. Postmodum collocabis sententiam vel mentem, caput sic vocatum, exprobrans, aut calumnians agentis intentionem. Deinde conjectu-
rali

ali digressionem vitam præteritam in criminum
suspicionem devocabis: deinde misericordia ex-
clusionem. In fine autem hujus præexercitationis
pones capita finalia:

*Legitimum,
Iustum,
Utile,
Possibile,
Honestum,
Eventurum.*

EXEMPLUM LOCI COMMUNIS
contra tyrannidis affectatorem. Cujus
procœmium primum tale est.

*Quemadmodum legibus constitutum est, ipsa-
que apud nos judicia cœsusuerunt, Legibus pœnas
luat is, cujus scelere leges nulla fuerant amplius
permansura. Quod si præsentiliberatus supplicio,
foret æquabiliorem sese præbiturus, aut vitam po-
pularem ducturus, illi forsitan aliquis pœnam
remittere posset: cum verò elapsus in præsentia sit
longè violentior evasurus, injustum certè fuerit,
insecuturæ tyrannidis initium præsentil delicto
condonari.*

SECUNDI PROCœMII
FORMA.

*Ex aliorum absolutione reorum non magnum
fortasse iudicibus periculum fuerit emerisurum:
Verùm si Tyrannus abierit impunitus, certum est,
ad ipsos Iudices præcipuum discrimen devolutum
iri, quos cum ipsis legibus è medio tollent potien-
tes rerum Tyranni.*

*Videmini autem mihi, Iudices, in ejus solam, ^{A con-}trario
G 5. quod*

quod in praesentia est, contemplatione mentem habere defixam, virtutis, severitatisque majorum nostrorum obliti: quorum iustum erat reputare, animoque proponere sententiam, qui nobis velus maximum, incomparabileque munus, Remp. omni damnatione vacuam, solutamque, reliquerunt. Optimè quidem illi atque rectissimè. Quando enim fortuna ipsa varietate sua inconstantem se, diversamque hominibus praebeat; proinde mentes quoque hominum ad rectè, secusque agendum multiplici flexu trahuntur. Hinc inaequalitati fortunae legum aequalitatem opposuerunt, institueruntque Rempubl. velut unam civium omnium sententiam facientes, ut fortunam, nunc prementem res cuiusque, nunc extollientem, legum constantia aequaret, essetque in civitatibus lex correctio malorum, quae fortuna patrasset.

Ab ex-
positio-
ne.

Cuius iste aut immemor, aut contemtor potius, scelestissimo secum consilio instituit, ut Rempublicam deleret, taliaque secum differebat: Quorsum hos ergo, per Deos immortales? Supra omnes positus omnibus me patiar equari? Frustraque permitto cumulare divitias mihi fortunam, si eadem quae vulgus faciam? eadem feram? & quod collecti pauperes iudicant, quodque multis videtur, id mihi tanquam lex observandum erit? Quousque ergo hac? Quis modus erit, aut horum quae liberatio? Occupabo arcem, & pessimè perituram longè abigam leges, eroque reliquis ego lex potius, quàm reliqui mihi. Hac ipse secum revolvebat, nondum verò votorum suorum finem affecutus: obstitit enim benevolentia Deorum. Quid ergo? non iniquissimum est, si propter ea, quae frustra conatus est, summam Diis gratiam debemus, propter eadem hac hunc hodie conservari?

Scele-

*Sceleratus est homicida ; sceleratior tamen A com-
mulo Tyrannus. Ille enim unum , quisquis is para-
fuerit , perimit : hic verò totas convellit civitatis tione.
fortunas. Quanto ergo minus est , parum offen-
dere aut unum necare , quàm omneis occidere :
tanto minus est homicida malum , quàm atrox
Tyranni crimen.*

*In aliis autem reis evenit plerumque , ut ta- A sen-
met si gravissima admiserint , mentem eximant tentia.
delicto , animoque defendantur. Solus autem Ty-
rannus fiduciam non habet , ut invitum se dicere
queat tantum scelus suscepisse. Itaque si invitus
tyrannidem fuisset aggressus , esset fortassera-
tio aliqua huius ipsum conatus absolvendi. Ve-
rùm cùm ante rem attentatam ipse multum se-
cum diuque deliberaverit , quomodo justum cui-
quam videtur , culpâ carere ipsum , qui ante
opera , mente quoque factus est Tyrannus ?*

*Alii ergo , quicunque in ius vocantur rei , A di-
presentis solum criminis rationem reposcuntur , gressio-
& propter prioris vitæ rectè facta sapiens absol- ne in
vuntur , presentibusque delictis ignoscitur. Solus etura- con-
verò Tyrannus utriusque temporis iudicium sub- lem
eat oportet. Liqueat enim quàm immoderatè vi- cau-
tam præteritam , & quàm crudeliter presentem sam,
exegerit ipse. Itaque utrorumque dei pœnas , &
eorum quæ ante , & eorum quæ presentis sceleris
conatu deliquit.*

*Libet autem videre , cuius preces presenti Ab con-
ipsum discrimini sint exemptura. Liberi nempe. clusio-
Verùm cùm supplicantes vobis , flentesque illos ne mi-
videbitis , putate , vobis assistere leges , quarum seri-
vos respectu moveri multo rectius est , quàm li- cordia
berorum ipsius. Illis enim sperata dominationis
fuerat relicturus hæredes : leges verò , quòd ju-
dicandi , decernendique de ipso potestatem habe-*

tis præstant. Itaque per quas, quòd iudices estis, vobis datur, pro eis iustius fuerit vos sententiam ferre.

A legitimo. Si enim rectè leges iubent, eos, qui patriam in libertatem asserunt, honoribus afficiendos esse; necessario relinquitur, eos, qui in servitutem redigere conantur, esse puniendos.

A iusto. Iustum autem est, ut tantum vobis det panaram, quantum ipse scelera admisit.

Ab utili. Quod si Tyrannus occubuerit, id magno vobis usui futurum est. Quoniam firma præstructio confirmandi leges erit.

A facili & possibili. Facile autem & expeditum erit, de ipso sumere supplicium. Neque enim, quemadmodum ipse ad asserendam tyrannidem satellitibus; ita vos ad opprimendam ipsam, auxiliis opus habetis. Sed sufficiat (iudices) sola vestra sententia: cuius cum à Republica ius potestatemque acceperitis, pulcherrimum quoque erit, pro Reipublica salute ipsam experiri.

Conclusio ab e-ventu-va. Qua facili cognitione totam hanc præsentem tyrannidis potestatem auferetis.

S C H O L I A.

Locus communis, &c. Principiò loci communes sunt, quas rerum formas appellant, quæ ferè in usum rerum humanarum & literarum cadunt: ut, fortuna, opes, honores, vita, mors, virtus, prudentia, iustitia, liberalitas, temperantia, & his contraria, ut ait Melanchthon, 1. Rhetoricorum. De quorum usu optime scripserunt, Rodolphus Agricola, in epistola de ratione studii; & Erasmus, secundo Copiæ.

Sunt item alia, quæ in causis à defensoribus.

ribus, alia ab accusatoribus communiter tractantur. Horum locus communis, Augere peccati atrocitatem; & dicere, Malorum non oportere misereri: Illorum misericordiam captare, & illata crimina extenuare.

Item: communes loci cum accusatorum, tum defensorum: A testibus contra testes; à quæstionibus contra quæstiones; ab argumentis, à rumoribus; & contrà. De quibus Cicero ad Herenn. 3. Georgius Trapezuntius Rhet. 2.

Item: communes loci (de quibus potissimum Aphthonius loquitur) sunt, quibus citra personas in ipsa vitia moris erat perorare; ut, in adulterum, aleatorem, peculatorem. ut ait Quintilianus lib. 2. cap. 4:

Communes autem dicti sunt ideo, quia quamvis contra hunc aut illum dici videantur, tamen ad universos criminis reos efferrantur necesse est; ut ait Trapezuntius.

Augmentant, &c. Hoc est, per locum communem amplificamus vel augemus virtutes, quæ bonis; vel crimina, quæ sceleratis insunt: illis per conquestionem misericordia captatur, his peccatorum atrocitas exaugetur. Quod quibus rationibus fieri debeat, ostendit Cicero in fine libri 2. ad Herennium.

Denterologia, &c. Agricola secundam orationem reddidit. Quoniam locus communis post accusatorum argumentationes, quibus primò noxii manifestantur, & convicti suppliciiis digni relinquuntur, solet tractari. Unde Quintilianus ait, ex mediis judiciis esse. Lib. 2.
cap. 4 Et Priscianus ita definit: Locus communis exaggerationem habet manifestæ rei, quasi ex argumentationibus jam peractis, Non enim

enim quærimus in hoc, An iste sacrilegus, vel vir fortis sit? sed rei convictæ, & manifestæ exaggerationem facimus, cui tamen legibus supplicium sit definitum, vel præmium. Rodolphus Agricola lib. 2. cap. 14. Loci communes, inquit, ut Rhetores vocant, non sunt aliud, quàm majores ratiocinationum propositiones, ut quæ in proditorem, in veneficum, adulterum, sicarium dicuntur. Cùm volumus enim probare, Cælum damnandum; ostendimus, veneficum esse: quod ubi explicatum est, quid restat aliud, quod ratiocinationi desit, nisi major? Veneficus est damnandus.

Epilogo similis, &c. In Conclusionem præter Enumerationem sunt Amplificatio & Commiseratio. Illa per locos præscriptos à Cicerone communes, instigationis auditorum, augendique criminis causa, sumitur: Hac item per locos suos commovetur misericordiâ animus auditoris. Ergo conclusioni similis est locus communis, quem item bonorum & malorum, quæ alicui insunt, nos amplificativum sermonem appellamus, λόγον αὐξητικόν Græci.

Res enim nota est, &c. Hoc est, postquam forma quædam proœmii fuerit posita, & à contrario locus, tum subjunges ἐκθεσις, id est, expositionem, ut auditorem in odium maleficii rapias: ac instiges, non probes, nec doceas rei declaratum antea crimen.

In majus extollas, &c. Hoc est, stagitium, in quod fueris inductus, ostendes longè gravius esse, atque atrocius, illo cum quo contuleris, ut sacrilegum peculatore deteriore.

Senten-

Sententiam, vel mentem, &c. Sententiam veteres, quod animo sensissent, ut supra dictum est, vocaverunt; Græci γνώμην appellant. Quod consilium mente conceptum atque voluntatem quoque significat. Vult igitur Aphthonius, ut aperiāmus, quo animo, vel rationis impulsu, & quibus consiliis reus ad maleficiū accesserit.

Conjecturali, &c. Conjecturam à conjectu, *Conjecturalis.* id est, directione quadam rationis ad veritatem, appellatam, ait Quintilianus, lib. 3. cap. 7. Hinc *Conjecturalis* causa, *Conjecturalis causa.* cujus Cicero ponit sex partes. Et primam vocat argumentationem probabilem, dividitque in causam, & in vitam; illa ratiocinationem, hæc ex antè factis suspensiones administrat.

Misericordiae exclusionem, &c. Ἐλεὺς ἐκβαλὴν. Amovendam ait misericordiam esse, & neminem justum oportere malorum misereri.

Leges nulla, &c. Tyranni periphrasis est, in quem præsens hic locus communis est institutus. Verùm Tyrannus olim dicebatur fortis, & dominus bonus, plenam in subditos potestatem habens. Unde Virgilius in 7. Æneam suum (quem pium semper esse voluit) Tyrannum dixit, inquiens:

Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse Tyranni.

Postea viribus imperii per superbiam cœperunt abuti. Unde *tyranni* nomen ad eos restrictum est, qui per insolentiam abutuntur imperiis, & Rempub. opprimunt, rediguntque in servitutem. Cum his, inquit Cicero offic. 3. nulla nobis est societas: sed potiùs summa distractio. Omne hoc genus pestiferum.

rum atque impium ex hominum communitate exterminandum est, &c. Idem 11. Philippic. Satis est viris fortibus, didicisse, quàm sit pulchrum, beneficio gratum, famâ gloriosum, tyrannum occidere. Idem pro Milone: Græci homines Deorum honores tribuunt iis viris, qui Tyrannos necaverunt. Quæ ego vidi Athenis, quæ aliis in urbibus Græciæ! quas res divinas talibus institutas viris! quos cantus! quæ carmina! Propè ad immortalitatem, & religionem, & memoriam consecrantur, &c. Præterea lex olim erat: Tyrannicidæ imago in gymnasio ponatur. Cujus meminit Quintil. lib. 7. cap. 8.

Videmini, &c. Aphthonius: Δοκεῖτε δὲ μοι μάλλον αὐτὸν τῶ τῷ παρόντι διανοίας ἀπελπίσασθαι κτείναν, εἰ τὰς τῶν ἀπογόνων λογιέσθαι γνώμας.

Longè (inquit) diligentius, & exactius (mea sententia) judicaretis in re præsentī, si majorum nostrorum judicia ante oculos vestros ponere velleris. Judices nimium indulgentes ac remissos arguit. Majores autem è contrario diligentiores asserit enituisse. Illos pati Rempub. opprimi; hos in libertatem adferuisse, & legum justitiam opposuisse injustis fortunæ impulsibus ad maleficia. Est enim locus à contrario.

Fortuna *Fortuna varietate sua, &c.* Fortuna potens, ac variabilis appellatur à Virgilio: quam Deam veteres arbitrati, in tota ratione mortalium solam utramque paginam facere credebant; & omnes casus humanos adsignabant illi, ut hominum mentes impellenti; nunc ad maleficia; nunc ad virtutum studia. Unde Q. Cur. lib. 3. de rebus Alexandri, inquit,

Fortuna.
Hinc
illud
Hor. l.
3. car.
ed. 29.
Fortuna
sa-
vo lata

quit, Etiam naturam plerumque fortuna cor-
rumpit. Et lib. 8. Quis negat, eximiam quo-
que gloriam sæpius fortunæ, quàm virtutis
esse beneficium? Hinc Aphthonius ait, pru-
denter à majoribus institutum, ut leges de-
cernerent malis poenas, bonis autem præmia
virtutis.

Attentatam rem, &c. Id est, Misericor-
diam Tyrannus mereretur, si peccasset impru-
denter & inconsultò: sed cum factus sit stu-
diosè, atque deditâ operâ tyrannus; erit pu-
niendus: voluntario enim crimini nulla de-
bet esse veniæ spes, nec ignoscendi facultas
parata.

Invitam se dicere, &c. Hoc est, crimini
suo nihil poterit prætexere, non dicere, quòd
invitus, vel per imprudentiam scelus suscepe-
rit. Et in Testamento veteri legimus, iis ur-
bem profugii paratam fuisse, qui nescientes
aliquem percussissent: ut si ferrum in sylva
manum succidentis ligna fugerit, & occiderit
hominem. Deut. 19.

Liberorum ipsius, &c. Hoc est, filiorum at-
que filiarum. Vide Gellium, lib. 2. cap. 13.

Quarum respectu moveri, &c. τῶν ψήφων
ἐν πρυτανείῳ, id est, suffragia ferre. Multo iustius
est, (inquit) pro legibus suffragia ferre, easque
defendere, quàm tyrannorum liberos favore
prosequi. Illarum enim beneficio iustitia flo-
ret, & Iudices liberè sententiam pronunciant;
sed horum maleficio cum Iudicibus æquitas
è medio tollitur.

LOCUS COMMUNIS

in villarum ac urbium incendios.

E X O R D I U M.

Hominum impiorum nulli gravioribus suppliciis afficiendi sunt, quàm ii, quorum maleficio contingit, ut funditus per incendia pereat, quod à justitia suum unicuique fuit attributum.

A contrario.

Quorsum attineret, Deorum clementiâ dari esse facultates; si liceret impunè maleficis eas per crudelissima scelera tollere, vel omnino flammis abolere?

Ab expositione.

Quid in rerum natura poterit atrocius esse, quàm omnia loca miserabilibus lamentis, cunctasque domos ejulationibus querulis complere, urbes intensionibus, internecione cives, vastitate regiones, ruinâ crudelissimâ Respublicas perdere; & breviter, omnia, quibus humana vita carere non potest, flammis absumere?

A comparatione.

Quibus longè mitiores sunt fures, aut sicarii. Hi unius atque alterius bona diripiunt, aut rerum inopiâ protrusi, unum aliquem occidunt: at illi Respub. omnes evertunt, & universa tollunt è medio.

A sententia.

Facinori voluntario nulla esse debet parata excusatio; imprudentiæ justa est deprecatio. Nullâ igitur veniâ digni sunt isti, qui consulto maleficia susceperunt, ac suâ sponte omnia immaniter exusserunt solâ nocendi libidine, & perversitate mentis impulsî.

A concessione, rati digressionem.

Cùm vitam præteritam adeò turpiter exegerint, ut nulla spes melioris sit insequentis; Judices, injustè facietis, si eos dimiseritis.

Quippe

Quippe vix unquam ad bonam frugem per-
venturi sunt, quos ad omnia flagitiorum ge-
nera rapuit assidua peccandi consuetudo.

Quis poterit istorum misereri, quos non *Ab ex-*
publicus luctus ad misericordiam traxit; non *clusione*
tot matronarum ac puerorum ejulatus flexê- *miseri-*
re; non tot virorum singultus atque calami- *cordia.*
tates maximæ permovere, nedum à teterrimo
crimine potuerunt detertere?

Fas & jura sinunt, voluntque, ut ii poenas *A legi-*
se dignas exsolvant, qui justitiæ leges violan- *simo.*
do crudeliter universam Remp. affligerunt,
fortunasque omnium irreparabili damno
funditus perdiderunt.

Quis tam perversi judicii poterit esse, cui *A ju-*
videatur iniquum, eos tantis incommodis at- *sto.*
que poenis adficere, quanta bonis innocentibus
intulerunt, tantisque suppliciis excrucia-
re, quanta meruerunt eorum maleficia?

Sumto de sceleratissimis hominibus sup- *Ab*
plicio, fiet, ut Respubl. liberata possit respi- *utilla.*
rare: item boni cives, quibuscunque rationi-
bus valuerint, sua tecta restaurare, & in me-
liorem, aut saltem pristinam conditionem,
atque dignitatem restituere.

Tanta vobis, Judices, est divinitus con- *A possi-*
cessa potestas, ut citra magnum negotium *fibili*
maleficos tollere, tanta item facultas, ut pro *& ho-*
jure vestro Rempubl. afflictam suffulcire *neffe.*
possitis, & libertatem afferere. *Hoc e-*
nim est

Nihil magis poterit Judices æquissimos *pro-*
decere, quàm Rerumpublicarum hostes op- *prium*
primere: nihil magis gloriosum æstimari, *ejus of-*
quàm prospicere, ne quid damni boni cives *ficium,*
capiant. *qui ad*
Rei-
pub.
admi-
nistra-
tio-

Postquam poenas de reis hisce dignas sum-
seritis;

*nem
acce-
dit.
Ab e-
quentu.*

feritis; fenestram criminibus reliquis clausuri estis. Nam eorum exemplis multi deteriti cessabunt à peccando, qui aliàs ad nocendum promptiores sunt futuri. Resipiscunt muli, ubi cognoverint, mala consilia consultoribus pessima cecidisse.

ALIUD LOCI COMMUNIS

exemplum, in ebrium.

E X O R D I U M.

Ebrietas.

In Republ. vestrà, Judices, prudenter institutà, non ferre soletis ulla etiam levia crimina: quanto minùs vobis toleranda est ebrietas, omnium scelerum teterrima: unde, velut alto gurgite, profluunt omnia vitiorum genera, promanatque corporum & animarum pernicies certa.

A contrario.

In homine rem præstantissimam novimus esse rationem, bonamque valetudinem: utrumque obnubilat, imò disperdit fœda temulentia; utrumque conservat divina sobrietatis virtus; quæ omnium bonorum est origo; sicut illa malorum.

Ab expositione.

Tolerabilior rei præsentis esset causa, si vino rariùs sese ingurgitaret: sed nullam meretur veniam, qui cum bestia quotidie cothornissans sese poculis obruit. Qui toties ab amicis admonitus non desinit, ab adfinibus objurgatus non cessat ebrietatem sectari, & (juxta proverbium) canis ad vomitum reverti, & sus ad volutabrum cœni. Noctes atque dies in ganeis, in lustris pergræcatur, clamat, rixatur, pugnat.

A comparatione.

Quemadmodum amor turpis nihil boni procreare potest: sic item ebrietas, ingeniorum

rum

rum teterrima perniciēs. Et reliqui morbi partem aliquam corporis solent corripere, non divinam in homine particulam adoriri: pessilēssimū omnium est ebrietas, hoc est, rationis privatio, quæ *temulentia* dicta, quod animi vigorem debilitet. Veteres enim *temētum* appellavēre vinum, ex eo, quod tentet, atque labefactet mentem.

Alios imprudentia, casus, atque fata ad peccandum trahunt: ebriosi sponte suā rapiuntur ad malefaciendum. Unde Seneca ebrietatem nihil aliud ait esse, quā voluntariam insaniam. Epist. 12.

Non potuit vitam præsentem honestè transigere, qui præteritam turpissimè traducendo, se puteo (quod ajunt) argenteo non defuit ingurgitare. Documento sunt libidines portentosæ, pallor, genæ pendulæ, oculorum ulcera, tremulæ manus, quas aliquando vidisti effundere plena vasa. Hæc omnia præmia sunt ebrietatis, & vitæ turpiter exactæ evidentia signa. Vide Plinium, lib. 14. capite ultimo.

Nulla ratione parcendum est illi, qui consulto facinus parat, & suā sponte se convertit in bestiam: quod facit ebriosus homo, cujus turpissima flagitia sine ullā misericordiā reprimere debetis, & exemplis in nocentem editis reliquos à peccando deterrere.

Cum, juxta Ciceronis sententiam, Lex sit recti præceptio, pravique depulsio; rectissime feceritis, si (quod leges vestræ volunt) terribilissimum hoc ebrietatis crimen è medio sustuleritis: quo facto, vitiis omnibus repurgatam Rempub. estis habituri.

Vos ideo magistratu fungimini, & gladios geritis,

A sententia.

A vltā antecedente.

Incontinentia incommoda

vide ex Socrate apud Xenoph.

Memor. 1. A misericordia exclusione.

A legitimo.

A iugiter, &c.

*Don-
st. uti-
li possi-
bili.*

*Gla-
dias
cur ge-
rant
magi-
stratus.*

geritis , ut fontes puniatis , & innocentes tueamini. Nihil igitur justius, nihil honestius facere poteritis, quàm si fortiter officio vestro functi, in bestiam hanc ebriosam graviter animadverteris. Nec erit, quod ab illa vobis metuere debeatis ; cum neminem sui criminis defensorem habeat , & ejus omni vigore corpus exhaustum , vinoque debilitatus sit animus. Noxium igitur dignis modis tractate : quod non solum Reipub. vestræ futurum est utile exemplum atque salutare; sed etiam gratum Deo , qui maximo odio prosequitur ebrietatem. Unde apud Esaiam inquit : Væ qui consurgitis manè ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam , ut vino æstuetis, &c.

*Epilo-
gus.*

Sed non opus ratione longâ vobis , quibus persuasum esse scio , ebrietatem crimen esse teterrimum , nec levi supplicio tollendum.

PETRUS MOSELLANUS VENUSTIUS
ac copiosius tractavit.

A R G U M E N T U M.

Vereor plurimum, ne, qui sobrii sunt, operam hanc meam in ebrios dicendi , ceu supervacaneam , rideant : dicent enim , sobriis castigatione hac nihil opus esse : ebrios autem sic vino sepultos, ut nullius vocem exaudiant, nullius admonitionem intelligant , nullius objurgationis asperitatem sentiant. Nimirum quod , ut corpus mortui nullis punctis ; sic ebrii animus nullis monitis excitari posse videatur. Quanquam autem oprabile esset, non sæpe operam ludi in corrigendis iis , qui in vitiis suis sic obduruere , ut omnem medicinæ

cinæ spem excludant : tamen, quia sunt, qui
 centis intervallis ex tanti mali sopore exper-
 gefacti, ad se redeunt, seque sanabiles per hoc,
 quod morbum subinde agnoscant, præbent ;
 vel horum gratiâ, quanta sit in hoc vitio per-
 nicies, paucis ostendam. Nam ut pulchrius
 nihil est homine sobrio, & ad quidvis quovis
 tempore, quovis in loco, parato : ita nullum
 monstrum foedius ebrio ; cuius, ut Terentia-
 nus Chremes ait, neque pes, neque manus sa-
 tis suum officium facit. Principio mirari suc-
 currit Græcorum prudentiam, qui suæ etiam
 linguæ proprietate, quanta virtus, quamq; in-
 gens bonum sit sobrietas, satis declarant. Si-
 quidem, ut ostenderent, mentem humanam
 in sua dignitate consistere sine sobrietate non
 posse, virtutem hanc insigni vocabulo *σωφροσύνη*
σώφρων nominavere.

Quid enim aliud sonat *σωφροσύνη*, quàm Sa-
 mentis conservationem ? ut quantum homo *σοφ*-
 animalia rationis expertia mentis dignitate *σύνη*.
 antecellit, tantum quoque hæc virtus cæte-
 ris omnibus sit sublimior censenda. Quan-
 quam autem Stoicorum disputatio est, qui
 unam virtutem habeat, ei cæteras non de-
 esse : tamen in usu vitæ humanæ sæpe com-
 pertum est, fortitudinem habuisse eum, qui
 amicitiae jura non præstiterit. At sine sobrie-
 tatis fundamento nullus unquam virtutum
 domicilium in animo suo construxit. Nam ut
 ea oculorum acies sola colorum discrimina
 discernit, qui nullo vitiosi humoris fluxu lip-
 piant : ita, quid quaque in re vel fugiendum,
 vel sequendum sit, eâ tantum mens cernit,
 quam cibi ac potûs moderatio ab omni onere
 semper servavit expeditam. Hæc prudentibus
 con-

consiliorum omnium mater : hæc rectè consulti maturè exsequitur. cum hac florent Respub. hac discedente sensim optima quæque dilabuntur. ut vel hinc appareat, quanta sit pestis in Rep. civis ebrius, qui neque virtuti ulli locum apud se relinquat, nec ullum in rebus dubiis consilium, aut invenire ipse, aut ab aliis inventum rectâ ratione exsequi possit: qui nec præterita recordari, nec præsentia moderari, nec futura prævidere rectè queat: qui denique nihil aliud sit, quàm quod de otiosis ait poëta, *Tellaris inutile pondus*. Pinge autem tibi cogitationis penicillo talis hominis vitam. A vespera ad multam noctem clamatur, bibitur, luditur, cantatur, ululatur, pugnatur, franguntur scyphi: mensæ vomitu conspuuntur: succedit somnus alii gravis, aded ut morti plusquam similis appareat: alii somniorum terrificis spectris irrequietus: tum æquissimum ebrietatis supplicium, vehemens capitis dolor ac membrorum omnium debilitatio. Manè dolor & nondum edormitum vinum surgere vetat, & in medium usque diem in stratis detinet. Quod si quid operis urgeat nimis, fracti, & vel semimortui, ad illud accedimus. Quis autem cum laude in negotio aliquo gravi versatur, ad quod invitatus, fractus, ac totus languidus ingreditur? Quid expediet impeditus ipse? Quid fortiter faciet languidus? Quem laborem feret hesterno mero non solum fatigatus, verùm totus fractus? Attrectandum est aliquid? tremunt manus. Eundem aliquo? genua labant. Res postulat eloquentiam? lingua hæret, vocis meatus est impeditus. Quid multis? inter tot morborum genera, quot humanæ naturæ miseria

feria est obnoxia, vix ullum est, quod semel
adeò totum hominem sibi eripiat, & animum
pariter atque corpus prosteruat. Bona morbo-
rum pars cum vel corporis aliquam partem
affligat, tamen immortalem hominis partem,
nempe animam, impetere non audet. Sunt qui
soporem, sunt qui torporem, sunt qui frigus,
sunt qui æstus immittant, salvâ tamen inte-
rim rationis dignitate. Atq; illud ipsum, quod
commune habemus cum Diis immortalibus,
quo solo homines & sumus, & rectè appella-
mur, quo à brutis differimus, hoc verò labefa-
ctare ebrietas & potest, & solet. Atrox fanè, &
horrenda pestis est *ἑμελίη*, quâ correpti
plerique aliquoties vim sibi ipsi afferunt; dum
sua ipsorum membra pulant, dum capillos
sibi vellunt, dum se in luto volvunt ipsi. At
nullis verbis consequi queas, quanto foediori,
quantoque immaniori malo laboret ebrius.
Quem *ἑμελίη* corripit, hunc paullo mo-
mento deserit, atque ei mentis usum reddit:
ebrius autem, cum diu multumque per ebrie-
tatem jactatus fuerit, seque indigna multa
tum fecerit, tum passus fuerit, (si non, quod
sæpenumero accidit, in totum extingua-
tur) totumque penè triduum sepulto similis
jacuerit; vix tandem ad utrumque redit.
Illi mali sensum lenit, quod nulla sua culpa,
sed morbi vehementia poenitenda multa tum
dicit, tum facit: huic verò malum condupli-
catur, quando, quò mali culpam à se trans-
ferat, non habet: & minùs premere solent, quæ
nihil commeritis gràvia accidunt. Jam inter
animi vitia nullum est tam noxium, nullum,
ex quo tanta malorum aliorum seges pullulet.
Quid enim tam est horrendum, quod non
H ebrii

*Ani-
mum
cum
Diis
com-
munem
habe-
mus,
eoque
solo à
brutis
differe-
mus.*

*In vi-
no ve-
ritas.
Hinc
Horat.
Ser. 1.
Sat. 4.
& 10.
Condi-
ta cum
virax
aperit
præcor-
dia Li-
ber.
Vide
Curt.
l. 10. &
Plut. in
vita
Alex.*

ebrii audeant? Fide & taciturnitate in rebus humanis nihil sanctius esse debet. Ebrio nihil rectè credideris: effutit omnia, neque quicquam tam religiosè arcanum est, quod celare is possit, qui ad cuiusvis compotoris stultitiam invitatus, mentis suæ dignitatem ipse prodit. Quid enim non proderet is, qui illud, quod carissimum habet, ad alienum affectum, eumque stultum, amittere vel cum aviditate paratus est? Cui autem ignotum est, rixarum, vulnere, stuprorum, adulteriorum, homicidiorum uberrimum fontem esse ebrietatem? Quis enim nescit, pugnam Lapitharum factam (ut Horatius ait) super mero? Quis nescit, Tarquinius mero calentes primum ad stuprum nefandum processisse, mox & regno amplissimo excidisse? Quis ignorat, Alexandrum Macedonem, cætera quidem Regem laudatissimum, compotandi studio eo prolapsum, ut iis, quibus familiarissimè utebatur, interfecisset, & per hoc procerum suorum omnium animis à se alienatis, veneno tandem extingueretur? Sed næ ego ineptus, qui, quod vitium finem nullum nocendi habet, hoc orationis meæ angustiis complecti studeo.

ALIUD EXEMPLUM LOCI

communis in sacrilegum, juxta præscriptos

- *ab Aphthonio locus, cujus bona pars ex Prisciano depromta est.*

E X O R D I U M.

In omnes maleficos oportet animadvertere; maximè in eos, qui contra Deos aliquid audent, sacra violando.

ALIA

ALIA EXORDII FORMULA.

Quod si vultis committere, Judices, ut cæteri quoque homines vestrâ indulgentiâ pessimi fiant, sacrilegum impunitum relinquitte: sin hoc non placet, suppliciis adficite.

ALIA PRINCIPII FORMA.

Qui in conspectum vestrum adductus est reus, videtur solus in periculum venisse: sed vos quoque in discrimen præcipitami. Juris enim contemptio, & religionis violatio, impunita relicta, deorum iram in homines excitat.

Ut Dii placarentur, majores nostri ceremonias instituerunt, aras condiderunt, templa Diis immortalibus voverunt, hostiis donariisque exornarunt, ac festis diebus redeuntibus celebrarunt; iste autem ut Deos exacerbatos in capita nostra instigare, aras spoliavit, templa profanavit, & omnia donaria crudeliter abstulit. *A contrario.*

Et quid aliud animo revolvit, quid aliud machinatur sacrilegus, quàm Deos irritando universæ civitati malum accersere, publicisque ac privatis rebus incommodare? Etenim ex sacrilegio, & Deorum contemptu, solet agrorum sterilitas provenire, omniumque rerum penuria: item seditiones, prælia, regionum devastaciones, urbium excidia, atque pestes. *Ab expositione.*

Ex reliquorum maleficiis tolerabilius malum videmus enasci. Latrocinium ac furtum in paucos committuntur: stupratorum, adulterorumque crimina iis solùm, qui faciunt, molesta & acerba sunt, & eos maximè, quorum *A comparatione.*

rum interest, excruciant: sacrilegus autem omnibus ex æquo plurimum incommodat, qui Tyrannis est simillimus; sed tamen ex illis non omnibus, sed pessimis omnium. Illorum enim facinus est sævissimum, quo Deorum immortalium donaria spoliant, sacrasque divitias auferunt. Iniquissimum igitur esset, furem vel injuriosum adfici supplicio, sacrilegum verò absolvi.

A sententia. Sed quid, suis ut prætendat flagitiis, habere potest? invitus ad scelera non accessit, sed cum mala semper in eo mens, malus animus fuerit, non sine multis, sed impiis consiliis atque conatibus fores templorum effregit. Jam quali præditum animo censeatis eum, qui Deos immortales, quos omnes creaturæ venerantur, ac adorant, contemserit, imò divina sacraria profanando exacerbaverit? Quid designare solent, qui Bomolochorum pessimi, nunquam laboribus honestis, ut victum acquirerent, operam impenderunt, sed per impias artes atque sacrilegia maluerunt ad divitias pervenire.

*A digressione concessu-
ralli.* Imò *natura potenter
consuetudinem
asserit* Homines alii qui peccant, malefici præsentis labem vitæ prioris melius exactæ sanctioniâ vel excusare, vel expugnare possunt: at qui tam horrenda crimina committunt in Deos, satis ostendunt, sese habere pectora, quæ ab ineunte ætate nulli pietati adfuerunt, sed assiduo criminum usu tam contaminata sint, ut ad meliorem frugem, si cupiant etiam, nequeant reduci. Lignum enim tortum haud unquam fiet rectum. Et difficile est resistere consuetudini: quia assimilatur naturæ:

Quam

Quam licet expellas furcâ, tamen usque recurret.

Quare nihil jam aliud restare constat, quàm dignum meritis supplicium; ut sic arbor mala semel excidatur, ne malos fructus producere pergat.

Unde si cum maximo ejulatu ad pedes vestros sese abjecerit, nihil opploratione ejus commoveamini oportet, ne crimen impunitum aliis similiter peccandi fenestram aperiat, & inconsulta misericordia vestra Deorum iram in publicæ dispendia calamitatis exacuat.

Quod si leges volunt, ut qui status hominum inquietant, pacemque publicam interturbant, puniantur: quanto magis animadvertendum erit in eos, qui nobis immortales Deos iniquos & hostes faciunt, ut eorum amicitia spoliati, funditus intereamus?

Et quid magis æquum esse poterit, quàm Deos placare, religionem tueri: ædiumque sacrarum expilatores damnare, ac meritis suppliciis adficere?

Quod si feceritis, Deos placatos habebitis, & Reip. statum longè tranquilliorē atque prosperiorem. Etenim in iis imperiis feliciter omnia solent succedere, in quibus religio vera conservata, scelera punita, & ante omnia regnum Dei fuerit quæsitum.

Nec erit, quod vindictæ vestræ justissimæ impedimento esse possit: neminem enim iste habet, cujus patrocinio nitatur; nec credo fore aliquem, qui tam sit Divûm contemtor, istum è manibus vestris ut cupiat eripere; sed potius omnes instabunt & urgebunt, ut reus, omnium suffragiis morti destinatus, meritas

pœnas exsolvat, ne ex eo conservato κακῶν
πανήγυρις impendeat.

*Epilo-
gus.*

Quid igitur moramini? quid cessatis in eo
rollendo, qui jam pridem omnibus videtur
esse damnatus?

ALIUD LOCI COMMUNIS

*exemplum in contumacem, aut
δυσκαλον.*

E X O R D I U M.

*Contu-
macia.*

Inter varia criminum genera non infimum
est contumacia, atque morositas, omnium
diffidiorum uberrimus fons & origo.

*A con-
trario.
Gluti-
na-
men-
tum.*

Morum æqualitas amicitiae vinculum at-
que glutinamentum est, unde natum prover-
bium: *Æqualitas hand parit bellum.* Et obe-
dientia vel sola virtus est, quæ menti cæteras
virtutes inserit, insertasque custodit. At mo-
rositas, & contumacia pertinax, amicitiae pa-
cta rescindunt, omnemque concordiam è me-
dio tollunt: ut Pythagoras rectè dixit, *Æqua-
litate amicitiae parentem, & altricem; con-
tra, inæqualitatem discordiarum, bellorum-
que matrem esse.*

*Ab ex-
positio-
ne.*

Ab omni mansuetudine & obedientiâ dyf-
colus abhorrens, in animum induxit, bene
monentibus nunquam obtemperare, nemi-
nemque ad honesta vocantem audire. Secum
igitur assiduò loquitur, atque exsequitur ista:
Ego satis sapio, satis est iudicii, ut queam
cum aliis certare., imò vincere: nolo alicui
morem gerere, cum longè melius, quàm alii,
noverim, quæ convenient ætati meæ: nec
maximopere alienam sapientiam optârim.

Valeat

Valeat monitorum odiosa prudentia : ego , quod mihi visum erit , aggrediar , præceptoribus , cum se feroces præstiterint , oppedam : quæ vetuere faciam : rejectis etiam libris indulgebo genio , pergræcabor indies ; & mihi nomen insigne comparaturus , nocturno tempore , veluti grassator , aut sicarius , in plateis pervagabor , obviam venientes laceffam , atque prosterneam , aut , velut Achilles , in fugam compellam : exclamabo etiam , ut Stentora vincere possim ,

———— aut propriâ mercede canores
Caratam sonitus , crepitantiaque ara secutus ,
Terra Mimallonis implebo cornua bombis .

Hæcine digna sunt adolescentibus exercitia ? Melancholicorum est , studiis impallescere , & demorsos sapere ungues .

Grave crimen est ambitio , sed multo gravius obstinatio , & pertinacia procax , quam *Ακούσια* appellant . Illud subtile malum , *Ακούσια* secretum virus , & occulta pestis , infestans solos cupidos , quorum animos invasit . At homo contumax , in perversa ratione persistens , exemplo pessimo multis est aliis , quos veluti contagione vitiosa corrumpit , & ad seditionem Reipubl. perniciemque instituit , atque trahit .

Nihil habet contumax , quod inflexibili *Αίσθησις* mente prætexat . Facile , si vellet , bene moventes audire posset : sed perversa , & obstinatus animus reluctatur , ac velut asinus calcitrosus reverberat . Cæterum ut *πειθαρχία μήτηρ τῆς ὑπαρχίας* : sic inobedientiæ crimen & pertinaciæ scelus omnium in Repub. perversitatum origo .

Præsentis criminis pœna remitti posset , si *Αδίκησις* non

*conje-
ctura-
li.* non turpem ex vita præteritâ labem, adeoque
 171 contraxisset, nec vitium ex prava con-
 fuerudine versum esset in naturam; ex cujus
 genuina malicia nihil, nisi quod Reipubl.
 pestilentissimum, potest enasci.

*A mi-
stricor-
dia ex-
clusio-
ne.* Quis judicii tam perversi vir esse poterit,
 qui rubo (quod ajunt) arefacto rigidiores at-
 que præfractiones à meritis pœnis liberatos
 velit; id effecturus, ut omnis bene monen-
 tum, ac gravium virorum autoritas in sum-
 mum adducatur discrimen?

*A ju-
ro.* Quodsi non in facta modò, sed in voces
 etiam petulantiores olim publicè vindicatum
 est, ut C. Fundanius & Tiberius Sempronius
 Aediles Appii Cæci filiae multam ob incivilia
 verba duntaxat dixerint; ut Gellius refert lib:
 10. cap. 6. quanto æquius erit constringere os
 infræne, & coërcere pestiferam rebellandi li-
 bidinem ejus, qui responsator teterrimus, ob-
 latione, factoque suo scelerato omnia civi-
 litatis atque pietatis officia tollit?

*A legi-
timo.* Quodsi vestrum nonnulli judicaverint, vi-
 tium contumaciæ non capitale crimen esse;
 arguerint igitur, leges jubere, ne major pœna
 sit, quàm culpa. Officiorum 3. Non petam,
 ut in reum exempla crudelia nimis edatis, sed
 per *vergias* aut *timorias* occursuri vitiis,
 ita puniatis, ut accepto malo resipiscat, pec-
 candique licentiam cohibeat, atque com-
 pescat.

*Ab
oculi.* Ad crimina leviora etiam nihil connive-
 re, sed aliquando ad vivum rescare, quan-
 tum in Republ. bonæ afferat frugis, vel cæco
 manifestum est.

*A pos-
sibili.* Res ardua non erit, de præsentī reo judi-
 cium censuramque facere, sola sufficit aucto-
 ritas

ritas vestra, qui nullis in hoc negotio perficiendo copiis auxiliariis opus habituri estis, cum vel solo nutu confundere possitis, cumque nemo sit, qui cupiat illi subvenire.

Si præsentis peccati scelus reliqueritis impunitum, multos habebitis ad idem flagitium alacriores factos, quos adhuc expectatio iudicii vestri remoratur. Ab
exen-
tu.

ALIUD LOCI COMMUNIS

exemplum, in avarum.

EXORDIUM.

Verus dictum est, *Judices, avarum, nisi commoriatur, nihil recte facere.* Quod vel solum vobis persuadere poterit, ut hunc hominem, ipsam avaritiam, si non capitali poenâ adficere, saltem extra patriam aliquo, unde ad nos vel contagio, vel hominis fama non possit accedere, statuatis ablegare.

Admodum bene ac prudenter olim Romani sapientes instituerunt, ut in Ægei maris insulam Gyaros noxii deportarentur; ne lacerarent, ac divexarent innocentes, pauperum sudores atque sanguinem hauriendo. Contra, vos perperam ac imprudenter feceritis, si hunc reum in patria reliqueritis, & non potius hominem pestiferum & injurium ex hominum communitate exterminaveritis; ne ejus præsentia perniciose miseri cives non modo violentur, sed etiam perdantur. Unumversum enim mortalium genus devorare, & omnibus, ut sibi solis profint, esse maximo detrimento solent avari, per omne genus injuriarum suos explendo loculos; alienos expilando. A con-
trario.

Devo-
ratur
is, in-
quis.
Quin-
til. l. 6.
c. 8. cu-
jus pa-
trimo-
nium
consum-
itur.

H 5.

Cujus.

*Ab ex-
positio-
ne.*

Cujus rei gratia secum animo revolvere solitus: Quorsum virtutes? quorsum probitas? quæ laudatur quidem, sed alget. Unicum ego pecuniæ studium amplectar. Hæc rerum omnium Regina donat formam, nobilitatem, uxorem locupletem. Huic obediunt omnia: hac vel Dii capiuntur.

In pretio pretium nunc est; dat census honores,
qui divitiis parantur. Has igitur consecutus ego, omnibus (qui nunc quæstus uberrimus) assentabor, defraudabo, terminos proximi transferam, furabor, rapiam, nihil vel Deos, vel homines curaturus.

*A com-
para-
tione.*

Luxuriosa quidem res est vinum, & tumultuosa ebrietas, sed longè nocentior avaritia fuerit; qua nihil scelestius esse, Rex sapientissimus Salomon asserit. Et quo liberalitas gratior, omniumque studiosorum encomiis celebratur atque laudatur magis, tanto detestabilior avarus est, qui non amicis, non patriæ, non reliquis omnibus, sed sibi soli natus, quasi hominis portentum vivit. Se solum pascit, & (horrendum dictu) nunquam satiatur: quemadmodum infernus, & perditio non replentur. Prov. 28.

*A sen-
sen-
sibus.*

Ebrius post factum agnoscit delictum, ac pœnitentiam agit: homicida in furoris vim ac iram transfert crimen, & factis maleficia assignat. Et uterque non semper, sed raro & casu quodam & inviti peccant. At avarus nihil habet, quo noxium repurget animum; cum avaritia penitus insita permeet in venas, & in imis pectoribus inhæreat, ut avelli non possit, nullum relinquens pœnitentiæ locum, nullamque de hominum genere bene merendi facultatem.

Præter-

Præteritæ vitæ sanctitas aliis sæpe reis non vulgarem apud Judices æquos benevolentiam conciliat: verùm si totam hujus rei vitam ad amissum excusseritis, ipsissimam invenietis? *Αὐταῖς βεβαιώας*, monstrum non unâ gravi correptione vel supplicio dignum. *A con-jectu-rali dig-gressio-ne.*

Quare neminem arbitror fore tam stolidum, quem hujus rei miserescat. Familiam, quam sui simillimam habet, ad pedes fortasse vestros provoluturam videbitis: sed vos legum & justitiæ ratio magis permoveat, quàm iniqua sceleratorum hominum hypocrisis, & ipsissimæ Crocodili lachrymæ. *A mi-sericor-dia ex-clusio-ne, at-que ju-ro.*

Cum leges Reipubl. gratiâ conservandæ jubeant in fontes animadvertere; non illegitimum fuerit, imò justissimum, acriter hunc reum à vobis castigari, vel procul ablegari: cùm nihil eo scelestius, ut dixi, reperiatur. *A legi-timo.*

Quo factò, nihil officio vestro dignius effeceretis. Nec, quid judicium vestrum possit remorari, video: nam, modò volueritis, dictum ac factum reddetis. *Ab ho-nesto & pos-sibili.*

Duplicem inde Reipublicæ commoditatem promanaturam experiemini. Primum Judices integri, teterrimâ peste Rempublicam liberasse prædicabimini. Deinde prudenter effecisse, ut præsentis rei supplicio deterriti reliqui, ad consimile maleficiū non facile sint accessuri. *Ab utili.*

Plura dicere non arbitror operæ pretium: cùm ipsi satis intelligatis, non levibus poenis afficiendum avarum; cùm eo nihil sit in Republicâ pestilentius, atque magis perniciosum.

DE LAUDE, QUÆ

ἐγκώμιον Græcè dicitur.

C A P. VIIL.

Pro-
prium
est lau-
dis, res
ampli-
ficare,
& or-
nare.
Quin-
zil. l. 3.
c. 7.

Laus est Oratio, bona alicujus enume-
rans.

Laudanda

verò sunt

Persona: ut Thucydides, aut De-
mosthenes.

Res: ut justitia, aut temperantia.

Tempora: ut ver, æstas.

Loci: ut portus, horti.

Ratione carentia animalia: ut
equus, aut bos.

Planta: ut vitis, aut oliva.

Laudamus verò & communiter, & singulatim.

Communiter, ut omnes simul Athenienses.

Singulatim, ut Atheniensem unum aliquem:

Hæc verò divisio est laudis.

Dispones autem ipsam hoc pacto:

Primum præmion pro qualitate rei pones:

Deinde subicies genus.

quod dividitur in

Gentem.

Patriam,

Majores,

Patres.

Post educationem expli-

cabis quæ continentur

Institutione,

Arte,

Legibus.

Hinc subdes præ-

cipuum laudum

omnium caput,

res gestas; quas

divides in ea

quæ sunt

Animi: ut quæ fortitudi-
nis sunt, quæ prudentia.

Corporis: ut pulchri-
tudinem, velocitatem, ro-
bur.

Fortuna: ut principa-
tum, potentiam, divitias,
amicos.

Com-
para-
tionis
exerci-
tatio
dupli-
cat
max-

Ad

Aldes deinde comparisonem ; qua id quod laudatur , alteri collatum tollatur in majus . Postremo epilogo , qui precationi similior sit , con-

*riam . & vir-
tutum
vitio-
rum-
que
non*

tantum naturam , sed etiam modum tractat. Quintilianus , lib. 2. cap. 7.

EXEMPLUM IN THUCYDIDIS laudationem.

Aequum est, eos , qui utilia nobis adinvenire , suis ipsorum inventis ornare , laudibus prosequi , & quod ab illis est proditum , iisdem quoque cen auctoribus cum gratia reponere , acceptumque re- ferre. Non igitur injuriâ Thucydides oratione mihi celebrandus est, quâ ipsi plurimum attulerit ornamenti. Omnes enim de aliqua humanarum rerum parte bene meritos decet venerari. Thucy- didem verò eo magis , quod pulcherrimo omnium illustrando curam suam impendit. Neque enim quicquam eloquentiâ pulchrius, neque Thucyde quenquam bene dicendi gloriâ præstantiorem in- venire est.

Natus autem Thucydides eam est patriam , qua & vitam pariter illi , & eruditionem præ- beret. Neque enim in alio loco natus est , quam unde omnis bene dicendi ratio profluxit , origi- nemque vita sortitus Athenis.

Reges generis sui habuit auctores. Itaque ab ul- tima protinus origine , clariore majorem fortuna est illustratus. Utraque ergo habens , & generis amplitudinem , & civitatis statum popularem , quo clarior utrinque fieret, est ab utroque adjunctus. Etenim, ne ad injustas opes, potentiamq; delabe-

*A pa-
tria.
Athe-
nae in-
ventri-
ces &
altri-
ces bo-
narum
artium
vocat
Cicero.
A ma-
jori-
bus.*

74527

retur, aequalitate legum prohibitus est; neve in obscurâ reliqua plebis vilitate delitesceres, felicitatis genere est consecutus.

Ab educa- Talibus igitur procreatus parentibus, in Repu-
tione. blica Atheniensium, interque leges educatus;
quas certò optimas esse vita magistras, in confesso
Leges est: inter leges autem armaque vivere instituens,
vita o- eruditioni simul atque rei militari operam dare
ptima decrevit, neque studia armis deferens, neque ar-
magi- ma (ut principiam prudentia partem) relinquens;
stra. unoque conatu duarum diversarum artium cu-
ram habebat, conjungens ingenio pariter ea, qua
naturâ sunt separata.

A re- Ut tandem ad virile pervenit robur, occasio-
bus ge- nem quasiuit proferendis eis, quæ pulchrè fuerat
stia. in atate meditatus. Nec defuit casus: bellumque
protinus est ortum; ipseque res ab universa gestas
Graciâ literis complexus, posteritati mandavit,
conservator eorum, & velati restaurator, quæ
bellorum delevit injuria. Nec passus est, quod
quisque gessit, temporum situ aboleri. Ex ipso ergo
cognoscitur, captam esse Plataeam; scitur, Atti-
cam esse vastatam; tenetur, Atheniensium clas-
sibus Peloponnesi oras esse navigatas; certatum
esse navali prælio apud Naupacton, non est nos
Thucydides id passus latere. Lesbum ab Athe-
niensibus esse captam, id quoque ab ipso indica-
tur: cum Ambraciis pugnatum esse, hoc & ne
distorritas aboleret, effecit. Judicium Lacedæ-
moniorum non ignoratur. Sphacteria, & Pylos,
ingentes Atheniensium labores, non latent. Con-
cionantur Corcyrae Athenis, Corinthus ipsi con-
tradicunt. Argivates, ut Athenienses accusent,
Lacedæmonia profiscuntur. Jam verò à belli
consilio Lacedæmonias Archidamas absterrens,
contra Sthenelidas ad bellum suscipiendam im-
pellens,

pellens. Adhuc Pericles legationem Latonicam contemnens, neque passus deficere animo propter pestilentiam Athenienses. Cuncta hac Thucydidis opera, ingenioque, in omne ævum ab oblivione vindicantur.

Quis autem Herodotum illi comparaverit? Ille enim ad voluptatem legentium scripsit; hic omnia ex rebus ipsis, atque veritate depromsit. Quanto verò quod ad alienam sit gratiam, infra id est, quod sit ad veritatem, tanto post se Thucydides Herodotum relinquit.

Erant alia quoque permulta, qua de Thucydide dicerentur, nisi quò minus omnia diceremus, laudam suarum nobis obstaret multitudo.

ALIUD EXEMPLUM.

Laus sapientiæ.

PROCEMIUM.

Sapientiam adipisci, felicitatis est: laudare autem pro dignitate ipsam, majus est, quàm ut nostris id viribus adsequi possimus. Tantum enim illi superest gloria, ut commune quoddam Deorum immortalium bonum esse credatur. Cùm enim Deorum unusquisque volat. descriptam officii sui tueatur partem; Juvoni nuptiis præsist, bellis Mars cum Pallade; Vulcanus inter ignes fabrileis suas exerceat partes; ducat Neptunus navigantes; quisque aliud aliud sibi vendicet: sapientiam in commune sibi asserunt omnes; præcipue verò præ omnibus Jupiter, quanto reliquis major est, tanto omnium quoque sapientissimus aestimatur.

Unaque sapientia est, qua vel maxime æternam.

A comparatione.

Herodoti & Thucydidi comparationem pulcherrimam vide apud Quint. l. 10. c. 1. Epilogus.

nam Iovi præstat potestatem. Et Dii quidem
 nativam ipsam cognatamque sibi habent; mune-
 re autem ipsorum in terras quoque delata est, &
 Deorum filii sapientiâ suâ maximam humana
 vita utilitatem attulerunt. Quapropter poëta
 laudem merentur, qui Palamedem & Nesto-
 rem, & si quis alius sapiens olim fuisse canitur,
 Deorum fuisse filios tradiderunt. Non quidem
 illi vano commento Deorum naturam velut per-
 mutare conati, quam ne Dii quidem ipsi per-
 mutare possent; sed generis permixtione commu-
 nicationem indicantes virtutis: ut, qui divina
 quadam cateris admiratione præstarent, Deo-
 rum filii crederentur. Nec immerito illorum in
 Deos referebant genus, quorum sapientia major,
 quàm humana, originem videbatur adfirmare
 divinam.

*A sa-
 pientie
 effectū.* Sola autem ipsa utroque rerum statu equas
 habet rerum vires. Nam reliquarum alia bello
 solùm probantur, alia laudamus in pace. Sa-
 pientia verò præcipua est utriusque temporis mo-
 deratrix. Sic in bello versatur, tanquam pror-
 fus artium pacis ignara; sic pacem continet, tan-
 quam nunquam agitata strepitu bellorum. De-
 nique tam aptè utrique sese accommodat, ut
 in utro horum astitimes, ei soli videatur esse dica-
 ta. Fert pacis temporibus leges, & omni tran-
 quillitatis utitur more: in bello verò victoriam
 præbet. Neque armis solùm superiorem facit:
 sed in concionibus quoque præstat invictum. Ita-
 que & inter bellantes & inter pacatos sola præ-
 cellit primasque sibi vendicat sapientia. Sola quo-
 que divinitatis proximè exprimit similitudinem:
 sola enim, velut Dens, futura prospicit. Quin
 ipsa quoque terram agricolis attribuit, navigan-
 tibus assignavit mare: aded non fruges colligere
 sine.

hæc sapientia, non navim nisi sapientis gubernatoris præsidio freti ascendere auderemus. Itaque quicquid exhibet mare, quicquid hominum visibus terra profert, meritò sapientia munus cuncta censetur. Ne cælum quidem, & si quid in ipso latet, dimisit in occulto: quantum Solis se porrigit ambitus, quod spatium stellarum unaquæque circumscribit, ipsa peruestigavit. Despectis intra terras etiam, & quo pacto vitæ defuncti agemus, ipsa nobis aperuit. Trojam, quam capere temporis diuturnitas non potuit, sapientia astus subegit; & unius consilium adempta, universam Persarum potentiam dissolvit. Cyclopi oculus eratus est prudenti Ulyssis invento: sicque quicquid est, quo quisquam vincat, ab ipsa sapientia derivat.

*Quis ergo ipsi fortitudinem comparasse velit; A com-
eum quicquid viribus fieri possit, ipsa etiam para-
sapientia præstet? Adeoque si ipsam fortitu- tione.
dini ademeris, per se fortitudo culpanda videatur.*

*Erant & multa alia, qua de sapientia dice- Epiloe.
rentur, nisi majora essent, quàm quæ posset mo- gus.
dica oratio complecti,*

SCHOLIA.

Laus, &c. Alii laudationem vocant, hoc est, orationem bona exprimentem, quæ alicui sunt. Ἐγκώμιον Græcè appellatur, quod juxta Aphthonii sententiam dictum eo quod ἐγκώμιαι, id est, in viis, antiquitus canebant. Nam antiqui ἐγκώμιαι angiportus dicebant. Differt ab Hymno & Epæno, quod Hymnus Deorum fit, Encomion verò mortalium. Præterea Epænus paucis verbis fit: Encomion autem secur-

secundùm Rhetoricæ artem profertur. Postremò, cùm in loco communi quoque laus fit, hoc differunt, quòd in loco communi, pro viro forti dicentes, eo consilio dicimus, ut præmium petamus: Laus autem per se virtutis testimonium; ut ait Priscianus.

Laudanda sunt, &c. Porro præterita, instantiaque, atque aded omnia, quæ nunc laudamus, nunc contra vituperamus, res sunt omnis generis: quæ aut cerni tangique, ut homo, equus, urbs, flumen; aut animo intellectuque cognosci, atque percipi possint, ut facta dictaque. Virtutum item, vitiorumque, rum artium varia genera. ut prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia, eloquentia, medicina, architectura, scientia rei militaris, aliaque id genus multa. Vitia autem quæ sint, hinc cognosci facillè possunt: nempe iniustitia, luxuria, invidia, &c. Ipsius autem Dei laus (quanquam quid huic aut nostræ laude accedat, aut vituperio adimatur, non video) tota huc pertinet. Rerum autem, quæ cerni tangique possunt, primas partes homines tenent: qui cum cæteris animantibus brutis rebusque mutis ratione & sermone, tum multis aliis animi naturæque dotibus antecellant, laudem imprimis sibi vendicant. Laudamus igitur præcipuè personas, urbes, portus, loca, & his similia: præclare item facta dictaque, quæ cum virtutibus conjuncta, atque inde orta esse constat. Jam & juxta virtutes arteque, aut in certis hominibus, aut seorsum, suis ipsas laudibus exornamus.

Res, &c. Ut Erasmus laudavit Moriam. Et ad ingenii vires periclitandas, artemque ostentandam, Phavorinus laudavit quartanam

nam febrim. Eum enim constantius valiturum, qui feбри liberatus vires integras recuperaverit. Laudavit etiam Therfitem. Cujus meminit Gellius, lib. 17. cap. 12. Et Polixianus, in Epistolis.

Loci, &c. Ut Bajæ, Tempe.

Porticus, &c. Ut in Liguria Lunæ. Vel Carthaginensium. Cujus meminit Virg. in 2. Item laudari poterit Stoa porticus Atheniensis, Pœcile ex varietate picturæ dicta: in qua Zeno philosophus discipulos docebat: unde & secta *Stoica*. Item Aulis Bœotiae, cuius meminit Ovid. 12. Metam.

Horti, &c. Ut Adonidis; qui proverbio locum fecerunt. Item Hesperidum, quos a-mœnissimos in Africa fuisse memorant. Item Senecæ prædivitis horti: ut ait Juvenalis Satyr. 10. Item Alcinoi sylvæ, quarum Virgilius Georg. 2. meminit.

Idem:

Adeste, Musa, maximi proles Jovis:

Landes feracis prædicemus hortali.

Hortus salubres corpori præbet cibos, &c.

Equus, &c. Equos laudare poterimus. Ut Pollucis equum Cyllarum; & Graii quorum meminere poëtæ; ut ait Virgil. Georg. 3. Item Bucephalum Alexandri, de quo Gellius, lib. 5. cap. 2. Item Solis equos, &c.

Bos, &c. Virgilius in Georgicis:

— *Optima torva*

Forma bovis, cui turpe caput; cui plurima pul-
cervix, *Bos pul-*
cher.

Et crurum tenuis à mento palearia pendent:

Tum longo nullus lateri modus: omnia magna;

Bes etiam, & caninis hirta sub cornibus
aures,

Vitis,

Vitis, &c. Ut Thasiz vites. Sunt & Ma-reotides albæ; ut ait Virgilius. Vide Plinium, lib. 14. cap. 3.

Olea, &c. Quæ laudari poterit ab inven-trice Minervâ; & quod signum fuerit pacis. Unde Virgilius in 7.

———— *Ad maria Regis*

Ire jubet ramis velatos Palladis omnes.

Item: Brassicam laudat Cato; malvam & albugum Hesiodus.

Subjicies genus, &c. Sunt qui hoc loco ju-beant, addenda esse ea, quæ nativitatem vel miracula, vel prodigia præcesserunt. Ut si lau-daturus Scipionem, dicas, in matris cubiculo anguem visum; unde conceptus & Jovis ille filius fuerit creditus. cujus meminit Livius, lib. 6. belli Punici. Item in encomio Hecubæ recenseas facem, qua prædixerit incendium, & excidium Trojanum. Item, quid natæ evenerit, enumeres: ut Midæ formicas, apes Platonis. Val. lib. 1. cap. 6.

DE LAUDIBUS DUCTIS

*ab animi, corporis atque fortune bonis,
ex Bucoldiano.*

LAUS HOMINIS à FORTVNIS.

*Hominis
laus.*

*Ad-
ver-
tam-
dum,
fortu-
na,
corpo-
risque
bona*

De fortunis, quæ externa bona sunt, sub-inde nobis est dicendum. Hæ autem quantæ sunt; quot numero prædia; quo sita in loco; quo tempore, siue dono data, siue suorum te-stamento legata, parentibusve relicta accepe-rit, emeritve: ex adjunctorum loco narran-dum locupletandumque erit. Deinde ex de-scriptionis loco situm prædiorum atque hor-torum ad flumina, seu fontes, & factas hîc ad
volu-

voluptatem stru&uras, pluribus licet verbis ^{non} depingas: quemadmodum Homerus Alcinoi ^{ided} hortos: & maximè si is, quem laudas, Prin- ^{lauda-} cept sit, urbesque, in quas imperium habet, ^{ri,} describas. Quin & hujus fortunas cum alio- ^{quid} rum facultatibus conferendo, ex comparato- ^{quis} rum loco mirè locupletabitur oratio: osten- ^{habue-} dendoque, aut genere, numero, fertilitateque ^{rit ea;} majores amplioresque putandas, aut situ ad ^{sed} flumina, seu fontes, rebusque manufactis, ^{quid} ^{is non} ^{suerit} ^{indi-} ^{gnus.} que ad voluptatem stru&uris, jucundiores amœnioresque. Quodsi verò eorum, quibus- cum nostras conferimus, omnium judicio amplissimas esse copias constiterit, pares ostendisse contenti esse possumus. Spectandū etiam, atque cum materia deliberandum, ecqua & à dissimili contrariisque copia peti possit. A dissimili, hoc pacto: nostra prædia esse, agrosque suburbanos, unde certus ferè quotannis fructus redeat: illos non modò longiùs domo; sed & alienâ in ditione sitos, iisque expositos fluminibus, quæ sæpius inun- dando sata omnia obruant, atque convellant. A contrariis: nostros flumina fontesque irri- gando agros, utilitatem adferre maximam: illis in sata erumpendo, eademque convellen- do, incommodum adducere summum: huic a- quarum cursum prodesse, illis eundem ipsum obesse: huic voluptatem adferre, illis mœro- rem tristitiamque dare: huic vel exorto bello omnem ex agris fructum redire, illis nullum: hujus prædia urbis horreum alimentumque in hostes esse, illorum contra hostium in ur- bem; his patriam defendi, illis oppugnari. Quodsi verò principem laudandum susci- pias, potentiamque ejus, gentis suæ urbium- que

que genere & numero prædices, quo res major illustriorque fuerit, hoc magis his ex locis extendas.

QUÆ CORPORIS BONA IN

humine ex locis amplificandi ratio sit.

*Vide
Quint.
dilecto
loco l.
7. c. 7.*

Hactenus de externis bonis ejus, quem laudamus: quæ quidem pro personarum varietate alia atque alia existunt: quæ persequi, cum infinitum, cum minus fructuosum foret. Quare ad fontes ipsos ducere consilium fuit, usumque locorum in iis, quæ omnibus communia sunt, laudemque merentur, monstrare; ut horum usu cognito, pro causæ conditione, quantam quisque velit, moram ubique facere in augendo possit. Corporis autem bona esse diximus staturam, figuramque corporis, valetudinem roburque, ipsam denique formam. Hæc quanquam leviora sunt, suam tamen laudem merentur, certaque interim animorum indicia esse solent. Unde Homerus, cum in Therfite garrulitatem, animique vitium nobis depingi vellet, nescio quomodo non tam malefacta, quam corporis deformitatem vitiisque explicando, vitiosissimum ipsum introduxerit. Idem staturam grandiore, roburque in principibus magnopere prædicat: ut qui Agamemnoni staturam magnam, cui majestas inesset regia, tribuit, Ulyssem illo quidem minorem, sed latis-
simis humeris & pectore describit. Jam verò Ajacem illum non ambobus modò his, sed cæteris Achivis omnibus corporis staturâ & robore antecellentem introduxit. Nec noster Homerus hanc in suis laudem neglexit: qui
cum

cum & in cæteris, tum maximè in Ænea & in Turno principibus, corporis dona laudat. Et Dareta cum altâ staturâ, latissimisque humeris (quod certum virium argumentum esse solet) in singulare certamen produxisset, ejus tamen antagonistam Entellum vel senem, magnitudine corporis viribusque adedò superiorem facit, ut illum non secus ac qui frustra urbem, aut castellum oppugnet, hunc temere infelicitèrque aggressum dicat. Forma plus laudis meretur: præsertim in principibus viris gravitas oris, majestasque in vultu: hæc in primis pondus orationi auctoritatè tribuit: tantumque in animis Gallorum hostium valuisse Titus Livius scriptum reliquit, *Livius Dec. 1. cap. 5.* ut, cum urbe captâ, avidi prædæ in principum atria irruerent, cernerentque hos cum ornatu habituque paullo humano augustiore, tum maximè oris gravitate atque majestate Diis simillimos domi sedentes, ante horum ora, sicuti deorum simulacra, velut venerabundi constiterint: nihilque in hos ferro gravius facturi fuerint, nisi M. Papyrius principum unus prior iram movisset. Atqui & hinc augendi modum, usumque locorum explicemus. Staturam, robur corporis, orisque decus quantum sit, ubi ab adjunctis satis expresserimus, à causis & eventis deinde dilatemus. Fuisse hujus majores, homines cum insigni staturâ & robore, tum quâdam modestia, orisque gravitate præditos; semperque operam dedisse hunc, ut quæ à natura ad sui nominis dignitatem amplitudinè acceperit, certâ vivendi ratione aleret proveheretque, nulla ut Venus, Bacchusque immoderatio, corporis vires vigoremque auferret.

auferret. Quare eâ jam valetudine esse, ut nulla corporis imbecillitas obsit, quo minùs in rebus cum gravitate agendis, suo, amicorum, & Reipublicæ tempori serviat. Quin etiam comparatione rem extendas, si cum aliis amplissimis hominibus conferas; ostendasque, in hoc nostro aut similitudinem aut excessum esse, aut etiam dissimilitudinem: si aut proceritate, ipsoque robore, & valetudine, aut ipsius vultûs gravitate, majestateque multis partibus sit superior.

QUÆ RATIO ANIMI bona ex locis amplificandi.

Idem Quint. l. 3. c. 7. Utra sit autem horum via utilior (inquit) cum materia de liberabimus: dum sciamus, gratiora esse audientibus, qua solus quis, Restant animi bona. Quæ, ut cujusque propria sunt; ita præ cæteris laudem mereri suo jure maximam solent. Hæc laudandi duplex via est: aut enim ad sua virtutum genera (ut suprâ visum est) quæque referentur, sua prudentiæ, justitiæ, fortitudini, & temperantiæ tribuendo facta; aut, quod non minùs commodè fiet, temporum servabitur ordo. Itaque dicendum, quî pueritiam adolescentiamque transegerit, quî sequutus studia: quantumque in iis, & quàm brevi, sit assequutus. Atque hic, si fortè in signe ingenii specimen indolisque haud vulgaris bonitas eluxerit, pluribus erit verbis extollendum: quo videlicet tempore, quo in loco, apud quos, qua in re, aliisque id genus additis circumstantiis, quos adjunctorum locus suppediat. Quod si fortè operæ-premium videatur; & hæc ipsa per plures ducendo locos plurimum extendas. Ætate autem jam magis invalescente, si qua scripta honesti sui studii, volun-

voluntariisque testimonia in lucem dedit, ^{aut}
 primum qualia quantaque ipsa sint, narran- ^{pri-}
 dum; quantusque inde ad plures fructus re- ^{mus,}
 deat. Quæ item seu doctorum, seu multitu- ^{aut}
 dinis, seu universorum, de iis testimonia ju- ^{certa}
 diciaque existant. Quæ ubi ex adjunctorum ^{cum}
 testimoniorumque loco, quem eundem esse ^{pauca}
 diximus, prosequutus fueris, à causis subinde ^{fuisse}
 augebis: quod à multis magnique nominis ^{dice-}
 hominibus sive rogatus, sive ultro, juvandi ^{tur.}
 studio ad scribendum se contulerit. Ab even-
 tis: non modò hominum de se expectationi
 respondisse, sed & vicisse; nec in una arque
 altera, sed in pluribus nationibus ipsius scri-
 pta legi laudarique. Atque hîc etiam enar-
 randum, quorum expectatione majora emi-
 serit; quibusque in provinciis plurimum
 probentur. Jam verò & hujus cum probatis
 magnorum auctorum scriptis conferas: osten-
 dasque, potiora multò, melioraque homi-
 num consecuta esse judicia: aut maximis
 summorum auctorum monumentis paria esse,
 arque judicari. A dissimili etiam amplifies:
 si in iis, quibuscum conferes scriptis, dissimi-
 litudinem esse ostendas: ut si Hippocratis &
 Galeni medicorum opera, cum Pauli & Pom-
 ponii Jurisconsultorum scriptis conferas:
 illos rerum naturalium; hos civilium scien-
 tiam tradidisse: illos de vita, hos de fortunis
 sollicitis bene consuluisse: illos præcepta de-
 disse, ne morbus vincat, & æger moriatur;
 hos ne avarus triumphet, & suum alteri eri-
 piat: denique illos cavisse, ne ipsa præma-
 turè vita; hos ne sua cuique res injustè aufe-
 ratur. Hinc mirè Cicero non sine delectatio-
 ne corpus orationis auxit, dissimilitudinem

studiorum Murenæ & Sulpicii pluribus verbis explicando. Hunc in modum singula quidem tam domestica, quàm publica facta, quæ laudanda videbuntur, servato temporis ordine, enarranda amplificandaque erunt, quæ ratione domi vixerit, liberosque educaverit; ad quæ studia miserit, liberaliterque aluerit; quos in viros aut abierint, aut se evasuros certam de se spem patri patriæque præbuerint. Quæ si persequaris omnia, ducasque per locos, incrementum res ipsa sumet maximum. Jam & quid commodi ipsi sive re operæque, sive consilio Reipublicæ præstiterit. Quale est, si, dum aliquando, ut sæpe, maximis de rebus bene Reipublicæ consulendum fuit, in opusque consilii multitudo ea facili momento sequenda putasset, quæ probata Reipublicæ statum eversura penitus fuissent, hunc in concionem prodiiſſe dicas, & prudenti oratione, quæ ex his aut illis inceptis commoda, malave Reipublicæ impenderent, edocuisset, eaque suscipienda persuasisset, quæ cum singulis tranquillitatem, utilitatemque, tum universis nomen, gloriamque attulerunt. Atque hæc aperienda, pluribusque verbis ex locis aliis atque aliis explicanda erunt, quæ res ad ita consulendum animum potissimum impulerit: quæ si honesta utilisque fuit, evenita votis respondiſſe pulchrum erit. Quanta autem gloria emolumentaue inde Reipublicæ evenerint; quis item ad consultorem fructus honosque ab universis vicissim redierit, copiosè erit exponendum. Postremò comparationibus rem extendas: cum urbis conditoribus, aut munitoribus hujus factum conferendo, & aut majus, aut simile, dissimileque

que ostendendo. Illos urbem quidem condi-
 disse; hunc conditam prudentiâ suâ ab exitio
 conservasse: illos partim fundamenta jecisse,
 partim mœnia turesque, in hostes propu-
 gnacula, non sine summis oppidanorum im-
 pensis laboribusque, altiùs eduxisse; hunc
 unum ipsa modò ratione consilioque, non
 mœnia solùm, urbemque, sed & fortunas o-
 mnium, vitamque, servasse. Quantum etiam
 cives grati vicissim postea huic honorem, gra-
 tiamque habuerint, cum iis conferas licet,
 quibus ob præclarissima in Rempublicam
 merita non ingrati extiterunt; doceasque,
 aut majora, aut paria huic contigisse omnia.
 Quod si verò is, quem laudas, princeps sit,
 exercitumque duxit, præterquam quòd ex his
 locis omnibus, ab adjunctis, quæ latè patent,
 passimque usui sunt; à testimoniis, à causis, ab
 eventis, ex comparatione majorum, mino-
 rum; à simili; à dissimili, à contrariis, co-
 piam petas, etiam à descriptionis loco am-
 plifices maximè: cùm aut strategemata ge-
 nusque militum, & armorum, aut urbes, quas
 cepit, regionesque, & gentes, mores, aliaque
 id genus suo quæque loco describas. Porro,
 cùm temporis hîc servandus sit ordo; danda
 est opera, ut leviora aut omittamus, aut pau-
 cis perstringamus. Quæ verò magna sunt, &
 prudenter, & justè, & fortiter, modestèque fa-
 cta, laudemq; in animis hominum maximam
 merentur, per plures dicendi locos, pluri-
 mumque dilatanda erunt. Quæ autem laudari
 facta oporteat, horumque numerum, personæ,
 quas laudandas suscipies, secum adferent, in
 quibus singulis augendis, cognitis his locis,
 quantam ipse voles, moram trahas.

UT EA EX LOCIS AUGENDA,
quæ post mortem acciderunt.

Cùm igitur hunc in modum, quæ toto vitæ cursu rectè fecit, verbis extuleris, dilataverisque; non negligendum, quomodo excessit è vivis; & quæ vitâ jam defuncto virtutis ergò magna acciderunt. Nam cùm magnis viris, dum vita manet, laudemque sequentibus, comes sit invidia; fit, ut morte jam sublata, eripisque quos nocitura sequitur, sese evertat, patriaturque, mortuis, quem vivis noluit, suum honorem deferri. Quare si & huic vitâ defuncto, aut tumba publicè magnificentius sit extructa, aut statua erecta, aut denique quotannis, ad sempiternam hujus memoriam, rerumque ab ipso gestarum, aliquid statis diebus fiat: quanta hæc sint, quo tempore fiant, quo in loco, à quibus, quantis impensis, quanto studio, aliisque id genus explicatis circumstantiis, quarum adjunctorum locus non admonet, copiose erit exponendum. A causis item & hæc (si voles) amplifica: quæ ipsius in Rempublicam merita constent: cur tantum vel mortuo honorem constituerint. Ab eventis hic nihil sumas, cùm explicata ex adjunctorum loco causas suas præcesserint: nisi propterea hæc defuncto contigisse dicas, ut, statuto præclarè factis summo honore, plures ad imitandum pellicerentur; exponasque, ea ita ex sententia evenisse, pluresque honoris præmio incitatos, ipsam virtutem sequendo nominis immortalitatem venari. Quin etiam ex comparisonis loco locupletari res potest maxime: si virtutis præmia, monumentaque
 huic

huic post mortem constituta, cum Regum parentationibus funebribusque honoribus conferas; atque ostendas, studio hominum ultro hæc præstantium illos superasse, rerum autem magnificentia æquasse. A dissimili item: illis à regiis, regiaque pecunia, funebria magnificentius adornata; huic ab universo populo, æreque publico, splendide instructa: illis, quia Reges vixerunt, mortuique sunt; huic, quod patriæ conservator extitit, mortuusque sit, habitus est honos: illis, ne regium nomen leve in animis vulgi putaretur; huic, ne sua virtuti præmia deesse viderentur. A contrariis: Illos subditi maximè oderunt; hunc sui summo honore profecuti sunt: illos nova constituendo vectigalia, annonam, victumque communem aggravasse agnoscunt; hunc virtute, prudentique consilio plurimum levasse intelligunt: illos vivos Tyrannos execrati sunt; hunc patriæ patrem, conservatoremque, appellantes, amplexi sunt. Illos post mortem, vel ab aliis honorari ægrè ferentes, quantum in sua positum potestate impediverunt; hunc contrà universi æquali studio summis honoribus ultro affecerunt. Quæ ratio sit personas laudandi, ab externis corporis, animique bonis, atque aded ab iis, quæ has tempore antecedunt, simul juncta, & post insecuta sunt, ostendimus. Antecedunt autem homines tempore, patria, parentes: cum iis conjuncta sunt fortunæ, corporis, animique bona omnia: post autem insecuta sunt, habiti post mortem honores, præclaraque de iis hominum judicia. Quâ autem viâ singula ex locis copiosè, instrui, augerique possint, utcunque aperuimus, non quidem co-

*Law
bomi-
num in
tria
tempo-
ra di-
vidit-
tur: in
tempore
quod
ante
eos
fuit,
quæ
ipsi
vixe-
runt,
&
quod
factum
eorum
est in-
secu-
tum.
Quint.
l. 3. c. 7.*

consilio, quod tantam copiam (quanquam paucis rem perstrinximus) in cuiusvis hominis laudem (quis enim finis?) temere adducendam putemus: sed ut monstrato locorum usu pro causæ conditione, quantam quisque inde velit, copiam peteret. Neque enim hic cuiquam, quid fieri debeat, præscribemus, sed quid possit.

E A D E M, Q U Æ L A U D A N D I,
& vituperandi hominis ratio.

Porro vituperandi quæ ratio sit, hinc facile intelligi potest. Siquidem idem ordo, eademque, per omnia, via in vituperandis externis corporis animique malis erit sequenda. Patriam igitur, parentesque bonos habuisse, atque inde degenerasse, patrimoniumque dilapidasse, * tam vitium dedecusque est, quam cui hæc mala obtigerunt. In corpore autem si qua sit deformitas, ut in Therfire, suis erit verbis exaggeranda: si nulla, formâ viribusque malè usum fuisse, odio, dedecorique erit magno. Ab animo autem profecta vitia, flagitiaque, servato temporis ordine, nisi in sua vitiorum genera spargere quæque majoris, perpetuâ oratione (quod in L. Pisone facit Cicero) erunt explicanda atque exaggeranda. Quod si fortè & jam vita defunctis aliquid accidit, quo turpitudine odiumque augeantur, non erit silentio prætermittendum. Singula autem eâdem ratione, quâ superiora, ex locis augenda amplificandaque erunt.

Postremò epilogum, &c. Sunt, qui prætermittendum esse tradant vitæ modum; item mortis qualitatem; item, quæ mortem sint con-

* Ut
Cati-
lina.
*Hac in
re i-
dem
præce-
ptum,
quod
in lau-
datio-
ne ser-
van-
dum.*

consecuta, ut communem luctum, honores, exequias, statuas, sepulturam magnificam.

DISPOSITIO LAUDIS
tetrasticho comprehensa.

Principium sequitur genus: ut gens, natio, patres,

Vita micans studiis, legibus atque bonis.

Res gestas animas, corpus, fortuna ministrant.

Comparat in majus, vota que finis habet.

Thucydides, &c. Hic (ut ait Cicero de claris Oratoribus) erat Atheniensis summo loco natus, summusque vir, qui ad Olorum Thraciæ Regem, ceu ad progenitorem suum, retulit Numen: affinem habuit Miltiadem, necessarium Cimonem, ut ait Marcellinus Græcus, & Plutarchus in Cimone. Hoc auctore fuit aded delectatus Demosthenes, ut eum octies transcripserit.

*Thucy-
dide
quan-
tum
dele-
stus
De-
most-
henes.
Offic. I.*

Athenis, &c. Cicero de Oratore, lib. 1. omnium doctrinarum inventrices Athenas vocat, ubi omnis dicendi vis inuenta sit, & exculta: & ad filium scribens, ait, urbis auctoritatem eam esse, quæ possit exemplis augere, &c. Quod autem Attici sint acutiores, in causa ajunt esse tenue cœlum, quod qui crassum habent, crassos censer, ut in libro de fato Cicero. Porro Atheniensis patriæ celebritas multum faciebat ad nomen illustrandum: unde apud Ciceronem de Senectute, Seriphius Themistoclem non suæ, sed patriæ gloriâ splendorem assecutum affirmabat. Et apud Romanos magnificum erat, & gentibus venerabile, civem Romanum fuisse. Unde Divus Paulus se Romanum esse dicebat, quam

Idem in Cicer. in epist. ad Brutum. & Quint. l. 2. c. 20. urbem Tribunus maxima summa comparavit. Actor. 22.

Eloquentia, &c. Nihil (inquit) admirabilius & magis populare, quam eloquentia. Hanc Cicero de Orat. 3. vocat unam de summis virtutibus, & de claris Oratoribus, ingenii lumen.

Vita magistras, &c. Leges enim conditas esse constat ad salutem civium, civitatumque incolumitatem, vitamque hominum & quietam, & tranquillam: ut ait Cicero, 2. de leg.

Posteritati mandavit, &c. Id est, memoriz prodidit. idque lib. 8. quos scripsit de bello Peloponnes. & Atheniensium.

Plataa Plataam, &c. Platæa, vel Platææ, pluraliter, clarissima fuit Bœotiz civitas: quam Stephanus dictam ait *παρὰ τὸ πλάττω*, hoc est, à remo. Statius lib. 7. Thebaid.

Nuntiavit excubiis vigiles arsisse Plataas.

De bello Platæensi Thucydides, lib. 2. & 3. Et Plutarch. in vita Aristidis, & Cimonis.

Attica. Atticam, &c. Ditio vel regio fuit Attica, in qua Athenæ civitas, philosophorum alumna: ubi primus omnium regnavit Cecrops; unde Athenienses *Cecropida*, ut infra patebit.

Peloponnesus. Peloponnesi, &c. Peloponnesus Græciæ regio, alio nomine *Achaja*, alio *Pelasia*, dicta. Vide Plin. 4. cap. 4. Nomen habet à Pelope Rege, Hippodamiz viro, Tantali filio, quasi Pelopis insula. Sitæ fuit inter duo maria, Ægæum & Jonium, platani folio similis. De bello Peloponnesiaco Thucydides, lib. 2. Plutarchus, in Nicia.

Naupactus. Apud Naupactum, &c. Naupactus Ætoliz, quæ Acarnaniz, Phocidi, & Locris contigua, civitas, nomen habet à navium compagina-

paginatione: ναυπηγεία, navim fabrico; ναυπηγὴς, fabricator navium. Meminit Erasmus in Proverb. Excubias agere in Naupacto. Cujus navale praelium apud Thucydidem, lib. 1.

Lesbos, &c. Celeberrima fuit Ægei maris *Lesbos* *insula ante Troadem. Vide Plinium, lib. 5. cap. 31. Athenienses, duce Nicia, receptos Lesbios multarunt, muros demoliti sunt, naves & agros ademerunt. de qua re Thucydides, lib. 2.*

Ambraciotis, &c. Ambracia urbs Epiri *Am-* *bracia.* *fuit aspero subjecta tumulo; ut ait Livius, lib. belli Macedonici. Hujus cives Ambraciotæ: quorum historiam Thucydides lib. 2. complexus est.*

Judicium, &c. Hujus meminit Thucydides, lib. 4. & 5. Aphthonius habet:

*Δίκη Λακεδαιμονίων ἐκ ἀγνοήτης παρὰ-
νομῶ.*

Id est, Lacedæmoniorum sententia injusta non ignoratur.

Sphaacteria, &c. Σφαττομαί, jugulo, vel spha- *spha-* *macto est: unde Sphaacteriam insulam ab He-* *speria.* *racleotarum mactatione dictam esse, Stephanus ait. Historiam Sphaacteriæ, Thucydides habet lib. 4.*

Pylæ, &c. Hæc fuit olim urbs Nestoris, à Pylæ. *Neleo condita, unde Ovidius;*

*Nos Pylon antiqui Nelëia Nestoris arva
Mifimus.*

Distabat à Sparta stadia circiter 40. in agro Messenio. Hanc olim Demosthenis consilio munitam, Lacedæmonii oppugnarunt. Meminit Thucydides, loco citato.

Corcyrai, &c. Corcyra (secundum Thucy- *Corcy-* *ra Co-* *didem) Peloponnesi civitas fuit. Item, insula* *rinthi-* *ornis.*

fuit co-
lonia,
quam
ii de-
duxe-
runt
circa
Olymp.
28.

Alcinoi patria. Lucan. lib. 2. *Vela ferantur
In portus Corcyra tuos.*

Hujus cives Corcyraei Athenis orationem habuerunt, qua contra Corinthios petebant auxilia; quibus compertis, & Corinthii miserunt Athenas Legatos, qui Corcyraeorum orationes refellerent. (Vide primum Thucydidis.

Æginates, &c. Αἰγῖνται, alii vertunt Æginenses, qui Athenienses accusaturi Lacedæmona profecti fuerunt: ut ait Thucyd. lib. 4. Æginam autem Peloponneso contra Atticam civitatem adjacentem ajunt; & insulam Pyraeo portui propinquam, ab Ægina Afopi Bœotiae Regis filia nomen trahentem. Ovidius 7. Metamorph.

Oenopiam veteres appellavere, sed ipse

Æacus Æginam genitricis nomine dixit.

Archidami
Rhetoris me-
minit
Quint.
1.3.6.6.

Archidamus, &c. Hujus meminit Thucydides, lib. 1. & 2. Hic fuit Orator, dictus quasi princeps populi. Fuit & rex Spartano- rum; quem cives mulctarunt, quod exiguae staturæ foeminam uxorem duxisset; ait Plutarchus in vita Agefilai. Et ab Archidamo Thucydides interrogatus, uter ipse, an Pericles, luctâ præstaret? respondit: Ubi luctando illum vicero, mox iste, dicendo se cecidisse negat; idque spectatoribus persuadet. Plutarchus in Politicis.

Absterrens, &c. Lacedæmonii bellum propter socios Corinthios injuriis affectos illaturi erant Atheniensibus: quod Archidamus dissuasit; affirmans, eorum vires pares esse adversum Peloponneses atque finitimos: sed adversus hostes procul habitantes esse omnino impares. Quare legatos Athenas mittendos esse,

esse, qui nomine sociorum injurias deprecarentur, atque pacem exposcerent.

Sthenelcides, &c. Qui finita Archidami oratione apud Lacedæmonios verba fecit: adhortans eos, ne socios haberent contemtui; nec ultionem differrent, sed protinus arma sumerent. Fuit autem unus Ephorum. Hi apud Lacedæmonios erant Tribuni plebis, Regibus oppositi: sicut apud Romanos Consulibus. Vide Ciceronem 3. de Legibus.

Pericles, &c. Hic fuit Atheniensium Dux, *Pericles.* Philosophus & orator, discipulus Anaxagoræ. Vide Justin. lib. 3. Valer. lib. 8. cap. 9. Quint. lib. 12. cap. 8.

Pestilentiam, &c. Athenienses, bello atque morbo pressi, Lacedæmoniis erant cessuri, sed oratione Pericles ad bene sperandum eos exhortatus est. Vide Thucydidem, lib. 1. & 2.

Ad voluptatem, &c. Quintil. lib. 10. cap. 1. inquit: Historiam multi scripsere præclare: sed nemo dubitat, longè duos cæteris præferendos, quorum diversa virtus laudem est penè parem consecuta. Densus & brevis, semper instans sibi Thucydides: dulcis & candidus & effusus Herodotus. Ille cōcinitatis; hic remissis affectibus. Melior ille concionibus, hic sermonibus. Ille vi; hic voluptate:

IN SAPIENTIÆ LAUDEM.

Exordium ductum à sapientiæ præstantia, *Sapientia laus.* etiamque laudandi difficultate. Eam Cicero offic. 2. scientiam appellat rerum humanarum atque divinarum. Vide Tusc. Quæst. 4.

Adipisci, &c. Sapientiam adeptum afferunt

runt eum , qui cùm vituperatur , non irascitur , & cùm laudatur , non extollitur. Plato. (ut scribit Laërtius Diogenes) interrogatus , quomodo quis sapientiam adipisceretur ? respondit : si non expectârit , quæ non evenire possunt ; nec de præteritis recordatus fuerit.

Juno. *Juno*, &c. Cicero de Natura Deorum 2. dictam ait à *juvando*. Nuptiis præest ; unde *pronuba*. A parturientibus invocatur ; unde *Lucina*. Apud veteres nihil aliud erat , quàm aër. Vide Macrobius , de somnio Scipionis , cap. 17.

Mars. *Mars*, &c. Quem apud Thraces natum affirmarunt , hoc est , apud bellicosos , atque feroces homines. Cujus meminit Cicero de re militari.

Pallas. *Pallade*, &c. Hanc alio nomine *Bellonam* vocabant. Laërtius , lib. 1. cap. 21. *Minervam* à minuendo , vel minando : secundùm Ciceronem. *Pallas* autem , quòd hastam vibret , ἀπο τοῦ πάλλειν. Natam ajunt è Jovis cerebro. de qua plura Macrobius , 1 Satur. cap. 17.

Vulcanus. *Vulcanus*, &c. Cicero de Natura Deorum 3. scribit , quatuor Vulcanos fuisse. Quorum primus cœlo natus : secundus Nilo progenitus fertur , *Opus* dictus : tertius Jovis & Junonis filius , qui Lemni fabricæ traditur præfuisse ; de quo Aphthonius hoc loco videtur intelligere. Quartus Menalio natus , qui Vulcanias prope Siciliam insulas tenuit.

Neptunus. *Neptunus*, &c. Ut Portunus à portu ; sic Neptunus à nando , paulùm primis literis immutatis , derivatur. Saturni & Opis filius , qui & Παλαίμων inter Deos celebratus. Vide Ciceronem , libro de Natura Deorum 2.

Dii.

Dii cognatam sibi habent, &c. A Dii pro-
genitam sapientiam asserit. Gellius autem,
lib. 13. cap. 8. ex Afranii sententiâ, Sapientiam
scribit Usûs & Memoriz filiam, quod usu
vitæ multâque rerum experienciâ pareretur
prudencia. Unde proverbium Solonis nomine
celebratum, Γηράσκει ὃ ἀεὶ πολλά διδασκόμεν.
Quod sic vertit Erasmus: *Quotidie ad-*
discens plurima, fio senex.

Palamedem, &c. Hic Nauplii Regis Eu-
boæ filius erat; unde Naupliades. Ovidius
in Ibin:

Naupliadaque modo filio pro crimine pœnas

Morte luas, nec te non meruisse iuroet.

Deorum filius habitus, quod ingenio divino
præditus, ordinem aciei, & aliquot literarum
figuras invenerit. Vide Plinium. lib. 7. cap.
56. Philostratum, lib. 4.

Nestorem, &c. Huius pater Neleus, & ma-
ter Chloris legitur. Deorum filius putatus,
propter eximiam prudentiam & eloquen-
tiam. Hunc Agamemnon sibi semper adhi-
buit consulem. Cicero de Senectute: Dux Græ-
ciæ non optat, ut Ajaces similes decem ha-
beat; at, ut Nestores, quinque. Hæmerus Ili-
dos a:

Τοῖσι δὲ Νέστορ

Ἡδυπαὴς ἀνόρεσε λιγύς, Πυλίων ἀγορητής.

Τῷ καὶ δὴ γλαίωσεν μέλει γλυκίων ῥέον.
αὐδὲ.

Deorum filios, &c. Ut Herculem, Æscu-
lapium, Mercurium, Æneam, Achillem, Li-
berum, Cæsares. Etenim gentilitas olim ma-
gnates atque Reges Deos appellabat; sive ob
miraculum virtutis; sive ob prudentiam; sive
ob beneficia, quibus etiam ad humanitatem.

com-

compositi ; sive in adulationem. Vide Lactantium , lib. 1. cap. 15.

Deorum naturam permutare conati, &c. Sunt, qui hunc locum ita reddunt ex Græco : Non illis Deorum naturam attribuentes, ita enim veri Dii fuissent, communione generis commune bonum sortiti, sed quatenus id bonum sibi compararunt, Deorum filii existimati sunt.

Utriusque temporis, &c. Id est, divinum munus ac progenies sapientia principatum obtinet & pacis & belli temporibus. Nos exhorrescere metu non sinit, & hæc præceptrice in tranquillitate rectè vivere possumus. Vide Ciceronem, de finibus bonorum & malorum.

Futura prospicit, &c. Docet enim sapientia, nihil temere & præcipitanter agendum; sed omnia consultò & præmeditatò. Cujus proprium est, nihil quod poenitere possit, facere ; ut ait Cicero Tuscul. Quæstion. 5. Et non committere, ut aliquando dicendum sit : *non putaram* ; ut inquit idem Cicero offic. 1. Valerius, lib. 7. cap. 2. Porro sapiens assuefcit futuris malis, & quæ alii diu patiendi levia faciunt, hic levia facit diu cogitando. Præcogitati enim mali mollius ictus venit. Idèd stultis, fortunæ cedentibus, omnis videtur nova rerum inopinata facies : ut ait Seneca ad Lucilium, Epist. 77.

Cælum, &c. Id est, Sapientia nobis revelavit, quæ sunt in cœlis arcana, τὰ ἀπόρρητα, ineffabilia mysteria.

Vitâ defuncti, &c. Ut & Galli sapientes, qui persuasum habuerunt, animas hominum immortales esse, soliti pecunias mortuis, quæ
apud

apud inferos redderentur, dare. Valeriu
lib. 2. cap. 1.

Alnus sapientia, &c. Ad molem immanis
equi respexit. Virgilius 2. Æn.

*Instar montis equum divinâ Palladis arte
Ædificant, sectâque intexunt abiete costas.*

Et unius consilium, &c. Aphthonius sic ha-
bet: Καὶ Περσῶν ὅλῳ διέλυσε δύναμιν δι-
ἑνὸς κυρῆσαι βυλεύματ^{ος}. Rodolphus Agri-
cola pro κυρῆσαι videtur legisse Κύρῳ. Fuit
quidem sapientissimus Persarum rex Cyrus, ^{Cyrus}
qui dicere solitus, neminem debere principa- ^{reg-}
tum suscipere, nisi melior his, in quos accipe- ^{nium à}
ret. Is Astyage, Medorum rege, avo materno ^{Medis}
victo, regnum Persicum auxerat, non ademe- ^{ad}
rat. Vide Justin. lib. 1. Sunt igitur, qui hunc ^{Persas}
locum referant ad Alexandrum, qui legitur ^{trans-}
Persas in fugam convertisse. Alii malunt ad ^{itit,}
Aristidem referre: sub quo duce Persæ victi, ^{circa}
eorumque dux Mardonius Arimnesto Spar- ^{10. O-}
tiata saxo caput saucius, ut ab Amphiarai ora- ^{lym.}
culo sibi prædictum erat, occiditur: ut Plu- ^{56.}
tarchus in vitis refert.

Cyplos, &c. Dictus ab uno, quem habuit in ^{Cy-}
fronte, oculo; quasi circularis oculus: de quo ^{clops.}
apud Virgilium, in tertio Æneidos libro:

*Nam simul expletus dapibus, vinoque sepultus,
Cervicem inflexam posuit, jacuitque per an-*
tram

*Immensum, saniem evulsans, ac frustra cruento
Per somnum commixta mero; Nos magna*
precati

*Namque, sortitique vices, una undique circum
Fundimus, & telo lumen terebramus acuto,
Ingens, quod torvâ solum sub fronte latebat,
Argolici clypei, aut Phæbea lampadis instar.*

Pro-

Propertius lib. 4.

*Cessit & Aetnae Neptunius incola rupis,
Vitta Maroneo fœdatus lumina Baccho.*

Vide Homerum, Odyss. 3.

*Forti-
tudo.*

Fortitudo culpanda, &c. Sine Sapientia (inquit) fortitudo non est fortitudo; sed temeritas. Propterea quodd fortitudo est contemptio laboris & periculi cum ratione utilitatis, &

*Teme-
ritas.*

compensatione commodorum. Temeritas est, consideratâ dolorum perpeffione, gladiatoria periculorum susceptio; ut ait Cicero ad Herennium 4.

EXEMPLA LAUDATIONIS.

Et primò laus Demosthenis.

*Exor-
dium.*

Qui parentibus obscuris nati ad decus præclarum virtute propriâ adscenderunt, non inferiorem laudem merentur, quàm qui nobilitate majorum superbi se jactant. Major enim est gloria, virtutibus propriis niti, quàm alienis intumescere.

*A ge-
nere.*

Demosthenis quidem pater Demosthenes fuit, vir honestus atque probus: sed plebejus, ab officina gladiatorum *Macharopæus* appellatus, vix seculo suo notus: ut Valerius inquit. Atqui filius ad summum decus evectus, omnibus majoribus suis præluxit.

*A pa-
tria.*

*Demo-
sthe-
nem
legem
orandi
vocat*

*Diis ille adversis genitus, fatoque sinistro,
Quem pater ardentis massa fuligine lippus,
A carbone & forcipibus, gladiosque parante
Incude, & lateo Vulcano, ad Rhetora misit:*

Ut ait Juvenalis Satyra decima.

Sortitus fuit Patriam, ubi inventæ & ex-cultæ bonæ disciplinæ. Unde, velut ex equo Trojano, complures viri celeberrimi prodierunt.

Majo.

Majores parum illustres habuit ; sed eos ipsos eloquentiâ atque virtute suâ nobilissimos reddidit , oratorum princeps æstimatus.

Honestè fuit educatus , ac bonis disciplinis institutus, sub Oratore clarissimo Isæo ; & præceptore Platone ; ad bonarum literarum studia inflammatus à Thrasio Eunomo.

Ingenii specimen sub primâ juventâ statim emicuit. Vis in eo dicendi mirabilis & gloriosa Rempub. tutata fuit. Nactus in Rempub. materiam uberem , & honestam , pro Græcorum libertate adversus Philippum , & in ea præclare , decertans, confestim nomen & gloriam assecutus est , nec solùm ut disertus , verùm etiam ut fortis vir suspiciebatur , ut admiraretur ipsum Græcia , observaret Persarum Rex , plurimusque apud Philippum sermo esset , & confiterentur adversarii, sibi adversus præclarum virum esse certamen.

Corporis quidem in eo fuit imbecillitas , quam ingenio atque doctrina compensavit , atque refarfit. Etenim commemorato nomine *Demosthenis*, maxima eloquentiæ consummatio audientis animo oboriebatur. Lateris quidem firmitate defectus , quas corporis habitus vires negaverat , à labore mutuatus est. Qui cum rerum naturâ præliatus & quidem victor abiit, malignitatem ejus pertinacissimo animi robore superando. Itaque alterum Demosthenem mater , alterum industria enixa fuit, ut ait Valerius Maximus.

Patrimonium abundans relictum erat : sed id tutores malè administraverant. Partem enim surripuerant, partem neglexerant. Ipse tamen satis opum studio consecutus , & iis præstantiora bona secum gestabat , non humeris,

Quintil.

l. 10.

c. 1.

A ma-

jori-

bus.

Ab e-

duca-

tione.

A bo-

nis

animâ

In

quem

ejus

Phi-

lippicæ

ex-

tant.

A bo-

nis cor-

poris.

Hume-

rorum

gesta-

tionem

quomo-

do ille

omni-

adrit,

vide

apud

Quin-

til. 1.

11. c. 3.

A bo-

nis for-

tuna,

& à

morte.

Ad-

versus

tuto-

meris,

res
suos
puer
adhus
pupil-
lares
actio-
nes
habuit
Demo-
sthe-
mes :
ut te-
statur
Plu-
tarch.
in ejus
vita :
&
Quint.
l. 12.
c. 6.
Exor-
dium.

meris, non oculis visenda, sed æstimanda animo : quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec Deorum manibus labefactari queunt ; & ut manentibus præsto sunt, ita fugientes non deserunt ; ut de Bia Valerius scribit.

Pro salute Reipub. vitam amisit : unde ejus mortis diem omnium mœstissimam egerunt, & inter sacra Cereris jejunarunt mulieres. Populus item Atheniensis, honorem illi reddens, statuam, utque maximus natu sui generis publice stipendia haberet, decreverunt.

A L I U D E X E M P L U M I N laudem Philippi regis Macedonum.

Ex Græcorum Regibus, meo judicio, nullus fuit, quem non Philippus Macedonum Rex vel ingenii dexteritate, vel virtutum mēitis exsuperarit.

Agere
nere
& pa-
trid.

Patrem habuit Amyntam, summæ prudentiæ virum, patriam celeberrimam atque regnum adeptus centum & quinquaginta populorum. Plinius lib. 4.

Ab e-
duca-
tione.

Epaminondâ strenuissimo Imperatore, & summo philosopho usus est præceptore. (Orosius, lib. 3. cap. 12.) A quo & bellicis artibus & philosophiæ præceptis præmunitus ad regnum accessit.

A re-
bus ge-
ris.

Thessaliam domuit, Græciam penè totam consiliis præventam viribus vicis ; nec ita bellicis tumultibus præpeditus, & victoriis affectus, ut à liberali Musâ & studiis humanitatis abesset. Quin lepidè comiterque pleraque & fecit & dixit, & egregia ingenii monumenta reliquit. Argumento sunt Epistolæ, mundi-
tiæ,

tia, venustatis & prudentia plenissima; vel illa quibus Aristoteli natum sibi filium, & ab eodem instituendum, denunciavit. Quibus omnibus ea, quae fortasse juveniliter patrasse criminari posset, abunde satis delevit.

Clementia singularis in eo fuit ac benignitas in victos: unde quibusdam ipsi consulentibus; ut cum Atheniensibus asperius ageret, respondit; illos absurdè facere, qui homini, cuncta ad gloriam tum agenti tum patienti, suaderent, ut gloriae suae theatrum abjiceret: significans, sese hoc agere, non ut Athenas everteret, sed ut civitati celeberrimae, doctissimorum virorum copia florenti, suas virtutes probaret. Item: Quidam petulantioris linguae maledicta conjicere solebat in Philippum; hunc, amici hortabantur, ut ejiceret in exilium. At ille negavit se hoc facturum: demirantibus, quid ita! Ne, inquit, oberans inter plures malè de me loquatur.

Quod maledicum non egit in crucem, vel clementiae erat: quod ignovit, vel magnanimitatis: quod contempsit, quod noluit expellere, prudentiae; plus enim nocuisset. Vide Erasmus 4. Apophthegmatum; Diodorum Siculum, lib. 3.

Quis autem Hannibalem, Carthaginensium ducem, Philippo censuerit comparandum? Ille multa quidem gessit, sed pleraque perfidiosè ac crudeliter; his omnia sapienter, ac cum animi summâ moderatione.

Longè plura de tanto Imperatore dicenda essent; sed finem facio, contemplans, meam dicendi facultatem longè inferiorem esse, quam ut tantis Philippi virtutibus par esse possit.

ALIUD

ALIUD EXEMPLUM, IN
eloquentia Encomion.

Cùm, auctore Gellio, turpius sit frigide laudare, quàm insectanter vituperare; metuo, ne non encomion eloquentiæ minùs aptum ego dicturus, ingenii magis inopiam proditurus sim, quàm dignis illam laudibus evecturus. Attamen, si libet ejus principium considerare; reperiemus eam honestissimâ productam origine, optimisque rationibus profectam.

A Gellio. Quæ cum una sit de summis virtutibus, (ut ait Cicero,) nemini dubium esse debet, quin ab illo, qui fons omnium virtutum est, & origo, profecta sit: nempe à Deo Opt. Maximo; cujus (ut sacra Scriptura meminit) dona sunt linguarum genera, omnesque sapientiarum ac scientiarum sermones; ex quo, per quem, & in quo sunt omnia.
Coelitus igitur demissa admirabilem in rebus humanis potentiam recipit, & incredibilem efficaciam facultatemque accendendi mentes ad honestatem, animos ad gloriam.
Afflictos consolatur, perterritos timore vacuos reddit, seditiones compescit, feros & agrestes homines ad humanitatem deducit. Unde poetæ Orpheus & Amphion finxerunt demulcisse feras, & cum arboribus montes traxisse, ait enim Horatius:

*Agrestes homines, sacer interpresque Deorum
Cœdibus, & sædo victu deterruit Orpheus:
Dictus ob id lenire feras, rabidosque Leones.
Dictus & Amphion, Thebana conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis, &c.*

Sed

Sed, inquis, eloquentia scelestos pœnis eripit; falsis veritatem expugnat; status Reip. evertit: ut bono jure Lacedæmonii Rhetores videantur expulisse.

Esto! sed eâdem ratione omnes bonæ artes, omneis magistratus, cùm utrinque aliquando proveniant mala, possent expelli. item, è medio tolli ignis & aqua, unde sæpenumero maxima oriuntur dispendia. atqui bonæ res malæ non sunt, si bene utamur.

Quis eloquentiæ prætulit liberalitatem? hæc paucis poterit prodesse; illa suas in omnium mortalium salutem vires extendit.

Rerum magnitudine deterritus finem facio: etenim maximis eloquentiæ laudibus vix ulliusdicendi facultas responderit.

ENCOMIUM MARPURGENSIS

Academia.

Ingratissimus omnium haberi meritò possem, si concionis hujus hodiernæ autoribus, nempe iis, quibus me ipsum debeo, non in præsentia morem gererem, in dicendis, quem scopum hujus orationis esse voluerunt, beneficiorum laudibus, atque summis in nos omnes meritis. Rationis omnis expertum volatile Ciconiam, novimus omnes, officii mutuam rependere vicem solere: ut hinc, *Ἀντιπελαργεῖν*, natum sit proverbium. Quanto æquius ac justius nos, qui ratione ducimur, gratiam nobis beneficientibus, si propter culpam fortunæ iniquioris non parem referre potuerimus, tamen aliquam, scribendo saltem, bene sentiendo, atque assiduis illos extollendo laudibus, & habere & agere non de-

trecta-

tractaverimus? Cùm autem Academia Mar-
purgensis, veluti mater omnium nostra com-
munis benignissima, nos tanquam alumnos
suos, & charissima pignora, sinu blandiore fo-
veat, nos bonis literis instituat, nos probatis
moribus exornet, nos denique maximis ho-
noribus afficiat; quis vel pietatis ullo tangi
confirmet illum affectu, qui rogatus, aut
jussus, parentem tam officiosam pro virili sua
nolit, ut ingratitude morosæ filius, ad fide-
ra ferre? Hæc cùm ipsa vos optimè teneatis
meditata, nihil omnino dubitandum erit mi-
hi, quin jam silentium pollicentes, vos omnes
ornatissimi atque iidem integerrimi viri, ac
studiosa juvenus, me patienter sitis audi-
turi.

*Ab
audi-
torum
atten-
sione
& ar-
gu-
menti
fertili-
tate.*

Injunctum est mihi Academiae nostræ Mar-
purgensis Encomion dicere. Inprimis autem
gaudendum, ac lætandum mihi video, par-
tim quòd vos ad audiendum tam avidos con-
templor: vos omnes tam attentos, quàm pu-
dens ego; quàm hæsitans ego; Quàm treme-
bundus ego, primùm huc adscendi: nunc au-
tem vestro, quo me omnes prosequimini, fa-
vore, atque hilaritatis adspectu, longè reddi-
tus alacrior: partim, quòd talis oblata sit di-
cendi materia, in qua etiam erudito parum,
hoc est, mei simillimo literaturæ levioris ho-
muncioni, non deesse possit oratio; ut longè
difficilior videatur exitus inventio, quàm
præcipii, nimirum ut non tam copia mihi,
quàm modus in dicendo quærendus existat.

*Ab
aucto-
ribus
ac
fun-
dato-
ribus.*

Nam si protinus ab initio ipsos gymnasii
nostri celeberrimi auctores ac patronos con-
sideres, ac perpendas, sive Deum Opt. Max.
cujus cælesti providentia ac divino nutu in-
stituun-

stituuntur, eriguntur, ac gubernantur universa, quæ in terris sunt; siue illustrissimum nostrum Hassorum principem: statim tibi tam inundans verborum ac rerum flumen occurret, ut te magis obrutum copiâ, quàm inopiâ pressum iri fatearis. Quid? (ut illum ἀνεκπαύνητον, ἀνεξέρπυνητον, ἀνεξίχνητον, qui extra omnem eloquentiæ cœlestis, nedum terrestris, aleam est positus; cujus gloriæ nulum principium, nullus finis existit, Deum Opt. Maximum præteream) vel solæ hujus terreni numinis, quo Domino ac fundatore nostra Academia meritò gaudet, jubilat & exultat, Principis illustrissimi dotes tantam dicendi copiam offundunt, ut spiritus dicturo citiùs defecerit, quàm incrementis beneficio rerum orationis cursus.

Quid enim memorem tot antiquissima stemmata; tot majorum imagines; tot pacis, tot belli clarissima facinora, atque parva trophæa? Quid tantam vitæ integritatem, tantam clementiam, tantam prudentiam, tantam pietatis ac veræ religionis curam? Quid denique innumerabilia alia, quæ omnia ac singula, tam splendida, tam lucida, tam illustria sunt, ut, si alienæ claritatis politices ac nitor fuerint adjuncta, plus obscuritatis sint allatura, quàm lucis? Ideoque tam fertilia, tam copiosa prædicatu omnia, ut centum linguas imò centena principum eloquentiæ milia fatigare possent.

Quis enim, ut alia transeam omnia; quis (inquam) vel Nestore, vel ipso Pericle facundior, eloquentiâ dignâ satis expresserit, quantæ disciplinæ militaris arte contuderit horrendos Sichingiani terroris insultus? quanto pristinum

Academia.

Ab illustri principis Hassorum genere, scilicet et virtutibus.

A disciplina militari.

stinum in regni statum animo restituerit Ducem Wirtenbergensem? quanto pectore compescuerit seditiosos rusticorum tumultus? quanto denique spiritu vicerit Duces Brunsvicenses, Patrem & Filium?

Ab aliis Academia præsidibus, atque Mechanicis.

Quare digna satis laudatu, satis gloriosa Marpurgensis Academia videretur, si vel solum tot & tantis fundatoris sui decoribus & ornamentis conspicua floreret. Sed, ut Universitatis nostræ amplitudo fiat admirabilior; accedunt complures, quos omnes enumerare longum esset, natalium claritate, facultatum laureis, ac virtutum meritis præstantissimi patroni, quorum facundia plurimum apud exteras nationes promovit, quorum gravitatis excellentia protexit, dignitatis denique tituli protulerunt & exornaverunt Academicæ nostræ pomœria. Quibus omnibus robustissimis, veluti columnis suffulta; quibus tutelaribus divis Academia Marpurgensis undique circummunita; quid ulterius excogitare poterit, quod origini suæ & fortunarum primitiis, vel splendidius vel excellentius adjicere possit?

A temporis opportunitate.

Jam si tempora, quibus instituta fuit, à primo diligenter excusseris, invenies profecto Saturni sæculis non infeliciora, quibus bonæ artes atque virtutes ubique gentium antea proculcatæ capita sua feliciter exseruerint: quibus homines nullis inquietati bellis, nullis intestinis seditionibus insauciati, nullis hæresibus Anabaptisticis effascinati, nullis denique præliis funestati, sed velut optimis fortunatissimi fores pulsantis ævi auspiciis. Atqui si qua tum priscæ vestigia fraudis remanere, aut malorum lerna videbatur impendere,

dere, ea statim omnia ab Illustrissimo Principe nostris procul à finibus propulsata fuere.

Quodsi locum, ubi Marpurgensis Universitas erecta, perscrutatus fueris, vix ullum profecto reperiēs vel amœniorem, vel commodiorem. Ubi Marpurgum, Hassiæ Metropolis, tot vetustis antiquissimorum ædificiorum structuris veneranda, prudentissimorum incorrupto Senatorum ordine conspicienda, florentissimo simul ac honestissimo rerum privatarum ac publicarum statu nobilitata resplendet: cujus forum curia speciosissima marmoreis quasi lapidibus excisa devenustat; & aqua fontana, tot fistulis ac siphunculis jam recenter artificio mirabilis factis, emissā, & murmure blandiore delectat, & adspectu pulchriore totum locum exornat.

*Aqua-
fuit lo-
ci com-
modi-
tate.*

Verum, ut occasio reprehendendi semper est obvia, si quis ealumnietur, ipsam urbem plus æquo fragilibus cinctam esse muris; responderi poterit, quod olim Agesilaus ille, Lacedæmoniorum Rex, percontanti, quam ob causam Sparta non cingeretur muris, responsū voluit; ostendendo cives armatos, inquires; Hi sunt Spartanz civitatis mœnia. quo significavit, Respublicas nullis munimentis, nullis vallorum propugnaculis tutiores esse quàm civium virtutibus. Marpurgum ergo tutissimum est, ac firmissimum tot studiosorum, tot fortissimorum civium virtutibus. Nam lapideo quod operi deest, id animorum robur, ac præstantia compensant: & quod hominum artificiis, id natura loci tot præruptis undique montibus resarcit commodissimè circumsepiendo: ubi

*A con-
tradi-
ctione.*

K

cele-

celeberrimus iste fluvius Lanus infractum orientali lateri dorsum accommodat.

*Ab a-
qua-
rum
salu-
brita-
te, &
piscis
copia.*

Qui aliàs etiam, quasi Nilus fœcundans omnia, plurima delicatissimorum genera piscium educat, atque producit. Cujus item potentia medica celebratur, ut cum multis nominum minimè vulgarium Thermis contendere possit. Etenim psoram ac impetigines omnes, quibus communiter studiosi divexantur, præsentiissimè sanat: ut, nemo tantâ scabie laborans huc veniat, qui non semel atque iterum lotus, ocissimè curetur. Hinc complures audias, qui, quem cutis glabellæ nitorem assiduis alibi lavacris experiri non potuerint, eum sese fateantur hîc vel citra negotium affecutos solius beneficio Lani, maximè peculiarem pratorum alvei Marpurgensis virtutem haurientis.

*A loci
amœ-
nitate,
& u-
berta-
te.*

Ubi, præter jam dicta, tot amœni prospectus, tot hortorum decora, tot agrorum lumina; ut illud, Nullus in orbe sinus Marpurgo non Baiis prælucet amœnis, dubio procul scriptum reliquisset Horatius, si modò cognitum habuisset, & versus non reluctaretur: equidem

Aureus hic annus, biferique rosaria Pæsti,

Hic propius dulcè credas frondere Tarentum.

Hic denique Musis omnibus gratissimus locus, ubi rerum omnium aberrimus provenus: ut non solum innumera civium ac studiosorum multitudo victum acquirere facillimè possit; sed etiam fertilitas nativa miserrimæ locorum exterorum sterilitati suppetias ferendo, non parvas alienarum civitatum sitarchias expleat, Respublicas alar, sustentet, lætificent.

Ubi

Ubi denique maxima aëris salubritas, ut ipsa pestis, aut acutus alius (nam quæ de pleuritide modò feruntur, puerilia sunt) morbus nunquam, nisi fortasse (quod tamen rarissimum) decennio toto elapso, grassetur. Cujus rei causa poterit evidens esse, vel tam placida cœli temperies, vel tam sereni totius machinæ cœlestis aspectus, quibus Marpurgensem, ut omnium sibi dilectissimam, æternus ille Pater, singulari quadam clementiâ commotus, prosperare dignatus est civitatem. Quæ non solaribus nimium æstibus subjecta jaceret, nec frigoribus nimium borealibus propinqua, sed temperatiore sub climate constituta.

Veruntamen, si tempestuosior aliquando ac immitior aër (ut omnium rerum est vicissitudo) videtur ingruere; longè plus utilitatis ille semper, quàm incommodi, solet importare. Sic enim ad omnes fortunæ truculentioris impressiones assuefiunt; sic ad morbos ferendos; sic ad durissimos labores perferendos, exercentur, ac educantur corpora.

Porrò, si quisplam conqueratur, regionem istam montosam, asperam ac lapidibus confragosam inhorrescere; hic mihi sapiens Darii majoris factum animo præsentì revolvat. Ille populum suum, regionis scabritiem & asperitatem campestri ac molliore tractu commutare cupientem, minimè permisit: affirmans, hominum habitus, ut semina ac plantas, ad regionis naturam immutari, sentiendo, se malle duros homines, & laboribus accommodos, quàm molles, quàm ignavos, quàm effœminatos; quales regio mollior generare solet. Quod si diligenter animo col-

lectum discusserit, nullam in orbe ditionem fore confitebitur, quam cum sua permutare debeat illustrissimus Hassorum Princeps, innumera virorum millia possidens, qui tempore pacis bona studia ac virtutes excolere noverunt: bellis autem imminetibus, qui labores perpeti; qui maximum exercitum ducere; qui summa pericula subire; qui fortiter arma tractare; qui munitissimas urbes evertere; qui denique præcellas arces demoliri possunt. Quare Pœnorum acerrimus dux Annibal, in Italiam ab initio per Alpes, per tot frigora ac nives irrupturus, maximis olim stipendiis coëmisset tales virorum manus, quales producit Marpurgum; ubi corpora vegeta, robusta, præstantiaque proveniunt, ac procera grandescunt.

*Ab ingenio-
rum
dexte-
ritate.*

Sed ne proverbium, *Avus è maxpès*, id est, Amens qui longus est, in eisdem quadret; accedit acutior mentis, & ingeniorum sagacissima perspicacitas. Non enim Marpurgensi multum aversus equos Sol jungit ab urbe. Quæ nec, ut aliæ quædam, in vallibus profundis, in locis cavernosis, in lacunis, atque speluncis palustribus est condita; ubi perpetuo fœtore graviter olentes nebulæ, ubi putres exhalationes, ubi pestiferæ Mephites virosâ crassitie corrumpunt aërem; deinde mentium humanarum acies hebetant, & Saturnias quasi lemas offundentes, ingeniorum vires obnubilant: ubi ferarum latibula, luporum ac urforum spelæa, ubi horrenda denique serpentum ac draconum antra belluinam ad naturam animos transformant humanos: sed potius, ut nobilissima Regina, Marpurgensis civitas, bonarum artium omnium receptaculum,

lum, puriorem, eminentiorem, & ingeniis bonis aptiorem cœli partem elegit, & ita solertem sese composuit, ut proximè ad figuram hominis, ac virtutis simulacrum, accedere videatur.

Enimverò quemadmodum à Deo Opt. *Ab ur-*
Max. videmus hominem effectum erectâ facie *bis fi-*
rigidum, ut scilicet ea speculetur, unde ejus *gura,*
origo est, nempe cœlestia; reliquum autem *vel ha-*
universum animantium genus primum, & ad *bitu.*
terram versum: quod etiam Ovidius innuit, dicens:

Pronaque cum spectent animalia cetera ter- *Me-*
ram; *tam. 2.*

Os homini sublime dedit, cœlumque videre

Jussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Sic clarissimum, ubi nostræ Academiæ pulcherrima sedes est, Marpurgum, non aliter atque homo princeps, caput erectissimum ac eminentissimum suis turribus, ut diademate regio coronatum habet, Nempe quam admiramini toties ἀκρόπολιν, arcem istam, quæ candidam frontem suam veluti inter nubila condit: cujus collum monili baccato suis velut unionibus irradians prominet; illinc nitidis clarissimi domini Cancellarii Joannis Ficini palatiis; hinc illustrissimi Principis sapientiæ domicilio, quod βουλευτήριον aut δικάστήριον appellamus, exornatum. Corpus est tot membris & articulis, id est, domibus ac palatiis insigne, quicquid intra civitatis Marpurgensis mœnia situm esse novimus. Pectus, est ipsum templum. Curia ista, ut alimenterum dispensatrix, est stomachus. Utrumque collegium, Pomæri, & (ubi jam hæc dicimus) Lani, sunt præcordia. Duo

vici, alter, quem vulgo *den Gzen*: alter, quem *Bulgenstein* appellant, femora sunt aquis proxima: quod circum eas corporis partes crebris lotionibus indigeant, ideóque mediastinis assignati. Brachiorum alterum, nempe dextrum, est ista platea, quam vernaculâ linguâ *den Stein-waeg* vocitant: Sinistrum, quod suburbium, *Wesdenhausen*. Pedes autem instar fortissimi bovis (juxta proverbium) altius in terræ viscera defixit. Sic disparfis veluti manibus, & commodissimo suæ vastitatis immobilioris anfractu, studiosos omnes, quasi gremio sinuoso, ut benignissimo, sic tutissimo, complectitur, & exosculatur.

*A me-
sco-
rum
com-
pensa-
tione,
studio-
que ju-
stitia.*

Cæterum, ut honestate conspicuos peculiari quadam humanitate, quæ sua est benignitatis excellentia, prosequitur: sic in dyscolos ac nebulones omneis meritam ac justam (ut æquum est) severitatem exercet; ut suis flagitia, suis ipsam virtutem præmiis condecoratum iri cognoscas. Etenim cum alterum brachium, nempe dextrum, id est, platea *der Stein-waeg*/ jucundior quidem, sed ascensu difficilior videatur: non immerito virtutis illi dextro calli potest comparari, quo ad virtutis & honorum præmia traducuntur homines. Contra, cum *Wesdenhausen* ostendat viam latam, decliviorē, & facie tenus molliorem, sed ubi progressus fueris, satis lutosam, ac etiam calamitosam, ubi Lictores & Carnifices habitant, sceleratorum calli nobis devitando poterit assimilari, juxta illud:

Hac via virtutis (nimirum der Stein-waeg) dextrum petit ardua callem,

Diffici-

Diffici-

*Difficilemque aditum primum spectantibus.
offert :*

Sed requiem præbet fessis in vertice summo.

*Molle ostendat iter via plana, (Wesdenn
hausen) sed ultima meta*

Præcipitat captos, voluitque per ardua saxa.

Intellige cruces, ac tormenta. Cujus Virgiliani carminis quasi dilucidam paraphrasin cernis, si Marpurgum ipsum penitus adspexeris. Nonne metam, callis dextri & requiem *A liberalitate domini commendatoris adiungit.* vides, Germanicam istam domum : ubi præstantissimus Dominus Commendator, vir ut nobilitate clarus, sic omni bonitate præditus, omnes literarum meliorum ac virtutis cultores, itineris difficultate, ac studiorum assiduitate subinde defatigatos, curisque confectos, comiter excipere, ac generosissimo vino,

———— *quod cum spe divite manet*

In venas animamque tuam, quod verba ministrat,

reficere, & curas diluere semper est assue-
tus?

Quoties ad cœnas Academiæ nostræ fautores ille vocans, velut accepturos virtutis præmia, refrigeravit, & non semel ita bonæ fortunæ calicibus exhilarans obruit, ut neque mentes illorum, neque pedes, officio suo satis functa conspexerimus? Quoties ad prandia Musarum antistites studendo defessos, & laboribus exhaustos, veluti literarum fructum percepturos, invitans, humanissimè tractavit, & ferculis recreavit opiparis? Et ne longius exempla petantur; quoties ille M. Casparum, jam Academiæ nostræ Decanum dignissimum, tot piscibus deliciarioribus, utpote carpioni-

bus ac lupis, exornavit, atque tot aliis lauritiis labore publico, & domestico delassatum refecit; ut vel ille solus satis abunde testari possit, ædes Teutonicas esse dextri apud Marpurgum callis, æmuli virtutis, metam, & requiem inibi placidissimam? Quo admoneri possumus: Radices literarum, ut Isocrates ait, amaras esse; fructus verò dulciores: callem virtutis ascensu difficiliorem; sed metam omnium jucundissimam. Atqui te non moveat, quòd hic illius terminus & apex summo vertice non pendeat, sed magis ad locum inferiorem recesserit: id enim mysterio non caret, quo sapientissimus ille (quicumque fuit primus architectus) admonere voluit; eam virtutis naturam esse, ut elata nunquam superbiat, nec summo fastu, quod habet pulcherrimum, vulgò profanis oculis ostendet, sed potius thesaurum, cœu vili cortice dissimulans, quod habet eximium, intimis penetralibus recondat & occultet. Hinc est, quòd Elizabethica domus, fastigio sublimitatis posthabito, locum humiliorem præoccupando, sectantibus virtutem maluerit in occulto munera digna conferre, quàm in excelso loco gloriam sortiri.

Ab al-
terius
litera
Pytha-
gorica
callis
expli-
catione.

Sed ad alteram virtutis viam redeunti, **Wesdenhausen** illud sese offert, quod, quàm miserabilis, quàm flebilis vitæ sceleratæ sit exitus, luculenter ostendit, ubi

Εἰς κυνὸσάρκας, εἰς μαχαίρας, καὶ εἰς κλέκτα.

Ubi ipsissimum fustuarium, ac teterrima tot morticiniorum porcorum ac cadaverum vorago atque barathrum; ubi fames, & atris volitans infamia pennis; ubi sera poenitentia; ubi daminatorum gemitus & ejulationes sæpius

pius audiuntur; ubi tortorum ferocia; ubi carnificum crudelitas jam fontes virgis cædit, jam cauterio, vel candenti ferro buccas facinorosorum perforat, jam sicariorum membra rotis diffringit ac contundit. Jam furti reos in crucem tollit; jam latrocinii, aliorumque criminum convictos, alio atque alio mortis genere dilaniat, atque immaniter obtruncat.

Ergo ex his omnibus, ornatissimi viri, & studiosa juvenus, opinor, intelligitis, quanto consilio, quantis rationibus adductus Illustrissimus Princeps noster, voluerit apud Marpurgenses Academiam erigi atque fundari: quod inibi vicus penè omnis, omnis angiportus, omnis platea, studiosos homines virtutis admonere; turpissimos autem nebulones, à vitiis ac scelerum maleficiis deterrere possit. Hæc de patronis, origine, & loco Marpurgensis Academiæ.

Nunc ad ea digrediar, quorum utilitate provecta cum omnibus ferè Germaniæ totius Academiis certare possit. Quænam igitur hodie nobis Universitas uspiam proferri poterit, ubi tanto labore, ac fidelitate, genus omne studiorum tradatur; ubi purissima majore cum fructu Theologia doceatur; ubi facultas Medica, ubi Jurisprudencia ferventiori cultu tractentur? & sic omnia, ut nihil prorsus in linguarum nobilissimarum cognitione; nèhil in omnibus, nisi unam (cujus me vel invitum professorem esse voluistis) excipiendam putetis Rhetoricam; nihil inquam in omnibus artibus bonis, & optimis disciplinis, desiderari possit?

Ubi tot & tanti professores, tot novi, tot veteres.

*Ab optimo-
rum
præcep-
to-
rum,
atque
doctis-
simo-
rum,
cele-
berrima
turba.*

veteres doctores effulgent, gravitate, doctrinâ ac vitæ sanctimoniâ, non solum apud nostrates, sed magis apud exteros nobilitati: ut adco, quotquot hic videas, quotquot intuearis, tot Homeros, tot Aristoteles, tot Apollines, tot denique numina quædam te juraveris videre. De singulis jam nominatim differere, & illorum prohibet modestia, & temporis opportunitas non concedit: sed ut generatim & modestè dicam, purissima vasa sunt, & habitacula, in quibus omnia studiorum optimorum genera vigeant, regnent, ac triumphent, à Deo Optimo Maximo clementer erogata. Quare si jam Apollonius ille viveret, non opus haberet Caucasum laboriosissimè pertransire; nec Scythas, Massageras, nec Albanos, ditissima Indiæ regna, tantis cum periculis, bonarum literarum gratiâ, denuo penetrare. Item si Pythagoras, si Plato, si Archyras ille Tarentinus, in vivorum adhuc contuberniis agerent; non haberent necesse, Persas, Lacedæmonia, Cretas, Ægyptum, tot denique regiones alias, studiorum causa peragrarè: cum omnia Marpurgi quàm plena manu habere, tam multo minore temporis ac rerum jacturâ, consequi possent.

*A discipu-
lorum
copia,
studii
& osh-
ciliis.*

Quo fit, ut numerosissima semper discipulorum turba adsit: quorum indies tantam diligentiam experimur, ut nec Cleanthis, nec Aristophanis, quorum utriusque pertinacissima fecit proverbio locum vigilantia, major unquam extiterit. Unde non opus præceptoribus ultro currere, ut doceant, aut manè ad fores sedere, & opperiri (ut Gellii verbis utar) prope ad meridiem, donec discipuli nocturnum omne vinum edormiant: sed potius & lite-

literarum & præceptorum adolescentes amantissimi, quicquid officiorum jura præscripserint, suâ sponte faciunt; ut subdere stimulos nunquam necesse sit, sed magis (quod de suo Theopompo Socrates inquit) adhibere frena.

Ergo quænam exotica, tanto superbiens Academia fastu, suas jactare solùm, ac præferre; nostræ autem Academiæ dotes audeat elevare, ac contemnere? cùm prædivite lectionum optimarum copiâ, Professorum electissimorum numero, studioforum diligentia, nostram aut superiorem, aut omnino parem esse, judicis æquioris sententia constiterit.

Quid? quod apud nonnulla gymnasia malorum consuetudine juventutem corrumpi, aut indulgentiâ omnia disperdi; bona item studia, ac discipulorum numerum indies evanescentem, decrefcere percipiamus, & exercitia scholastica aut vulgo nimium frigescere, aut omnino cessare? tempora denique, quibus nihil est carius, nil preciosius, aut nugis perdiscendis, aut inhonestis rebus patrandis, infumi turpiter: ut inde fieri consideremus, passim discipulorum greges, quasi pecus montanum, agrestibus moribus horrentes, aut dispalari vagabundos, aut pergræcari furibundos, aut in omnium scelerum volutabris ætatem exigere non pudibundos: atque aded ut longè rudiores, ac nequiores etiam, plerumque in patriam revertantur, quàm inde fuerint egressi? Quarum rerum portenta hîc penitus nulla conspici, nostra bono jure poterit Academia gloriari.

Nam cùm à conversantibus, auctore Se-

*A magistro-
rum bene-
ficiorum pio-
rum-
que consue-
tudo, atque
com-
mercio.* neca, mores fumantur, non præceptores hîc otiosi degunt, quorum veterno discipuli perdantur; non ebriosi, unde pessimum convictores exemplum bibendi trahant; non blasphemii, qui virosam praviratem in proximos transferant; non impudici, qui pueros emolliant, atque effoeminent; nulla denique improborum commercia, quorum contagio ferpat in cohabitantes: sed adsunt duces optimi: prorsus, qui bonos juxta proverbium comites reddunt: hoc est, ad manus habentur omnium candidissimi Magistri, qui in suos mores incorruptos trahunt ac transformant discipulorum gregem. Quorum magna satis (licet non tam numeri quàm ipsius honestatis hîc habeatur ratio) studiosorum corona præsens non minuitur, sed bonis avibus indies augetur.

*A studiorum
præ-
miis.* Et tantus qui bonas, ut ajunt, artes alit, honor optimarum literarum cultoribus hîc defertur, ut in spectaculis (ubi statuarum & imaginum sculpturis & picturis homines immortalibus Diis æquiparabantur) Olympicis victoribus nunquam major exhibita fuerit gloria. Exemplo fuit proxima celeberrima novorum doctorum festivitas: exemplo tot magistrorum novorum solemnitas; quos ornatissimis, ut eorum studia ac virtutes meruerunt, insignibus officiosissimè, nostra (ut vidistis) omnes condecoravit Academia.

*A scho-
lastico-
rum exer-
ciorum
assi-
duita-
te.* Adde quod tantâ & diligentia & industria studiosi omnes hîc in officio contineantur, tantis conatibus exerceantur indies, ut majoribus non possint. Nullus enim est dies, in quo linea non ducatur: nulla septimana, in qua non aut publicè disputetur, aut declametur: atque aded, Ue.

*Ut schola nostra Lanī, convulsaque marmora
clament,*

Semper & assiduā disrupta voce columna.

Missam facio frequentissimi, quo nullum liberaliū erectum, nullum accuratius administratur, pædagogii disciplinam. Missa facio tot saluberrima veræ pietatis studia, quæ cum alibi aut omnino squalida jaceant, aut penitus è medio tollantur, hîc non solum ferventer excoluntur, sed etiam adamata in pretio habentur maximo. Unde fit, ut eruditorem multo, longèque melius nostram juventutem moratam ad suos redire percipiamus, cum laude & gloriâ Marpurgenſis Academiæ summâ.

Neque id mirum, cum hîc sanis doctrinis & honestate colluceant omnia, nulla penitus nequitiarum illectamenta surrepant; sed ubique sit probissima, ut dixi, societas & consortia sancta: quæ indissolubile religionis Christianæ vinculum solidis aded atque adamantinis constrinxit retinaculis, ut nullâ ratione dirumpi queant.

Ab incorruptâ vivendi ratione.

Quare vanitatis illos pudeat, qui dissidere, ac mutuis odiis conflagrare scholam nostram, calumniati sunt centonum sartores; cum nusquam conjunctiūs, nusquam denique amiciūs vivi queat, quàm in gymnasio nostro: quod non ex morosis cerdonibus, aut Lycambeâ sectâ conflatum, sed optimis virorum eruditissimorum ordinibus selectum consistit; quos bonarum literarum artes humanos fecerunt; quos Philosophia plus quàm homines reddidit; quos Medica facultas officiosos informavit; quos Jurisprudentia civiles effecit; quos denique sacra Theologia divi.

Ab amolatione calumniarum.

divinos effinxit, concordi studiorum omnium harmoniâ, virtutumque unione conglutinatos.

*A frugalit
victu,
atque
tempe-
rantia.*

Quibus omnibus non incommodum adjecero, frugalissimam (ut hinc Germaniæ gravitatem ac temperantiam agnoscas) studiosorum dietam. Nusquam enim Sybariticus ille, ne & calamitas ejusdem comiteretur, luxus, & infani conviviorum apparatus, qui sunt ipsissimæ studiosorum pestes, prædominantur. Nam ut edulia præteream, quæ munda quidem ac simplicia in studiosorum hospitiiis apponuntur, non ambitiosa, non luxuriosa; sed interdum ejusmodi, quæ apud nonnullas scholas ventri deditas Squalidus in magna (ut cum Juvenale dicam) fastidiret compede fessor; Qui meminit, calidæ sapiat quid vulva popinæ: Ut fercula (inquam,) magis salubria quàm artificiosa aut luxuriosa transeam, *Junker* propter excellentiam appellatione nobilitatis sic vocitatæ, studiosis ut bibitu jucundissimæ, ita saluberrimæ potionis, crebrior usus adhiberi solet, quàm vini: quod in illo castitas & sobrietas, in hoc impudicitia & ebrietas regnent. Unde D. Paulus, *Ne, inquit, inebriemini vino, in quo luxus est.*

*A vini
tempe-
ra-
mento.*

Ergo vinum, quod clavo (juxta proverbium) caret, ubi paullo largior interdum usus administratur, non merum infundi solet, quodd optimam hominis partem, hoc est, rationem debilitet atque enervet; sed prorsus innoxium, nempe aquâ infusa temperatum: sic longè melius redditum, & humanam ad naturam maximè appositum. Quo præclaro beneficio qui præcellunt apud nos cenopolæ, hoc est, qui aquis diluere egregiè vina callent,

ad

ad summos & honores & opes jure optimo provehuntur. Sed hoc ipsum adhuc ignorare nostrum D. Præpositum ægerrimè ferens doleo, cùm una ista faciat infcitia, quo & miser & inhonorus pauperiorem apud nos vitam sese degere conqueratur. Indignam quidem, sed promeritam tamen ignorantiae poenam auferens, qui locupletior evasurus, si tam utilem, tam probatam, tam insignem illius Staphyli Tyrrheni filii disciplinam, ut alii, consecutus esset. Hic (auctore Plinio) cùm rudis ac simplex olim vetustas meracius non sine plurima noxa biberet, vinum aqua miscere, & Bacchum temulentum Deum Nymphis Deabus sobriis temperare docuit: ut sic mansuetus ac domitus ille Cornutus pater, fieret moderatior, mansuetior, multoque sapientissimorum testimoniis salubrior. Et quid aliud innuit fabula de Baccho, qui fulmine conflagrans, in Nympharum aquas fingitur injectus, nisi vini ardorem, vitales juvenilium ingeniorum succos exurentem, sobrio elemento restinguendum esse? Quod etiam illud epigramma Meleagri testatur ac comprobat, sic dicens:

Αἱ Νύμφαι τὸ Βακχον, ὅτ' ἐκ πυθὸς ἤλαθ'
ὁ πῦρ,

Νίσσαν ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κολόμενον.

Τέρεκα σὺν Νύμφαις Βρόμου φίλ', εἰ δὲ
μὲν ἄγρης

Μίσγεται, δέξῃ πῦρ ἔτι καί μενον.

Id est:

Bacchus ut è flammis puer exsiliisset in undas,

Tinxerunt Nymphae sordidum adhuc cinere.

Hinc

*Hinc iunctus Nymphis est Bacchus gratus : at
ignem*

Ardentem capies, hunc nisi misceueris.

Sed quorsum iste verborum excursus tendit, inquires ? nempe ut ostendam, hinc esse, quod neminem apud nos studiosum cupidineis facibus incendi : hinc esse, quod neminem æstu venereo captum, aut laqueis irretitum ab honestis artibus turpiter abduci, & veluti bovem ad lanienam rapi comperiamus : hinc esse, quod nulla Circe referatur imminere, quæ beneficiis adolescentes in bestias converterat : id est, nulla præstigiatrix voluptas, quæ suis affectuum illecebris illos dementans, ad pudicitie naufragia perpetranda blandiatur, aut libidinum venenis adeo pervertat, ut in brutorum transformati naturam, præter hominis vocabulum, nihil hominis habeant. Sed contra multi Ulysses, fortes videlicet ac constantes hæc viri præsto sunt, qui jam longæ rerum experienciæ sapientum habitus sibi induerunt, majestate venerandâ perspicui, quibus imbecillior ætas innitatur, quorum exemplis informata discat Sirenium voces dulcedine mellita venenum inspirantes averfari, ab omnibus spurcarum cupiditatum alimentis alienissima.

*A fin-
diorum
fructu.* His igitur rebus omnibus evecta juvenus nostra, & eruditionis & bonorum morum pulcherrima proferens ubique specimina, quid Deo Opt. Max. quid parentibus, quid Magistratui debeat, intelligit, & expedire gaudet : unde laudatissima civilitatis ac omnis honestatis observantia promanat ; ut animorum integritati & externum corporis habitum congruere, nusquam mentis apicem à ratio-

rationis amissi delirare videamus: tantum
 adest, ut cum aliarum quarundam Academia-
 rum cessatoribus, nostri adolescentes pessimè
 vivant, & pulcherrimum immortalis Dei
 munus, utpote tempus, inhonestis rebus ve-
 corditer insumant: sed potius, quo charius,
 quo preciosius est illud, tanto diligentius ab
 illis asservatur; tantoque circumspectius im-
 penditur, ne sine bonis frugibus effluat. Dii
 faciant, ut in nostris discipulis exteri, sic re-
 rum suarum satagentes, resipiscant, ac ra-
 tione simili revolvant, amissas opes aliunde
 resarciri posse, temporis irreparabilem jactu-
 ram non posse: de illis nequiter impenis for-
 tasse rationem parentibus sese reddituros; de
 horis autem turpiter exactis Deo omnipo-
 tenti. Quod ex æquo si fieret, nemini dubium
 foret, quin multo fertiliori plantaria studio-
 rum proventu accrescentia, res humanas, jam
 ubique gentium afflictas, restauratura, atque
 prosperatura essent, cum fortunatissimo di-
 sciplinarum omnium successu, qualem apud
 nos (invidia dictis absit) emergere videmus
 indies. Argumento sunt optimi optimarum
 arborum fructus, nempe sanctissima vitæ in-
 stituta, modeste, justè pièque viventium tum
 universorum, tum singulorum; atque aded,
 ut nihil in factis, nedum dictis, audiat, ut
 quod vel ipse Momus reprehendere possit.
 Quare cum utrumque, hoc est, non modò
 facta, sed etiam voces petulantiores olim Ro-
 mani vindicasse legantur, ut nobili etiam fœ-
 minæ Appii Cæci filia, paullo lenius & incon-
 sideratiùs locutæ, C. Fundanius & Tiberius
 Sempronius mulctam dixerint æris viginti
 quinque millia: nihil profectò in Academia
 nostra

nostra reperiri confirmaverim, in quo prisca illa severitas, ac rigor, animadvertere possent; cum omnis non modò perperam vivendi licentia, sed etiam inconsulta loquendi temeritas videatur exclusa, ut omnium cordibus illud Hesiodi credatur insculptum:

Γλώσσης τοῖς θησαυροῖς ἐν αἰθέροισιν ἀ-
είσθη

Φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον
ἰκόνε.

*Optimus est homini lingua thesaurus, & in-
gens*

*Gratia, quia parvis mensurat singula ver-
bis.*

Unde contingere cœnimus, Viri ornatissimi, quod ubique gentium Academia nostra non immeritò plurimùm celebretur. Hinc etiam multi non obscuri ac tennes, sed opulentissimi aliarum urbium cives ac Satrapæ, liberos suos huc, ad omnium veluti bonarum literarum, ac virtutis mercaturam, certatim affidud transmittunt, perspectum habentes, quantum utilitatis ac gloriæ è studiis Academiae nostræ profuat.

Ab u- Nec illi falluntur, cum vel cæco appareat, *berri-*
mo do- plurimos hinc prodire, & velut ex equo Tro-
ctorum jano turmatim emergere, qui facundè con-
pro- cionentur in templis; qui sapienti eloquentiâ
ventu. moderentur Senatum; qui prudentissimè jura dicant; qui cum laude publicis de rebus legationes obeant; qui denique quavis in re & judicio valeant & eruditione.

A con- Cæterum, si quisquam Zoilus objiciat, non-
tradi- nullos aliquando à literario nostro ad sodali-
etione. tium nescio quod exoticum deficere discipulos: huic commodum responderi poterit
illud

illud Agefilai, qui interroganti; Quî fieret, ut ab aliis sectis deficerent ad Epicureos; ab Epicureis nulli deficerent ad alios? solerter occurrit, inquit: Quoniam ex viris Galli fiunt; ex Gallis viri nequaquam. Gallos disciplinarum ac virtutis oſores & voluptatum mancipia vocans. Apud nos igitur permanentes viri ſunt, qui ſtudioſorum ac virtutis amore jam ſudare, jam algere non gravantur; imò paulò durius etiam exerceri non moleſtè ferunt. Deſciſcentes autem Galli ſunt, aliò concedentes ſolùm, ut ſint à labore ad libidinem procliviores; ut apud ſponſos Penelopes, nebulones, Alcinoosque, multò liberius ventri ancillentur, diſciplinæ bonarum excutiendo jugum, inſerviantque abdomini, ad nullam ingenii bonam frugem perventuri, cœlum duntaxat, non animum mutaturi, etiamſi trans mare currant.

Verùm quanto turpior horum eſt defectio, qui ut liberiùs, imò licentiùs alibi ætatem exigant, hinc & ingrati & perversi diſcedunt: tanto major illorum eſt gloria, quos longè doctiores & honeſtiores, vel hîc præſentes habemus; vel hinc conſultò dimittimus, Academia Marpurgenſis Encomion per totum terrarum orbem decantaturos. Ergo quis noſtram ſatis commendare poterit Academiam? quam velut è locupletiffimo cundarum laudum penuario, longè uberiora dicendi argumenta ſuggerere videtis, quàm ut humanæ vocis organa ſufficiant eloqui. Artemiſia quondam (referente Gellio) dicendis mariti Maſſoli Regis Cariz laudibus agona fertur inſtituiſſe, atque præmia pecuniæ poſuiſſe, aliarumque rerum ampliffima. Ad quas laudes decan-

*Ameliorum
discipulorum
virtute.*

decantandas venisse dicuntur viri nobiles, ingenio atque linguâ præstabili, Theopompus, Naucrates, Theodectes: in quo certamine vicisse Theopompum judicatum est. Atqui de laudibus Academiæ nostræ certaturos, non tam facilis partu victoria sequeretur, sub iudicibus lite, ac victoriæ palmâ semper invictâ remanente. Illic Mausolus nullis, aut omnino paucis rebus præclaris famosus, sed delicatulæ duntaxat uxorculæ plus æquo dilectus, certandi materiam, & eam valde jejunam, præbebat; hîc autem Academia celeberrima, tot rerum gravissimarum argumentis exuberans, tantos ἀγασθῶν (ut Græco proverbio dicam) σὺν πῦρ, μὴ μνησθῆναι, Δάδωσ & Ἐδωκ offundit, ut omnes eloquentiâ potentes non solum delassare, sed ad nihilum etiam redigere possit. Hîc enim ipsissimum est omnium Musarum domicilium: quarum vel minimarum laudes singulatim promulgandæ, maximos omnes eloquentiæ buccinatores obtunderent. O ter felicem igitur Academiam Marpurgensem: quæ, quoniam amœnitate præfulges, omnium rerum ubertate præponderas, dignitate præcellis, meritò dicata es omnibus, quæ otio gaudent, honoribus aluntur, bonis Musis: quæ tot propriis ruis dotibus perlucida, ad tanta honoris fastigia conscendisti: quæ tot Meccœnatum tuorum virtutibus illustrata, ac patrociniis circumvallata, propediem ad altissimos amplitudinis tuæ perfectissimæ gradus es progressura, cum tot Heroës & Atlantes fortissimi, ut clarissimam humeris suis fulciant atque sustentent, nunquam humi prostraturi sint, sed potius inter sidera feliciter collocaturi.

Habe-

Habetis jam, Viri ornatissimi, quæ in præsentiarum de Academiæ nostræ laudibus dicere constitui. Longè plura ex tanta argumenti fertilitate veniebant in mentem dicenda; sed malui brevior haberi, quàm prolixâ nimis oratione vestram audiendi patientiam offendere. Et ineptum planè videri potuisset, si præsumissem verbis exprimere omnes illius Academiæ laudes, quæ tantis Principis illustriissimi virtutibus, quæ tot celeberrimis patronorum tantorum titulis, quæ tot professorum dotibus, quæ denique tot studiosorum decoribus illustrata, toties orbis terrarum oculos in se converterit. Vos igitur omnium disciplinarum generibus instructissimi Viri, Academiam nostram excolite, &, quam estis sortiti, (ut sedulò facitis) Spartam exornate: Vos studiosa juvenus, qui soletis, honore merito proceres & magnates Academicos assidue prosequimini; & vos ita gerite, ut bonis literis & probatis moribus diligenter studuisse deprehendami. Sic omnes apparebitis grati; sic Magistratus, sic leges & statuta Academica, quæ proxima Solis die prælecta sunt, vobis virtutum calcaria magis subditura, quàm terrorem sunt incussura. Sic denique Academia nostra plurimùm (ut audistis) ornata, indies magis atque magis erit ornatio futura.

D I X I.

COPIOSA URBES LAUDANDI
ratio ex Bucoldiano.

Urbes laudantur non secus atque homines. *Quæ*
Principio sunt ea spectanda, quæ tempore *urbium*
præsentem urbis celebritatem antecesserunt: *laudes*
ut

*sint ce-
lebran-
da, co-
piose
docet
Quint.
l. 3. c. 7.*

ut conditor, civesque; qui administrarunt
inhabitaruntque; deinde quæ ipsi sunt tem-
pore conjuncta, ut ager, flumina, montes,
mare, portus, mœnia, foveæ, tecta & cives,
qui inhabitant: postremò quæ insculta in-
fortunia: quibus commemorandis commise-
rationem movemus, ipsisque everforibus
odium conflamus. Ut si quis Athenas, aut
Romam, ut quondam fuit, laudet; dicatque,
quibus artibus jam inde à primis jactis à Ro-
mulo fundamentis eò incrementum accepe-
rit, non modò Italiæ urbium ut celeberrima,
sed totius terrarum orbis caput lumenque ex-
taret: & quorum deinde vitio, inertiâque
concidere, retroque labi cœperit. Sed cum
ferè laudem sibi hæc potissimum vendicent,
quorum celebritas dignitasque in omnium
posita oculis elucet maximè, quæ has ab iis,
quæ tempore antecedunt, simulque juncta
sunt, prædicandi via sit, indicabimus.

*Urbis
latus à
condi-
tore.*

Conditiorem igitur commodè primum ex
descriptionis loco, atque adeo ab adjunctis
describemus: unde cognosci potest, quæ ipsius
potentia; & præsertim, quæ animi virtutes,
prudentia, justitia, fortitudo, temperantiaque
fuerit. Deinde à causis erit augendum, cur eo
in loco urbem locarit? quæ si maritima, ferti-
lique in agro posita sit, eo nimirum consilio
fecisse dicendum, ut hinc mari, hinc agro ma-
gna vis hominum ali, sustentariq; posset. Tum
eventa erunt explicanda, quanta jam inde à
condita urbe hominum multitudo victum
hinc, quomodo, & quam faciliè quærat. Postre-
mò conferendo hanc cum aliarum urbium
agro situque, mirè rem extendes; ostenden-
doque, hujus agrum aut fertiliorē aut certè
parem

parem esse, nullaque in re deteriore. Diffi-
 militudinem autem ex situ fortè colliges: hanc
 maritimam, illas esse campestris; huc cùm
 terrâ magna, tum navibus maxima onera ad-
 vehi, illuc plaustris modò res apportari. Jam
 & astus in primo illo urbis conditore spectan-
 dos esse, adjunctorum idem nos locus admo-
 net. Quod si igitur legibus & religione Rem-
 publicam novam primus bene constituit, à
 causis extendenda res erit: eo nimirum con-
 silio fecisse, ut justè pièque viveretur; &
 quos lex non posset, religio in officio retine-
 ret. Deinde eventa explicanda erunt: qui
 mores ex eo usque tempore justè, modè,
 pièque viventium, tum universorum, tum
 singulorum extiterint. Quæ omnia, si ut
 gesta sunt, copiosè exponas; incrementum
 sumet oratio: majus quidem, si quæque & ex
 comparationum loco dilates. Præter hæc, si
 quid rectè instituit, considerandum: ut si
 idem simul cum urbis primordiis literarum
 bellique studia erexerit: illis, ut animi divi-
 narum humanarumque rerum cognitione
 imbuerentur; his, ut suas suorumque fortu-
 nas tuerentur. Consilia ubi exposueris, even-
 ta inde ab urbe conditâ enarranda erunt: quot
 quantosque viros undecunque doctissimos, &
 quo quemque tempore tulerit; quæ cujusque
 eruditionis testimonia, aut scripta extent.
 Atque hæc subinde comparando dilatabuntur
 maximè. Hunc in modum & quæ interim bel-
 li studia, & fortia facta extiterint, prosequen-
 dum erit: quæ nunc universorum, nunc singu-
 lorum militiæ fortitudo, virtusque, & quo
 tempore, quo in loco cognita, perfectaque sit.
 Atque hic non solum ex comparationis loco,
 si voles,

si voles, quæque variè extends, sed & personas describes, consiliaque faciendi aperies. Breviter, quæ ratio urbes laudandi ab iis, quæ tempore præcesserunt, usumque hîc locorum, ostendimus. Verùm si, ut sæpe, de conditore, bonisque ejus institutis, nihil certi in medium adferre poterimus, solumque in confesso sit, urbem vetustam esse, semperque ferè incrementum sumxisse; nihilominus, quorum id administratione virtuteque contigerit, narrandum erit: quæ nunc singulorum, nunc universorum prudenter, justè, piè, fortiter, temperanterque facta extiterint, quo Respublica nomen viresque accepit. Atque hic singula cujusque facta, ex adjunctorum loco copiosè omnibus expositis circumstantiis, enarrari, personæque describi possunt. Tum, quæ causæ tam universos, quàm singulos ad faciendum impulerint, dicendum. Variè autem per comparisonem unumquodque amplificabis, dum aut excessum aut similitudinem, aut dissimilitudinem; denique rerum pugnantiam, contrarietatemque ostendes.

URBIS LAUS, AB IIS, QUÆ
huic simul tempore conjuncta sunt; & primum ab aëris temperie, per locos ducitur.

Restant ea persequenda, quæ urbi, quam laudamus, simul tempore sunt conjuncta. Hîc primùm spectandum, quo in climate, cœlique parte sit posita, unde aëris temperies cognosci potest. Neque enim parum refert, languidioribus, an ferventioribus, seu temperatis Solis radiis sit subiecta; ut sunt ferè omnes hæ, quæ inter Cancrî, Ursæque circulos sunt positæ.

Deinde

Deinde dicendum erit de agris, qui adjacent : de fluminibus, stagnis, piscinis, montibus, ipsoque mari, si aut vicinum est, aut urbem alluit. In iis autem omnibus ea, quæ fructuosa, amœnaque sunt, laudibus evehenda esse, idem, qui omnium adjunctorum, nos locus admonet. Siquidem agros fertiles, fluvios piscosos, navigabilesque, montes vitibus confitos, tum mare navibus frequentatum, hoc ipso, quod fructus voluptatesque maximas adferant, & urbis nomen dignitatemque in primis conservare dubium non est. Spectari item potest, in orâne, an meditullio provinciarum sit posita : quod genus circumstantias copiosè Græci (ut quos verba non deficiunt) persequuntur : præsertim Menander Rhetor, qui de laude urbium seorsum scripta reliquit. Verùm, dum hic in laudando ex loci positione circumstantias, quod infinitum est, studiosè prosequitur ; eorum, quæ omitti minimè debuissent, quæ videlicet publicæ munitiones interiorque civium structura esset, ne meminit quidem. Atqui nos ad locos, atque adeo ipsos ad fontes laudaturum ducimus : unde, quantum pro suo quisque arbitrio volet, hauriat. Nam cum ad laudem urbium pertinentes circumstantias explicare infinitum sit, quod unicuique ferè præter diversa hominum studia, rationemque querendi victus, sua quædam propria à natura sint attributa, aliis nempe aurifodinæ, aliis thermæ, aliis alia id genus innumera ; cognito adjunctorum loco in hoc instructus sit, ut sciat, quæcunque præterita præsentiaque splendorem urbi, commodumve, seu proprium, seu cum cæteris commune, adferant, laudari oportere ; quæ per reliquos

L

deinde

deinde ducta locos, augentur plurimum. Postremò igitur de publicis munitionibus, interiorique civium structurâ, & ipsis civibus erit dicendum. Hæc igitur ab adjunctis ministrata, copiosè erunt singula, omnibus enarratis circumstantiis, explicanda, & per reliquos subinde locos ducenda, amplificandaque. Itaque, si in bono climate sita sit civitas, primùm aëris temperies, coelique clementia, & temperata sub ipsa solstitia, dierum noctiumque longitudo pluribus erit describenda: deinde à causis hæc erunt locupletanda: non enim aut Solis ignibus, aut Septentrionalibus frigoribus nimis esse subjectam; sed in medio positam, hinc frigora, hinc æstus fugisse: unde & illud dierum noctiumque suo tempore nec majus nec minus justo incrementum, quorum alterum sub Arcto, alterum sub Solis cursu positis accidit. Ab eventis; quare homines nulla aëris intemperie impediri, quo minùs toto anno victum domi & foris quærant, omniaque in agris feliciùs proveniant. Accedit eò, & ipsa ingenia coeli beneficio præsentiora perspicacioraque reddi. Et hæc quidem omnia multis explicari possunt. Postremò & ex comparatione petenda copia est: ut si hic auram salubriorem hominibus, maturescentibusque frugibus accommodatiorem declares, quàm ejus qua cum confers urbe. A simili autem extends, si cum eâ urbe conferas, cujus positum pluribus notum, maximèque probatum vides. Hunc in modum, si voles, & dissimilitudinem repugnantiamque collatione aperies. Quod autem hac viâ ordineque ex locis amplificandi commodè utamur; tamen cum & aliter rectè fiat, nemo sibi hinc legem præscribi

præscribi putaverit. Nam postquam ex adjunctorum loco, qui omni rei, de qua agitur, adjunctus est maximè, quæ voles ob oculos posueris: deinde ex comparatione copiam sumas, & si magis augere voles, subinde à causis augeas licet. Verùm id aliter atque aliter fieri posse, in universum sic dictum volo: adeò ut sæpe, dum uno in loco longiorem moram trahimus, plures interim alii ex suo aliquid, vel antequam inde digrediamur, communicent.

LAUS URBIS AB AGRIS,

*fluminibus, publicis item munitionibus,
tectis, ipsisque civibus.*

Hæc de aëris temperie: de agris subinde dicendum, de fluminibus, stagnis, montibus, piscinis, & ipso denique mari, aut vicino, aut urbem alluente; quantaque ex singulis utilitas, voluptasque capiatur, ab adjunctis copiosè erit exponendum; nunc ea ipsa describendo, nunc aut classicorum autorum, si fieri potest, aut vicinarum gentium testimoniis confirmando. Atque hac viâ res quidem ipsa mirè augebitur. Quodsi verò magis hæc extendi voles, singula celeberrimis urbibus comparando ostendes, hanc sive agri ubertate, sive fluminum copiâ, voluptateque, sive denique ipso maris usu aliis longè superiorem, aut certè per omnia parem esse, judicandum. Jam & de publicis urbis munitionibus, tectisque dicendum: quantaque sit fovearum, aggerum, murorumque altitudo, latitudoque, erit describendum: quis portarum, turrium, propugnaculorumque nume-

rus, quæ magnitudo firmitasque : quodd bellis machinis, rebusque ad arcendam vim accommodatis, sint omnia referta. Hæc ubi pluribus exposita verbis, descriptaque fuerint, à causis erunt augenda; cur foveas, mœnia, aggeresque ita duci ponique placuerit: quo consilio hac distantia, hoc in loco, turres propugnaculaque locarint: cur tantis sumtibus, tot tantisque laboribus eò omnia evexerint, nempe, ut quàm minimâ manu hostiles incursiones, imperusque sustinendo, propulsandoque, vitam, fortunasque suas defenserent. Atque hîc subinde eventa narrabuntur, quorum hostium impetum, oppugnationesque; quo, & quanto tempore fortiter sustinuerint, furorem fregerint; discedere demum cum ignominia pauci plurimos coegerint. Quin & postremò comparatione omnia majora amplioraque reddes, maximis munitissimisque urbibus hanc aut munitione per omnia parem docendo, aut multis etiam partibus superiorem. Atque hæc vicinarum gentium testimoniiis, præclarisque Regum, atque magnorum hominum indiciis dilatarî possunt. Testa autem civium frequentiora magnificèque extructa, tum plateas, foraque ad hominum usum latiora, divorumque templa angustiora esse, quod non parva laus sit. Ut quæque maximè excellunt, ita pluribus erunt verbis ornanda, hominumque de iis testimonia judiciorumque adferenda: tum cum vicinis pulcherri-
misque civitatibus conferenda. quo ipso aut parem, aut longè majorem hujus celebritatem magnificentiamque doceas. Quod si lubet, & hæc ipsa ex aliis locis licet extendas. Restat de civibus esse dicendum: horum jam viven-
tium,

tium, cū de virā defunctis dixerimus, quæ studia, qui mores, quæ præclare facta existant, spectandum. Commodè autem quæque in sua virtutum genera sparges: & sua prudentiæ, sua justitiæ, quæ erga Deos religio, erga parentes pietas dicitur; sua item fortitudini, temperantiæque assignabis. Cæterum cū supra in patriæ laudibus laudandi amplificandique rationem ostenderimus, quæ insistendi hîc via sit, inde peri potest. Hæc de urbium laudibus, unde, quæ vituperari oporteat, res nempe contrarias, facile colligi potest.

Facta ornandi, & amplificandi quæ ratio sit, subinde intueamur. In quibus laudandis, vituperandisque, cū & Rhetores, tum maxime historici heroicique vates versantur. Temporis autem servato ordine laudari oportere, ipsa nobis præscribit ratio: poëtistamen id de industria mutantibus. Præcipui autem hi loci sunt causæ & eventa: quanquam alii omnes, qui supra, & huc adhiberi possint: ut expositis primū causis, deinde quæ evenierint, explicentur. Quare Virgilius, postquam paucis proponendo, Musasque invocando, hominum animos sibi benevolos attentosque reddidit, causas statim commemorat, cur Æneam Juno, insignem pietate virum, tot labores, periculaque adire coegerit.

Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuere coloni,
Carthago, Italiam contra, Tiberinaque longe
Ostia, dives opum, studiisque asperrima belli:
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Posthabitâ coluisse Samo: hic illius arma,
Hic currus fuit, hoc regnum Dea gentibus esse
Si qua fata sinant: jam tum tenditque fovet-
que

*Progeniem sed enim Trojano à sanguine duci
 Audierat, Tyrias olim qua verterat arces.
 Hinc populum latè Regem, belloque superbum,
 Venturum excidio Libyæ: sic volvere Parcas.
 Id metuens, veterisque memor Saturnia belli,
 Prima quod ad Trojam pro caris gesserat Ar-
 gis:*

*Nec dum etiam causa irarum saviq; docto-
 res*

*Exciderant animo. Manet altà mente repo-
 situm*

*Judicium Paridis, spreteque injuria forma:
 Et genus inuisum, & rapti Ganymedis hono-
 res.*

*His accensa super, jactatos equore toto
 Troas, reliquias Dananum, atque immitis
 Achilli,*

*Arcebat longè Latio, multosque per annos
 Errabant, acti fati maria omnia circum.*

Tanta molis erat Romanam condere gentem!

His irarum Junonis è causis, quæ infortu-
 nia Æneæ Trojanisque evenerint, dum com-
 plures annos per mare errare, & deinde in
 Latio bellum gerere coguntur, poëta subinde
 fusissimè narrare occipit: & vix duodecim
 libris absolvit:

Vix è conspectu Sicula telluris in altum

*Vela dabant lati, & spumas salis ære rue-
 bant, &c.*

Sic & ante hunc in utroque suo opere Home-
 rus primùm causas, deihde infecura canit
 eventa Hunc in modum & T. Livius secundò
 suscepti à Pœnis in Romanos belli, antequam
 eventa, resque gestas enarret; causas pri-
 mùm dicit, quòd videlicet Sicilia Sardinia-
 que, illa nimis celeri rerum desperatione Ro-
 manis

manis concessa, hæc fraude ab illis intercepta esset: tum quòd Annibal, cum puer adhuc esset, à patre Amilcare Imperatore aris admotus jurasset, se, quamprimum per ætatem posset, hostem fore Romanis. Quin & Sallustium idem facere, ipsius argumento est historia. Quid? non igitur aliò hic causarum locus valet, quàm ut causas rerum, quæ evenerunt, quod ab his autoribus factitatum esse videmus, primùm exponendas esse sciamus? Est profectò multiplex hujus, passimque, nec certo in loco, usus: cùm nunc præcedant, nunc suos sequantur eventus. Nam quanquam primæ quædam, principalesque summæ rerum causæ sunt, quas nosse principid lector, auditorvq; cupit; tamen cùm subinde aliæ atque aliæ actiones casusque existant, & ipsorum alias atque alias causas esse constet. Unde si inter narrandum obiter amplificetur, mirè orationis extendetur corpus.

Quare Cicero cùm suarum se laudum minus gravem scriptorem fore intelligeret; videretque L. Lucejum Q. F. insignem sui temporis historicum, bellum civile scribendum suscepisse, scriptâ ad eum epistolâ, omnibus petit modis, suas ut res, exemplo Græcorum, seorsum perscribat, atque in se ornando historiæ leges negligat. Posse autem inde, si à continentibus suis scriptis sejungat, & à causis, eventis, adjunctisque amplifcet, quoddam corpus confici. His porro ex locis augeri rem oportere, L. Lucejum admonet, dum causas, consiliaque rerum suarum, casus etiam, & eventa explicanda esse scribit. Adjuncta autem sunt tempus, testimoniaque Luceji; quem ea, quæ suo judicio laudanda putaret, ornare, quæ

*Lib. 4.
epistol.
famil.
epist.
69.*

*Ad-
juncta.*

contra vituperanda, reprehendere voluit. Atque huc etiam pertinent multorum in Cicero-
nem perfidia, infidiæ proditioque; quæ & pu-
tauit esse notanda. Hic nemo mirabitur, con-
silia, & actiones, quas supra in locorum expo-
sitione adjunctorum loco complexi sumus, hic
causas & eventa dici. Sunt namq; iis, quorum
consilia & facta sunt, adjuncta maximè. Ve-
rùm causarum & eventorum nomen accipi-
unt, cùm sumta ab adjunctis, unde omnis re-
rum ducitur copia, inter sese componuntur, &
causæ effecta, & hæc vicissim illas, ostendunt.
Quare causas & eventa magnam cum adjun-
ctis cognationem habere, nemo mirabitur. In-
de namque hi licet nati loci sint, tamen & ipsi
latissimè patent. Itaque his locis, unde orna-
tur historia, si & comparisonis locum adje-
cisset, non video non modò unde Historici, sed
Rhetores, Poëtæque, qui maximè solent, ma-
gis amplificarent. Hinc Cæsar, ut Brutus apud
Ciceronem disputat, quia minus rerum sua-
rum historiam vestivit, commentarios inscrip-
sit, cæterisque scribendi ansam præbuit, ut
qui vellent, easdem copiosius tractarent, &
quasi calamistris quibusdam inurerent. His
ipsis ex locis lactea illa Titi Livii ubertas est
petita: unde tamen Dionysium Halicarnas-
seum, qui & ipse Romanas res perscripsit,
multo magis auxisse intelligas; ut mihi is,
quod de Demochare Brutus Ciceronianus ju-
dicat, non tam historicum, quàm rhetorem e-
gisse videatur. Hinc Maro noster, hinc Home-
rus ea sumserunt, quibus quæ voluerunt, non
tam dilucidè enarrasse, quàm factâ ubique
morâ omnia ob oculos posuisse videantur, hic
fusissimè, ille modo quodam usus: id quod is
faci-

facile animadvertet, qui cognitis locis & amplificandi ratione, utrumque cum iudicio leget. Sed hac de re suo dicetur loco: nunc, quod volumus, usum locorum, augendique rationem in celebrandis factis diligentius, & ad cuiusque magis captum indicemus. Unum igitur factum si oratione laudandum sumamus; sit Theodosii Imperatoris, quod insigni maxime Gymnasium Bononiæ instituit; primum ex descriptionis loco, atque aded ab adjunctis ipsum describamus: unde ingenium moresque Principis eluceant, & causæ tam honesti & utilis facti, quasi per transennam appareant. Fecit id & Titus Livius principio historiæ suæ de secundo bello Punico, ubi pluribus Annibalem depingendo, animique bonæ vitæque plurima exprimendo, quicum viro Romano futura res esset, lectorem statim instruit. Secundum hæc ab adjunctis res ipsa erit explicanda, quantis & unde sumendis fructibus, qui in professores expenderentur, hanc scholam adornârit, confirmâritque. Deinde à causis, cur hoc in loco, & tot tantæque stipendia professoribus constituerit: ut cerè hinc in reliquam totam Europam, qui rectè Rempubliacam administrarent, docti mitterentur. Tum ab eventis mirum in modum augeas, si, quæ interea loci emolumenta, aliæque nationes hac ex Academia & ceperint, & quotidie capiant, persequaris. qui, quibus in locis hinc missi, siue cognitione rerum humanarum, physicarumque, utiles Reipublicæ existerint: siue legum scientiâ, quid æquum & iniquum esset, edocuerint: siue denique medicinæ beneficio laborantibus opem tulerint. Postremò ex comparationis loco, quantam voles, co-

piam sumes , factum hoc aut cum aliis ipsius , aut cum a'iorum imperatorum præclare factis conferendo.

E X E M P L U M , F A C T A E X
locis amplificandi , apud Ciceronem.

Interdum factum laudamus , & dilatamus , non tam serè à causis , & (quæ has sequuntur) eventis , quàm ex adjunctorum & comparationis loco : id quod Cicero fecit , gratias Cæsari agens , ipsumque laudans quod Marcello ignovisset. Postquam igitur exordium à tempore ; ejusque , quo dixit , diei circumstantia , duxisset : clementiam sapientiamque Cæsaris ab adjunctis statim laudat , ornatque : nempe à sua , totiusque Senatus lætitiâ , factum hoc probantis , & propterea de Republica subinde melius sperantis. Adspergit & paucis obiter laudem Marcelli , quod ipsum & ex hoc loco est ductum : & eo valet , ut clarius illustriusque factum ejus reddatur , quod præstantissimo , amplissimoque viro ignovisset. Deinde ex comparationis loco Cicero amplificat , & confert hoc Cæsaris factum cum maximis ejus bellis , rebusque gestis ; quibus omnibus jure anteferri oportere , pluribus ostendit. Porro hæc in comparatione orator tantam moram trahit , dum interim ab adjunctis circumstantias admiscet , ut omnia , quæ ad laudem pertineant , totaque oratio , nisi quod pauca ad finem aliud spectantia adjecit , hoc solo ex loco vestita , amplificataque deprehendantur. Quare quantum ex loco res extendi possit , cum plurimis apud Ciceronem exemplis , tum hoc , studioso perspicuum esse potest.

E X E M -

EXEMPLUM, RES EX
locis amplificandi, apud T. Livium hi-
storicum; breviterque easdem
explicandi.

Hinc autem quis locorum usus, quæ laudandi amplificandique ratio sit, quanquam satis liquere putem; tamen non abs re fuerit, & hæc ipsa in historia, classicisque auctoribus paucis indicare. Narraturus T. Livius contra Romanos res ab Annibale gestas, ut statim intelligi posset, qualis is esset, qui tantum in discrimen Romanorum nomen adduxerit; primum ipsum Ducem ex descriptionis loco depinxit his verbis: Missus Annibal in Hispaniam, primo statim adventu omnem exercitum in se convertit. Amilcarem sibi redditum veteres milites credere, eundem vigorem in vultu, vimque in oculis, habitum oris, lineamentaque intueri. Deinde brevi effecit, ut pater in se minimum momentum ad favorem conciliandum esset. Nunquam ingenium idem ad res diversissimas, parendum, atque imperandum, fuit. Itaque haud facile discerneres, utrum Imperatori, an exercitui carior esset. Neque milites alio duce plus confidere, aut audere: plurimum audaciæ ad pericula capeffenda, plurimum consilii inter ipsa pericula erat. Nullo labore aut corpus fatigari, aut animus vinci poterat. Caloris ac frigoris patientia par; cibi potionisque desiderio naturali, non voluptatis, modus finitus; vigiliarum, somnique, nec die, nec nocte discriminata tempora; id, quod agendis rebus superesset, quieti datum. Ea neque molli

L 6.

strato,

strato, neque silentio accersita. Multi sæpe militari sagulo opertum, humi jacentem inter custodias stationesque militum conspexerunt. Vestitus nihil inter æquales excellens, arma atque equi conspiciebantur. Equitum, peditumque idem longè primus erat. Primus prælium inibat, ultimus conferto prælio excedebat. Hastantas viri virtutes ingentia vitia æquabant: inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullius Dei metus, nullum jusjurandum, nulla religio. Hactenus mores, ingeniumque descripsit: quæ quidem omnia ab eo, qui rem nudè explicare voluisset, omitti potuissent. Subjicit autem ex adjunctorum loco, his verbis: Cum hac indole virtutum ac vitiorum triennio sub Asdrubale Imperatore militavit, nullâ re, quæ augenda audendaque magno furo Duci esset, prætermittâ.

Hæc quidem, cum illud tempus præcedant, quo belli dux declaratus est, omitti potuissent. Quæ sequuntur, ex adjunctorum, seu qui inde nascuntur, causarum & eventorum loco sumuntur: cur videlicet Annibal in suscipiendo bello nihil prolatandum arbitretur, & dum Saguntinos petit, in Olcadum fines exercitum ducat. Sic ille. Cæterum, ex quo die dux est declaratus, velut Italiâ ei provincia decreta, bellumque Romanum mandatum esset, nihil prolatandum ratus; ne se quoque, ut patrem Amilcærem, deinde Asdrubalem cunctantem casus aliquis opprimeret, Saguntinis inferre bellum statuit. Quibus expugnandis, quia haud dubiè Romana arma movebantur, in Olcadum fines prius, ultra Iberum (ea gens in parte magis quàm in ditione Carthagi-

nep-

nenſium erat) induxit exercitum : ut non petiſſe Saguntinos ; ſed rerum ſerie, finitimis domitis gentibus , jungendoque tractus ad id bellum , videri poſſet. His demum ſubjicit eventa , geſtæque rei narrationem. Cartejam urbem opulentam , caput,ejus gentis , expugnat , diripitque : quo metu percuſæ minores civitates , ſtipendio impoſito , imperium acceperunt. Victor exercitus , opulentuſque prædâ , Carthaginem novam in hyberna eſt deductus. Ibi largè patriendo prædam , præterita cum fide exſolvendo , cunctis civium ſuorum ſociorumque animis in ſe firmatis , vere primo in Vacceos motum bellum. Nuda hæc ſatis narratio eſt : niſi quod obiter petitas ab adjunctis circumſtantias inferat nonnullas. quod genus ſunt : urbem eſſe Cartejam opulentam , & ſuæ gentis caput : tum exercitum opulentum prædâ deductum eſſe. Proſequitur autem narrationem temporis , cujus mentionem facit, ſervato ordine. Hermandica & Arcala, Cartejorum urbes, vi captræ : Arbacala, & virtute & multitudine oppidanorum, diu deſenſa. Ab Hermandica profugis exulibus Olcadum priore æſtate domitæ gentes cum ſe junxiſſent, concitant Carpentanos, adortique Annibalem regreſſum ex Vacceis, non procul Tago flumine agmen grave prædâ turbavere. Pura hæc nudaque ſunt omnia , niſi , quod ab adjunctis eſt , oppidanorum virtute & multitudine Arbacalam diutius eſſe deſenſam: neq; procul Tago imperum in Annibalis agmen eſſe factum. Quæ ſequuntur, paulo copioſiora ſunt. Nam & Conſilia Annibalis aperit, propterea amnem trajicientis, ut in tranſitu fluminis hoſtes invadere , & cauſas ferociæ hoſtium.

hostium Carpentanorum , tum suâ multitudine , tum fugâ Annibalis minus timentium. Atque hæc Livius & à suo obiter testimonio amplificavit : dum invictam aciem dicit , si æquo certaretur campo : Sic ille Annibal prælio abstinnit , castrisque super ripam positis , cum prima quies silentiumque ab hostibus fuit , agmen vado trajecit ; valloque ita producto , ut locum ad transgrediendum hostes haberent , invadere eos transeuntes statuit : equitibus præcepit , ut cum ingressos aquam viderent , adorirentur peditum agmen : in ripa elephantes quadraginta disposuit. Carpentanorum cum appendicibus Olcadum , Vacceorumque , centum millia fuisse. Invieta acies , si æquo dimicaretur campo. Itaque & ingenio feroces , & multitudine frêti , & quod metu discessisse credebant hostem , id morari victoriam rati , quod intereffet amnis , clamore sublato passim , sine ullius imperio , quacumque proximum erat , in amnem ruunt. Hæcenus consilia ; causasque exposuit ; quibus subjicit eventa , nempe infelicem Carpentanorum pugnam , & deditionem. Et hæc quidem ipsa satis à circumstantiis ; quas explicat , illustrat his verbis : Et ex parte altera ripæ , vis ingens equitum in flumen immissa , medioque alveo haudquaquam pari certamine concursum. Quippe ubi pedes instabilis , & vix vado fidens , vel inermi equite , equo temerè acto , perverti posset ; eques corpore armisque liber , equo vel per medios gurgites stabili , cominus eminusque rem gereret ; pars magna flumine absumpta : quidam verticose amne delati in hostes , ab elephantis obtriti sunt. Postremæ , quibus ingressus in suam
ripam

ripam tutior fuit, ex varia trepidatione cum in unum colligerentur, priusquam ex tanto pavore reciperent animos, Annibal agmine quadrato amnem ingressus, fugam ex ripa fecit: vastatisque agris, intra paucos dies Carpentanos quoque in deditionem accepit. Hunc in modum reliqua toto corpore, alia magis, alia minus, ut quæque res postulat, his ipsis ex locis extenduntur. Rariores autem comparationes sunt locus, in hoc præsertim genere, omnino ad ornatum, amplificationemque accommodatissimus: unde poetis, rhetoribusque copiam sequentibus, crebrior; historicis, ne ad ornandum magis, quam ad narrandum, orationem summissee videantur, minus familiaris. Porro Sagunti oppugnationes, excidiumque quod proximè sequitur, pluribus adjectis peristatibus, copiosissimè explicantur. Verum hæc ipsa Liviana ex locis aucta, amplificataque, nuda omni ornatu, quasi vestitu spoliata, ob oculos ponamus: unde quid inter jejunam, necessariamque narrationem & copiosam locupletemque intersit, cognosci potest. Missus Annibal in Hispaniam, postquam mortuo Asdrubale dux belli est declaratus, Saguntinos bello petit. Quod dum facit, in Olcadum fines exercitum ducit. Cartejam urbem expugnat, diripitque. Minoribus deinde civitatibus metu subactis, exercitum Carthaginem novam in hyberna deducit. Hic largè prædam partiendo, præteritaque cum fide exsolvendo, cunctis civium suorum, sociorumque animis in se firmatis, vere primo in Vacceos motum bellum; Hermandica & Arbacala Cartejorum urbes vi captæ. Ab Hermandica autem profugi, exuli-

ulibus Olcadum, cum se junxissent, concitant Carpentanos, adortique Annibalem regressum ex Vacceis, non procul Tago flumine agmen turbavere. Annibal autem trajecto amne, temere insequentes hostes ad centum millia, partim equitatu in flumine oppressit, partim in fugam convertit: vastatisque agris & Carpentanos paucos intra dies in deditio- nem accepit. Brevis hæc, nudaque narratio est, quam ut vir ille eloquentissimus ex locis locupletarit, jam visum est.

DE VITUPERATIONE.

Quæ ὕβρις Græcè.

C A P U T IX.

Vituperatio est sermo exponens mala, quæ alicui insunt. Differt autem à loco communi vituperatio, quod locus communis penas exposcit; vituperatio verò solùm habet velut nudam conviciam.

Dividitur autem in eadem capita, quibus Laus. Possuntque vituperari eadem omnia, quæ & laudari:

Persona,
Res,
Tempora,
Loci,
Bruta animalia,
Planta.

Vituperamus verò & communiter, & singulatim. Ubi verò præmion feceris, adjunges gemas, quod divides eadem, quæ in laude, ratione. Deinde educationem, & res gestas, & Epilogum ita facies, quomodo in laude.

VITU-

VITUPERATIO PHILIPPI.

Neque virtutum merita laude frustrari re-
dum est; neque isidem sine reprehensione dode-
cora relinqui: quoniam si non ita fiat, id quod
precipuum est, amborum premium utrique an-
fertur: laudandis quidem gloria recte factorum,
vituperandis vero scelorum turpitudine. Omnes
autem male audire aequum est, qui malos sese
præbuerunt: tanto magis vero omnibus Philip-
pum, quanto omnes improbos longè omni scelere
superavit.

Natus est ex ea gente, qua pessima est omnium
Barbarorum, & qua non certis consistere sedi-
bus potuerit, propter ignaviam; sed coacta sit,
locum è loco permans, variis erroribus jacta-
vi. Argivi enim primum ipsos finibus exturba-
verunt: hinc diu vagi, ad eam tandem, quam
nunc incolunt, regionem perlati sunt. Duplicit
itaque infelicitate implexi, & quod melioribus
coacti sunt cedere, & quod in imbecilliores vio-
lenti injustique fuerunt, nunquam tantò habitare,
aut vacui metu agere potuerunt.

Et cum ex gente ignominiosa oriundus sit,
tamen ex civitate magis etiam infami natus est.
Ut enim abjectissimi Barbarorum censentur Ma-
cedones: ita Macedonum, ejusque terra velut
quedam sentina, est Pella, ut in qua civitate ne
frugum quidem servorum ullus sit proventus.

Hac ergo progenitus patriâ, majores habuit
patriâ ipsâ longè magis pudendos. Philippus
enim inter majores ipsius fuit; cui, quo minus
ejus terra regnum obtingeret, obstitit generis
indignitas, atque dedecus. Huic successit pater
Amyntas, qui regnum alienis opibus tenuit:

Exor-
dium.

A ge-
nere,
vel
natio-
ne.

A pa-
tria.

A ma-
jori-
bus.

Phi-
lippus
hic

sextus
fuit

Mace-
donum
Rex:

Hic
autem
non

gnt-

media- pulsum enim, in regnum Athenienses reduxit-
 id suc- rant.
 cessit

Amyn- Tali igitur ortus patriâ, tales sortitus gene-
 tas sed ris autores, apud Thebanos moratus, primum
 Euro- obses fuit: nec, quamvis mediâ in Graciâ ver-
 pus: saretur, mores convictu mutans, ad meliora de-
 Europa flexit; sed barbaricam semper impotentiam inter
 Alce- Graciam retinuit institutionem. Cumque sit o-
 tas, mine humanam genus in Gracos atque barbaros
 Amyn- divisum; ipse velut ex utrisque commixtus, si-
 tas. millem improbitatem in dissimilibus gentibus ex-
 Ab e- tercebat.
 duca-
 tione.

Genus Orsus ergo primus à cognata gente, ipsam in
 omne servitutem redegit; velas à perfidia rerum sua-
 huma- ram initia auspicatus. Inde & finitimos aggres-
 num in sus populos perdomuit: captisque deinde Pæoni-
 Gracos bus, Illyricos est adeptus. Triballorum quoque
 & gentem invadens, & quidquid præterea in proxi-
 Bar- mo erat terrarum, omnia velut uno impetu devi-
 baros cit. Et corpora quidem barbarorum pugnando ce-
 divi- pit, mentes autem cum corporibus nequivit cape-
 sum. re, nec eorum animos pacis artibus sibi concilia-
 A re- re. Quamobrem subinde deficiebant, & quan-
 bus quam victoris crudelitatem horrebant, tamen
 perfide rebellionem per omnes penè dixerim noctes so-
 2. gestis. mniabant: ut qui opere foris servirent, intus cogi-
 tatione essent liberi. Subactis ergo finitimis Bar-
 baris, ad Gracos castra movit, atque adeò ante-
 quam ipsam Graciam invaderet, civitates, quæ
 in Thracia Graca ditionis erant, evertit, cepitque
 Amphipolim, Pydnam subegit, istisque Potidaeam
 adjunxit. Neque Pheras extra Pegasas, neque
 Magnesium extra Pheras omisit: sed cunctæ ur-
 bes Thessalorum capiebantur, & velut generis
 mercedem servitutem ferebant.

A mor-
 tis ge-
 nere.

Dignam sanè fuerit, exitum quoque ipsius

76600

recensere: postea enim quàm pleraque, qua invasis, oppresserat, subjeceratque contra fœdera eos, qui fuerant fœderibus devincti, offensi violatis fœderum sacris Dei, convenientem perfidia sua finem dederunt. Neque enim in pralio pugnans cecidit, quo fortissimum aliquem mortis sua testem reliquisset, sed in medio turpium voluptatum gurgite suffocatus, se dignum sepulcrum in earum fœditate invenit. Videlicet ut quemadmodum ejus vita, sic & mors intemperantia fœdum exemplum posteris esset.

Quis autem est, qui Echatum illi putet posse a com-
conferri? Echetus enim præcisit extremis aliquibus corporis membris, reliquum saltem corporis relinquebat: at Philippus totos cum corporibus ipsis homines perimebat: quantoque savius est totum deleri hominem, quàm partem aliquam auferri; tanto perniciosior est Echeto Philippus.

Cessare autem à sceleribus suis Philippus nesciebat, cum mihi victo magnitudine flagitiorum ejus necesse sit, ut plura de ipsis facere verba desinam.

SCHOLIA.

Omnia quæ laudantur, contrariâ vituperari possunt ratione. Ab Aphthonio causa exercitationis reprehenditur Alexandri pater, Amyntæ filius, Philippus, qui tamen vel dictorum urbanitate, vel (ut relatum est supra) dexteritate ingenii superabat seculi sui Reges omnes. Vide Erasmum 4. Apophthegmatum. Quemadmodum autem laudari; ita vituperari possunt Personæ, ut Therfites: Res, ut ebrietas: Tempora, ut hyems: Loca, ut

ut Euxinus : Nota, apud Plutarchum in Eomene : Bruta animalia , ut crocodilus : Plantæ, ut crambe.

*Claritas animi generis notiores circa vi-
tia & invisos magis facit.*
Quint. *As nota-
vimus supra
ex*
Quint. *hac
non
idco
landa-
ri,
quid
habue-
rit quis
ea, sed
quod.
sic be-
nefit
sit ut
sit.*
Adjungens, &c. In genere nationis , patriæ , majorum atque parentum circumstantiæ sunt excutiendæ. Quæ omnia si clara contingere , ostendendum est , illa vitiorum omni genere contaminasse , quem vituperandum susceperis.

Educationem, &c. Quod si is, quem vituperare constitueris , claris natalibus , & egregiis animi , corporis , atque fortunæ dotibus conspicuus præfulserit ; dices , à majoribus illum degenerasse : Animi dotibus ad dolos & fraudes ; Bonis corporis ad libidinem , cædes , rapinas ; Divitiis ad multorum perniciem , & publicas seditiones fovendas , abusum.

Frustrari, &c. *Frustrum* activum : & *frustror* commune verbum legitur. Est autem sensus : qui crimina non accusant , ii non minùs peccant , quàm qui virtutes non laudant : non enim decet virtutem sine laude ; nec malitiam sine vituperatione atque reprehensione re-
linqui.

Aequum, malè audire, &c. Ut sementem (juxta proverbium) quis fecerit , ita metet. Et qui , quæ vult , dicit aut facit , quæ non vult , audiet : bene dictis aut factis qui certat , audiet bene.

Pessima barbarorum, &c. Hujus gentis barbariem Stratonius Musicus Atheniensis notare solitus fuit, qui ad discipulum stupidum solebat exasperatus dicere , *Eis Maxedonias*, pro *Eis maxarias*. quo dicto proverbiali precamur exitium. Meminit Erasmus 6. Apophtheg. Macedoniæ autem descriptionem habet

bet Pomponius Mela lib. 2. cap. 3. Livius, lib. 2. belli Macedonici.

Ad historię verò præsentis cognitionem pertinent ea, quæ Justinus habet lib. 8. & 9. Thucydides belli Peloponnesiaci libro 2. Plutarchus in vita Alexandri. Paulus Orosius, lib. 3. cap. 12. ad 15.

Argivi, &c. Argos & Lacedæmon duæ *Argos* clarissimæ urbes, Græciæ quondam lumina fuerant; ut ait Livius lib. 4. belli Macedonici. Ab Argos *Argivi* & *Argolici*: inde Macedonum Reges oriundos fuisse, Livius testatur.

Duplici, &c. In duplex, inquit, malum inciderunt, & quod Argivis fortioribus cedere, & jam exules ad inopiam redacti, aliis imbecillioribus vim inferre coacti fuerunt: quorum illud ignaviæ, hoc rapacitatis atque impietatis evidens fuit argumentum.

Pella, &c. Urbs est Macedonia, quam auctore Pomponio Mela fecerunt maximè illustrem Philippus Græciæ domitor: Alexander etiam Asiæ. Hinc Pellæus Alexander dictus. Juvenalis Satyra 10.

*Unus Pellao juveni non sufficit orbis,
Æstuat infelix angusto limitemundi,
Ut Gyara clausus scopulis, parvâque Seripho.*

*Inter
Cera-
num,
vel, se-
cun-
dum
alios,
Cra-
num
pri-
mum*

Philippus, &c. Philippus, inquit, qui Alexandri pater erat, avum habuit ejusdem nominis, hominem ignobilem. sed in Græco *πρόγονος* est, hoc est, proavus. Ex Justino igitur Philippi genealogiam ita colliges.

*Mace-
donum
Re-
gem, &
Cœ-*

Coeranus in Æmathia urbem Edyffam, opipidanis non sentientibus, per imbres & nebulas caprarum greges secutus, occupavit.

Cœ-

*Perdicam
regnavit
Census
Thyrmæ
mas :
quar-
tus
fuit
Perdiccas.*

Coerano successit Perdiccas : huic Ægeus ; qui successorem filium reliquit Philippum hujus proavum : Philippus autem parvulum reliquit Europum patrem Amyntæ. Amyntæ Philippum genuit, Alexandri patrem.

Apud Thebanos obses, &c. Obsides ob fidem servandam dabantur obsidionis tempore. Thebis autem obses fuit Philippus Orosius, lib. 3. cap. 12. Justinus, lib. 6. Philippus, inquit, obses triennio Thebis habitus Epaminondæ, & Pelopidarum virtutibus eruditus. Aphthonius ait, *παρ' Ἀθηναίων αἰχμάλωτος*, id est, apud Athenienses obses fuit. ut intelligas, à patre Atheniensibus obsidem datum.

Paenibus, &c. Sunt enim Macedonibus finitimi : Macedonia enim à Macedone Oxi-ridis filio dicta, Pæoniam habet à Septentrione, Illyriam ab Occidente, Thraciam ab Oriente, Thessaliam à Meridie. Fuit olim centum quinquaginta populorum, ac duobus inclita Regibus, Philippo scilicet, & Alexandro. Vide Plinium, lib. 4.

Illyris. *Illyricos, &c.* Illyrici sunt in sinu maris Adriatici : occupat enim Adriatici latus Illyris, ut ait Pomponius Mela, lib. 1. cap. 3. Philippo autem primum certamen fuit cum Atheniensibus. quibus per insidias victis, in Illyrios bellum transtulit, multa millia hominum occidit, urbemque nobilissimam Larysseam cepit, ut ait Justinus libro 10. Diodorus, lib. 3. de rebus Alexandri, ait : Philippus, anno secundo regni sui habita concione, & militibus animatis, in Illyrici fines cum decem millibus peditum, & sexcentis equitibus intravit.

Triballi.

Triballorum, &c. Illyricorum id genus est :

est : ut ait Livius, lib. 7. belli Punici, qui scribit ; Philippum, cum urgeri suos videret, in cohortem Romanam incurrisse, atque ibi equum pilo trajectum in caput Regem effudisse. Plin. lib. 4. cap. 10. Triballos in finibus Macedoniæ collocat.

Ad Græcos, &c. Nulla fuit apud Philippum turpis ratio vincendi ; securis omnibus Thermopylas occupârat. Vide Justinum, lib. 8. & 9. Græciam totam propè consiliis præventam viribus domuit. Orosius, lib. 3. cap. 12.

Thracia, &c. Antè *Sithonia* fuit dicta. Vide *Thraciæ* Gellium, lib. 15. cap. 7. De qua Plinius, lib. 4. cap. 11. Appellata fuit ab asperitate, vel, secundum Tortellium, à feritate. *Σαγρὺν*, ferum & temerarium. *τρεχρὺν*, asperum.

Amphipolim, &c. Inter Neston, & Strymona, fuerunt Apollonia, & Amphipolis ; ut ait Pomponius Mela lib. 7. cap. 2. Nestos autem & Strymon fluvii sunt in Thracia, De Amphipolitanis Diodorus Siculus, lib. 3.

Pydnam, &c. Ab Amphipoli subito Pydnam occupavit, & Olynthiis ad obtinendam Poridæam tulit auxilia ; ut ait Diodorus Siculus.

Potidaam, &c. Pomponius Mela, lib. 2. cap. 2. Pallene, inquit, soli tam patentis, ut quinque urbium sedes sit atque ager, tota in altum abiit, angusta satis unde incepit : ibi est Potidæa. Ejus meminit Plutarchus in Alexandro.

Pheras, &c. Pheræ civitas in Theffalia, *Pheræ* Plinius lib. 4. cap. 8. Hinc Pheræus. Ovidius in Epistolis :

*Ipse repertor Opis vaccas pavisse Pheræas
Fertur, & à nostro sancius igne fuit.*

En-

Pagasa. *Extra Pagasas, &c.* Mosellanus ita reddit hunc locum : Victoria cumulare adproperans non quievit, donec Pheræ, Pagasæ Magnesiæque, imò Thessaliæ civitates omnes, barbaræ servitutis jugum acciperent, & generis ipsius veluti notam portare sustinerent. Pagasam autem Plinius libro 4. oppidum Thessaliæ tradit. Meminit ejus Pomponius Mela, libro 2. cap. 3.

Magnesia. *Magnesium, &c.* Μαγνησίαν, Magnesium, Græciæ regionem annexam Thessaliæ, Plinius tradit lib. 4. cap. 8. Argo Magnetida, hoc est, Thessalicam, appellat Ovidius, in Epistolis.

*Celebra-
bra-
bantur
enim
nu-
ptia.* *Fœderibus devincti, &c.* Cùm Philippus se exclusum ab ingressu Græciæ, præstructis Termopylis, vidisset, paratum in hostes bellum vertit in socios. Nam civitates, quarum antè dux fuit, sibi gratulantes & excipientes, hostiliter invasit, crudeliterque omnia diripuit, liberos conjugesque sub corona vendidit. Orosius, lib. 3. cap. 12.

*Philip-
po suc-
cense-
bat
Pausa-
clas,
quod is
su-
prum
sibi il-
ludum
vindi-
care
negle-
xisset.
Eche-
tus.* *Voluptatum gurgites, &c.* Etenim destinato lætitiis die * fuit interfectus in theatro per Pausaniam, cum regnasset annos quatuor supra triginta. Diodorus viginti quatuor annos duntaxat regnasse Philippum scribit. De eo hæc Orosius, lib. 3. cap. 14. Cùm ad ludos magnificè apparatus inter duos Alexandros, filium atque generum contenderet, à Pausania nobili Macedonum adolescente, in angustiis sine custodibus circumventus, occisus est. Mortis ejus meminit Valerius, lib. 1. cap. ult. de miraculis.

Echetum, &c. Echetus Epirotarum Tyrannus, qui regionem hominibus ingressis, nares,

nares, aures, atque pudenda rescindere solebat, & objicere canibus. Unde Antinous Odyss. decima octava, apud Homerum ait ad Irum: Si te vicerit mendicus, mittam te ad Echetum, ut tibi nares & pudenda præcidat, & canibus objiciat.

VITUPERATIONIS PHALARIDIS exemplum.

Ut virtute præditos gloria; sic vitiis contaminatos perpetua comitatur ignominia, quâ dignissimus Phalaris; cujus crudelitas, antequam nasceretur, matris somnio comprobata est. Vide Ciceronem, primo de Divinatione libro.

Cujus parentes turpissimos, ut indignos, æternâ famâ, sed tenebris Cimmeriis, obruendos, plerique autorum silentio præterierunt.

Nactus præclaram Agrigentum patriam: quam ut Empedocles eximiis animi dotibus illustriorem; ita magis famosam crudelitate suâ reddidit ille.

Phalaridis imperium tam fuit truculentum, ut proverbio locum fecerit: Qui tauro inclusos æneo reos torrebat, & igne subiecto cruciabat. Meminit Plinius, lib. 39. cap. 8. Ovidius in Tristibus. Valerius, lib. 9. cap. 7.

Factis igitur digna morte succubuit. Nam in eum imperum faciens Agrigentorum multitudo occidit, & tyrannum lapidibus obruit. Vide Ciceronem Officiorum 2. Valerium, lib. 3. cap. 3.

Crudelis quidem Procrustes, sed longè crudelior.

M

*In parri-
cidas
hoc est
inven-
tum
suppli-
cium.
Epila-
gur.* delior Phalaris. Ille solebat in Attica regione nonnullos hospites interimere, post (ut Plutarchus refert) à Theseo interfectus. Hic autem eo crudelitatis processit, ut ejus supplicio non debeat una parari simia, nec serpens unus, nec culeus unus.

Finem dicendi faciam, perpendens, meam dicendi facultatem imparem esse tot criminibus illius recensendis, nedum oratione condigna vituperandis.

ALIUD EXEMPLUM, *vituperationis Paridis.*

Cum nullam hominibus immortales Dii capitaliorem pestem dederint, quàm voluptatem, bono jure vituperandi sunt, qui, posthabitis omnibus virtutibus, veluti pecudes, illam malorum omnium escam sunt amplexi. Quorum in numero Paris,

— *Epicuri de grege, porcus.*

*Ama-
tione.* Natus in Phrygia. quæ neminem frugi produxit, sed quos tympana & buxus juvit, non classica; ut ait Virgilius in nono. Hinc barbaris, servilibus, ac stupendis ingeniis horrentes prodierunt homines, ut proverbii locum fecerint: *Phryce plagis emendatur.* Et, *Sed sapiunt Phryges.*

*Apa-
tria.* Patriam sortitus Trojam, quam, cum illustrare virtutibus deberet, omnique beneficiorum genere beatam reddere, seditus perdidit.

*A ma-
jori-
bus.* Nulla refulsit in eo majorem claritas, & si qua fuit, eam turpissimis facinoribus conspurcavit, ac tenebris, ut ajunt, Cimmeriis involvit. Avus fuit Laomedon insignis perfidiâ.

fidiâ. Qui pactam pro constructis Trojæ mœnibus mercedem negavit Apollini atque Neptuno, violavitque sacram jusjurandi religionem, quæ semper ab aliis inviolatè sanctissimæque habita est. Vide Gellium, lib. 7. cap. 18.

Patrem habuit, qui servitutem perpetuam serviisset, si non pretio fuisset redemptus. Etenim puer ab Hercule captus, cum Hesiōne sorore, pecuniâ solus redimi potuit. unde Priamus dictus, qui prius appellabatur Podarces. Porro si quæ fortasse fuerunt in eo virtutis ornamenta, Paris tamen ab iis deflexit ad omnem libidinis turpitudinem.

Cum in utero mater Hecuba gestaret Paridem, somniavit, se facem parituram, quæ totam incendio Trojam esset absumptura. Nec vanum fuit somnium. Unde fortunatiores floruisse Trojanæ, si responsis Aruspicum, & oraculis numinum obtemperantes, pestiferum partum è medio sustulissent.

Quem mater occidere debebat, Idæis pastoribus educandum tradidit, ubi ferinam inter pecudes & lustra ferarum barbariem imbibit, turpissimoque libidinis crimine animum coinquinavit, usus infami turpis Oenonis consortio.

Cum duæ sint viæ, altera virtutis asperior, altera vitiorum planior, & amœnior; non illam, ut Scipio Africanus, apud Sil. Italicum lib. 15. sed hanc, quam stulti solent, ingressus, consequutus est digna meritis præmia, nimirum Iliada malorum.

Studia virtutis aversatus, neminem audivit recta monentem; unde salutarem Palladis exhortationem respuit, amplexus illecebras pestiferas Veneris; quæ blando quidem, sed pernicioso

Offic. 1. nicioſo lenocinio permulſum rapuit ad crude-
A di- lia factorum discrimina. Vide Plutarchum, in
ſcipli- Homeri vita.

Allu- Egregiâ formâ conſpicuus enituit : atqui
dit ad juxta Socratis præceptum , inſpecto ſæpius
vulga- ſpeculo non cavit , ne quid illâ committeret
tam indignum. Vide Eraſmum 3. Apophthegm.
Pari- Acceſſit tantum robur , atque laterum firmi-
dis ju- tas , ut in agionali certamine vicerit Hecto-
dicis. rem ; ſed omnia , luxu , atque voluptati-
A doti- bus exhausta deſluerunt. Hinc non imme-
bus ritò reprehenſus ab Heſtore apud Homerum
corpo-
ris. Iliad. 2.

A for- Quas opes habuerat , in turpiſſimos amoris
tune ſœdioris abuſus profudit ; & quibus patriam
bonis. debebat juvare, iis perniciem adduxit.

A re- A Priamo receptus in regnum non virtute
bus ge- regiâ dignum aliquid meditatus fuit , ſed de-
ſis. terrimæ libidinis impulſu navigavit Spar-
 tam ; ubi hoſpitis Menelai, in Cretam abeun-
 tis, uxorem illecebris expugnatam abduxit ,
 & in patriam ipſiſſimam malorum lernam
 invexit.

A ge- Condigno, quod flagitiis meruerat , ſuppli-
mere cio affectus mortem obiit ; qualem Tyranni :
mortis; hoc eſt, ſcilicet non ſiccam.

hæc eſt,
cruore
mortis
ad-
ſperſus
eſt.
Exor-
dium.

ANNIBALIS VITUPERATIO.

In Republica libera magnam ſæpenumero
 commoditatem afferunt conviciatores. Solent
 enim efficere, ut ex vitioſorum hominum re-
 prehenſione purior vita cum ſoratione , tum
 moribus exoriat. Unde Philippus, ille Ma-
 cedonum Rex , calumniatoribus ſuis pluri-
 mam ſe dicebat habere gratiam , quòd ſuis
 conviciis efficerent , ut ipſe melior evaderet :
 dum

dum conor, inquit, illos dictis pariter ac factis mendacii convincere. Et Annibal ipse, aut ejus similes homines improbi, non excandescent, imò gratiam habebunt, quòd justa vituperandi libertas meliorem afferat vivendi rationem.

Natus est ex ea gente, quæ factio Barchina dicebatur, à Barch, Didonis socio, qui natale solum in arida Libya tenuit, ita obscurum, infœcundum, barbaricisque hostibus refertum, ut id relinquere, & in Africam transmigra- *A ge- nere* re, compulsus fuerit, vel rerum inopia coactus, vel hostium metu perculsus. Jam in Africa talis contigit populus, cujus propter insignem perfidiam suspecta fides proverbio locum fecit.

Oriundus itaque ex horrido, & tam infau- *A pa- tria* sto loco, patriam sortitus est Carthaginem. Cujus cives odiis semper atque vitiis prope majoribus certarunt, quàm viribus aut virtutibus. Unde per ignaviam & rerum omnium imperitiam amiserunt Siciliam atque Sardiniam, provincias omnium florentissimas.

In majorum ejus numero, quem laudandum magis existimarunt, Asdrubal erat: is scilicet, quo nemo fuerat crudelior: cujus efferata sævitia dolo & insidiis Xanthippi Marcum Attilium Regulum spiritus religiosissimi virum cepit, & miseris modis excruciatum interfecit. *A ma- jori- bus.*

Quod vel solum immane facinus Dii videre non queunt, servum immiserunt, qui de viro deterrimo pœnas sumeret, & divinum factum quasi miraculo comprobaret. Hic enim quòd dominum suum occidisset, Tyrannum subito aggressus, interemit. cumque *Regu- lus ca- ptus est an- no ab urbe condi- ta 496. auctore Poly- bio.*

comprehensus omni modo cruciaretur, lætitiā tamen, quam ex vindicta ceperat, in ore constantissimè retinuit: eoque fuit habitu oris, ut superante lætitiā dolores, ridentis etiam speciem præbuerit. Valerius lib. 3. cap. 3. Livius in præfatione bellorum Punicorum.

A parentibus.

Patrem habuit Amilcarem, Tyrannum pestilentissimum. qui ut sui similem, hoc est, nativæ crudelitatis hæredem filium relinqueret, undecim annos natum, aris admovit, ut odium in Romanos perenne juraret. & hic maturè patris vestigia secutus, odii magnitudinem ostendere cupiens, inflixit in terram pedem, suscitavitque pulverem, dicens: Tum belli finis erit, cum alterutra pars in habitum pulveris redacta fuerit. Vide Valerium lib. 9. cap. 3.

Ab illa, qua natiuitatem secuta.

Patris igitur vestigia subsecuturus, certæ prædictionis somnium vidit, votisque suis convenientem imaginem hausit. Existimavit enim, missum sibi à Jove mortali specie excelsores juvenem, invadendæ Italiæ Ducem. cujus monitu primo vestigia nullam in partem secutis oculis, mox humani ingenii pronâ voluntate vetita scrutandi pone respiciens, animadvertit, immensæ magnitudinis serpentem cum ingenti arborum ac virgultorum strage ferri concitato impetu, omne, quidquid obvium fuerat, proterentem: postquæ eam magno cum cœli fragore erumpentes nimbos, lucemque caliginosis involutam tenebris: attonitus deinde, quidnam esset monstri, & quid portenderet, interrogavit. Hic dux; Italiæ, inquit, vastitatem vides: ut ait Valerius lib. 1. cap. 5. Eadem Livius habet primo

primo belli Punici 2. Silius lib. 3. Cicero de Divinatione lib. 1.

In prætorio patris educatus fuit, ubi nihil *Ab e. duca-*
præter mera tyrannidis exempla vidit. Eum *tione.*
Asdrubal, vix dum puberem, ad se accersivit,
ut militiæ assuesceret, inque paternas opes
succederet: sed optimus vir Hanno, factionis
alterius princeps, animadvertens pessimam
adolescentis indolem, ipsum domi tenendum
sub legibus, sub magistratibus docendum, vi-
vere æquo jure cum cæteris censebat: ne
quandoq; parvus hic ignis incendium ingens
exsuscitaret. At pauci ac ferme optimusquis-
que Hannoni assentiebantur: sed (ut plerun-
que fit) major pars meliorem vicit, ut ait Li-
vius. Prudenter autem Hanno: nam Anni-
bal ferus, immanisque natura, adjunxit æ
pueritia prima disciplinam, qua non jura,
non leges, non civiles consuetudines, sed
bella cædesque & hostiles proditioes tra-
ctare didicerat. Itaque crudelissimus evasit
dux, & in fallendis hominibus callidissimus.
Nam ad decipiendum hostem semper in-
tentus, quos aperto Marte superare non
poterat, dolis aggrediebatur: ut refert Plu-
tarchus.

Optimos quidem præceptores consecutus *Ab im-*
erat, sed omnes naso adunco suspendens per *situ-*
arrogantiam, in bonis disciplinis nihil pro- *tione.*
movit. Etenim oratorem atque philosophum
eloquentissimum Peripateticum Phormionem
audivit Ephesi, de Imperatoris officio, & de
omni re militari copiosissimè differentem:
pauloque post rogatus, quidnam de illo Phi-
losopho judicaret, respondit; multos se deli-
ros vidisse senes, sed qui magis quàm Phor-
mio

mio deliraret, vidisse neminem. Cujus rei meminit Cicero, de Orat. lib. 2.

*A legum
com-
mentum.*

Legum justitiam nihil curavit, foedera rupit, Legatos P. Valerium Flaccum, & Q. Fabium Pamphilum, à sociis & pro sociis missos, contra jus gentium non audivit; nec in castra admisit. Et quas in leges patrias delinquendo poenas meruerat, eas astutiâ mirè solitus avertere. Sic à Duillio consule navali praelio victus, timensque classis amissæ (capitale enim Carthaginensibus ex publico legum decreto fuit, si quis ducum injussu populi pugnasset infelicitè) poenas dare, ex illa infelici pugna priusquam cladis nuncius domum perveniret, quendam ex amicis compositum & instructum Carthaginem misit. Qui postquam civitatis ejus curiam intravit: consulit, inquit, vos Annibal, cum dux Romanorum magnas secum maritimas trahens copias advenerit, an cum eo configere debeat: acclamavit universus Senatus, non esse dubium quin oporteret. Tum ille: Confluxit (inquit) & superatus est. Ita liberum his non reliquit id factum damnare, quod ipsi fieri debuisset judicaverant; ut ait Valerius, lib. 7. cap. 3.

*A re-
bus ge-
stis.*

Rupto, quod primo bello Punico fuit ictum, foedere, totius Italiæ agros ferro & igne vastavit: quod scelus ut pro suâ libidine patraret, occasionem quæsit, nec quæsitâ defuit. Erant in Hispania Saguntini, quasi medii inter Romanorum & Carthaginensium fines, jure foederis in libertate relictî. Hi postea totos se Romanis addixerant, initaque societate Romani imperii fidissimi cultores habebantur. Quare Annibal constituit animo, nihil opportunius fieri posse ad eliciendam Roma-

Romanorum iram, ac incendium, quod sibi optatissimum erat, concitandum, quàm Saguntinos armis belloque laceffere. Sed priusquam socios populi Romani apertè adoriretur, statuit in Olcadas, aliosque trans Iberum populos, exercitum ducere, ac eis ad deditiōnem compulsis, aliquam Saguntinis nocendi causam reperire, quā non tam meditato consilio à se illatum, quàm à Saguntinis contractum bellum videri posset. Primùm igitur Olcadum gente ad deditiōnem compulsā, Vaccēos deinde aggreditur, agros deinde populatur, oppidaque multa expugnat: ut ait Plutarchus.

Annibalis maiore ex parte virtus sævitia ^{Ab} constat: argumento fuerunt multa, cūm ^{animi} primis illud quod in flumine Gilo corporibus ^{dotibus.} Romanis ponte factō exercitum traduxit, ut æquē terrestrium scelestum Carthaginensium copiarum egressum Terra, quàm maritimarum Neptunus experiretur. Idem captivos oneribus, & itinere fessos, primā parte pedum succisa relinquebat. Quos verò in castra perduxerat, paria fratrum & propinquorum jungens, ferro decernere cogebat, neque antè sanguine explebatur, quàm ad unum victorem omnes redegisset. Iusto ergo illum odio, verumtamen tardo supplicio senatus, Persiæ regis factum supplicem, ad voluntariam mortem compulit, ut ait Valerius, lib. 9. cap. 2. Nonnullis quidem virtutibus Annibal præditus erat: sed eas ingentia vitia æquabant, inhumana crudelitas, perfidia plus quàm Punica, nihil veri, nihil sancti, nullus Dei metus, nullum jusjurandum, nulla religio, ut Livius scribit.

M. 5

Nullo.

*A cor-
poris
doti-
bus.*

Nulla quidem labore aut corpus Annibalis ab initio fatigari, aut animus vinei poterat. Caloris & frigoris patientia par, cibi potusque desiderio naturali, non voluptate, modus finitus; vigiliarum somnique nec die nec nocte discriminata tempora; id quod gerendis rebus superesset, quieti dabatur: ea neque molli strato, neque silentio accersita. Sed tantum id corporis bonum luxuria fregit, maxime Campana, perquam utilis imperio Romano. Inviectum enim armis Annibalem illecebris suis complexa, vincendum Romano militi attribuit. illa vigilantissimum ducem, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundantivino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciviore ad somnum ac delicias evocavit: at tum demum fracta & contusa Punica feritas est, cum Seplasia ei, & Albana castra esse coeperunt. Quid ergo his vitiis foedius? quibus virtus atteritur, victoriae languescunt, sopita gloria in infamiam convertitur, animique pariter & corporis vires expugnantur, adeo ut nescias, ab hostibusne, an ab illis capi perniciosius habendum sit: ut ait Valerius Maximus, lib. 9. cap. 1.

*A for-
tune
bonis.*

Opes, quas apud milites plebemque plusquam modicas habebat, assiduis rapinis auxit; quibus hominum animos sollicitavit, & corripit, ut largitionibus sibi favorem aucuparetur, viamque ad dominationem praestrueret. Libido eum maxima invaserat Reipublicae capiundae, sibi regnum parandi.

*Ab iis,
quae
supre-
mum*

Ingratos Carthaginenses appellat Valerius Maximus, quod in animum induxerint & conspectu suo submovere Annibalem, qui pro
eorum

eorum victoria tot Imperatores, totque exercitus Romanos trucidaverat. Sed illi iudicio meo prudentes iustis rationibus adducti, nocentissimam bestiam relegarunt, interturbatorem publicæ pacis, totque cladum auctorem truculentissimum. *vita diem praecesserunt*

Eiectus igitur in exilium, ad Antiochum Regem Syriæ confugit, quo victo, ad Prusiam Bithyniæ Regem concessit. unde Romam legatione repetitus, hausto, quod sub annuli gemma habebat, veneno absumptus est. ita morte non gloriosâ succubuit, vitam insecutâ turpissimam. *A comparatione.*

Pestilens & crudelis G. Flaminius erat, qui miserabilis illius ad Thrasymenum pugnæ causa fuit; Sed longè pestilentior, atque crudelior Annibal. Illum semel Rempublicam affligere stultitia coëgit; hunc autem furor ad maximas clades sæpenumero pertraxit. *Conclusio.*

Plura dicere supersedeo: ineptus enim haberi possem, si crimina Annibalis omnia, quæ nullum nocendi finem habuerunt, studerem exiguâ, quam habet oratio mea, facultate completi.

DE COMPARATIONE,

quæ σύγκρισις Græcè
dicitur.

C A P U T X.

Comparatio est oratio ex collatione aliquid disquirens: quo id, quod comparatur, in majus extollat, aut ostendat æquale.

Comparantur autem vel bona bonis, vel bona malis;

malis, vel mala malis, vel parva majoribus conferuntur. Prorsusque comparatio duplicem habet vel laudem, vel vituperationem, vel alterutrum ex laude, vituperationeque compositum. Omnis autem comparationis locus admodum difficilis est, praesertim si parva majoribus conferas.

Comparari verò omnia possunt, quae laudari, quaeque vituperari.

Persona,

Res,

Tempora,

Loci,

Irrationalia animalia,

Plantae.

Non oportet autem comparantem totas res totis conferre, id enim supinum, inefficax, & nequaquam est pugnax: sed capiti caput conferendum; hoc enim vehemens, atque dividere totas, laudis est, non comparationis. Comparatio autem in hoc non est posita, quando totum hoc praeterisamentum comparatio vocatur: ut,

COMPARATIO ACHILLIS & Hectoris.

Proximum. Volenti mihi virtutem conferre virtuti, cum Achille hand immerito componendus fuerit Hector. Sunt quidem ipsa per se virtutes nimirum abundè honesta; comparata tamen, admirabiles videntur.

Patriâ ergo nati sunt non eâdem, laudatâ a loco. men uterque. Ille enim in Phthia; unde Græcia ipsius primum prodiit cognomentum: hic verò Troja, cujus conditores Deorum quoque primi fuerunt. Quod si pari natum esse loco affert aliquis

quid ad laudem, nihil quidem hac in parte Achilli posthabendus est Hector.

Nati autem uterque præclarâ patriâ, parem quoque generis habuerunt dignitatem: uterque enim ad Jovem originem suam initiumque generis sui refert. Pelei enim filius Achilles fuit; Æaci vero Peleus, & Æacus Jovis. Sic quoque Hector Priami; Priamus autem Laomedontis, & Dardani Laomedon filius. Dardanus quoque Jove prognatus est.

Progenitore autem Jove nati uterque, reliquam quoque majorum seriem habuerunt claritudine equalem. Ut enim Achilles Æacum habuit & Pelea: quorum ille Græcos à siccitate, penuriaque liberavit; hic Lapithis devictis ob egregiam virtutem Dea conjugium est affectus. Sic Hectoris Dardanus progenitor fuit, Deorum primum dignus habitus convictu; pater autem Priamus imperavit urbi, cujus muros ipsi quoque Dii fundarunt. Quod si non minus est, quam dea sortitum esse conjugia, Deorum, idque optimorum, mensâ convivioque usum esse, nihil est quod quisquam majorum gloria Hectori præferat Achillem.

Talibus autem uterque majoribus procreati, ab ambo ad fortitudinis sese studia contulere: & illo quidem à Chirone educatus est; huic Priamus ipse praeceptor velut natura quâdam viâ, virtutis monumenta tradebat. Par itaque, similisque educatio parem utrique conciliat laudem.

Ut autem ad virile pervenere robur, eodem in bello par uterque animi, virtutisque specimen præbuerunt. Hector enim Trojanos ducebat, solusque velut obex, propugnaculumque civitati datus, tuebatur ipsam, stetitque quamdiu faventibus Diis & auxiliariis est usus.

Cadens.

Cadens deinde, ipsam quoque Trojam post se traxit atque evertit. Achilles verò Græcorum præerat armis, terroreque omnes vincebat Trojanos, Palladis fultus numine atque auxilio, occumbensque spem victoria in reliquum abstulit Græcis.

*Amor-
te.*

Et ille quidem victus à Pallade interiit; hic autem cecidit ab Apolline confixus. Natiq̃ue ambo ex Diis, ambo quoque Deos habnere mortis auctores; utq̃ue divinitus generis initia, ita vita etiam exitum accepere. Quodsi similis utriq̃ue vita fuit, similisq̃ue mors utrumq̃ue abstulit: quid est quo non Hector par sit, quoque cedere debeat Achilli?

*Epil-
log.*

Plura erant, quæ dicerem de utriusq̃ue virtute, nisi quemadmodum in his, quæ dixi, ita in reliquis per omnia ipsorum gloria esset æqualis.

S C H O L I A.

Comparatio, secundum Priscianum, est vel similitum vel diversorum, vel minorum ad maiora, vel majorum ad minora collatio.

Differt ab eâ, quæ inter Schemata sententiarum numeratur à Rhetoribus, quod hæc brevis sit exornatio, illa exercitationis studio suscepta, instar laudis vel vituperationis fusiùs tractari solet.

Bona bonis, &c. Ut si Æneam Numæ comparaveris: Sapientiarum fortitudinem; Justitiam pietati.

Bona malis, &c. Bonitas enim ex malorum comparatione magis enitescit ac effulget: ut, sapientia comparata stultitiarum, pax discordiarum, sobrietas ebrietati.

Mala

Malamalis, &c. Ut si ebrietas cum adulterio conferatur, Philippus Echeto, Procrustes Phalaridi.

Parva majoribus, &c. Res exiguae verbis attolli possunt: ut, si ex musca feceris elephantem.

Duplicem habet laudem, &c. Per loca laudis processuri, comparabimus & urbem urbi, ex qua sunt viri, & genus generi, & victum victui, & professiones professionibus, & gesta gestis, & ea quæ accidunt extrinsecus, ut diversos mortis modos, & quæ eam sunt secuta. Similiter si arbores comparare volueris, conferes etiam præsentia eis numina, & loca in quibus nascuntur, & fructus, & utilitatem, & similia. Res quoque si compares, extolles qui primi eas invenerint, & eos conferes. Præterea qualitatem animi & corporis.

Alterutrum, &c. Alterutrum aliquando vituperantes, alterutrum laudamus: ut si comparemus justitiam & divitias.

Locus difficilis, &c. Unde fortem (ut Priscianus ait) oratorem exigit, & callidum, & celerem, ut agiles possit semper facere transitiones.

Persona, &c. Ut in oratione pro Cluentio, ubi Milefia & Oppianicus conferuntur. Illa à secundis hæredibus pro abortu pecuniam acceperat. Hic idem effecerat per alieni corporis cruciatum. Vide Erasmmum, 2. Copiæ.

Res, &c. Ita conferri poterit Academia aliqua cum alia, urbs cum urbe, locus cum loco, &c.

Tota res totis, &c. Non fuerit necesse, inquit, ut aliquam rem per omnes suas partes
cum

cum alia conferas, ut caput Demosthenis cum capite Ciceronis, humeros cum humeris, manus cum manibus, pedes cum pedibus. Sed magis, ut secundum locos generis demonstrativi compares genus Demosthenis cum genere Ciceronis, patriam cum patria, educationem cum educatione, res gestas cum rebus gestis, &c.

Non est posita, &c. In hoc comparationis progymnasmate non est comparatio caput, quia comparatio est tota præexercitatio. Non quidem est caput, sed comparatio diffusa per omnes locos atque partes.

Phthia, &c. Φθία, ὅθεν ὁ Ἰὼν Ἑλλάδος ἀρχαῖον ἐπώνυμον. Unde Helladis cognomentum provenit. Est autem Phthia Thessaliæ oppidum & regio, Achilles patria illustris. Dido apud Ovidium in Epistolis:

Non ego sum Phthiâ, magnisque oriunda Mycenis.

Hinc Phthius. Idem in Briseide:

Quam sine me Phthiis canescant aquora remis.

Pomponius Mela Phthiam in Phthiotide ponit, regione Græcâ. Et Hellas, Achaja regio, alio nomine Arthis dicitur. Eadem Thessalia cognominata fuit, autore Plinio, lib. 4. cap. 7. Plura apud Thucydidem, lib. 1. Hellenes Græci appellari sunt. Hellas autem dicta fuit à Deucalionis & Pyrrhæ filio, qui Hellen appellatur.

Troja conditores, &c. Apollo & Neptunus cum Laomedonte, Ili filio, patre Priami, mercede pactâ, muros Trojanos condiderunt. Unde Ovidius ait:

Utilius starent etiam nunc mœnia Phœbi.

Cecidit-

Ceciditque superbum

Ilium, & omnis humo fumat Neptunia Troja.

Pelei, &c. Jupiter, ut Ovid. ait 6. Metam. Virg. in 3. Æneid.
in ignem transformatus, ex Ægina Afopi filia (quam inde vocat Afopidam) genuit Æacum, Æacus Pelea, Peleus ex Thetide Achillem; unde ab avo Æacides appellatur, à patris nomine Pelides.

Priami, &c. Dictum ajunt ὑπὸ τῷ Ἡρακλῆϊ, emo, quòd ab Hercule captus, auro fuerit redemptus.

Dardanus, &c. Jovis & Electræ filius. Ovidius 6. Fastorum:

Dardanon Electrâ quis nescit Atlantide natum,

Scilicet Electrâ concubuisse Jovem?

Hinc Dardania dicitur Phrygia. Sicut à Dardani filio Troë, Troja; ab Illo Trois filio, Ilios, vel Ilion.

Alii genus Hectoris paullo aliter derivant. Jupiter, inquiunt, ex Electrâ genuit Dardanum; Dardanus Assaracum & Ilum; Ilus Laomedontem; Laomedon Priamum; Priamus Hectorem. Vide Tortellium.

Græcos liberavit, &c. Æacus tam cæteris virtute præstitit, ut, cùm maxima siccitate in Græcia plurimi hominum corrumperentur, nullumque malo huic auxilium inveniretur, postquam magnitudo calamitatis excrevit, eum civitatum principes adierint, rogantes, ut tantum malum, tantamque pestem ab eis propulsaret: sperabant enim, propter ipsius generositatem atque eximiam pietatem quàm celerrimè à Diis præsentium malorum liberationem inventurum. Nec ea spes eos fefellit. Itaque voti compotes facti, in Ægina, ubi vo-
rum

tum ille precesque fecerat, commune omnibus Græcis sacrum ædificavêre. Atque ex eo tempore, donec inter homines fuit, summa cum gloria vitam duxit. Postquam verò migravit è vita, cum apud Plutonem Proserpinamque maximos honores assecutus esset, ad judicandas animas eis affedisse fertur. Hæc ex Plutarchi Euagora.

Lapithis devictis, &c. Hi Thessaliæ populi, Ixionis & Nubis filii, frænorum & stratorum inventores. Virgilius 3. Georg.

*Luc. 1.
2. 6.*

*Frana Pelithronii Lapithæ, gyroque dedêre
Impositi dorso, atque equitem docnêre sub ar-
mis*

*Insultare solo, & gressus glomerare superbos:
Exsiluit, primus chalybem franosque mo-
mordit*

*Thessalicus sonipes, bellis feralibus omen,
Spumavitque novis Lapithæ domitoris hab-
nis.*

Plura de Lapithis & Centauris apud Ovid. 22. Metamorphoseon.

Thetis. *Dea conjugum, &c.* Hoc est, Thetidos. Fuit autem Thetis (Θέτις) Pelei uxor, Achillis mater, ut Tethys (Τηθύς) Coeli & Vestæ filia, Neptuni conjunx, mater Nympharum. Hoc primam producit, illud autem corripit. Virgilius 1. Georg.

*Teque sibi generum Tethys emat omnibus un-
dis.*

Claudian. lib. 1. de raptu Proserpinæ:

*Hinc latrat Getula Thetis, Lilybæaque pulsas
Littora.* Virgil.

*Lava tenent Tethys, & Melite, Panopeaque
virgo.*

Ob egregiam virtutem, &c. Cùm Peleus
in

in pugna contra Centauros strenuè dimicasset, multisque aliis bellis atque periculis probatus esset, Thetida, Nerei filiam, immortalem, quamvis ipse mortalis, uxorem meruit: atque ex omnibus, quæ antè fuere, solùm in istis nuptiis hymenæum Deos cantasse, ferunt: ut ait Plutarchus.

A Chirone educatus, &c. Centauri *Χέντρες* *Chirone*, hoc est, à pungendo aut stimulando dicti, equorum stimulatores. Quorum unus erat Chiron, Saturni & Philyræ filius, optimus Citharædus, Medicus, Astrologus. Ab eo Musicam Achilles didicit. Ovidius 1. de arte:

Phillyrides puerum citharâ perfecit Achillem

Æacidem Chiron: ego sum praeceptor amoris. Ab eodem medicinam Æsculapius; Astrologiam Hercules didicit. Fuit autem justissimus omnium, qui, cùm tractaret sagittas Herculis, unaque lapsa pedem vulnerasset, post nonum diem in signum Sagittarium versus dicitur. Ovidius 5. Fastorum:

*Nona dies aderat, cùm tu, justissime Chiron,
Bis septem stellis corpore cinctus eras.*

Propugnaculum, &c. Πρόβολος accipitur pro tutore, defensore, propugnatore. Aliàs dicitur scopulus, vel eminens in mari saxum.

Faventibus Diis, &c. Troja tantisper faventes Deos habuit, nec capi potuit, dum fata Trojanorum permanserunt integra. In fati autem fuerunt Troili vita, Palladii conservatio, illæsum Laomedontis sepulchrum, equi Rhæsi.

Videns à Pallade interiit, &c. Hector ab Achille fuit interfectus. Unde Virg. in 1. Aen.
Ter

Ter circum Iliacas raptaverat Hectora muros,

Exanimamque auro corpus vendebat Achilles.

Sed Palladem habuit adjutricem, *συναγωγιστομένην*, in pugna sociam.

Ab Apolline, &c. Paris Achillem interfecit, in Apollinis Thymbræi templo, sed ab Apolline directis in Achilleum corpus sagittis. Virgilius in 6. *Æneidos*:

*Phæbe, graves Troja semper miserate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manusque
Corpus in Æacide.*

Ovidius 13. *Metamorphoseon*:

At postquam cecidit Paridis Phæbique sagittis.

Plutarchus, in comparatione Lysandri & Syllæ, ait, Achillem interfectum à Paride inter Portas.

COMPARATIO DEMOSTHENIS & Ciceronis.

Exordium. Si non parvam laudem merentur, qui divinorum ingeniorum gloriâ, cæterarumque rerum conspicuarum claritate pares enituerunt: non vulgarem sibi vendicant Demosthenes & Cicero, quos viros summos per omnia pares natura produxit.

A patria. Patriam uterque sortitus illustrem: ille Græciam, uberrimum Atticæ eloquentiæ fontem; hic Italiam, Latinæ linguæ parentem facundissimam.

A parentibus. Obscuro natus uterque parente, clarissimus evasit. Ille patrem vix seculo suo norum habuit, ut inquit Valerius; de hujus item patre

patre nihil (ut Plutarchus inquit) certum est proditum.

Generis seriem, quam à majoribus humilem, & ingloriam acceperunt, ita virtutibus propriis illustrarunt, ut maximâ laudis claritate polleant in æternum. *Ab a-*
jori-
bns.

Ingeniorum specimen sub prima juvena statim emicuit. Unde bonas inter disciplinas educati, & præclaris artibus dicendi protinus addicti, summos in oratores evaserunt, summamque è foro curiaque gloriam sibi quæsi- *Ab e-*
duca-
tione.

Ab optimis præceptoribus instituti fuerunt: Demosthenes ab Isæo eloquentissimo doctore; Cicero à Philone Academico, & Milone Apollonio, viris in docendo discretissimis. *Ab in-*
stitu-
tione.

Cicero Græcè & Latine declamando se plurimum exercuit cum M. Pisone, & Q. Pompejo. Et Demosthenes vadosis littoribus insistens, declamationes fluctuum fragoribus obluçantibus edebat, ut ad fremitus concitatarum concionum patientia duratis auribus in actionibus uteretur: ut ait Valer. Fer- *Ab ex-*
ercita-
tione.
tur & Ciceronem primum in pronunciatione non minùs, quàm Demosthenem laborasse, unde omni cura, & Roscium Comicum, & Æsopum Tragoedum observasse traditur: ut ait Plutarchus.

In utroque refulsit integritas, benevolentia, & humanitas: unde cum Demosthenes ab Atheniensi populo jussus esset accusare quendam, recusavit id facere: ut ergo adversus eum reclamatio populi, quemadmodum consuevit, facta est, surrexit Demosthenes, & inquit: Vos me, viri Athenienses, consulto- *Ab a-*
*nimi
desi-
bus.
rem*

rem habetis etiam inviti ; calumniatorem verò , nec si velitis quidem. Et Cicero , cùm Præfectus annonæ esset , fortitusque Siciliam , in missione frumenti , quam apud urbem agere coactus erat , plerisque Siculis molestus gravisque videbatur : sed mox cum ejus integritatem humanitatemque experti forent , cum veluti neminem ex aliis ducibus suis honore summo dignati sunt.

*A re-
bus
gestis.*

Ad Rempublicam salutis publicæ conservandæ studio se contulere. Nactus autem Demosthenes uberem in Rempublicam materiam & honestam pro Græcorum libertate adversus Philippum , & in ea præclare decertans , confestim nomen & gloriam affecutus est. Nec solum ut disertus , verùm etiam ut fortis vir suspiciebatur , ut admiraretur ipsum Græciæ , observaret Persarum Rex , plurimus apud Philippum sermo esset , confiterentur adversarii , sibi adversus præclarum virum esse certamen. Et Cicero maximis periculis Rempublicam liberavit. Unde Juvenalis Satyr. 8. eleganter inquit :

*Quis, Catilina, tuis majoribus atque Cethegi
Inveniet quicquam sublimius ? arma tamen vos
Nocturna , & flammæ domibus , arisque pa-
rastis ,*

*Ut Braccatorum pueri, Senonumque minores,
Ausu, quod liceat tunicâ punire molestâ.
Sed vigilat Consul, vexillaque vestra coërcet
Hic novus Arpinas ignobilis: & modò Roma
Municipalis eques, galeatum ponit ubique
Præsidium attonitis, & in omni gente laborat.
Tantum igitur muros intra toga contulit illi
Nominis & tituli, quantum non Lencade, quan-
tum*

Thessalia

*Thessalia campis Octavius abstulit udo
Cadibus assiduis gladio : sed Roma parentem,
Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit.*

Auctoritas in Republica par fuit, præsidio *Ab aucto-
ritate.* nterque militarium hominum egebat : Demosthenes Charetis, Diopheris, Leosthenis : Cicero Pompeji, Augusti; id quod Augustus ipse ad Agrippam, & Mecænatem scribit.

Duos Rhetores alios haud invenio, qui ab *A sibi* obscuris, parvisque, facti sint tanti, qui Ty- *milli.* rannis se Regibus objecerint, filias amiserint, *qua* patriâ suâ exularint, reversi sunt cum hono- *mor-* re, rursus fugitantes in adversariorum perve- *tem* nerint manus. Quod si natura fortunaque viri *præces-* utriusque sic, quemadmodum artifices qui- *sit, for-* dam inter se, contendant; difficile judicatu *tuna.* est, magnisne moribus, an rebus gestis simili-
iores reddiderit.

Unâ cum patriæ libertate fuerunt extin- *A mor-* cti. Demosthenes Anzipatri imperio per *te.* Archiam Phygorothetam, satellitum principem : Cicero Antonii jussu per Herennium Centurionem. Et (quod mirum) certis præ-
sagiis utrique mors denunciata fuit; illi somniis, huic auspiciis. Demosthenes enim nocte per quietem visus erat cum Archia Tragoediis in theatro certare, & cum illum superasset, tamen defectu apparatus ab illo vinci. Et Cicero cum in villa Cajatanâ esset, corvæ in conspectu ejus horologii ferrum loco motum excussit, & protinus ad ipsum cerendit, ac laciniam togæ eo usque morsu tenuit, donec servus ad occidendum eum milites venisse nunciaret.

Ut Demosthenis gloriosam, ita Ciceronis *Ab in* mortem

ba Hercules, Eurystheo sibi imperante. Hic notus quidem est Hercules, dicentis verò effingimus mores.

Idolopœia est, quæ personam habet notam, sed defunctam, & loqui non potentem: quemadmodum ἐν Δίμωις Eupolis finxit, ut Aristides ἐν τοῖς ἑσπερίοις τῶν τιράρων. Unde etiam Idolopœia vocatur.

Prosopopœia est, quando finguntur omnia, & mores, & persona: quemadmodum Menander fecit argumentum. Argumentum enim nec rem nec personam habet propositam; unde Prosopopœia est dicta: fingitur enim ipsa cum moribus persona.

Passiva, quæ exprimit adfectum: ad quam pertinent, quæ prorsus animi significant motum: ut, qualia verba Hecuba faceret Trojâ subversâ.

Moralis, quæ mores solos depingit; ut, quid diceret Mediterraneum primum conspiciat mare.

Mixta, quæ mores habet pariter, & affectum: ut, qualia loqueretur Achilles super occiso Patroclo, cum pugnare decrevisset. Mores enim consilium habent; adfectum verò amicus occisus.

Ethopœiam verò tractabis dicendi genere dilucido, brevi, florido, disjuncto, omni luxu atque figura remota. Proque capitibus divides tribus ipsam temporibus: presenti, præterito, & futuro.

EXEMPLUM ETHIOPIÆ
passivæ, continens quæ verba dicere
posset Niobe, jacentibus
liberis.

*Exor-
dium à
pre-
senti.* Me miseram! quam aliam præ alia deflebo
calamitatem, orbata nunc liberis, quibus antè
fueram insignis? Quæ copia infelici mihi ad
quam redacta est inopiam? non sum jam misera
unius filii mater, quæ antea tam multis conspi-
cua incedebam. At, quanto satius foret sterilem
fuisse potius, quàm in lacrymas, atque lactus
fecundam? Longè enim infeliciori loco sunt hæ,
quæ orbitatem suam deslent, eis quæ nunquam
pepererunt. Hoc enim quod experimentum amoris
filiorum sumpserunt, destitutis postea acerbissi-
mum est.

*A præ-
terito.* Sed infelicem me! quæ parem ei, qui me genuit,
sum experta fortunam. Orta enim ex Tantalo,
qui convictu Deorum felix, tandem ab eâ est
Deorum amicitia evolutus, huius quoque, cladi-
bus meis, approbo me esse genus. Coniuncta enim
sum Latone: perque hanc ipsam nunc his oppri-
mor malis, & ipsius familiaritatem filiorum or-
bitate deploro. Hicque mihi finis cum Dea con-
victus, ut in calamitatibus degam. Prius nam-
que quàm ipsi sum cognita Latone, felicior ipsâ
fri mater: ut autem sum illi notior facta, desolata
sum liberis; quorum, antea quàm me nosset ipsa,
in signi sui multitudine beata. Facet ille sexus
ærisque letus numerus mihi summum in luctum.
Quò me vertam infelix? ad quæ defleat? quod
mihi ad tot defunctos liberos sufficiet sepulcrum?
Miseram me! in tantis malis meis ipse quoque me
deserit

*deserit calamitatum mearum honor, & infelici
justa intermistantur.*

*Verum enim verò quid ista queror, ac de- A fa-
ploro; cum à Diis, ut me in aliam naturam turo.
transmutent, impetrare liceat? Unum hoc mi-
seriarum mearum video remedium, ut in ali-
cujus, quod sensus vitæque sit expertus, formam
commutor. Sed vereor misera, ne & sic quo-
que, quamvis mutata, inter lacrymas agere non
cessem.*

SCHOLIA.

Ethopœia, à Prisciano vocatur allocutio, *Ethio-*
fermonis imitatio, ad mores & suppositas *paia-*
personas accommodata. Quintil. lib. 9. cap.
2. Imitatio, inquit, est morum alienorum:
quæ à *ἠθοποιία*; vel, ut alii malunt, *ἠθωποιία*,
dicitur: versatur & in dictis, & in factis. Ex-
pressio morum est, & affectuum; unde no-
men habet.

Hercules Eurystheo, &c. Hercules Jovis &
Alcmenæ filius. Unde Ovidius Metam. 9.

Dictus quasi aëris gloria. Macrobius 1. Sa-
tur. cap. 20. Revera Herculem solem esse, vel
ex nomine claret. Heracles enim quid aliud
est nisi Heras, id est, aëris, cleos? Quæ porro
aëris gloria est, nisi solis illuminatio? cujus
recessu spiritus occulitur profunditate tene-
brarum. Coactus fuit multa adire pericula,
Janone impellente, & imperante Eurystheo.
vide Boccacium libro 12. cap. 34. Fuit autem
Εὐρυπύδης Stheneli Mycenarum Regis filius.
Ovidius in Epistolis:

*Quem non mille fera, quem non Stheneleius
hostis,*

Non potuit Jumo vincere ; vicit amor.

*Virg.
lib. 8.
Æ-
neid.*

——— Duros ac mille labores

*Rege sub Eurystheo fatis Junonis iniqua
Pertuleris.*

Εἰδωλοποιία, &c. Hanc simulacri fictio-
nem appellat Priscianus. Fit, cum mortuis
verba dantur. Quod facit Cicero pro Cælio,
verba dans Appio Cæco contra Clodium. Li-
vius libro 6. belli Punici : Si ab inferis existat
Rex Hiero, fidissimus imperii Romani cul-
tor, quo ore aut Syracusas aut Romam ei
ostendi posse, cum, ubi semirutam ac spolia-
tam patriam respexerit, ingrediens Romam
in vestibulo urbis propè in porta spolia patriæ
suz visurus sit ? Item, Cicero in Confirma-
tione : Quod si nunc L. ille Brutus reviviscat,
& hic ante pedes vestros adsit, non hac utetur
oratione ? Ego Reges ejeci ; vos Tyrannos
introducitis. Ego libertatem, quæ non erat,
peperi ; vos partam servare non vultis. Ego
capitis mei periculo patriam liberavi ; vos li-
beri sine periculo esse non curatis.

Item Hector occisus, apud Virgilium in
secundo :

*Hæc fuge, nata Deâ, teque his, ait, eripe
flammis :*

*Hostis habet muros, ruit alto à culmine Troja,
Sat patria, Priamæque datum : si Pergama
dextra*

*Defendi possent, etiam hac defensa fuissent.
Sacra suosque tibi commendat Troja penates :
Hos cape faterum comites ; his mœnia quare,
Magna pererrato statues qua denique ponto.*

Item Polydorus in tertio :

*Quid miserum, Ænea, laceras ? jam parce
sepulcro,*

Parce

*Parce pias scelerare manus, non me tibi Troja
Externum tulit, haud cruor hic de stipite ma-*
nat.

Hec fuge crudeles terras, fuge littus aua-
rum.

*Nam Polydorus ego, hic confixum ferrea tenis
Telorum seges, & jaculis increvit acutis.*

Idem apud Euripidem, in Hecubâ, inquit:
Sum profectus à profundis manibus, &c.

Εὐπολίς Εὐπολὶς, &c. In Comœdia, cui
nomen id fuit inditum. Eupolis autem erat
veteris, cujus magna fuit licentia, comœdiæ
scriptor.

Eupolis atque Cratinus, Aristophanesque *Horat.*
1. serm.
poëta,

Atque alii quorum comœdia prisca virorum †
est.

Si quis erat dignus describi, quod malus, aut
fur,

Quod machus foret, aut sicarius, aut alio-
qui

Famosus, multa cum libertate notabant, &c.

Submersus autem ille fertur ab Alcibiade,
quod quædam illius crimina carpisset.

Aristides, &c. Hic in oratione quadam
Rhetoricen defendit, & encomion canit in-
troducitorum quatuor, Themistoclis, Miltia-
dis, Cimonis, & Periclis.

Προσopœia, &c. Hanc Priscianus reddit
conformationem. Quæ est, quando alicui rei
contra naturam datur persona loquendi. De
qua vide Ciceronem 4. ad Herennium. Idem
patriam loquentem facit in Catilinam, in-
quiens: Nullum jam tot annis facinus exti-
tit, nisi per te; nullum flagitium sine te: tibi
uni multorum civium necesse, tibi vexatio di-

reptioque sociorum impunita fuit ac libera.
 Tu non solum ad negligendas leges, & quaestiones, verum etiam ad evertendas, perfringendasque valuisti. Superiora illa, quanquam ferenda non fuerunt, tamen, ut potui, tuli. Nunc vero, me totum esse in metu propter te unum: quicquid increpuerit, Catilinam timeri: nullum videri contra me consilium iniri posse, quod à tuo scelere abhorreat, non est ferendum. Quamobrem discede, atque hunc mihi timorem eripe: si verus, ne opprimar: si autem falsus, ut tandem aliquando timere desinam.

Et Ovidius 2. Metamorphos. introducit Tellurem, ita loquentem:

Si placet hoc, mernique, quid ò tua fulmina cessant,

*Sunne Deum? liceat peritura viribus ignis,
 Igne perire tuo, clademque autore levare.*

*Vin equidem fauces hac ipsa in verba resolve:
 (Presserat ora vapor) tostos en aspice crines,
 Inque oculis fumum: volitant super ora favilla.*

*Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem,
 Officii que refers, quod adunci vulnera aratri,
 Rastrorumque fero, totoque exerceor anno?
 Quod pecori frondes, alimenta que misia, fruges*

*Humano generi, vobis quoque thura ministro?
 Sed tamen exitium fac me mernisse; quid unde?*

*Quid mernit frater? cur illi tradita sorte
 Equora decrescant, & ab aethere longius ab-
 sunt?*

*Quod si nec fratris, nec te mea gratia tangit,
 At celi miserere tui: circumspice, utrinque
 Fumat*

*Famat uterque polus : quas si violaverit ignis,
Atria vestra ruent : Atlas en ipse laborat ,
Vixque suis humeris candentem sustinet axem.
Si freta , si terra pereunt , si regia cæli ,
In chaos antiquum confundimur. Eripe flam-*
mis ,

Si quid adhuc superest , & rerum consule sum-
ma.

Menander fecit argumentum, &c. Menander poëta Comicus fuit, Gellius lib. 17. cap. 4. scribit, ab eo relictas fuisse centum & octo , vel (secundum alios) centum & novem comedias : sed omnes ad nostra tempora non pervenerunt. Cæterum ut Menander habuit φάσμα, ita ἡλεγχον, in quo res erat: nulla autem vera, sed ficta persona. Cataneus reprehensionem vertit. Aphthon. ait: Ο γδ ἡλεγχῶ *παράγω μιν, ὃ μὲν ἐπὶ τῷ πρόσωπον.* hoc est, Redargutio res quidem, non autem persona. Ut si quis illum introducat loquentem, carpentemque faciat hominum mores, aut vitia. Sic moriam Erasmus introduxit. Agricola reddidit; argumentum, quod (ut ait Cicero ad Herennium) est res ficta, quæ tamen fieri possit, ut argumenta Comædiarum.

Passida, &c. A Prisciano *passionalis* appellatur, in qua passio, id est, commiseratio perpetua inducitur, ut quibus verbis uti potuisset Andromache, occiso Hectore: fuit autem ea uxor Hectoris, animo virili prædita; unde à virili pugna nomen sortita.

Moralis, &c. In qua continentur mores; ut quibus verbis potuisset uti rusticus, cum primum aspexit navem.

Patrocle, &c. Hic cum in patria cœdem *Patro-* fecisset, in Thessaliam confugit ad Achil- *clius.*

lis patrem. Menœtii Regis Locrensis filius fuit.

Ovidius primo de Ponto :

*Cade puer factâ Patroclus Opuntâ reliquit ,
Theſſalicamque adiit hospes Achillis humum.*

Amicus fuit Achillis, & sub hujus armis interfectus :

*Ovid. Sive Menœtiadem falsis cecidiſſe ſub armis ,
in E- Flebam ſucceſſu poſſe carere dolos.
piſt.*

Achillis autem verba, quæ potuiſſet Patroclo interfecto facere, complecterentur paſſionem funeris amici, & moram de bello in Trojanorum vindictam ſuſcipiendo cogitantis.

Adfectum amicus occiſus, &c. Hujus enim Progymnaſmaris uſus eſt, ut exercitii ſtudio perſonarum omnium affectus imitari, aptaque materiæ, ſenſuum, ſententiarum, verborumque formas accommodare coneris. Alia enim oratio prudentis hominis & pacati : alia inſipientis & irati ; Alia timentis, gaudentis, lugentis, ſenis, juvenis, viri, ſceminæ, matronæ, ſcorti. Vide Emporium Sophiſtam.

*De pa-
jur
cum
diffi-
cultate,
tum
mili-
tate,
vide
Quint.
2.3.c.1.*

Amicus, &c. In Aphthonio habetur :

ἡθὺς γὰρ ἡ βελὴ, παῖθ' ὅς ἐστι περὶ.

Quintilian. lib. 6. cap. 3. παῖθ' ; inquit, atque ἡθὺς ex eadem natura ſunt, ita ut illud majus ſit, hoc minus ; ut amor παῖθ', caritas ἡθὺς παῖθ' concitat ; ἡθὺς ſolet mitigare : ἡθὺς mores ſunt, quibus plerumque ruſticos, ſuperſtitioſos, avaros, timidos, ſecundam conditionem propoſitorum effingimus, mores eorum imitamur, & ex his ducimus orationem. Diverſum eſt huic, quod παῖθ' dicitur : quodque nos affectum propriè vocamus, & ut proximè utriuſque differentiam ſignem,

fignem, illud comœdiæ, hoc tragœdiæ simile.

Sunt, qui
Ethopœiæ
ponunt
triplicem
expressio-
nem :-

Morum, quam prolixiorē tradunt : ut ingeniorum, virtutum, vitiorum, thraſonis, aut tyranni.

Naturalium propenſionum, inclinationum, φυσικῶν προπαθειῶν, hoc eſt, affectuum innatorum, ut amoris paterni in liberos, caritatis affinium, cognatorumque inter ſe.

Affectuum leviorum; ut cū animos erigimus in ſpem, aut lætitiā.

Dicendi genere dilucido, &c. Σαφῆς, perſpicuo, de quo ſupra in Narratione. Macrobo. 5. Saturnal. cap. 2. ponit dicendi genera 4.

Copioſum ; in quo Cicero dominatur.

Breve ; in quo Salluſtius regnat.

Siccum; quod Frontoni adſcribitur.

Floridum & pingue; in quo Plinius Secundus luxuriatur. Plura dicendi genera proferet Eraſmus, 1. Copiæ, cap. 123.

Tribus temporibus, &c. In præſenti inſtantis fortunæ permutatio, & ærumnæ recenſentur. In præterito potiſſimum eæ conferuntur cum infortuniis parentum, vel majorum. In futuro rerum eventus, malorum fines adducuntur: vel conſilia, quorum ratione, tantis malis ſuccurri poſſit.

Niobe, &c. Hæc Tantalī filia, Pelopis ſoror, Amphionis uxor. Fuit autem ſœcundiffima. Hinc Juvenalis ait Satyr. 6.

Atque eadem ſcrofâ Niobe ſœcundior albâ.

N 5

Quæ

Quæ secundum Diodorum Siculum 5. Historiarum, septem filios, totidemque filias, secundum Ovidium in Metamorph. septem filios, Ismenon, Sipylum, Phædimum, Tantalum, Alphenora, Demasichthona, Ilionea: Secundum Boccacium, lib. 5. cap. 31. quatuordecim. Vide Gellium, lib. 20. cap. 6. Homerum, Iliad. ult.

Sed infelicem me, &c. Fabula Niobes significat, mulierum superbiam exitiosam esse. In summum enim illa malum incurrit; (ut Niobes mala proverbialiter maxima dicerentur & acerbissima,) quod passa fuit, quod se Latonæ præposuisset.

Etenim apud Ovidium:

*Quis furor, auditos, inquit, præponere visis
Cælestes? aut cur colitur Latona per aras?
Numen adhuc sine thure meum est?*

Orta ex Tantalo, &c. Unde Tantalus ab Ovidio dicitur. Tantalus autem Jovis & Plores filius, Rex Phrygiæ ditissimus. Unde Tantalus talenta abierunt in proverbium. Primò fortunatus fuit: deinde, cùm Deorum secreta hominibus prodidisset, detrusus fuit ad inferos. Ovidius, 2. Amorum Eleg. 2.

Quærit aquas in aquis, & poma fugacia capiat

Tantalus: hoc illi garrula lingua dedit.

Porro Tantali fabulam paucis explicat, in-
quiens:

Nec bibit inter aquas, nec poma natantia carpit

Tantalus infelix, quem sua fata premunt.

Divitis hac magni facies erit, omnia latè

Qui tenet, & sicco concoquit ore famem.

Hujus genus, &c. In similem (inquit) parentis calamitatem incidi. Quemadmodum
ab.

ab initio pater felix erat Tantalus; ita ego beata. Jam ego misera; sicut & ille. Quem in Cratylo scribit Plato dictum quasi *ταλάντων*, hoc est, infelicissimum. Hujus supplicia aded gravia, ut proverbio locum fecerint, *Tantali supplicia, & Tantali lapis.*

Latona, &c. Hæc Cœi Tiranis filia, Apollinis & Dianæ mater, à parente Titanis appellata: ut à matris nomine Apollo Latoides, & Diana Latois. Unde Niobe apud Ovidium, Metamorphosis 6.

*Quoque modo audetis natam Titanida Cœo
Latonam præferre mihi? cui Tantalus antea,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.*

Atqui contra sententiam Ovidii Diodorus Siculus, lib. 6. dicit Phœbes & Saturni filiam.

Aliam naturam, &c. Niobem præ nimio dolore in saxum vel marmor conversam ajunt: illud innuentes, maximo dolore eam diriguisse. Ovidius in Metamorph.

Dirigitque malis, nullos movet aura capillos.

Quaque superba parens saxo per corpus oborto,

Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
A Statio in sylvis Sipyleia mater appellatur; quoniam facta saxea, turbine venti

In Sipylum rapta est, ubi fixa cacumine montis

Linquitur, & lacrymis etiam nunc marmora manant.

Sensus vitæque expers, &c. Fabula Niobes hoc habet verum: Niobe fingitur ex homine conversa in lapidem; quoniam imaginem lapideam supra natorum suorum sepulcra posuerat. Quod Palæphatus se vidisse scribit.

ETHOPOEIARUM EXEMPLA.

Primum argumentum tale est.

Ger- Quænam verba Gerhardus Noviomagus
har- ex lipothymia ad sese rediens olim potuisset
du- dicere, cujus Witebergam profecturi caput
Nov- Latrones securi diffiderant, ipsum apud Bru-
nioma- nonis vicum humi stratum spoliaverant, &
gus. fugitivi mortuum credentes in sylva relique-
 rant.

Exor- Vetus illud dictum, Nemini fidendum esse,
dium. nisi cum quo prius modium salis absumseris;
A pra- esse verissimum experior. Quos fidos itineris
senti. comites arbitrabar, ii crudelissimi ficarii
 jugulum mihi petierunt: multisque vulne-
 ribus inflictis, syntecticum reliquerunt: qui
 ab ineunte ætate bonis literis ac virtutibus
 invigilando persuasum habebam, studio-
 sis hominibus tutam ubique protectionem
 patere. Credebam Horatio, qui scripserat,
 integros vitæ, scelerisque puros, non egere
 Mauri jaculis, nec arcu, sive per Syrtes, sive
 per inhospitalem Caucasum iter essent facturi.
 At ego licet non apud Scythas ἀνθρωποφάγας
 versari videbar, sed apud homines (quos à
 Germana caritate non alienos sperabam fore)
 Germanos: tamen longè prudentiùs fecissem,
 si nostri (quo friget omnis caritas) seculi
 tam impunitam peccandi licentiam ante oculos
 mihi posuisset, nec solus neque inermis
 protectionem hanc instituissem. Jam
 secuta nimis imprudentia mihi nocuit, qui
 stratus humi, sanguine meo terram hanc in-
 tingo, herbasque coloro. Nunc maximo pe-
 riculo meo cautior factus, tandem disco, nus-
 quam

quam tutam esse fidem, ubique rapti vivi, non hospitem ab hospite tutum, nec generum à genero. Sed quid deploro? Quin libenter ego, quam delicta fortasse mea promeruerunt, calamitatem patior, æquioreque animo injurias fero. Sed utinam caput illæsum & integrum sit, ut bonarum disciplinarum capax à rationis amissi nunquam deliret. Utinam in hoc casu Cæneus ille Perrhæbus fuisset, & hoc mihi donatum, ut nullo ferro sauciari potuissem. Eheu quàm plagam profundam, quàm vulnus altum sentio; quod pacis semper amans ego præter meritum accepi, & ab illis, quos beneficio prosequabar, quos amicos atque fidos incognitarum mihi viarum duces amplexabar, pro quorum incolumitate, incolumis ipse, hoc corpusculum amittere non detrectabam, eorumque inopiam meâ qualicumque rerum copiâ sublevare (si modò postulassent) minimè gravatus fuisset. Id quod è bonarum literarum studio semper addidici facere, nec ego unquam pecuniæ servus, congestis undique saccis indormire solitus, neque tanquam sacris parcere, quæ tortum digna sequi potius quàm ducere finem. Sed ô perfidam pecuniam, & sacram auri famem, quid non mortalia pectora cogis? O mores! ô tempora!

*Pauca licet portes argenti vascula puri,
Noctæ iter ingressus, gladium, contumque ti-*
mebis,

Et nota ad lunam trepidabis arandinis um-
bram.

Ut jugulent homines, surgunt de nocte la-
trones.

Hos etiam de media luce surgere, testimo-
nio

nio fuerit calamitas mea : quæ & evidenti est argumento , quàm fragilis , & quantis vitæ nostræ periculis sit obnoxia. Omnis mea, quæ valde gloriosus jam pridem effulgebam , dignitas , hic ad nihilum ferè jacet redacta. Gloria mea quasi flos agri propemodum demissus , flaccescit. Quid ergo sumus , aut quidnam victuri gignimur ? ordo quis datus ? aut metæ quàm mollis flexus ? Deum immortalem , quot periculorum genera vitæ nostræ indies insidiantur ? Quot accidunt casus , venena , naufragia , cædes , pestes ? Alius acini granum glutens præfocatus interiit. Fuit, quem potus cum lacte pilus strangulavit. Fuit, cui stiria gelu durata , delapsa tecto subitum attulit exitium. O lubricas igitur res mortalium ; & hominem verè bullam !

*A præ-
serito.*

O nimiam hominum teterrimorum crudelitatem ! O meam insignem imprudentiam, atque securitatem ! qui omnia prospera atque tuta mihi persuaferam , in hæc tanta mala incidi : hic vulneribus confectus , atque pulveribus oblitus jaceo ; cujus amici gloriâ magnâ , parentes honore summo claruerunt. Hic miserabiliter jaceo , qui jam olim in Gymnasio Lovaniensi clarum nomen atque decus , laborum meorum & virtutis beneficio, consecutus fueram , celebris poëta , celebrior orator , celeberrimus Theologus salutatus. Hic flebiliter jaceo , quem Episcopus Trajectensis Dominus Philippus, nobilissimo Burgundiorum sanguine procreatus , maximis honoribus adfecit, tot muneribus opimis, tot sacerdotiis pinguibus. exornare nunquam intermisit, qui tot heroës atque principes amicos bonarum literarum cultu, vitæque sancti-

monia

monia mihi devinxeram, ut cœlum citiùs
rurere, quàm in hanc fatalem ærumnam me
putaverim iri præcipitatum. Sed quorsum
ista mihi? O res humanas variabiles? ô va-
nitatem rerum, & inconstantiam!

Sed quid istorum recordor, quæ magis re- *Afit-
turo.*
fricant memorata, quàm dolorem minuunt?
Unum restabit, ut supplex ad asylum Dei
Opt. Max. confugiam. Hic est unica salutis
arx: ipsum orabo, huic supplicabo, huic pec-
cata mea confitebor, atque precabor, ut me
liberet ex hoc tanto malo Consolator opti-
mus. Cujus divina providentia ad nostri
emendationem atque salutem omnia fieri
permittit. Ille Pharaonem, ille alios indu-
ravit, & ad affligendum sibi dilectum popu-
lum sæpius instigavit. Ille rursus Tyrannum
fluctibus obruit, & ab omnibus miseriis in-
fontem gregem eripuit: in hoc fortem appa-
rere, in hunc unum spem erigere, præsen-
tissimum ærumnarum cunctarum remedium
est. Quo posthabito, rebus in humanis
mentem occupatam habere, magis erit do-
lorem augere, quàm mitigare, aut omnino
tollere.

ALIUD EXEMPLUM, CONTI-

*nens quæ verba Hercules Eurystheo si-
bi imperante potuisset facere.*

Multi sunt infortunati, sed nemo magis, *A præ-
senti.*
quàm ego sum, infelix; qui miser quartâ na-
tus lunâ, calamitates varias & plurima mala
patior.

Non sufficiunt, quæ retroactis annis ani- *A præ-
terito.*
mo fortissimo tuli: quæ noverca Juno mihi
præ-

præparavit. Hæc serpentes immisit, quæ me puerum in cunis occiderent: mox Eurysthea stimulis novercalibus impulit, ut in varia periculorum genera me protrudens, è medio tolleret. Variis igitur tempestatibus ego jactatus fœdantem peregrino templa cruore Busyrin domui. Et cùm essem

*Solus Amaxonio cinctus Stymphalidis arcu,
Non cadere Anteo, non crescere profuis hydra.
Non cervam volucres eripuerè pedes, &c.*

A futuro.

Sed quis finis, quis modus, Eurystheum, furoris atque tyrannidis tuæ futurus? Quin parvis ætate confecto? Manliana atque Phalaridis imperia longè tuis humaniora. Tu quam, Lycha, vestem à Deianira missam huc pertulisti, nimirum Junoni gratam, mihi perniciosam futuram, imbutum veneno Lernæo munus est: unde novam pestem profluxuram video, cui nec virtute poterit resisti, nec telis, neque armis, sed pulmonibus errabit ignis edax nimis, & per omnes pascetur artus. Vide Ovidium, 9. Metamor. Et Claudianum in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ. Virgilium Æneid, 8.

TERTIUM EXEMPLUM, *continens qualia verba Dives ad inopiam reductus posset facere.*

*Exordium ex
Plauto sumtum.
A præfenti.*

Multa mihi in unum locum confluunt incommoda, quæ meum pectus pulsant, simul multiplex ærumnam exercitam habet paupertas. Ubi spes meas collocem, non habeo. Nunc tandem experior infelix, Omnes modis Omnibus, qui pauperes sunt, miseros vivere. Quid enim? mehercule, miser est homo, qui ipse

ipse sibi, quod edat, cogitur quærere, & id ipsum ægre invenit: longè miserior, qui & ipse quærît, & nihil invenit: omnium miserimus, qui, cùm ipse cupiat, quod edat, non habet. Hujus farinæ sum ego miser, qui Cræso jam dudum felicior habitus, jam autem Codro pauperior, atque Leberide nudior, non possideo, ubi pedem ponam. Etenim omnia vel hostis abstulit, vel incendium absumsit.

Florentissimo jampridem mihi divina quasi *A præ*
virgula suppetebant omnia. Et divitiarum *terito.*
copia fretus, omnia vel facere, vel dicere audebam, ut re ipsa fontes argenti locutos animadvertiffes. Mala etiam laudi dabantur, cùm felicibus sint & trimestres liberi, stultitiamque patiantur opes. Proinde mihi Suffenus eram, qui oppidò fortunatus, plurimos habebam, qui mihi adhærescebant fautores.

Donec eram felix, multos speculabar amicos:

Tempora cùm modò sint nubila, solas ero.

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Etenim pauperem modò me factum nemo consolatur, nemo fert suppetias. Qui jam pridem aderant non vocati, jam rogati fugiunt; & qui fideles amici visi, eos calamitas mea falsos coarguit. Erant enim (ut proverbio dicitur) *αὐτολάκνους*. Verùm nimis est, quod ait Ovidius 2. de Ponto.

Turpe quidem dicitur, sed si modò vera fatemur,

Vulgus amicitias utilitate probat.

*Quantum quisque suâ nummorum servat in arca, *Juvén.**

*Tantum habet & fidei. *Satyr.**

O me miserum! Cùm non sit omnis hominis, ^{3.}
sed tantum sapientis, paupertatem ferre, juxta
illud

illud Menandri: Πενίας φέρειν ἢ παντὸς, αἰλ' ἀνδρὸς σφῆ: ego per inopiam mentis inops factus, tanta mala diutius tolerare non poterō. Inter duo igitur mala pendens, quod levius videbitur, eligam. Longè melius arbitratu fore, ut mihi mortem consciscam, quàm in paupertate vivam, aut ad turpe compendium me compellat inopia. Quare, quod Theognis Cyrno consilium dedit, amplectar: *In mare fluctivagum, ne me premat aspera egestas,*

Præcipitabo, altis defiliamque jugis.

Quid? Mors ultima linea rerum. Quæ nihil sentit. Quod autem nihil sentit, nihil ad me, &c. Vide Gellium, lib. 2. cap. 8.

Q U A R T U M E X E M P L U M, *continens qualia verba dixerit Hecuba post excidium Trojanum.*

Fuit autem Hecuba Cyssæi Regis Thraciæ filia: unde Cyssæis vocatur. Virg. in 7.

Cyssæis prægnans tadas exosa iugales.

A pro- Fortunam Euripum, sive æstuariam, non
sent. injuriâ vocatam, re ipsa jam infelix experior; quæ statu beatissimo gloriabar Regis filia, Regis uxor, pulcherrimorum atque fortissimorum heroum mater, jam in tantas, quantæ ne quidem excogitari, nedum exprimi poterunt, calamitates incidi. Fortuna me sublimius evexit, ut illusura graviore casu præcipitem daret. Utinam in humili aut obscuro loco nata, aut crudelissimi Scironis filia fuisset, sic æquiore animo, quæ patior, ferrem: Promeritam enim genitoris pœnam in me quoque derivatam arbitrarer.

Sed

Sed in fatise esse video, ut ejus generis, in *A præ-*
quod ascita sum, discrimina subeam, ejusque *terito*
malorum particeps fiam. Socer Deos iratos
habuit, Glos monstris marinis exposita, Ma-
ritus occisus à Pyrrho, Filius fortissimus ab
Achille. O me miseram! quid Polydorum,
quid Parin, quid Troilum, quid Helenum,
quid dulcissimam filiam Polyxenam ad
Achillis sepulcrum jugulatam commemo-
rem? O me infelicem! Utinam nunquam vi-
ro nupsissem, nec in magnam calamitatem tot
liberos peperissem.

Sed quid lamentor? Multo consultius fuerit *Assu-*
Deos precari, ut in aliquod sensu carens, aut *stere-*
in rationis expers animalculum me transfor-
ment. Quamvis ærumnarum miseri Dii me
exaudierint, & in canem mutare decreverint:
tamen ego quod humana voce non potero,
id latratibus assiduis deplorare non sum ces-
satura.

QUINTUM EXEMPLUM,

*continens quæ verba taurorum cornibus
alliganda protulerit Antiopæ.*

Quæ fuit Nyctei in Lesbo Regis filia; un- *Antio-*
de Nycteis appellatur, uxor Lyci Thebano- *pe.*
rum Regis: peperit ex Jove Zethum & Am-
phionem. Varias ærumnas experta, à Circe
in montem abducta, ut taurorum cornibus
ardentes tædas habentibus suspenfa interfi-
ceretur.

Perfius Satyra prima:

Antiopæ ærumnis cor lactificabile fulta.

Quænam in terris fœmina poterit vivere, *A præ-*
quæ tantis malis jactetur, quantis in præsen- *sent.*
tiarum

tiarum ego? cujus luctus miserabili proverbio locum facit. Omnium beatissimam me fore putabam, quæ Regina duos Jovis Optimi Maximi filios peperissem: alterum à Diana dilectum, venationibus illustrem; alterum artis Apollineæ peritissimum, qui non solum Deos atque homines, sed etiam feras & saxa testudinis cantu permovere potest. Quæ duo carissima pignora jam non amplius videre, nec amplecti datur, sed (heu mihi!) genere mortis teterrimo jam dilaceranda, cogor relinquere.

*A præ-
sente.*

Utinam ego nunquam fuisset in hanc lucem edita! Quid mihi profuit, Regis filiam, quid Regis uxorem, quid ab ipso Jove gravidam fuisse? Quorum omnium quo major gloria præfulsit, tanto casus gravior, & acerbior mihi modò calamitas insurgit. O fors fortuna, ut nunquam perpetuò es bona! O quàm potens, quàm variabilis; tantum juris atrox quæ tibi vendicas!

*A fu-
turo.*

Cæterum, quid prodest fletibus indulgere? Quin potius ad Deorum auxilia confugio, suppliciter oratura, ut oppressæ subveniant, finemque malorum faciant. Sed qui propiores estis vicini, succurrite! O populares, auxiliamini; & ærumnas meas commiserescetes, ab hisce crudelissimæ Circes vinculis semimortuam eripite.

S E X-

SEXTUM EXEMPLUM,
*continens quæ verba Andromache capti-
 va, patrio solo everso, & marito
 occiso, potuisset dicere.*

Erat autem Andromache uxor Hectoris; &
 Eëtionis filia, Regis Thebarum in Cilicia.
 Unde Ovidius in tertio de arte ait:

———— *namquam*

Thebaïs Hectoris nupta resedit equo.
 Homerus Illiad. 6

Ἀνδρομάχῃ θυγάτηρ μεγαλήτορος Ἡτίωνος.
*Filia magnanimi fuit Andromache Eëtio-
 nis.*

O me miseram! quæ divitiis & honore sidera *A pra-*
 jam pridem adibam, nunc maximas in æru- *senti.*
 muas præcipitata sum. Omne mihi gaudium,
 omnis voluptas, omnis denique vitæ jucun-
 ditas est erepta. Solus me dolor assiduus ex-
 cruciat, continuus mœror exhaurit; perpetuæ
 lacrymæ consumunt; enecor deflendo fortis-
 simum meique amantissimum Hectorem ma-
 ritum; extinguior lugendo filium dulcissi-
 mum, quem pater ipse Scamandrium, alii
 maluerunt Astyanacta, quod urbem turaretur,
 vocare. Quibus occisis, omnem spem
 amisi, ut orbatæ jam nihil superfit, nisi su-
 spendio arbor deligenda.

Fatalis quædam necessitas incumbit mihi, *A pra-*
 & adamantina ærumnarum catena traxit, ut *terito.*
 in ipsissimam malorum lernam inciderim.
 Quippe ut modò Trojam Græci; sic olim
 Achilles patriam Thebas evertit: patrem
 Eëtionem sustulit, septemque uno die fratres in-
 teremit, & pretio matrem redemptam ante
 pater-

paternas ædes interfecit: ubi pater olim ac fratres beati regnarunt, ibi nunc ingens solitudo, fruticosa, pecorumque sunt pascua: & Troja jam in cineres conversa, cum marito filius occisus, ut nihil solatii restet vel apud amicos, vel affines. Quo igitur infelix me conferam? quo locorum abducar captiva? O utinam, quo die me parens enixa fuit, aliquis turbo rapuisset; aut tellus ima dehiscens ad umbras me pallentes adegisset!

A fustigato.

Sed cur me lucta macero? cur non potius ad victoris pedes provolvor? enixè rogatura, ne in miseram nimium sæviat, tot aliòqui malis oppressam. Ah! quàm vereor, ne victoriâ forsitan insolescens ille, mihi graviter sit insulturus, ut mors potius quàm vita, sit exopanda.

Idem argumentum Sophista Libanius tractavit, ab Erasmo Roterodamo Latinum factum: cujus verba non piguit adscribere.

SEPTIMUM EXEMPLUM,

*continens quæ dixerit Andromache,
interfecto Hectore.*

DECLAMATIO.

Andromache.

Evenit, quod timebam, & verba mea despiciens Hector, ad optima hortatam esse cognovit. Admonueram, ut sibi parceret: ille verò contrà, suam salutem vilem habuit: ergo extinctus est, non meis (proh Dii!) in manibus, verùm ab Achille. Quod ille occubuit, hoc est, interiisse Priamum, Hecubam, fratres, hunc ipsum puellum, me, civitatem omnem. Ille tuebatur Ilium. A quo igitur post hac servabitur? Intereunt, occiderunt omnia,
facta

facta sum Mulierum infelicissima. Quanta me felicitate, cujus gustum modò dederat fortuna, spoliavit ! Erant mihi in regis pater ac mater, tum fratrum chorus, nitidaque ac lauta omnia. Accedebat ad hæc aliud, maximum omnium, conjux Hector, bellator insignis. Spectabar, beata dicebar. Et si quis audiens me Andromachen appellabat, cognominis vice adjiciebat, imperatoris, victoris fortunatam. Oportebat igitur in eadem fortuna pariter consensescere. At non passus est sævus iste Achilles, quem quidem in meum exitium produxit Theris; patrem mihi ademittit, trucidavit fratres, servitutem matri injecit: deinde restituta est, ac ne ea quidem superest. Et hæc gravia quidem; verùm tu tolerabiles reddebas ærumnas, Hector, atque unus præstabas omnia; & quibus eram orbata, ea rebar adesse per te. Sed occisus es, accepisti vulnus: nos rapimur, instant tristitia, impendet periculum, imminet incendium. Videre mihi videor Trojanos cædi; uxores per vim indignè tractari; liberos trahi; videre ferrum; videre flammam. Aperta est hostibus Troja, te haud ampliùs pro portis propugnante. Ah puer! fortè prehensum te quispiam hostium ad turrim adiget. Strenuus erat pater; à te pœnas repeterent Græci. Me forsitan occidet alia vis. Atque in hoc quidem fortunatæ erimus. At non continget! servitus me manet & famulatus, plagæ, & in extremum usque ævi lacrymæ. Haud etiam scio, an visura sim terram, unde nobis hostis iste advenit. Mox etiam, quod acerbissimum est, concubitum cogar pati ejus, qui interemittit Hectorem.

OCTAVUM EXEMPLUM: DE
Medea suos mactatura filios.

*Declamatio Libanii Sophistæ; Erasmi
interprete.*

Medea Fuit & mihi mea ars auxilio, ut acceptâ contumeliâ non tantum angerer, sed & pœnas fumerem. Non amplius rex Iason, non amplius Corinthiorum potitur. Omnes opes subvertit corona; omnia velum id perdidit; omnia conflagrarunt incendio. Et accedit ad calamitatis cumulum dementiæ genus, quod illi de me nihil etiam subolet. Quid igitur? sufficere hæc putabimus, ac præterea nihil requiremus? Minimè gentium, imò superest alia vindicandi ratio, superiore atrocior, nihil egens beneficiis, aut arte clanculariâ, verum animo præsentis, virilique, & dexterâ, quæ facinus nullum refugiat. Sunt liberi mortalium omnium impiissimo, & vocatur pater. Hoc è filiis solatium, unâ cum ipsa appellatione, illi adimamus. Haudquaquam me finit, quæ iusta sunt, expendere meorum malorum tum multitudo, tum magnitudo. Sed rationem ineunti mihi, pro quibus factis quem fructum receperim, omnia ad pœnam minora videntur. Ætera mihi pater erat: isque Scytharum rex: tum virginitas & fama egregia, ac multi inter finitimos proci: denique spes præsentibus bonis potiores. Appulit scelestus iste, neque Deos metuens, neque homines reverens: atque erat omnibus malis circumvallatus, & necesse habebat invincibilia vincere, tauros ignem efflantes, armatam

tam aciem è terra profilientem , draconem pervigilem. Ac dignus quidem erat , qui in his omnibus vinceretur , ut isto cadente , victoria penes patrem meum esset potius , quàm Ætæ regnum ludibrio haberet unius navigii dominus. At ego , quidquid est proditorum scelere præcurrens , quicquid amentium stultitia superans , familiares pro hostibus , hostes familiarium loco habui ; & contra patriam ab alienigenis stabam. Porro artem opposui naturæ ferarum : extinctus est ignis , tauri jugum duxerunt , cessit aratro solum longè durissimum ; sopitus apparuit draco , id quod antea nunquam. Manu tenebam adhuc tremendum Jasonem. Ego porrò super hæc omnia navem conscendi , multis magnisque persuasa pollicitationibus , sacramentis , meis ipsius beneficiis. Accepit & benevolentiae meæ argumentum & Jolcus , ubi rex Pelias inimicus senex , ab iis , quas genuerat , discerptus est , juventutis spe ultrò se fraudi tradens. Et hujusmodi quidem mea in Jasonem partim domi , partim in Græcia beneficia extiterunt : Gratia verò cujusmodi ? Corinthum vidit & Creontis imperium , ac de Glauce audivit. Cæterùm nullâ habitâ ratione eorum , quæ feceram , uxorem duxit , cùm ex me liberos haberet , me viva vidit nuptias , atque illa omnia exciderunt animo , præque imperiî cupiditate mea merita neglecta sunt. Atqui ne ista quidem sufficiebant . insuper expulsa sum : contumeliâ affecta sum , minis onerata sum. Hæc quidem justam indignandi causam præbuerunt , artem verò effugii tantùm gratia tenebam , & hætenus suffecit. Incedamus jam , & per aliqua , quaquâ licet , eamus. Feri,

O

Medea,

Medea, filios ; macta filios Jasonis, viri scelerati, impii patris, hospitis mali. Ne quid te rerum omnium revocet, non natura, non nutritio, non gestatio, non partûs recordatio, non vox, non forma ; plectatur Jason in filiis : hi verò hostium nomine plagam recipiant : non eripiant eos cognati Glaucæ, neque iram in illos evomant : Atrox quidem facinus, sed ad prius illud consequens. Contra naturam impiè agemus ? At istud olim ausæ sumus. Fratris cædes ad liberorum cædem deducit. Eiusdem est & hoc animi, eiusdem dextræ. Obsecro, filii, sub ense venite : hic in vos per me adigendus est. Enimvero si probus ille fuisset, nihil horum pateremini. Et quàm elegans forma, quàm bona figura corporum, sed patris imaginem referunt. Id facit ut occidam lubentius. Hi quidem igitur mox jacebunt. Ego verò è sublimi medioque aëre scelestum adspiciam. Atque ille gemens, & nihil non faciens, vociferabitur quidem ; me verò nequaquam attinget. Eiusmodi draconum jugo freta vehar ; supra Athenarum verò urbem ingrediens, inde cruciatum spectabo.

P O S T R E-

POSTREMUM EXEMPLUM,
 continens quam dixit Cornelia, cum audisset
 victum à Cesare Pompejum Vide Plutarchum
 in vita Pompeji. Item, quæ Cleopatra ad An-
 tonis sepulcrum. Vide Plutarchum in vita
 Antonii.

DE DESCRIPTIONE, QUÆ Gacè ἡ φέρεσι dicta.

C A P. XII.

Descriptio est oratio expositiva, quæ narra-
 tione id, quod propositum est, diligenter vel-
 ut oculis subiecit.

Describun-
 tur autem { Persona,
 Res,
 Tempora,
 Loci,
 Bruta animalia,
 Planta.

Descri-
 ptionis
 summa
 est vir-
 tue, in-
 quit
 Qu. I. 8.
 c. 3. Fa-
 cillime
 enim id
 acci-
 piunt
 animi,
 quod
 agno-
 scunt.
 Histo-
 rici
 simpli-
 ci ap-
 pella-
 tione
 Thucy-
 didem
 intelli-
 git.

Persona: ut Homerus in Odyssæa ad Euryba-
 ten. Latus erat humeris, ore ater, crineque
 crispus.

Res: ut navales pedestresque pugna; quem-
 admodum Historicus fecit.

Tempora: ut ver, aut æstas; differendo, quod
 multi proferantur in hisce flores.

Loci: ut idem Thucydides portam Thesprota-
 rum χειμᾶρον, id est, hyemalem, quamque
 teneat formam, dixit.

Describentes verò personas, à summis ad ima
 usque ire oportebit, id est, à capite ad pedes.

Res verò ab antecedentibus, & eis quæ insunt
 ipsis, quæque ex ipsis solent provenire.

Tempora verò & loca ex eis, quæ ipsis continentur,

*Descriptionum
autem alia sunt*

Simplices : ut quæ pedestres vel navales explicant pugnas.

Composita : ut quæ res pariter temporaque conjungunt ; veluti Thucydides, qui nocturnam in Sicilia pugnam describit. Simul enim & pugnam, quomodo facta sit, & nocte quomodo gerebatur, comprehendit.

Oportet autem describentem dicendi figurâ uti tenui, & multiplicibus orationem variare schematibus, prorsusque res imitari, quas describit.

DESCRIPTION ARCIS Alexandriæ.

Arces in urbibus ad publicum presidium atque munimenta sunt constituta, veluti vertex urbium hostiumque arctrices, firmanaturque non magis ipsa urbibus, quam ipsa, urbes tuentur. Atheniensium autem arcem media Athenarum complectitur regio. Caterùm Alexander suæ urbi, quæ ab illo cognomen accepit, arcem construxit : quam iustius Acropolin appellare licet, quod in verbis extremo, & excelsa posita sit, quàm illam, quæ multùm Athenienses gloriantur. Hac autem sicuti se habet, ita oratione quoque prosequemur Clivus quidam medio è solo extollitur, ingenti in sublimi spatium se proferens; hunc, arcem vocant, propter utraq; hac, & quod hostes arceat,

& quod sit in urbis arce, id est, summo, locata.
 Via ad ipsam ducunt duæ, sed dissimiles: hac enim
 via est, illac verò patet ingressus, mutatio-
 que proinde nominibus, id ipsum quod sunt, vo-
 cantur. Nam pedibus hac ire licet, capaxque
 currum est via. Illi verò, qua curribus invia
 est, addita sunt scala, gradusque supra gradum
 ex inferiori in sublime deducens; neque prius,
 quàm centenarium expleverint numerum, desi-
 nentes: hic enim absolutus numerus scalarum
 terminus est. Vestibulum dehinc gradus excipit,
 cancellis mediocribus circumseptum, quatuor-
 que suolimes, & maxima columna, qua vias
 omnes ad unum deducunt ingressum. Columnis
 autem domus quadam est imposita, multas me-
 diocres ostentans columnas, qua vario colore con-
 spicua eximium præbent loco ornatum. Tectum
 autem, diata in rotunditatem circumactum, in-
 gentem multiplicemque imaginem complectitur
 rerum. Introënti autem arcem locus offer-
 tur, quatuor eisdem æquis lateribus divisus,
 proinde tota quoque ædificii figura efficitur qua-
 drata. Ala in medio est, columnis undique
 suffulta: eam porticus excipiunt, & ea quo-
 que aequalibus distincta columnis, ita in medio
 dispositis, ut neutram in partem sint nihil quic-
 quam deflexa. Unaquæque autem porticus ad
 transversam alteram finitur; & duplex est co-
 lumna ad utramque porticum divisa, ut illac qui-
 dem desinat, hac verò rursus incipiat. Addita
 autem porticibus introrsum armaria, quibus li-
 bri recondantur; eaque semper, si cui vacet, bibli-
 ant libeat legere aliquid, patent, totamque ve-
 lut urbem ad philosophiæ cultum adhortantur.
 Alia item loca sunt, ad venerationem Deorum
 veterum instituta. Tectum porticum ante
 O 3 distin-

distinctum, vertex columnarum are fabricati, anroque supernè inclusi. Neque verò aula simplex ornatus est, verum alius atque alius: quorum hic quidem Persei continet certamina; ille autem aliud. Media autem arce columna immensa altitudine se profert, quæ locum ipsum facit illustrem: haud enim in promptu quis, quo progrediatur, habet, nisi indicem viarum hanc subinde respectet columnam. Quin & arcem ipsam terra marique conspicuam præstat: in vertice principia rerum primaque elementa sunt expressa. Prius autem quam medio transeat, adificium est quoddam, pluribus ostiis patens: quorum cuique à Deorum vetustorum aliquo est inditum nomen. Dna dehinc pyramides lapideæ posita, & fons profluens, Pisisstratidarum fonte haud paullo melior. Mirandum etiam id quoque spectaculum, eo quod eorum, qui fabricati sunt arcem, velut uno tanto operi non sufficiente, numerum nominaque comprehendit, duodecimque pariter in ipso arcis fastigio conspiciuntur artifices. Descendenti autem ab arce, planus offertur locus stadio adsimilis, idque ipsum loci est nomen. Alia item parte alius quoque ad similia accommodus, verum illi & planitie, & magnitudine impar. Caterum præstantior huius artis forma, & ornatus, pulchritudoque major est, quàm ut paucis narrari possit. Quodsi quid prætermisimus, admiratione rerum in se rapientium animum est effectum. Sed & quæ pro magnitudine explicari non poterant, ea relinquere satius est visum.

S C H O L I A:

Descriptio Descriptio est oratio, colligens & repræsentans oculis, quod demonstrat; ut ait Priscianus.

scianus. Idem refert, quosdam non posuisse descriptionem in præexercitamentis, quod præoccupata sit & in fabula, & in narratione; in quibus etiam describuntur personæ, loca, tempora, res. Sed quoniam eloquentissimi viri eandem, ut ad ingenia exercenda commodissimam, tradiderunt inter progymnasmata, seorsimque tractandam prodiderunt; non incongruum est eos imitari. Erasmus secundo Copiæ vocat *ἐρίσφειαν*, cum vel amplificandi, vel ornandi, vel delectandi gratiâ rem non simpliciter exponimus; sed, ceu coloribus expressam, in tabula spectandam proponimus, ut nos depinxisse, non narrasse, lector spectasse, non legisse videatur. Id fiet, si prius ipsi totam rei naturam, omnesque circumstantias, ac veluti faciem animo lustremus: deinde ita verbis, ac figuris idoneis effingamus, ut quàm maximè reddatur evidens, perspicuaque lectori.

oratio,
quæ te-
ta re-
rum,
de qui-
bus a-
gitur,
imago
quo-
dam-
modo
verbis
depin-
gitur.
ex
Quint.
1.8.c.3-

Ea constat de-
scriptione

Personarum,
Locorum,
Temporum,
Rerum.

Oratio expositiva, &c. Sic reddidit Catanzus. Aphthonius eam vocat *λόγον ἀεινυματικόν*, à *ἀεινύειν*, quod narro est, vel expono; unde & *ἀεινήσεις*.

Persona describuntur, &c. Personæ descriptionem, *πρὸς ὁμοιοπαρομοίαν* appellant. Eie cum depingimus personam amantis, luxuriosi, avari, voracis, temulenti, somniculosi, invidi, sycophantæ, parasiti, lenonis, garruli, aut gloriosi ostentatoris. Ut si velis non divitem, sed pecuniarum ostentatorem describere; Iste, inquit, qui, se dici divitem, putat

esse præclarum, primum nunc videte, quo vultu nos intueatur Nonne vobis videtur dicere : Darem, si molesti non essetis. Cum verò sinistra mentum sublevar, existimat se gemmæ nitore aut auri splendore aspectus omnium perstringere. Cum puerum respicit, alio nomine appellat; deinde alio atque alio, Heus tu, inquit, veni Sannio, ne quid isti barbari perturbent, ut ignoti qui audiunt, unum putent eligi è multis, &c. Vide Ciceronis notationem ad Herennium quarto A nonnullis aliis dicitur εἰκὼν, imago, effigies.

Virgil.
Aen.

Virginis os habitumque gerens; & virginis arma

*Spartana, vel qualis eques Threissa fatigat
Harpalyce, volucrumque fugâ prævortitur Hebrum.*

Namque humeris, de more,abilem suspenderat arcum

Venatrix, dederatque comam diffundere ventis,

Nuda genu, nodoque sinus collecta flacenteis.

Latus erat humeris, &c. Verba sunt Ulyssis ad Penelopem, Odyss. 19. Ille se Cretensem esse simulabat. Interrogatus igitur à Penelope de Ulyssse, habitum ejus describit, & amicos; in quorum numero Eurybaten præconem fuisse recenset.

Qui Γυρὸς ἐν ἄμοις, μελαρόχροος ἐλακίρω. Rotundus humeris, nigricolor, & crispus crine. Aphthonius habet, Γυρὸς ἔλω ἄμοις μελαίχροος, &c.

Describuntur res, &c. Cum videlicet id quod fit, aut factum est, non summatim ac tenuiter exponimus, sed omnibus fucatum coloribus, ob oculos ponimus, ut auditorem, sive

sive lectorem jam extra se positum, velut in theatrum avocet. Quam ab effingenda rerum imagine *ὑποκρίματα* Græci vocant, etiamsi vocabulum hoc commune est, quoties aliquid oculis subjicitur. Veluti si quis expugnatam civitatem dicat, cuncta nimirum in summa complectitur, quæcunque talis fortuna recipit: utar enim Quintiliani verbis. Ut si aperias hæc, quæ verbo uno inclusa erant, apparebunt effusæ per domos ac templa flammæ, & ruentium tectorum fragor: & ex diversis clamoribus unus quidem sonus; aliorum fuga incerta, alii in extremo complexu suorum cohærentes, & infantium, foeminarumq; ploratus, maleque usque in illum diem servati fato senes. Tum illa profanorum, sacrorumque direptio, efferentium prædas, repetentiumque discursus, & acti ante suum quisque prædonem catenati, & conata retinere infantem suum mater, & sicubi majus lucrum est, pugna inter victores. Licet enim hæc omnia complectatur everfusio; minus est tamen totum dicere, quàm omnia. Vide Erasmus 2. Copiæ.

Navales, &c. Ut apud Aëgium Epiri oppidum, & promontorium, ubi Cæsar Augustus navali prælio vicit Antonium: & navalis pugna D. Quintii Romani, & Democratis Tarentini: apud Livium, lib. 6. secundi belli Punici.

Pedestres pugna, &c. Ut pugna Annibalis & L. Sempronii, apud Livium, 1. belli Punici. Apud eundem libro secundo, Varronis & Annibalis ad Cannas. Ibidem Annibalis & C. Flamini ad Thrasymenum lacum. Item equestris pugna Jubellii Taureæ, & Claudii

Asellii, apud Livium, lib. 3. ejusdem belli. Vide Erasmus in proverbio: Cantherius in fossa.

Historicus, &c. ὁ συγγραφεύς. Per excellentiam intelligit Thucydidem.

Ver, aestas, &c. Verni temporis descriptionem habet Horatius, Odarum 5. Od. 7. *Diffingere nives, &c.* Porro Temporis descriptionem *χρονολογίας* appellant. Unde non raro sumitur narrationis initium. Nonnunquam delatandi duntaxat gratia adhibetur: veluti quoties Poetae diem, noctem, auroram, aut crepusculum exprimunt. Saepius amplificandi causa assumitur. Virgilius, 4. Aeneidos:

*Nox erat, & placidum carpebant fessa soporem
Corpora per terras, sylvaeque, & saeva quierant
Equora, cum medio voluntur sidera lapsa,
Cum tacet omnis ager, pecudes, pictaeque volucres,*

*Quaeque lacus late liquidos, quaeque aspera
dumis*

*Rara tenent, somno posita sub nocte silenti
Lenibant curas & corda oblita laborum.*

Loci, &c. Hujus generis est, quoties tota loci facies veluti spectanda depingitur; ut urbis, montis, regionis, fluminis, portus, villae, hortorum, amphitheatri, fontis, specus, templi, luci, &c. Quae si verae sint, *τοπογραφίας* appellari volunt: si fictae, *τοποδοσίας*, ut ait Erasmus, 1. Copiae.

Thesprotarum, &c. Thucydides, libro primo belli Peloponnesiaci, Centum, inquit, quinquaginta naves velificantes Leucade tendunt in Chimerion, quod est ora Thesprotidis. Est autem portus, & super eum urbs à mari distans, in palustribus Thesprotidos sita, nomi-

ne

ne Ephyre. juxta hanc exit in mare palus,
Acherusia cognomen nata; à flumine Ache-
ronte: quem excipit sinus Thesprotius, ex
Maffideprofluentem. Oraculis autem fuit Ale-
xander admonitus, ut caveret Acherusiam: *Intelli-
ge de
Ale-
xandro
Rege
Epiri.*
hinc in Italiam concesserat. Meminit hujus
rei Livius, lib. 8. ab urbe condita.

A summis ad ima, &c. Ut si dicas, Torus
animo & corpore monstrum est; nam quam-
cunque vel animi vel corporis partem con-
templeris, monstrum reperiēs: ingenium ex-
cute, prodigium invenies: mores expendē,
vitam scrutare, omnia monstrosa comperies:
oculos, os, vultum, totam denique corporis
figuram inspicere, quid aliud quàm monstrum
præ se ferunt? linguam & vocem belluinam
illam observa, portentum dices: pectus, ven-
trem, pedes considera, quid aliud quàm be-
stiam pronuntiabis? Hic si quis velit in singu-
lis veluti depingendis immorari, satis appa-
ret, quantum ubertatis sit accessurum oratio-
ni, ut ait Erasmus, 2. Copiæ.

Res ab antecedentibus, &c. Ut si Carthagi-
nem expugnatam velis describere, proferas
omnia, quæ præcesserunt; deinde omnia, quæ
in expugnatione contigerunt; postremo quæ
subsecuta fuerunt. Hanc descriptionis spe-
ciem nonnulli vocant *ὑποτύπωσις*, ab effin-
genda rerum imagine.

Nocturnam in Sicilia pugnam, &c. Thucy-
dides, lib. 7. belli Peloponnesiaci.

Quomodo gerebantur, &c. Ancipiti scilicet
prælio. Noctu quidem fulgebat Luna; sed bel-
latores ita se invicem conspiciebant, ut con-
spici ad lunam licet: Speciem corporis cer-
nebant, familiarem ab alieno non discerne-
bant.

bant. Et Pompejus cum Mithridate pugnat-
 urus, tempus elegit dimicationi nocturnum ;
 ac aciem ita constituit, ut Ponticorum oculos
 adversa luna perstringeret, suis autem illu-
 stem & perspicuum præberet hostem : ut ait
 Julius Frontinus, lib. 2. cap. 1.

Figura tenui, &c. De generibus dicendi
 Cicero in opere de perfecto Oratore, & quar-
 to ad Herennium. Alii figuras, alii formas,
 Gellius *χαρακτῆρας* appellat, & Aphthonius
χαρακτῆρα ἀνειμίον.

Res imitari, &c. Quemadmodum pictor
 formas rerum coloribus examuffatim depin-
 git : ita oportet eum, qui res descripturus est,
 excutere virtutes atque naturas earum cir-
 cumstantiis expressas.

In exemplum. Descriptio est arcis Alexan-
 driæ, quam Alexander condidit per archite-
 ctum Democratem. Vide Solinum, cap 41.
 Ammianum Marcellinum, lib. 24. Plutar-
 chum in vita Alexandri. Et Diodorum Sicu-
 lum. Notabis, multas, secundum Ptolomæum,
 Alexandrias fuisse. Alia super Tanaim in Scy-
 thia, alia in Asia ; Hæc in Ægypto, quæ in
 orbe prima aut secunda habita. Vide Diodo-
 rum Siculum, lib. 2. de antiquis gestis. Li-
 vium, lib. 8. Qui ait, ab Alexandro Epiri
 Rege conditam Alexandriam in Ægypto,
 exordium autem ductum à conditoris confi-
 lio, arcisque commoditate.

Acropolin, &c. Ita vocarunt arcem, quasi
 summitatem urbis. Ibi enim solebant arces
 exstrui. Et Græci *ἀκροῦ* summum verticem
 dicunt.

Clivus quidam, &c. In locorum regio-
 numque situ describendo diligenter positio-
 nem

nem eorum sequi oportet, & orationem velut per loca circumferre: in qua ut primum quodque occurrit, sic aptissime primum dicitur. auctore Rodolpho Agricola, lib. 1. cap. 32.

Armaria, &c. Alexandrini Musæi Strabo meminit, lib. 17.

Persei, &c. Sunt qui intelligant Philippi Regis filium; de quo sic Livius lib. 1. Macedonici belli 1. Nec Philippus segnius apparabat bellum: filium Persea puerum admodum, datis ex amicorum numero qui ætatem ejus regerent, cum parte copiarum ad obsidendas angustias, quæ ad Pelagoniam sunt, mittit. Sciathum & Peparethum, haud ignobiles urbes diruit, &c. Sunt quibus libeat ad Persea, qui Jovis & Danaës filius erat, referre: qui Medusam occidit, & Andromeden, alligatam saxo, liberavit. Propertius, lib. 2.

Perseus hic ultimus fuit Macedonum Rex.

Andromede monstria fuerat devota marinis:

Hac eadem Persei nobilis uxor erat.

Cujus gesta Aphthonius vocat ἀθλήματα. Vide apud Ovidium 4. Metamorph. Vide proverbium Erasmi: Gorgonem Perseus aggreditur. Quod dicitur de egregio facinore.

Quod Deorum antiquorum nomina, &c. Deo-

Sunt autem, juxta quorundam sententiam, Deorum antiquorum nomina: Jupiter, Juno, Neptunus, Minerva, Mars, Venus, Apollo, Diana: & tot, ut Apollonii recenset interpretes, sunt à Græcis culti. Ζεύς, Ἥρα, Ποσειδών, Διμήτηρ, Ἑρμῆς, Ἥφαίστος, Ἀπόλλων, Ἄρτεμις, Ἑστία, Ἀφροδίτη, Ἀθηνᾶ.

rum antiquorum nomina.

Pyramides, &c. E lato in arcum tendentes erant constructæ moles; quarum nonnullæ

nullæ tam fuerunt altæ, ut miraculi loco fuerint. Vide Solinum, cap. 41.

Pisistratidarum fonte, &c. Per Pisistratidas, vel Πεισιπρατίδας, intelligit Pisistrati nepotes, vel posteros, hoc est, Athenienses; qui pulcherrimum fontem habuerunt, novem fistulis aquam fundentem. Unde ἐννεάκρονον appellaverunt. Item καλλιρόβω, pulchrè fluentem. Cujus meminit Thucydides, l. 2. belli Peloponnesi.

Stadium, &c. Ejus duplicem rationem Suidas tradit: Alteram, qua intelligitur spatium, quod homo unico spiritu, cursuque suo conficere potest, quod nunc brevius, nunc longius, pro currentis aut robore, aut fragilitate, redditur. Alteram, quæ Geometrica; qua utuntur Cosmographi: cujus meminit Plinius, lib. 2: cap. 33. Continet autem sexcentos & 35. pedes.

EXEMPLA DESCRIPTIONUM.

Descriptionem habes subitæ tempestatis, apud Virgilium, in 1.

Apud eundem in sexto, Caci domus.

Diluvii, apud Ovidium 1. Metamorph.

Invidiæ, lib. 2. Famiis, 8. Somni, 11.

Æternæ, apud Claudianum, & Gellium, lib. 16. cap. 10.

Justitiæ, apud Gellium, lib. 14. cap. 4.

Arcis Tarentinæ, apud Plutarchum, in vita Annibalis. Et Cleopatrarum navis, in vita Antonii.

Crotonis, apud Livium, lib. 4. belli Punici.

Cyzici, apud Florum, lib. 3. cap. 5.

Templi Hammonis, id est, Jovis, Arenarii, apud Diodorum Siculum in gestis Alexandri.

Regiæ Psyche apud Apulejum.

DE-

DESCRIPTIO HABITATIONIS

*sancti Antonii, apud D. Hieronymum
in Hilarionis vita.*

Saxeus & sublimis mons per mille circiter passus ad radices suas aquas exprimit: quarum alias arenæ ebibunt, aliæ ad inferiora delapsæ, paulatim rivum efficiunt; supra quem ex utraque ripa palmæ innumerabiles, multum loco & amoenitatis & commodi tribuunt. Hic psallere, hic orare, hic operari, hic fessus residere solitus erat. Vites & arbusculos plantavit. Areolam manibus suis ipse composuit. Piscinam ad irrigandum hortulum multo sudore fabricatus est. Erat autem cellula non plus mensuræ per quadrum tenens, quam homo dormiens extendi poterat. Præterea in sublimi montis vertice quasi per cochleam ascendentibus, arduo valde visu, duæ ejusdem mensuræ cellulæ visebantur, in quibus venientium frequentiam, & discipulorum suorum contubernium fugiens moratus est. Verum hæ in vivo excisæ saxo, ostia tantum adita habebant.

DESCRIPTIO GYMNASICA

domles Reinhardi Lorchii Hadamaris.

Si nemo ringitur, aut sugillat, quod Plinius omnem villæ suæ Laurentis formam firumque calamo depinxit, quæ, malum! insolentia fuerit, me naso suspensum, aut calumniis proscissum iri: si ad imitationem prudentissimi viri novam meam, quam in patria (non venustatis, aut vanæ jactantiæ, sed
urgen-

urgentis, quam incendia fecerunt, necessitatibus causa) modò fabricor, domum describere? Et cum diversis ab autoribus varia rerum, etiam humillimarum genera videamus descripta, eademque extra omnem interpretantium malignitatem posita; quis (nisi Momo sit iniquior) mihi vitio dederit, quòd, multorum honesta imitatu exempla secutus ego, Musam meam delineavero? Quæ longitudine multo spatiofior, quàm latitudine, propius aquilegium, sive puteum civicum Hadamariæ constructa, videtur insula. Cujus lapideus, quo undique cingitur, paries altus est triginta duos pedes; crassus autem in fundamento quatuor, in sublimi tres. Duos in effossa terra fornices habet satis profundos, atque pro facultatibus capaces; fenestellas modicas ferratas in curvaminibus, in tecto sua continentes armariola. Quorum prior terram quinque pedibus supereminens, hypogæum potest appellari: quod locus subterraneus cellarum variarum, ut oleraceæ aut salsamentariæ, vicem explere possit. Inde janua ducit in alterum muro discretum: qui paullo profundior, & à sole remotior, vini apotheca est, saxo stratus, & lacusculo, unde, si fortè ruptis circulis vinum effluerit, commodum exhauriri possit, adornatus. Utriusque incurvo solario seni unci grandes ferrei ex ordine sunt firmiter infixi, ut injectis oblongis perticis, superimpositisque tabulis constitutur pomarium; quod oporothecam vocare licet. In vimo utriusque fundo terra fuit arenosa, alicubi etiam glareosa, ad tolerandam molem graviolem incommoda: unde complures proceræ simul ac crassæ sunt alni positæ;

positæ; quibus aliæ transversariæ breviores fortiter adfixæ, nec non grandiora saxa confertim fistucis impacta, firmamentum statuunt immobile; & quod negavit natura, compensant arte. Duos admittunt ingressus, alterum angustum, ex ipsis ædibus per compendiosum cochlidium descendentem: alterum multo laxiorem, per quem culearia dolia, magnique cadi vinarii, cistis aut curribus advecti devolvuntur. Hujus tergo satis robusto superædificata est turris hexagonia, podio tenus lapidea, cum muro, cui adhæret, domestico, sursum versum ducta, pari crassamento. Quæ non vulgarem ædificio commoditatem, ornatumque reddit. Sinum à dextra recipit angulosum, ad flexos propaginis arcus idoneum. Ibidem planularum firmitiorum janua domus à platea tribus erecta gradibus pandit atrium, in quo statim quatuor aliæ conspiciuntur: quarum una, quæ spectat Occidentem, hypocausto præbet introitum: quæ Septentrionem, culinæ. Rursus quæ Orientem, duæ sunt. Altera deducit in cryptam; altera vergit in contignationem domus infimam. Principio gradibus quatuor ex atrio scanditur in æstuarium, à culina muro separatum, testudinis dorso prioris impositum, eo salubrius quo magis sublimatum à terræ gravedinoso squalore, situque peminoso, recedit. Ingredientem statim offertur à sinistra lapideus aqualis. Ibidem pictus OÛTTE ille, conqueritur de hominum, quibus indices addicitur injuriis, qui cum nihil faciat, accusatur omnia perperam facere. A dextra basi ferrea suffulta fornacula, cujus præfurnium peculiari ductu fumum transmittit in caminum:

num : Ex adverso autem mensa non omnino rustica, incitegæ, vel abaco proxima. Nec procul in muro sunt repositoria, ubi cum cœnophoris cululli, calicisque reconduntur. Fenestris illuminatum est pellucetibus; in quibus, ut in aliis, refulgent Musarum, patronorum, atque Mecœnatum insignia: cum primis eorum, qui aliquid opis absolvendo huic ædificio contulerunt. Solum asseribus abiegnis contrabulatum est. Medium ejus, quæ patet Meridies, in imam dictæ jam turris sedem excurrit, quæ non modò jucundum hospitibus discumbendi locum, sed etiam omnia, quæ tribus in plateis geruntur, speculandi facultatem præbet. Sedilia undique disposita, non solum id sunt, quod vocantur, sed ita per ingeniosos arcularios constructa, ut cistarum vestiariarum, linteiarum, aut etiam, si velis, scrutariarum possint officio fungi. Circa eadem, iconcularum variarum peristromata sive tapetes ita picti sunt, ut verorum desideratorum esse loco possint. Quorum in superficie Bias ille conspicitur, qui Acum patriam ejus Prienen hostes invassissent, omnibus, quos modò sævitia belli incolumes abire passa fuerat, pretiosarum rerum pondere onustis fugientibus, interrogatus, quid ita nihil ex bonis suis secum ferret: Ego, inquit, vera bona mea mecum porto. Pectore enim illa gestabat, non humeris, quæ domicilio mentis inclusa, nec mortalium, nec immortalium manibus poterant labefactari. Lacunaria coloribus distincta renident. Nec tabulæ coronamentis amœnis tortuosoque corymborum anfractu conspicuæ defunt, in quibus ex ordine supellex stannea vel

*Ille(in-
quit
Cicero
Para-
dexo.
primo)
hec lu-
dibria
fortu-
na ne*

vel ænea disponi potest. Applicatum est cubiculum dormitorium, quod, si voles, diem, clamorem, somnumque excludit, vicinum item calorem recipit, atque retinet, aut, ut ratio exigit, effundit. Inibi lectus est pedibus iligneis factus, circa quem tota parietis æqualitas historiam Solonis atque Cræsi, quæ apud Plutarchum habetur, coloribus expressam ostendit, ut animum à divitiarum, mundanæque gloriæ curis (quæ diu noctuque discruciare solent homines) abducens ad quietem invitet, aut magis honesto studio dignam meditationem ingerat menti. Non procul inde Crassi caput cum dextra manu recisum, & ad Regem reportatum videtur, & aurum liquidum in rictum oris infusum: ut cujus animus arserat auri cupiditate, ejus etiam mortuum & ex sanguine corpus auro uteretur. Et inibi Regina Tomyris caput Cyri amputari, atque in utrem humano sanguine oppletum conjici jubet, non muliebriter increpitans: *Satis te sanguine, quem sitisti.* Locus illustratus est tribus binas in muro sediculas habentibus fenestris, quæ vel Aquilonem inhibere, vel mitionem, si volueris, auram admittere possunt. Quarum in confinio nugis uxoriis aptum loculamentum est, insertum muro tali arte, ut si fures effregerint prima claustris repagula, non tamen, quod charum maximè celatum asservari velis, invenerint. Solum atque lacunaria respondent iis, quæ sunt in hypocausto. Coquina ab atrio cancellatis interstitiis discreta est, ubi focus ferratis ferramentis, alariisque stipatus, & per quod fumus exit, (quod alii vocant infumibulum, Græci *καπνοδόχον*) spiraculum, saxo constructum est.

sua
qui-
dem
puta-
vit,
qua
nos
appel-
lamus
etiam
bona.

est. Cujus gremium in apſida curvatum, cacumenque pedes aliquot altius reſto, moleſtias omnes ſumi, atque ſcintillarum evomit in aëra, tantum, quod carnario ſufficit, relinquens. Et vitreæ fenestræ borealem nullam intemperiem admittunt: prope quas incluſa muro capſa porrigitur, variis uſibus idonea. Hinc aquariolum, quam nonnulli lavatrinam appellant. Non procul offertur locus tabulis abiegnis concinnatus, ubi rudicularum, frixoriorum, patellarum, veruum, catinorum, ollarum, ahenorum, creagrarum, lebetum, conſimiliumque reſitoria. Solum pavimenti lithoſtraton eſt, ut etiam atrii. Ex hoc deſcenſus eſt ſex graduum in cryptam, quæ brevi poſticula, fenestrisque clathratis illuſtrata, triplicem inprimis utilitatem adfert. Etenim à dextra cum opaco baptiſterio, colliquiisque, balinæum habet vel aſaminthum; ibique adjunctum apodyterium: quod ita conditum, ut aliàs etiam penuaria cella poſſit eſſe. Nec deeſt anaclinterium, quod ab aliis accubitus appellatur. E regione gurguſtium eſt equorum, etiam vacerris, lignisque recipiendis accommodum. Ejus tabulatum, quam contignationem domus inſimam appellavi, ſollerter adverſus incendia pavimentatum eſt. In id ex atrio gradiculis quinque ſcanditur, & pedes decem à primo totius domûs ſolario diſtat, commoditates totidem, quot locus inferior, importans. Nam qua culinam ſpectat, pædagium eſt, ſeu potius famularum cubile, cui adſtruſtum ornithotrophion, ſive gallinarium, ut excubitorum alitum cantibus excitatæ ſurgant ad ſolvenda penſa. Ex adverſo, ubi farinario, girgillis item
atque

atque rhombis est locus, scalæ sunt quibus
 ascenditur ad dictarum jam partium domus
 solarium primum. Quod hoc modo compla-
 natum atque confectum est. Quernæ com-
 plures validæ trabes ex ordine, parum admo-
 dum inter se distantes, ita muro sunt insertæ,
 ut utrinque capita extrema ruderibus cæ-
 mentitiis obrecta, nihil emineant: deinde ea-
 rum lateribus, in rimas tanquam sulculos
 duos ungues profundos diffissis, impacti sunt
 differtim paxilli sesquipedales, habentes un-
 dique circumvolutos, regyratosque septenos,
 aut octonos funiculos longiusculos, nexos
 stramine, quod limo lutoque tenacissimo per-
 litum, contortum atque subactum est. Post-
 modò tectorium omne lignum occultans,
 arenatum superinductum, cæmentitiumque
 pavementum, cylindro cœquatum, certissi-
 mum contra incendia tutamentum. Huic su-
 perstructa sunt, cum suis scimpodiis, & ap-
 paratu Musas non decente, conclavia, quo-
 rum propriæ trabes & fabrica, lapidibus qua-
 dratis sectilibus suffulta, non attingit inferio-
 rum ligna, ut incendii fortuitò suborti flam-
 ma subjectis nocere non possit. Circa eadem
 procestrion est, ex quo per murum transitus
 in æstuarium, interiore majus; quod vel di-
 æta, vel si voles, triclinium insigne, cum he-
 liocamino poterit esse. Ejus quoque ut infe-
 rioris medium evagatur in turrim; quod non
 minoris commodi, quam amœnitatis cœnacu-
 lum prædicari potest. Apparatus autem & di-
 positio ferè eadem, quæ substructi hypocau-
 sti: diversa tamen picturarum genera. Nam,
 ut reliqua transeam, hic Aristippus naufragus
 coloribus effigiatus, suis civibus enunciat, ac
 sua-

suadet, ut eas possessiones filiis parent, quæ cum naufragio enatare possint. Illic inter Reges Plato, Beatum terrarum orbem futurum prædicat, cum aut sapientes regnare, aut Reges sapere cœperint. Nec cubiculum (ut etiam cominus insurgentium xysticorum possit esse capax) annexum, neque solum dolatis asseribus, sed adversus ignes cæmentis obductum est. Prope scalas, quas dixi, latrinæ secessum habent. Non procul inde murum trabes duæ crassiores penetrant, & tantum in sublimi supra plateam extant, quantum ad anabathra, quibus in supremum solarium ascenditur, sustentanda sufficiunt, quæ sunt extra domum erecta, quo majus spatium intrinsecus relinquant, nec incendia suborta locum pervium habeant: unde desuper cadant, aut ex edito dilabantur in structuram subjectam. At eadem janua transitusque scanfalis tam latus est, ut cum frumentario sacco rusticus expeditus pervenire possit in granarium. Quod supremum (ut recensui) solarium, eodem modo, & qua substructum ratione, complanatum est. Omnes enim trabes, quantum fieri potuit, contra flammam integumentis & incrustationibus obtectæ sunt. Earum tamen extrema capita, quibus tigni, quos alii vocant telamones, inferuntur, atque iis tectum quasi fulturis sustinetur, ignibus ita sunt obnoxia, ut vim patientibus facile possit succurri. Hoc in loco muri desinunt, tectumque succedit. Sed impossum est turri sesquipede extrins ædificiolum amœnum, quod podium, vel exedram vocare libet. Id subliciis validioribus suspensum est, undique fenestras habens, in quibus sol nascitur

scitur conditurque. Quodsi, juxta sententiam
 Horatii, Domus laudatur, longos quæ pro-
 spicit agros, hoc laudibus evehendum erit,
 cum velut è specula totam ferè Hadamariam
 intueatur, latosque prospectet campos, atque
 nemuscula, cumprimis Trupeliana. Musis
 igitur destinatum, quæ cacuminibus dele-
 ctantur. In eo cum grammatophylaciis est
 bibliotheca, quæ totam Hadamariam ad bo-
 narum artium disciplinas invitare videtur.
 Cujus in parietis spatio dormiens Alexander
 Iliadem Homeri sub pulvino habet. Ejus te-
 ctum, non fastigiatum, in fine pinnaculum
 ostentat obæratum. Subest tabulatum peri-
 sterotrophio non incommodum. Atqui mul-
 to laxior ad erviliam avenamque recipien-
 dam contignatio tabulata est sub totius con-
 tiguæ domûs recto. Quod ipsum non cocti-
 libus laterculis, aut lapideis regulis instra-
 tum; sed pro tempore contextum hoc modo:
 Tigillis atque scandulis adfixa sunt validæ
 crates vimineæ, quæ luto tenacissimo consti-
 patæ, atque ita strictim condensatæ sunt, ut
 utrinque nihil appareat lignorum. huic con-
 spissato glutinamento stramentorum fascis
 ingesti, lignæque pala sunt æqualiter ada-
 ptati. Quæ tectorum genera sunt agrestia qui-
 dem, sed Musis tamen, operoso nullo splen-
 dore gaudentibus, non indecora, & dura-
 bilia satis, incendiorumque tempore multo
 conducibilia, quàm vel lateritia, vel la-
 pidea. Siquidem illis correptis flamma pa-
 rum incommodat, sed stramentitia regumen-
 ta solummodo lambit, atque raptim sine hor-
 rore magno depascit, reliqua tanquam vapo-
 ribus indurata crustâ relinquens intacta. At-
 qui

qui Vulcanus in hæc magnam exercet tyrannidem : etenim tota non modò corripit , & absumit; sed etiam auxilio venientibus terrorem incutit, atque profligat : in adversos enim fragmina candentia volvit, & crepitantibus flammis horrifonoque fragore tanquam igneam grandinem ejaculatur, hostiumque more rela fulgurantia torquet, aufertque prospectum & auxilii spem omnem. Documento fuit ipsa Hadamaria, & stadium ab ea distans, Justi Studei clarissimi Doctoris patria Elssa, per clandestinos Germaniæ vastatores nuper incensa. Ubi certa didi. isses utrorumque discrimina. Porro mediis in flammis cum circum secus omnia flagrarent, vidisses illa stare, magnoque conatu se defendere, aut laborantium manus poscere : hæc autem ignibus superata, non modò concidere, sed etiam, ut dixi, auxiliaturos in fugam crudeliter compellere. Hæc de domûs tecto, atque iis, quæ sunt intrinsecus. Jam, si vacat, quæ forinsecus, audi. Totus undique murus lævigatus, ac dealbatus est: Coria laterum atro distincta colore. Illius in medio tria tribus in locis foramina propemodum tetragona videntur, inscriptionibus destinata. Primum igitur, quod in turris medio conspicitur, talibus versiculis exornatum est, qui lacrymabile tempus, quo tota desflagravit Hadamaria, domus hæc quoque reedificari cœpta, memoriæ produnt :

*Diva Redemptoris post incunabula Christi,
Mille ac quingenti cum quadraginta fuerant
Anni, mensis habens cognomina Martis, & ejus
Nancia, post decimam facti lux quarta sinistri
Solis, & hac retinens à iudice nomen, & hujus
Nona furens siccis ventis borealibus hora,*

Quæ

*Quâ sacer emisit verbum cœleste minister ,
Cum caderet rapidis Hadamaria prodita flam-
mis.*

Post domus hæc anno reparari cæpta sequenti.
In supremis ejus loci fenestris , aurea Stoico-
rum illa sententia legitur : ὅτι , Μόνος σοφὸς
πάντων . Id est , *Solus sapiens dives.* Qua
mortalium , quorum infinitus ubique nume-
rus , Philargyriâ perditorum greges monen-
tur ; longè pluris virtutem quàm divitias æsti-
mandas esse : quod harum gloria fluxa sit ,
atque fragilis ; sed immortalis illa , quæ nec
eripi , nec furripi possit , neque naufragio , ne-
que incendio amitti : qua præditi qui sunt ,
solos esse divites , cum soli possideant res &
fructuosas & sempiternas , solique (quod , au-
ctore Cicerone , proprium est divitiarum)
contenti sint rebus suis . Duo reliqua in me-
dio sunt ejus muri , qui portam anteriorem ,
sive molarem spectant : quorum priori tale
tetrastichon , quod ipsa domus proloquitur ,
est insculptum :

Quod mihi sit nomen , quæris fortasse , viator :

Siste gradum , tali carmine certus eris.

Huc Mæcænales quia dona tulere , quod ausus

Hæres me tenuis condere , Musa vocor.

Alteri tale Sapphicon :

Ipsæ Rinhardi pater huc amissis

Contulit primæ lapides : nepoti

Debet hinc nastro domus ipsa longè

Carior esse.

Et quibus profectò liberis non carissimum
id fuerit , quod vicinorum testimoniis boni
parentes vel dixerint , vel fecerint memo-
ratu dignum ? Sub imis autem ejus loci fené-
stris , longum , idque paullo rudius & gravius ,

P

ne

ne possit aliorum transferri, scamnum faginum est positum; ubi transeuntes viatores delassati quiescere, aut senes apricari, aut cives Hadamarii confidere possint, de rebus publicis tractaturi, aut animi demulcendi gratiâ nugas acturi, retique ventos (quod ajunt) venaturi.

DESCRIPTIO SERPENTUM,
è Lucani libro nono desumpta.

*Illa tamen sterilis tellus, fecundaque nulli
Arva bono, virus stillantis tabe Medusa
Concipiunt, dirosque fero de sanguine rores.
Quos calor adjuvit, putrique incoxit arena.
Hic qua prima caput movit de pulvere tabes,
Aspida somniferam tumidâ cervice levavit.
Plenior hinc sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit: in nulla plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egens gelidam non transit in orbem
Sponte suâ: Niloque tenuis metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur,
Hinc Libyci montes: & fecimus Aspida inertem.*

*At non stare suum miseris passura cruorem,
Squamiferos ingens Hamorrhoids explicat orbis.
Latus & ambigua coleret qui Syrtidos arva
Chersydros, tractique viâ fumante Chelydri,
Et semper recto lapsurus limite Cenchris.
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum,
Quam paribus tinctus maculis Thebanus Ophites.*

*Concolor exustis, atque indiscretus arenis
Ammodytes, spinâque vagi torquente Cerastra,
Et Scythale sparsis etiam nunc sola pruinis*

Enu-

*Exuvias postura suas: & torrida Dipsas:
Et gravis in geminum vergens caput Amphis-
bæna,
Et Natræ violator aquæ, Jaculique volucres:
Et contentus iter caudâ sulcare Pharias:
Draque distendens avidus spumantia Præster:
Ossaue dissolvens cum corpore tabificus Seps,
Sibilaue effundens cunctas terrentia pestes.
Ante venena nocens, latè sibi summovet omne
Vulgas, & in vacuâ regnat Basiliscus arenâ.
Vos quoque, cui cunctis innoxia numina terris
Serpitis aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa; ducitis altum
Aëra cum pennis, armentaue tota secuti
Rampitis ingentes amplexi verberare tauros:
Nec tutus spatium est elephas; datis omnia letho,
Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.*

DE THESI.

CAP. XIII.

THesis, id est, consultatio, est rei alicujus investigandæ per orationem consideratio, vel disquisitio. Consultationum autem aliæ civiles sunt, aliæ contemplativæ. Civiles sunt, quæ actionem habent civitati accommodatam, velut: *An ducenda sit uxor; an navigandum; an muri faciendi?* His enim omnibus civitatis status continetur. Contemplativæ verò, quæ ad solam animi considerationem pertinent. Videlicet: *An globosum cælum; an multi sint mundi.* Hæc enim in usum hominibus non veniunt, sed mente sola pervidentur. Differt autem consultatio ab Hypothesi, id est, causa: quòd causa de-

finita est; consultatio verò indefinita. Definitio autem fit persona, re, causa, & reliquis: ut, *Muri suntne faciendi?* Perquisitio est sine persona. Quod autem invadentibus Persis Lacedæmonii consulunt; muro Spartam circumdare, causa est. Personam enim habet Lacedæmonios deliberantes: Rem, murum Spartæ addere. Causam verò, invadentes Persas. Prima autem omnium præexercitamentorum consultatio, contradictionem, & solutionem, secundum quæstionem admittit. Dividitur ergo Thesis primum in Ephodum, id est, in procemion ex directo ad narrationem tendens: quem aggressum procemii loco ponens, hinc finalibus utæris capitibus, legitimo, justo, utili, & possibili.

THESIS, AN DUCENDA

uxor.

*Ag-
gressus
vice
procemii.*

Si quisquam omnia pariter laudare volet, is mihi matrimonium laudet: demissum enim ex cœlo est: ipsumque rursus cœlum Deis implevit, eosque procreavit, quorum munere paternum hominibus tribuitur nomen: eisdemque, quos progeniuit, dedit rerum naturam tuendam. In terras autem acceptum, reliquis omnibus originem dedit, quæque singula naturâ suâ fluxa caducaque erant, ea stabilivit posteritate, æternitatemque ipsis successione adinvenit. Primum autem maximè ad fortitudinem, subeundaque constanter pericula homines impellit. Quis enim uxorem liberosque defendere; quis pro iis bella movere recusat? quo fit, ut, cum eorum amore arma sumantur, majoribus cer-

certetur animis, lubentiusque Martis subeat
eventus. Quin justos etiam, nedum fortes,
homines efficit. Cognationem enim, ne-
cessitudines, juraque tribuit; quorum respectu
metuque ab inferenda injuria homines coër-
cet: itaque justitiam simul docet cum forti-
tudine. Sed & sapientes facit; quippe quibus
carissimorum pignorum injicit providen-
tiam atque curam: quodque maximè quis
miretur, ipsam temperantiam secum adfert
matrimonium, & in mediis voluptatibus
modestiae quoque invenit locum: legem
enim libidinibus praescribens, temperantiae
sine voluptates coërcet: quæque ipsa per se
accusatur voluptas, eam matrimonio conjun-
ctam laudamus. Si ergo matrimonium Deus
dedit, & procreando posteritatem omnem
firmat; si fortes item, justosque facit, & sa-
pientes praestat, & temperantes: quis est, qui
non pro virili, quatenus possit, ipsum sibi
putabit laudandum?

Sanè, inquis: sed calamitatum multarum
matrimonium est causa.

*Con-
tradi-
ctio.
Solutio.*

Fortunam mihi videris; non matrimo-
nium, accusare. Quæ enim adversa homini-
bus accidunt, eorum fortuna est causa; non
matrimonium. At contra, Quæ læta matri-
monium tribuit, ea certè nequaquam fortunæ
accepta possunt referri. Rectius ergo est, ma-
trimonii bona laudare, quàm accusare mala,
quæ ex ipsa afferuntur fortunâ. Jam verò, si
quis maximè humanorum casuum adversa
volet matrimonio assignare, nihilo tamen id-
circo magis fugiendum erit. Nam si qua reli-
quis in rebus non offendunt, ea continuò non
ab ipsarum cura deterrebunt. Agedum, sin-

gulas excutiamus artes; omnes habent aliquid quod quis accuset. Agricolaë procellis infestantur, & per grandinem fame contabescunt: non tamen, si quos tempestas offendit, ideo statim agros relinquunt; sed perseverant colere. Neque nautæ, si quid ex cœlo accidit ipsis, continuò post tempestatem dissolvunt naves, cessantque navigare deinceps metu eorum, quæ perculerunt: verùm difficultates fortunæ tribuentes, ad opes, quas mari paraverunt, revertuntur. Bella etiam pugnaeque militantium absumunt vitam: non, quia occumbunt aliqui, idcirco deserunt militiam; sed quia pugnantes, ob fortitudinem laudantur, hoc ipso etiam, quod ceciderunt, gaudent, & instantem fortunæ asperitatem præsentis gloriæ bono rependunt. Neque enim propter mala meliora fugienda sunt, sed bonorum causa etiam asperrima perferenda. Nonne ergo absurdum est, nautas item, & milites, difficultates meliorum gratiâ tolerare; matrimonium verò nobis averfandum putare, quia habeat aliquid quod offendant?

*Contradi-
ctio.
Solutio.*

Sanè, inquis: sed viduitatem mulieribus, puerisque orbitatem affert.

Mortis hæc mala sunt, hancque nobis difficultatem circumdedit natura. quam tu quidem accusare mihi videris, quodd non homines effecit, ut dii essent: accusasque matrimonium, quodd non diis mortales conjunxit. Quid instimulas matrimonium eorum, quorum est apud mortem causa? Cur nuptiarum dicis, quod ipsius est naturæ? Patere perire eum, qui natus est, quocunque tandem pereat modo. Quodsi occidunt homines, quia nati sunt, eademque viâ conjugem viduam

duam relinquunt, natosque ex se filios faciunt pupillos: quid? hæc matrimonii dicces culpâ fieri, quæ solùm ab ipsa fiunt natura? At ego è contrario orbitatem, viduitatemque puto matrimonio refarciri. Mortuus est illi pater, eoque nomine pupillus est; reddit rursus alium sibi matrimonium patrem. Itaque hoc malum non ex matrimonio prodit, sed matrimonio occultatur, fitque matrimonium non causa orbitatis, sed abscondit potius ipsam, & restaurat. Sic viduitatem quoque, quam obitu mariti attulit natura, matrimonium novis iterum nuptiis immutat. Quam enim mors reliquit viduam, hanc rursus matrimonium viro conjungit: atque velut conservator muneris sui, ea quæ dedit initio, ablata quoque restituit. Auferre ergo viduitatem solet matrimonium, non facere: Pater quoque morte liberis oritur, rursusque alios matrimonio assequitur, fitque secundo matrimonii munere pater, cui id, quod semel jam habuerat, paternum nomen erat ablatum. Quid ergò matrimonii bona in crimen ipsius convertis? Videris mihi non arguere, sed laudare nuptias velle. Quando enim enumerare nuptiarum bona cogis, laudator matrimonii factus es potius quàm reprehensor; vituperansque matrimonium, ut recenseamus, laudes ipsius adducis, causamque præbes munera sua recognoscendi nobis, eo ipso quòd crimina tua refutamus.

Esto! inquis, sed laboriosa tamen res est matrimonium.

*Con-
tradi-
ctio.
Solutio.*

Verum: sed labores quoque matrimonium solvit, & auferuntur per nuptias, quæcunque exercitos homines reddunt. Vitæ tranquillitatis.

tas est, cum muliere sociari : quantum autem, virum in thalamo uxori conjungi ? jam quanta cum voluptate puer expectatur, speratusque se profert, & in lucem prodiens, mox patrem appellat ? Addicitur deinde arti alicui discendæ, patrisque fit laborum particeps. In concionibus exinde versatur, pasciturque in senectâ patrem ; & prorsus in quodcumque res ipsa poposcerit, aptum se expeditumque præbet.

*Epi-
dym.* Aded non est oratione recensere, quanta matrimonium adferat bona. Ingens ergo res est matrimonium, & deos procreans, & mortalibus, ut dii esse videantur, successione præstans : ac omneis, qui nuptiis initiantur, instituit, ut justitiam colant, temperantiam observent : quin & reprehensas alioqui voluptates, honestas facit. Idcirco plurimi faciendum esse matrimonium, inter omnes facile constat.

S C H O L I A.

Thesis. Græci Rhetores Thesin appellant quæstionem vagam, nullis circumstantiarum cancellis inclusam. Latini quæstionem infinitam. Cicero in Topicis, Propositum : in partitionibus, Consultationem. Priscianus Positionem dixit. ut, An ducenda uxor ; An colenda sit amicitia ; An navigandum ; An sit bellum gerendum ; An discendæ literæ Græcæ ?

Hypothesis. Hypothesin autem vocant quæstionem finitam, quæ habet in quæstione certas personas, loca, tempora, & reliqua genera attributorum. Hanc Cicero in Partitionibus contro-
ver-

versiam, in Topicis causam appellat: ut, sitne Cæsari bellum suscipiendum adversus Pompejum? An Syllæ administranda Respublica? An Græcæ literæ discendæ destinato Theologiz? An Cato tempore belli civilis rectè duxerit Martiam uxorem? Vide Quintilianum, lib. 8. cap. 5. Idem lib. 2. cap. 1. ait, Antiquis hoc fuisse ad augendam eloquentiam genus exercitationis, ut Theses dicerent. Et Cicero in Oratore ad Brutum: Aristoteles, inquit, adolescentes ad copiam Rhetorum, in utramque partem, ut ornatiùs & uberius dicere possent, exercuit. Rodolphus Agricola, lib. 2. cap. 8. Thesin quæstionem vocat *ἡγετυροεικλή*, id est, prædicativam, quæ nullis certis finibus temporum, locorum aut personarum concluditur, ut: An accedendum ad Reipublicam? Hypothesin, conditionalem, *ὑποθετικὴν*, ut: Sitne Socrati accedendum ad Reipublicam?

Magnam autem habent *θέσις* cum Loco *Locus* communi similitudinem: sed hoc differunt, *communis* quodd Locus communis ad amplificandam & *à Thesi differt.* augendam causam assumitur; Thesis ad explicandam & probandam. Et illo quasi certa re declamatur: hac disputatur, & differitur. Denique ille affectuum, hæc considerationis est. Priscianus inquit: Inter Locum communem, & Positionem, hoc est differentiz, quodd Locus communis est convictæ & manifestæ rei exaggeratio; Positio autem dubiz rei quæstio.

Aliz civiles, &c. Has Græci *πολιτικὰς* appellant: quæ sunt earum rerum, quæ in civitatibus usurpantur. ac fiunt publicè aut privatim: Ducendæne uxores; navigandumne sit;

ædificandum; an ambulandum. Hujusmodi & illæ Ciceronianæ sunt, de quibus ipse Attico scribens, libro nono. Sed tamen ne me totum ægritudini, inquit, dedam, sumpsi mihi quasdam tanquam *δέσεις*, quæ & πολιτικαὶ sunt, & temporum horum, ut & abducam animum à querelis, & in eo ipso, de quo agitur, exercear. Ea sunt ejusmodi: Εἰ ἀδμετὼν ἐὶ πατέριδι. *τὴν ἐννομήν* ἢ αὐτῆς, εἰ παντὶ ἐρῶσα *τὴν ἐννομήν* κατὰ λυσιν ἀρεατῶν, &c.

Contemplativa, &c. Has alii speculativas appellant, Græci *θεωρητικαί*, quodd solâ animi ratione explicari, & intelligentiâ solcant com-

*In iis con-templati-viis consul-tationibus an sit, quid sit, quale sit, quanti solet. Quint. 13. c. 5.*prehendi. Ut: Anima sitne natura aliqua? Et, eademne mortalis? Et mundusne non exiterit aliquo tempore? Item, sitne fiderum Musica? Plinius, lib. 2. cap. 22. Item, sintne Antipodes? Earum quæstionum magnam copiam habent Scholasticorum *παρεδιαλέξεις*. Cuius generis hoc est, An homo creari potuerit *ἀναμειβόμενος*. & id genus alia innumera.

An globosum cælum, &c. Priscianus inquit: An pitæ formam habeat mundus.

An multi sint mundi, &c. Quod nonnulli voluerunt. Vide Ciceronem de universitate.

Unde Alexander, cum ejus comes Anaxarchus, ex auctoritate Democriti, mundos innumerabiles referret; Heu me, inquit, miserum! qui nec uno quidem sum potitus: ut recenset Valerius, lib. 8. cap. 15. Vide Plutarchum, in Alexandri vita. Et Q. Curt. Vide Ciceronem, Tusc. quæst. Hinc illud Juvénalis:

Unus Pellæo juveni non sufficit orbis.

Sunt item Quæstionum aliz simplices; aliz compositz. Simples, ut: An luctatione sit exercendum, An declamandum. Compos-

itæ,

fitæ, ut: An luctatione exercendum, five agriculturâ? An declamandum fit ex chartis, five memoriter, cum decora vultûs atque gestûs moderatione?

Invadentibus Persis, &c. Historia habetur apud Thucydidem. Et bellorum Lacedæmoniorum cum Persis Orosius meminit, libro 3. cap. 11. Plutarchus in vita Aristidis scribit, Lacedæmonios à Persis trophæa retulisse.

Sparta, &c. Sparta, vel Sparte, fuit urbs Laconix, nullis ab initio muris cincta. Unde Agesilaus percontanti, quam ob causam Sparta non circumdaretur muris, ostensis civibus; Hi, inquit, sunt Spartana mœnia: significans, nullo Respublicas munimento tutiores esse, quàm civium virtute.

Dividitur Thesis, &c. Primùm, inquit, ingressus aliquis ad argumentationem vice exordii erit: inde excutiendi loci suasoriarum, honesti, utilis, facilis, necessarii, &c. Et si quid probabiliter contradici posse videatur, hoc suo loco refutandum erit. Postremo, brevi epilogo velut perorandum: auctore Mosellano.

IN EXEMPLUM.

Deis cælum implevit, &c. Unde Cicero 1. Tûscul. Quid? totum prope cælum nonne humano genere completum est? &c. Divus Ambrosius, 32. quæst. 1. Nuptiæ, inquit, terras replent; virginitas Paradisum. At Varro putabat utile, ut se homines Diis genitos mentirentur. Vide Augustinum de Civitate Dei, lib. 3. cap. 4.

Æternitatem adinvenit, &c. Unde Plato Fortitudo.

de Legibus, quarto dialogo : Genus, inquit, hominum immortale hoc modo in sempiternum perdurat, quòd filiorum filios relinquendo, nunc & idem semper per generationem immortalitatem adipiscatur. Nefas autem est immortalitate se ipsam sponte privare. Hac verò ex animo ille se privat, qui filios & uxorem negligit

Successione, &c. Hoc est, per discessionem aliorum in aliorum locos. Etenim morientibus alii rursus nascuntur. Hinc Homerus homines arborum foliis comparavit. Vide Erasmus in proverbio, Homo bulla.

Ad fortitudinem, &c. Cives enim ut liberos & uxores defendant, fortiter pugnant. Et Scipio, ultimo conflictu cum Annibale congressurus, milites adhortando, dixit; Adesse finem belli, in manibus esse prædam Carthaginis: si fortiter pugnaverint, reditum datum iri in patriam, ad parentes, liberos, conjuges, Penatesque Deos.

Providentiam, &c. Qua perspiciunt parentes, quæ liberis bona, utilia, honestaque sunt. Pars est enim prudentiæ, bonarum aut malorum rerum & utrarumque scientia: ut ait Cicero, secundo de inventione.

Temperantiam, &c. Hæc est firma animi, & moderata dominatio rationis in libidine, atque alios non rectos impetus: ut ait Cicero. Cujus partes Clementia, Continentia, Modestia.

Accusatur voluptas, &c. Cicero secundo de Finibus scribit; maximas virtutes jacere dominante voluptate: quam malorum escam Plato vocavit, quòd homines eâ, velut hamo pisces, capiantur. Et Architas Tarentinus
ait.

ait, Nullam capitaliorem pestem hominibus natura datam, quàm voluptatem! Cujus meminuit Cicero de Senectute.

Si ergo, &c. Epilogus est hæcenus dictorum; quæ ab honesti partibus deduxit matrimonium laudando. Dividitur autem honestum in laudabile, & rectum. Hoc ipsum rursus dividitur in justitiam, fortitudinem, prudentiam, modestiam. Vide Ciceronem 3 ad Herennium.

Calamitatum causa, &c. Unde Menander: Οὐ μὴ γὰμὴν δὴ θροῶνται, ἐν ἔχει κακά. Qui non ducit uxorem homo, non habet mala.

Ἀλυποῦ ἔχει βίην χωρὶς γάμου
Id est, sine dolore vitam transiges, si non duxeris uxorem. Matrimonium, ut Erasmas ait lib 4. Apophthegm. comitatur perpetua sollicitudo, doctis exprobratio, affinium grave supercilium, molesta socrus, incertus liberorum eventus, jurgia, querelæ atque rixæ. Ma-
trimo-
nii ma-
la.

Juvenalis, Sat. 6:

*Semper habet lites, alternaque iurgia lectus,
In quo nupta jacet: minimum dormitur in illo*

Agedum, &c. Fidei faciendæ gratiâ utitur inductione & ostendit, nullum vitæ genus esse, quod non suas habeat molestias. Sapiënter Solon ajebat: Si in unum locum cuncti mala sua contulissent, futurum, ut propria deportare domum, quàm ex omni miseriæ acervo portionem alienam ferre, mallent. ut ait Valerius, lib 6. cap 2. Meminit Erasmus, tertio Apophthegmarum.

Per grandinem, &c. Ut si de cælo vel arbores, vel segetes fuerint tactæ. Cœlestis autem Calor
fluum
inju-
riæ

rem duo genera. autem injuriæ duo sunt genera. Unum, quod tempestatem vocamus, in quibus grandines, procellæ, cæteraque similia intelliguntur: quæ cum acciderint, vis major appellatur. Alia sunt illa, quæ silente cœlo, serenisque noctibus fiunt, nullo sentiente, nisi cum facta sunt. Publica hæc, & magnæ differentiz, aliis rubiginem, aliis uredinem, aliis carbunculum appellantibus: ut ait Plinius, lib. 14. cap. 28.

Disfoliunt naves, &c. Tempestatibus jactati, non statim deserunt navigationes; sed mox reficiunt rates quassas, indociles pauperiem pari.

Laudantur, &c. Qui fortiter in prælio sem administrarant, ab imperatoribus laudabantur, atque fortitudinis præmia consequabantur, coronas civicas, obsidionales, murales, vallares, castrenses, statuas, triumphos; mortui etiam laudibus evehebantur. Quia imo, ut inquit Imperator Justinus, qui pro republica perierunt, per rerum gestarum gloriam semper vivere intelliguntur: unde etiam patribus in excusationibus tutelarum profunt tanquam vivi.

Gaudent, &c. Lætantur, qui fortiter pugnando succubuerunt. Sic Epaminondas, qui sanguine & spiritu deficiens; Non finis est, inquit, vitæ meæ, sed melius & altius initium advenit. Nunc enim vester Epaminondas nascitur; quia sic moritur. ut ait Valerius, lib. 3. cap. 2.

Labores facies, &c. Unde illud Cynici Cræteti, Τίνα πόνος. Vide Erasmmum in proverbio: Optimum non nasci.

Labores solvit, &c. Hinc Metellus ille Numi-

Numidicus asseverabat : Nullas plerumque esse in matrimonio molestias : si quæ tamen accidere nonnunquam viderentur, parvas & leves, facilesque toleratu esse dicebat, majoribusque eas emolumentis & voluptatibus obliterari, easdemque ipsas nunquam omnibus, neque naturæ vitio, sed quorundam meritum culpâ & injustitiâ evenire. Vide Gellium, lib. 1. cap. 6.

Pascit in senectâ, &c. Juxta proverbium ἀντιπαλὰ γένει, quod est, parentes ætate fessos nutrire, mutuamque vicem rependere.

THESIUM EXEMPLA.

Primi argumentum tale est: Quod non ducenda sit uxor. Ubi Thesis contrariis Aphthonii locis tractata, studio exercitii.

Cum, juxta vetus proverbium; Ignis, mare, mulier, tria mala sint; mihi plurimum desipere videntur, qui se conjocerint in flammæ, in fluctus, & in matrimonii calamitates. Hoc id ipsum dissuadendi studio cum primis Homerus ait:

Vsq; adeo nihil improbius, muliereque pejor.

Et temporibus hodiernis strenuè dant operam mulieres, ne Poëtarum grex vaniloquus omnino fuisse reputetur, qui feminâ nihil pestilentius esse confirmarunt. Et mulierem omnem esse malam, perquam venuste significavit Lacon quidam: qui cum uxorem duxisset perpusillam; dicebat, è malis, quod minimum esset, eligendum. Quippe λυχν ἀρσένος γυνὴ πᾶσα ἢ αὐτή.

Non

*Ab in-
digni-
tate
matri-
monii.*

Non eo inficias, matrimonium institutum à Deo; sed ab eodem etiam adjectos tot laborum sudores, tot molestias, denique dolores, inficias non eo. Et quod ab initio bonum erat, jam vel temporum injuriâ, vel hominum malitiâ factum est congè deterrimum, ut multo citius Plutonia regna cacodæmonibus repleat, quàm Diis cælum.

*Apu-
sillanti-
mitate.*

Milites ignavi sunt, & cor in pedes iis decidere solet, quibus domi sunt uxores atque liberi. Etenim extra telorum jactus esse, & post principia se continere laborant, id unum curantes, ut integri maneant ac illæsi, ne, si fuerint interfecti, relinquant viduas atque pupillos. Cæterum qui paulo fuerint animosiores, à suis objurgantur, juxta illud Penelopes:

Ausus es & nimium, nimiumque oblitte tuorum, &c.

*Ab in-
justi-
tia.*

Iniquos facit ad iram concitans conjugium. Hæc ipsissima est officina rixarum, ut portus tranquillitatis, cœlibatus: unde illud: Qui non litigat, cœlebs est. Deinde, qui obstricti sunt matrimonio, coguntur indies magnum in usus domesticos sumtum facere, ad uxores, liberos, & familiam alendam. Et deficiente crumenâ, per fas, perque nefas pecuniam corradunt, secum assiduum dicentes:

*Unde habeat, quarit nemo, sed oportet habere:
Lucrum pudori præstat*

Et genus & formam Regina pecunia donat.

& cives, cives, quarenda pecunia primùm est:

Virtus postnummos.

Quantum quisque sua nummorum servat in arca,

Tantum habet & fidei.

Prima

*Prima ferè dicta, & cunctis notissima templis,
Divitia ut crescant, ut opes, ut maxima toto
Nostra sit arca foro.*

ut ait Juvenalis.

Quotusquisque est, qui non matrimonium *Ab in-*
contrahat, ut sponsi, quod ajunt, vitam vi- *tempe-*
cturus, perfruatur voluptate, ac subeat in libi- *rantia.*
dinem, curetque hoc unum, ut lascivum inter-
veniat illud: *Ζῶν καὶ ψυχῇ.*

Quis igitur matrimonium laudibus eve- *Epilo-*
hendum æstimet, cum inferorum regna magis *gus.*
quàm cœlorum adaugeat, cum iniquos faciat,
contineatque vitam obscœnis plenam volu-
ptatibus, ac earum venenatis illecebrarum
præstigiis incubans, adducat malorum, quod
ajunt, Iliada, ut *γυναικῶν ὄλεθρος*, prover-
bio locum fecerint.

Sed ais: Quæ sunt in matrimonio mala, ipsi *Con-*
fortunæ sunt assignanda. *tradi-*

Id immeritò facis. Nam si viri cœlibes vi- *Etio.*
verent, à plurimis afflictionibus liberi mane- *Solutio.*
rent, nunquam agricolæ assiduo tanto labore
terram colere, nunquam genus omne cerdo-
num tanto sudore diffuere, nunquam tantis
periculis mercatores navigare cogerentur, si
non querulis uxoribus atque liberis egentibus
victum & amicum quærere compellerentur

Verè igitur divus Paulus de conjugatis in-
quit: afflictionem in carne sunt habituri: &
beatiores prædicat, qui hoc frænum non mo-
morderint.

Sed viduarum & orborum, pupillorumque *Con-*
conditiones, morti, non matrimonio retere *tradi-*
acceptas, & per hoc resarciri dicis, quod per *Etio.*
illam aufertur.

Esto!

Solutio. Esto! Mors tibi patrem eripit, novæ nuptiæ vitricum reddunt. Sed hæc ipsa pensatio ipsissima est Diomedis & Glauci permutatio, quæ pro perca scorpius accipitur, pro charissima matre datur noverca, ut rideatur, qui ad ejus tumulum fuerit lacrumatus.

Contradictio. Esto! inquit. Sed tamen non laboriosa res est matrimonium, cum laborum participes uxores sunt viris solatio, & filii parenti ipsos omni malorum fasce levant, foveantque fessos ætate.

Solutio. Sæpius molestant viros, quàm consolantur, uxorum greges, quarum paucissimæ fideles, ut verè dictum sit: Mulieri ne credas, ne mortuæ quidem. Quod monet, usque aded non esse fidendum mulieri, ut etiam, si morientem videas, putes fingere. Et filiorum incertissimus est eventus. Longè plures dedecori sunt parentibus, quàm ornamento. Qui, ut arietes, nutritionis mercedem persolvunt, argento senes emungendo, turpissimisque facinoribus excruciendo. ut Crates ille rectè dixerit, τίνα πρός, &c.

Conclusio. Ergo cum tot undique malorum fluctibus matrimonium impetatur, quis vel sanæ mentis, solutus ab uxore, quæsi verit uxorem?

SECUNDUM EXEMPLUM,
*continens, quòd senectus non sit molesta, nec
 omnis Aetnâ gravitas.*

Thesis. Si vina vetera novis, quasi de musto & lacu haustis, præstantiora judicamus; cur non senectutem juventutem meliorem, laudatuque magis dignam arbitramur: cum ut illic omnia defez-

defecata & salubria, ita hîc omnia immatura
& gravia contemblemur esse?

Senectutem omnes ut adipiscamur, sole- *A legi-*
mus optare. Quod cùm ita sit, iniquè faciunt, *time.*
qui adeptam accusant, ac in illa genuinum
frangunt, quàm divina Scriptura coronam di-
gnitatis appellat, eam præcipuè, quæ reperie-
tur in viis justitiæ. Proverb. 16.

In antiquis est sapientia, & in multo tem- *Ab*
pore prudentia proverbio nobilitata. *illis.*
enim venit usus ab annis. Hinc est, quod ju-
ventus olim cumulatum & circumspectum
honorem reddebat senibus: ut ait Valerius. Et
Juvenalis:

Credebant tam grande nefas, & morte pian-
dam,

Si juvenis vetula non assurrexerat, & si
Barbato cuicumque puer; licet ipse videret
Plura domi farra, & majores glandis acor-
vos.

Nec difficilis aded senectus est, neque tam *Ab*
molesta, sed tolerabilis & jucunda: quam tot *facili.*
rerum bene gestarum præconia exornant,
quam recordatio multorum tot benefactorum
oblectat, quam denique gravitas, constantia,
consiliorum rationes, auctoritas, & reverentia
planè divinam efficiunt.

Prudenter institutæ Respubl. solâ, quæ se- *A no-*
rum propria virtus est, prudentiâ conserven- *cessa-*
tur oportet. Etenim florentis ætatis est teme- *ria.*
ritas; senectutis, prudentia. Illâ civitates
multas everfas; hac conservatas esse, tot ve-
terum exempla testantur.

At senectus ipsa morbus, evocat à rebus ge- *Con-*
rendis, ac inutiles reddit. *trad-*

Multò plura quàm juvenes, efficere pos- *flis.*
sunt *Shallo.*

* In sunt senes, rerum studiis assueti : quorum ar-
 Cic. ex ma sunt artes & virtutum exercitationes. Nec
 quo hic viribus aut velocitatibus, aut celeritate corpo-
 sumus rum magnæ res geruntur, sed consilio, aucto-
 est lo- ritare, atque * prudentia.

gitur Sed oblivionem inducit, memoriam mi-
 senten- nuit, vires adimit.

Obje- Memoria perit, nisi exerceas Prudent
 ctio. ergo senes, intentum animum tanquam a-
 Solutio. cum habentes, non languescunt, nec succum-
 bunt senectuti. Senibus ingenia manent, mo-
 dō permaneat studium & industria. Unde
 Cato, Pythagoreorum more, exercendæ me-
 moriæ gratia, quod quoque die dixerat, au-
 dierat, egerat, commemorabat vesperi. Hæ
 sunt exercitationes ingenii, hæc curricula
 mentis. In his defudans, atque elaborans,
 corporis vires non magnopere desiderabie : ut
 ait Cicero

Con- Sed caret voluptatibus ; ut rectè Horatius
 tradi- dixerit :

ctio. *Multa ferunt anni venientes comoda se-
 cum,*

*Multa recedentes adimunt (Venerem,) convi-
 via, lusus.*

Solutio. O præclarum munus ætatis, siquidem id
 auferit nobis, quod est in adolescentia vitio-
 sistimum. Omnem malorum escam volup-
 tem eripit, & libidines pecuniæ animis exi-
 mit, ac instillat vera pectoris dona. Porro ni-
 hil pestilentius voluptate, at nihil præstabi-
 lius ratione. Hanc fovet senectus, illam au-
 tem expellit.

Con- At sunt morosi, & anxii, & iracundi, &
 tradi- difficiles senes ; si quærimus, etiam avari.

Solutio. Sed hæc morum vitia sunt, non senectutis.

AL

At morositas tamen, & ea vitia, quæ dixi, habent aliquid excusationis. Vide Cicero-
nem, in Senect.

Sed appropinquatio mortis est; quæ certè à *Con-*
senectute non potest longè abesse. *trad-*

O miserum senem! qui mortem contem- *Elis.*
nendam esse in tam longa ætate non viderit. *Solutio.*

O infelicem Christianum, qui mortem me-
ruit, ac non potius cum Paulo dicit: Cupio
dissolvi, & esse cum Christo! Quid enim hæc
vita commodi, quid non potius laboris ha-
bet? Cur in malis, & non potius in bonis, o-
mnia, quæ secundum naturam fiunt, haben-
tur? Quid est autem tam secundum naturam,
quàm senibus emori, quod idem contingit
adolescentibus, adversante & repugnante na-
tura? Itaque adolescentes mori sic mihi vi-
dentur, ut cum aquæ multitudine vis flammæ
opprimitur: senes autem, sicut sua sponte
nullâ adhibita vi consumtus ignis extingui-
tur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt,
vi avelluntur; si matura & cocta, decidunt:
sic vitam adolescentibus vis aufert, senibus
maturitas.

Finem dicendi faciam, nihil ambigens, *Con-*
quin judicaturi sitis, dignissimam esse laudatu *cluse.*
& amplexu senectutem, cum ea rebus geren-
dis consilia suppeditet, prudentiâ valeat, auto-
ritate polleat, reverentiâ præluceat, omnium
denique malorum liberationem maturitatis
naturalis beneficio subministret.

TER-

TERTIUM EXEMPLUM THESEOS ,
contuens , divitias non esse summum
bonum.

*Exer-
dium.*

Qui sententias iniquas defendendas suscipiunt , mendacia verborum lenociniis facere solent , & morbido sermoni exquisita adhibere medicamenta. Quorum in numero sunt ; quos non pudet asserere , Summum bonum divitias , & solum divitem esse beatum. Contrà , qui veritatem , cujus est simplex oratio , amplectuntur , non in divitiis , sed potius summum in virtute bonum collocant. Etenim perpendunt , opum affluentiam non beatos , sed magis infelices reddi , cum maximæ sollicitudines , atque calamitates inde soleant provenire. Namque ut Juvenalis inquit :

*Ex
Hor.*

*Sed plures nimis congesta pecunia curâ
Strangulat, & cuncta exsuperant patrimonii
census.*

*Pauca licet portes argenti vascula puri,
Nocte iter ingressus , gladium , contumque,
timebis ,*

*Et mota ad lunam trepidabis arundinis um-
bram , &c.*

*Spar-
tam
quid
perdi-
derit.*

Et quid aliud olim Lacedæmonios perdidit , quàm pecuniæ cupiditas ? Qui oraculo responsum acceperant , tum demum vincendam esse Spartam , cum aurum & argentum in pretio cœpissent habere. Accedunt alia , quæ licet per se videantur leviora , aut infirmiora ; tamen turbâ valent , atque confirmant , divitias malis plurimis tentari , stultitiâ regi , pusillanimitate enervari , libidine cor-
rumpi,

rumpi, ac iniustitiâ denique profanari. Nam quotusquisque divitum est, qui non fortunâ ebrius, arroganter & confidenter loquatur & agat, opibus scilicet fretus, ut inde natum proverbium: Ἀργύρε πρὸς αἰὲς λαλῶσι. Argenti fontes loquuntur. Quod notans Horatius: Mecum, inquit, contendere noli, Stulticiam patiuntur opes. Quotusquisque est, qui non tumultu quopiam suborto, aut bellis ingruentibus, in morem galli cuiuspiam (ut ajunt) trepideret, atque magis sibi thesaurisque suis, quàm Reipublicæ velit consultum? Quotusquisque, qui non plura, quo plura possideat, assiduo petat?

*Crescit amor nummi, quantam ipsa pecunia
crescit.*

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,

Nec sitim pellit nisi causa morbi

Fugerit venis, & agnosus albo

Corpore languor.

Quotusquisque, quem non divitiæ ad genus omne turpitudinis inflamment, luxu resolvant, funditusque perdant, ut multo plures crapulâ, nimiamque libidinis enervatione credantur perire, quàm gladio? Quis igitur divitias summum bonum vocet, & non potiùs iniquitatis appellet Mammona, cum illæ stultos, infelices, effœminatos, avaros, & perversos reddant; ut facilius sit camelum per foramen acus transire, quàm divites in regnum Dei ingredi?

At divitiæ afferunt gloriam, parant amicos, paupertas contemtus facit. Con-
tradi-
ctio.

*In pretio pretium nunc est, dat census hono-
res,*

———— Pauper ubique jacet.

Ni

*Nil habet infelix paupertas durius in se ,
Quàm quòd ridiculos homines facit, &c.*

Con- Sed quam opes pariunt, fluxa est gloria : &
tradi- ollaris, quæ χύτρες πείλια dicitur, amicitia
ctio. nihil aliud est , quàm adulatio.

Donec eris felix, multos numerabis amicos :

Nullus ad amissas ibit amicus opes.

Solutio. Nec ad veram gloriam via recta con-
tendentes impedit paupertas , sortita sapientia.
Nonne Cicero , nonne complures alii paup-
res ab initio conscenderunt ad summum glo-
riæ culmen , ita studiorum honestissimorum
cultu provecti , ut maioribus omnibus suis
virtute præluxerint?

Con- Esto ! Verùm, ut ait Juvenalis Satyr. 3.

tradi- *Hand facile emergunt , quorum virtutibus*
ctio. *obstat*

Res angusta domi.

Solutio. Desidiâ torpentes non emergunt , sed qui
per honestos labores ad summa nituntur. Re-
spice Cleanthem, qui , licet obtusi tardioris-
que fuerit ingenii , adeoque pauper , ut tem-
pore nocturno cogeretur in hortis aquas hau-
rire , quo posset interdiu studius liberalibus
operam impendere ; tamen ad summum eru-
ditionis & honoris fastigium pervenit, conse-
cutusque est tantas facultates, ut alium, si vo-
luisset, Cleanthem alere potuisset. Vide Laër-
tium Diogenem lib. 7. Quam matrem Euri-
pides , aut quem patrem Demosthenes habue-
rit, ipsorum quoque seculo fuit ignotum. Al-
terius autem matrem olera ; alterius patrem
cultellos venditasse , omnium penè doctorum
literæ loquuntur. Sed quid aut illius Tragica,
aut hujus oratoria clarius ? ut ait Valerius
Maximus , lib. 3. cap. 4.

Sed

Sed inopiâ pressos homines ad varia defignanda flagitia paupertas impellit, ut per fas & nefas vitæ subsidia quærere cogantur. Com- traditio.

Nihil repugno, si mali intelligantur, quorum cordibus illud fixum personat: Lucrum pudori præstat. quod Græci dicunt, Κέρδος αἰσχύνῃς ἀμεινόν. Sin boni, reluctor; cum ille longè satius ducant rei iacturam facere, quàm famæ, simul ac animi dispendium. Quin potius, ad omnia scelerum genera rapiuntur ipsi divites; nec divitiæ semper optimis contingunt. ut Homerus rectè dixerit:

Ζεὺς ἄτ' ἤμ' ὅλβον ὀλύμπι' αἰνέσσει
ποιοί.

Ἐὐλοῖς ἡδὲ χαροῖσιν, ὅπως ἐδέλυσεν ἐχθρῶν.

Multo facilius pauperes criminum occasiones fugere poterunt, quàm divites, cùm defint illis opes, irritamenta malorum: his autem opus sit multis præceptis, ut bene & honestè vivant. ut Diogenes rectè paupertatem αὐτοδίδακτον appellaverit.

Ergo non in divitiis, unde malorum (ut Com- ajunt) mare profluit; sed potius in virtute, eluso. summum est bonum collocandum.

Q

DE

DE LEGISLATIONE.

Quæ Græcè νόμος εἰσφορῆς.

CAP. XIV.

LEgis quoque inductionem quidam exercitamentum esse putaverunt. Est enim propemodum tota causa, non tamen omnia quæ in causa sunt, intra se continens. Adfert personam quidem, sed incertam, & non omnibus notam. unde & in consultationis magis est parte, quàm causæ. Quatenus enim figuram in se habet personæ, superat consultationem, sed quæ definitionem non habet, minor est causâ. Est autem duplex legis inductionio. Confirmatio positæ legis, atque confutatio. Lex autem est inventio, & donum Deorum, communis institutio civitatis, & correctio utrinque errorum. Divisio autem inducendæ legis est ista: Tractabis eam capitibus eisdem, quibus negotialem: Legitimo, justo, utili, possibili. Proæmion facies; post proæmion subicies contrarium: hinc capitibus prædictis urêris. unde & hoc exercitamentum à causa differt.

*Quid
sit lex,
vide
l. 2. ff.
de leg.*

EXEMPLUM, CONTINENS

*accusationem legis, jubentis adulterum
in ipso adulterio deprehensum
interfici.*

Proæmion. Nec mihi videtur per omnia lex ista laudanda; nec rursus, quod hoc modo lata, sit prorsus reprehendenda. Quod enim pœnam adulteris, decernit, laudo planè: quod verò
Judi-

Judicum sententiam non expectat, culpandum certè videtur. Si namque largitionis metu, ne qua Judices corrumpantur, judicia prævenit, suspicax nimirum est, & iniquæ nimium erga judices mentis: sin autem justa judicare vos, quemadmodum facitis certè, arbitratur, iniquum esse constat, si lex Judices quidem laudet, tollat autem judicandi potestatem.

Aliæ sanè leges, quæcunque demum ex sunt, & quacunque ratione perlatae, discrepant fortè ab alicujus civitatis legibus, sed & alterius rursus legibus conveniunt: hæc autem sola lex omnibus simul repugnat civitatum institutis. Videmini autem mihi multo rectius de hac lege cognituri, si omnia recensetis consula vestra, atque decreta. Duces bellorum, Sacerdotia, Plebiscita, omniaque aded, quæ circa rem militarem pertinent, Judicum subeunt diligentiam, fitque dux ille, quem Judex constituit, sacrificat, qui judici videtur; justumque decretum est, quod populi sententia perrogatum est. Victores quoque præmia non accipiunt bellorum, nisi judicata. Quomodo ergo non absurdum est, omnia judiciorum arbitrium expectare, solam verò præsentem legem Judicum subterfugere cognitionem.

Sanè, inquit. Sed magnæ sunt mæchorum injuriæ.

Quid autem? homicidarum scèlera nonne sunt graviora? anne proditores aliis scèlestis minores arbitramur? anne sacrilegi proditoribus pejores sunt? Attamen in his criminibus deprehensus Judicum examini subjacet; neque proditor pœnas dat, nisi decer-

nente Judice : neque perimitur sicarius , nisi eo , qui accusat , coarguente delictum : neque qui numinibus dicata præripuerunt , puniuntur , antequam Judex admissum cognoverit scelus. Nonne ergo iniquum est , majora , judicum vindictæ reservari , neque quicquam eorum criminis loco , nisi judici liqueat , æstimari , solùm autem adulterum sine cognitione interfici ? quem in primis , quia levior in eo , quàm in cæteris , culpa est , Judicum examini subjicere oportuit.

*Contradi-
ctio.*

At quid refert , inquit , occidam adulterum , an Judicibus tradam , si utraque via morte poenas luet ?

Solutio.

Quantum inter Tyrannum ac legem , inter popularem statum ac unius principatum differt , tantum ista inter se diversa sunt. Tyrannus enim unumquemque pro libidine sua perimit : leges autem convictum justè occidunt. Et populus disceptatione omnia atque contentione tractat , quo sint explicatiores omnia : at rerum dominus etiam indicta causa occidit. Contra , populus & lex indicta causa non occidit ; sed omnia ab rerum Dominis & Tyrannis diversa facit. Quid ergo ? multumne intererit occidere adulterum , vel Judicum sententiis puniendum tradere ? Ad hæc quoque , qui per se adulterum occidit , se ipsum arbitrum poenæ admissi sceleris facit : qui verò judicibus tradit ipsum , penes illos vult esse potestatem , jusque animadvertendi. Neminem igitur dubitare crediderim , quin æquius sit , ejus qui accusatur , arbitrium esse apud Judicem , quàm apud accusatorem. Quinetiam qui suo arbitrato adulterum occidit , alterius rei gratiâ occidere ipsum,

ipsum, adversum se suspicionem relinquit :
at, qui iudicio exhibet, solum iusta sectari,
præsentiusque sceleris dolorem videbitur
ulcisci.

Esto, inquis, sed graviores dabit pœnas sub- *Com- tradi- tio.*
itò peremptus; quoniam, si ad Iudices defer-
retur, illam temporis intercapedinem pro lu-
cro haberet.

At contra porro habebit, si Iudicibus sub- *Solu- tio.*
jicietur. Etenim iudicio destinatus acerbio-
rem vitam exiger. Nam qui pœnam expectat,
graviora supplicia, quàm si illam fuisset illico
passus, sentit. Quippe pœnæ dilatio pœnæ
videbitur additio, morieturque sæpe, qui jam
pro mortuo habitus est, expectationemque
sustinebit morte duriores. At, qui occisus de
improviso adulter, non dolet, sensumque
mortis pœnæ celeritas aufert: insensibilis
enim est exitus, qui antequam expectetur,
contingit. Mors autem sæpius expectata,
postquam semel illata, pœnas expectatione
adauger. Age verò, si liber, considera hæc,
conferque invicem. Ille per se ipsum occidit
adulterum, nullumque facit ultionis suæ te-
stem; alius Iudicibus tradit, multosque ad-
hibet supplicio spectatores: acerbior haud
dubiè ultionis modus, quicumque est oculis
plurium subiectus. Et optabilius alioquin
adulteris utrumque fuerit occultè perire, opi-
nionem apud plerosque relicturis, inimicitia-
rum causa esse occisos. Convicto autem apud
Iudices crimine, indubitata jam reus, &
nullis obnoxiam interpretationibus pœnam
subibit. Itaque, plurimum interest, adulter
an occultè trucidetur, an Iudicibus tradatur
afficiendus supplicio.

Q3.

Res.

*Con-
tradi-
ctio.
Solutio.*

Res atrox est adulter, omnium scelerum magnitudinem supergressus.

Còarguatur ergo prius, quàm occidatur: judiceturque potius, quàm pœnas ante cognitionem incerto crimine, indictâque causâ, luat. Quodsi publicè necabuntur adulteri, certiores facient procreationem, neque quisquam, cujus sit filius, deinceps dubitabit, ubi paterni nominis insidiæ, adulteria, fuerint adempta. Itaque, cùm sit adulterium publica quædam rerum naturæ injuria, publicâ quoque sententiâ plectatur. Vereor enim, ne adulter secretò occisus, multos post se alios relinquat. Nam, quia, cur occidatur, nescitur; ejus improbè facta multi imitabuntur. Sic ejusmodi pœna non adulterii finis, sed exordium erit.

S C H O L I A.

*Legis-
latio.*

Legislatio, &c. Alii promulgationem legis appellant. De qua sic Quintilianus lib. 2. c. 4. Legum laus & vituperatio jam majores, ac propè summis operibus suffecturas, vires desiderant: quæ quidem suasoriis, an controversiis, magis accommodata sit exercitatio, consuetudine, & jure civitatum differt. Apud Græcos enim lator earum ad judicem vocabatur; Romanis pro concione suadere, ac dissuadere, moris fuit.

Lex inventio Deorum, &c. Demosthenes in Aristogitonem, oratione priore, Πᾶς, inquit, ὅτι νόμος θεῶν καὶ δαίμων θεῶν. δῆγμα ἡ φρονίμων ἀνθρώπων. id est, Omnis lex inventum ac munus Deorum est; Decretum, prudentium hominum. Cic, Philipp. 10. Lex, inquit,

inquit, nihil aliud est, nisi recta, & à numine Deorum tracta ratio, imperans honesta, prohibensque contraria. Idem 1. de Legibus. Lex, inquit, est ratio summa insita à natura, quæ jubet ea quæ facienda sunt, prohibetque contraria.

Quibus negotialem, &c. Cicero 2. de Inventione, duas generales constitutionis partes facit: Juridicialem, ac negotialem. Hanc ait in ipso negotio juris civilis implicitam controversiam habere. In ea autem quæritur, justum sit, an injustum? utile, an inutile? ut ait Marcus Fabius Victorinus.

IN EXEMPLUM.

Nec mihi, &c. Solon constituit, fas esse deprehendenti mœchum interficere in ipso adulterio. Et 9. de Legibus Plato sanxit, Adulteram deprehensam impunè occidi à viro posse. Idem censuit Cato, cujus meminit Gellius. Et Augustus legem Juliam tulit, gladioque jussit in adulteros animadverti.

Judicium sententiam non expectat, &c. Non licet, inquit, adulterum occidere, nisi Judicium sententiis damnatum. Et Valerius Publicola tulit legem, qua neminem licebat indictâ causâ necare.

Discrepant, &c. Civitatibus, inquit, aliis aliæ sunt leges. Est proverbium: *Lex & regio.* Sed quæ sunt aliis contrariæ, cum aliis conveniunt. Atqui lex de occidendis indictâ causâ adulteris, discrepat ab omnibus.

Duces bellorum, &c. Inductione vel enumeratione utitur. Imperatores, inquit, populi, Judicium atque magistratuum suffragiis

creati, bella gerunt, & cum hostibus manum conferunt. Et capitale apud Carthagenenses erat, si quis injussu populi pugnasset infelicer. Unde Annibal amissæ classis poenas dare timens, offensam astutiâ mirè avertit. Vide Valer. lib. 4. cap. 3.

Plebiscita, &c. Vide Gellium, libro decimo, cap. 20.

Qui poenam expectat, &c. Multo gravior expectata, quàm illata mors est. Quippe certi supplicii dilatio poenam adauget. Unde Ovidius, 1. de Ponto :

Et gravior longâ fit mea poena morâ.

Et tertio :

Mitiùs ille perit, subitâ qui mergitur undâ,

Quàm sua qui liquidis brachia lassat aquis.

*Finis
optan-
dus.*

Unde rex Macedonum Philippus subitam mortem lentæ præposuit. Qui cum interrogaretur : Quis homini finis maximè optandus esset ? respondit : Qui subitus & celer inopinato ferro possit accidere. Vide Orosium, lib. 3. cap. 14. Et Julius Cæsar subitam ac celerem exoptavit mortem ; ut scribit Suetonius Tranquillus.

E X E M P L A.

*Lex
Ro-
scia.*

*Talio-
nis.*

Confuta-
tio Legis

Roscia, quæ Roscius Otho cavet, ne quis in ordine equestri spectacula videret, nisi haberet festertia quadraginta.

Talionis, & ejus, quæ jubebat corpus disseccari ejus, qui multa creditoribus deberet, nec esset solvendo. Gellius lib. 20. cap. 1.

Con-

Confirmatio
Legis

Cincia, quam Cincius tulit: quâ *Cin-*
cavebatur; ne quis ob causam *cia.*
orandam pecuniam acciperet, aut
donum. Cujus suator Q. fuit Fa-
bius admodum senex; ut ait Ci-
cero in Catone Majore.

Sumptuaria, de qua Gellius, *Sum-*
lib. 2. cap. 24. *tua-*

Fusis; quâ malis ac perniciosis *Fusis.*
legibus resistebatur.

Vocans; quam suavit M. Cato: *Voco-*
ut ait Cicero in Senect. Vide Gel- *nia.*
lium, lib. 17. cap. 6.

Oppia; quam tulit M. Oppius, *Oppia-*
ne mulieres superfluo ornatu ute-
rentur; neve pilentis, id est rhe-
dis pensilibus, veherentur. vide
Livium in princ. 3, lib. belli Ma-
cedonici.

EXEMPLUM CONFIRMATIONIS legis Oppie.

M. Oppius, Tribunus plebis, fuit summæ *Exor-*
procul dubio prudentiæ vir. Qui publici ma- *dium*
gis commodi quàm gloriæ privati studiosus, *à legis*
hanc utilissimam omnibus imperiis legem tu- *lato-*
lit, à suo nomine dictam Oppiam. *ris en-*
comio.

Quæ si, juxta M. Fundanii & L. Valerii *A con-*
sententias, abrogaretur, omnibus aliis legi- *trario-*
bus repugnaretur, quæ volunt, in repub. vi-
vendi rationem honestam conservandam
esse, non superbiæ, sed virtutum studia sem-
per excolenda.

Quæ per superfluos mulierum ornatus *Ama-*
contaminari, imò perditum iri, quis non *nifesto-*
videt?
Q. 5.

videt? Etenim cultu nimio conspicuæ femi-
næ non solum in se convertunt virorum o-
culos, sed etiam animos in libidinem rapiunt.
Illecebroso enim nuptarum amictu pelli-
viri, nitorem admirantur ac sequuntur, do-
nec telo jecur ictum findatur, pudicitiaque
fiat naufragium. Rectè igitur Jesus Syrach:
Averte, inquit, faciem tuam à muliere com-
tâ; & ne circumspicias speciem alienam. Propter
speciem mulieris multi perierunt; cum autem
(ut proverbio dicitur) ex aspectu nascatur
amor, ajunt Democritum sibi met oculos ad-
misse tanquam omnium malarum cupidita-
tum autores. Cujus meminit Gellius, lib. 10.
cap. 17.

*A legi-
simo.*

Quod si reliquæ leges, quæ maximam
Reipublicæ utilitatem adferunt, sanctè con-
servantur, contra earum placita fuerit, eam
è medio tolli, quæ cum optimis sentiens Rei-
publicæ statum incorruptum conservat, ac
illustrat.

*A ju-
ro.*

Liciniam, vel Æmyliam legem, qua fruga-
litas exigebatur, admisit ordo Senatorum ac
Tribunitia potestas: quanto justius eam ad-
miserint, quæ modestiam introducit, & su-
perbiam, omnium malorum radicem, ex-
plodit?

*Ab in-
sti.*

Nulla res uberiora commoditatis bonæ po-
terit ad Reipublicæ statum immaculatum
conservandum importare, quàm lex Oppia;
quæ libidinem, fastum, ac omnem insolentiam
intolerabilem reprimat mulierum, qua-
rum mala tot proverbiiis locum fecerunt.
Quæ, quo minus habent mentis, tanto in-
honestis voluptatibus sunt addictiores. Quan-
tum autem ruboris civitatibus omnibus mu-
lieres.

lieres turpiter ac impotenter sese gerendo incutiunt, tantum laudis afferunt graviter puni-
tæ: quemadmodum illæ, de quibus olim Senatus Romanus justâ severitate mandaverat Spurio Posthumio, & Q. Martio Philippo Coss., ut de iis, quæ sacris Bacchanalium incestu usæ fuerant, inquirerent, & in omnes intra domos cognatas animadverterent, damnarentque. Multæ igitur damnatæ fuerant: latèque patens opprobrii deformitas, severitate supplicii emendata: ut ait Valerius, lib. 6. cap. 3.

Sed ais: fœminis olim vini usus fuit interdictus. Verùm ne tristis earum & horrida pudicitia, sed eleganti ornatûs genere ornata esset, indulgentibus maritis, & auro abundantibus, & multâ purpurâ sunt usæ. Contradictio.

Esto! Sed auctore Valerio, tunc nulli subfessores alienorum matrimoniorum occulti metuebantur, sed pariter & videre, & aspici mutuo pudicè dabatur: nunc alii sunt mores, alia tempora. Solutio.

Non opus est pluribus verbis, cum Oppiam legem approbatu dignissimam esse constet: utpote omnis luxuriæ atque superbiæ expultricem; omnisque contrâ pudicitæ atque modestiæ conservatricem. Conclusio.

SECUNDUM EXEMPLUM.

confirmationis legis; Quæ jubet, ut liberi parentes alant, aut vinciantur.

Cùm nihil tam sanctum sit, quod non aliquâ soleat impiâ temeritate violari; sapienter promulgata lex est, quæ licentiosam filiorum. Hæc legis meminit.

Quint. rum in parentes injuriam coercet, ac pietatem, quæ, ut Cicero ait, fundamentum est omnium virtutum, sanctè colendam atque conservandam velit; jubens ut liberi Parentes alant; aut vinciantur.

A con- Quid autem naturæ, quam optimam (ut
veni- Cicero scribit) ducem & tanquam Deum se-
enti- qui debemus, tam consentaneum fuerit, quàm eos, unde vitam accepimus, venerari, confectosque senio, & omni ope humanâ destitutos, beneficiis prosequi, atque nutrire?

A legi- Hoc ipsum Lex divina requirit, ac jubet,
almo. ut parentes honoremus. Exod. 20. Item. Si qua vidua liberos ac nepotes habet, discat primum propriam domum piè tractare, & vicem rependere majoribus: 1. Tim. 5. Quippe Diis, parentibus ac magistris non potest æquivalens reddi: ut ait Aristot. 2. Ethic.

A ju- Quid enim justius, quàm si parentes à re-
sp. mutua caritatis & beneficiorum officia per- ceperint? juxta proverbium:

Αἷμα ἀγαπᾷ τὸν ἀγαπῶντα.

Iniquissimum enim habetur, iis, qui nostra causa tot molestias atque labores perpessi sunt, malam gratiam referre, ac arietum more, nutritionis mercedem persolvere, hoc est, pro benefactis maleficio reponere. Quod tam atrox crimen est, ac detestabile, ut justissimè pari quadam vindictâ parentum ac Deorum violatio sit expianda.

Ab u- Vix ullum Dei præceptum invenies, quod
sili. promissionis divinæ præmium habeat adjun- ctum, præter illud, quo parentes honorare jubemur. Exod. 20. Ubi Deus omnipotens promulgatâ lege pollicetur longam vitam, atque

atque coelestem benedictionem iis, qui parentes amore, beneficiisque fuerint prosecuti. Quod idem docet Ecclesiasticus, cap. 3. Qui honorat patrem suum, jucundabitur in filiis: & in die orationis suae exaudietur. Qui honorat patrem suum, vitam vivet largiore; & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet Dominum, honorat parentes, & quasi dominis serviet his, qui se genuerunt.

Honorare quidem parentes, assurgere, & caput aperire possum, sed nihil dare; cum ipse rerum mearum indigeam, atque noverim, quam sit mihi curta supellex.

Rectè Plurarchus inquit, *Ἀμὴν γὰρ ἐστὶν ὅτι ἀντιπαρὶς ἐστὶν*. Hoc est, Contra famem nulla contradictio. Non officiosus orationis fucus inopiam parentum tollit, sed compensatio beneficiorum, & adminicula; qui verbo tenus amici sunt, non amici, sed adulatores habentur. Unde Ecclesiasticus: In opere, inquit, & sermone, & omni patientiâ honora patrem tuum; ut superveniat tibi benedictio à Deo. Et S. Iohannes: Filioli mei, ne diligamus verbo, neque linguâ; sed opere, & veritate.

Videmus, hoc vulgo contingere solitum, ut qualis quisque fuerit in parentes, tales experiat in se liberos. Exemplo sit ille, qui cum à filio crinibus pertraheretur, ventumque esset ad domus limen: Desine, inquit, fili; nam & ego patrem hucusque. Et accusatus ille, quod patrem pulsasset, hoc modo defendit impium facinus. Et ille, inquit, patrem suum verberavit; & hic, ostenso filio, me verberabis, postquam adoleverit. Primus juxta Ambrosii sententiam pietatis gradus est iste, ut quos.

quos auctores vitæ voluit esse Deus, honores obsequiis, abstineas contumeliis. At qui contemserit aut maledixerit patri, atque matri, extinguetur lumen ejus in mediis tenebris; & oculum ejus corvi juxta flumen effodient. Proverb. 20. & 30.

*A pos-
sibili,
& fa-
cili.*

Nec res ardua, neque dura facta, parentes venerari, atque alere; cum filiis corpora integra, sana, ac robusta sint à Deo concessa, quo possint imbecillibus victum quærere: nec ætate confecti multa requirunt, cum effœtorum emarcuerint vires, cum edendi cupiditas absumta, cum adempta voluptas atque luxur, cum denique natura, maximè senum, paucis contenta sit. Respice Pollionem Romulum, qui centesimum ingressus annum, non magno sumptu, sed exiguis impendiis corporis vigorem servasse legitur, intus mulso, foris oleo.

*Con-
tradi-
ctio.*

Valde molestum est, illos fovere, qui fastidiosi sunt, ac nauseosi: quibus edentulis gingivâ frangendus panis inermi; ut ait Juvenalis.

Solutio.

Ista vox bovis est; non hominis. Quodsi rationis experti ciconia parentes non averfatur, neque fastidit, sed defectos senectâ vicissim alit, & volandi impotentes humeris gestat, ut inde natum sit proverbium Ἀντιπαρ-
λαφεῖν: quid tu feris immanior, mutuam officii vicem gravaris rependere, maximè nutricandi fovendique eos, à quibus aliquando fueris enutritus?

*Con-
tradi-
ctio.*

Sed admodum est difficile, eos alimentis sustinere, qui morosi, inutiles, deliri sunt & iracundi, ut Sophoclis filii patrem meritò videantur accusasse, &c.

Paren-

Parentum mores & vitia noveris; non *Solutio*
oderis. Illud officii tui scias esse, pietatem
colere, legibusque sacris obtemperare. Sus-
cipe igitur senectam patris tui, & non con-
trista. Si defecerit sensu, veniam da; & non
spernas eum in virtute tuâ. Ecclesiastic. 3.
Quod si feceris, ad fortunatam cum laude
summa pervenies senectutem: quam Bion ille
Borysthenites malorum appellavit portum,
eoque properandum omnibus malorum finem
sperantibus.

Sanè quidem! sed quis tam pius est, qui *Con-
tradictio.*
possit æquiore animo ferre tot molestias atque
labores nutriendos, quorum bis puerorum
senum paupertas sordida, atque miseriæ,
queant alicui horrorem incutere?

Non diffiteor, egenorum ac senum paren- *Solutio*
tum horridam atque miseram conditionem
esse, ut Diogenes percontanti; quid esset in
vita miserrimum? respondit: Senex egenus.
Atqui tu veræ pietatis adfectu flagrans, omne
tædium devorabis, cunctoque præsidio desti-
tutos suffulcies, quem olim te parentes ge-
nuerunt, futurum senectutis suæ baculum, so-
larium vitæ, & spem posteritatis. Admodum
piè quondam illa fecit Ethnica femina, quæ
patrem, custodiæ traditum, jam ultimæ sen-
ectutis, velut infantem, pectori suo admotum
aluit: ut ait Valerius, lib. 5. cap. 4.

Sed, inquis, Mihi uxor alenda, liberi, nu- *Con-
tradictio.*
merosa familia, idque in tantâ annonæ gra-
vioris caritate, ut nihil sit reliqui, quod pa-
rentibus impertiri possim.

Nemo requirit, ut liberalitatis tuæ beni- *Solutio*
gnitas major sit, quàm facultates. Quomodo
potueris, ita misericors esto. Si multum tibi
fue-

fuerit, abundanter tribue; si exiguum, parcius: ut Tobias docuit. Quod si juxta S. Jacobi sententiam, is, qui nulla caritate praeditus fratrem oderit, homicida est: item, qui viderit egentem, & ab eo clauseric viscera sua, reus habetur ejusdem criminis: quanto magis erit is homicida, imò parricida, qui parentes inedia contabescere, ac rerum inopia marcescentes, perire sustinuerit? In quod bipedum nequissimorum hominum genus sapientes olim viri supplicium excogitarunt singulare, ut quem ipsa natura in officio retinere non potuisset, is magnitudine poenae maleficio summo veretur. Insuebatur enim parricida culeo, cum cane, gallinaceo, viperâ & fimiâ, & inter eas ferale angustias comprehensus, in vicinum mare vel amnem projiciebatur. Etenim ei repente cœlum, solem, aquam & terram ademerunt; ut qui eum necasset, unde ipse natus esset, careretque iis rebus, ex quibus omnia nata esse dicuntur. ut ait Cicero pro Roscio Amerino.

*Com-
missio.*

Ergo, quibus pietas est curæ, promulgatam de parentibus alendis atque sustentandis legem tuebuntur, atque conservabunt; cum multarum virtutum, atque præmiorum divinorum fons sit uberrimus, & origo.

T E R T I U M E X E M P L U M
*comprobationis legis: quâ apud Helvetios
cavetur, ne quis invitatione ad bi-
bendum urgeatur.*

Autore Petro Mosellano:

Multa quidem præclare in sua ditione instituunt fortissimi libertatis suæ defensores

res Helvetii; sed nihil præclarius, nihil laudabilius, nihil Reipubl. utilius, quàm quod ab illis nuper scitum est. Nam, cum per ebrietatem passim peccari viderent, ut aditus ad id vitii omnes præcluderent, in sua ditione statuerunt, ne cui deinceps alios, vulgarium istarum invitationum prætextu, ad ebrietatem sollicitare impune liceat. Quid autem per Deum immortalem, aut honestius, aut præclarius temperantiâ atque omnis vitæ moderatione? Imò, quid sine hac vel in civitatum Curiis, vel populi consessionibus, vel principum aulis, rectè aut consulitur, aut consultum factò præstatur? Sed hæc in perversa illa bibendi necessitate, quæ per invitationes illas mutuas irrepsit, vigere non potest: citius enim ex pumice aquam hauseris, quàm ebrio sobrium aut dictum aut factum extorferis. Quod si sobrietas ac vitæ moderatio sola est, quæ omnium virtutum officia parit, alit, conservat, ac tuetur; rursus ebrietas omnem mentis usum pervertit, omnem vitæ humanæ dignitatem commaculat: an non votis omnibus expetita erat lux ea, quæ & sisteret ebrietatem, & portionis moderationem procuraret? Quid autem perinde utile, atque in Reipubl. cavere ne sit impune illud, cuius licentia omnia corrumpit, omnia perdit? Quid enim tam emollit, imò frangit & animos & corpora civium, quàm liberior commessatio, compotatioque? An non Respubl. Romana, quamdiu frugalitatem servavit, tamdiu adversus omnes hostium insultus inexpugnabilis stetit; At posteaquam luxu certari invicem coeptum; ita cecidit, ut ne ruinæ quidem vestigia aliqua supersint. Hannibal tum primum vinci coepit
à Ro-

à Romanis, cum exercitum suum Campano-
 luxu solvi enervarique passus est. Unde tot
 insani amores ? tot stupra ? tot adulteria ? nisi
 ex otiosorum hominum temulentia ? Verum
 enim est illud, Sine Cerere & Libero frigere
 Venerem. Unde tot rixæ ? tot vulnera ? tot
 cædes ? nisi ex temulentorum compotationi-
 bus ? Cui alii tot ac tantas rei familiaris dissi-
 pationes, tot patrimoniorum abligurationes
 debemus, quàm conviviis in ebrietatem solu-
 tis, atque horum parenti luxuriæ ? Quæ res
 tam multos adolescentes, alioqui felicissimè
 natos, ab artium optimarum virtutumque
 cultu abducit, quàm studium compotatio-
 num ? Primum corporis, otium, in quo ferè
 degunt qui literis adhibentur, mater est varia-
 rum cupiditatum. Quodsi huic compotandi
 quoque licentiam addideris, quæso te, quî fieri
 non potest, quin in animis parum firmis, pro
 virtutum bonarumque artium cultu, omnium
 libidinum seges sensim pullulescat ? Quodsi
 spes omnis in hac ætate rectè formanda, ve-
 lut agricolis in herba, posita est ; nihil poterat
 eâ lege excogitari utilius, quæ, quod unum
 omnem eam spem semel præcîdit, hoc tollit ?
 Neque enim audio eos, qui in tanto erran-
 tium consensu nihil valituram legem jactant.
 Nihil enim vel rectiùs imperatur, vel faciliùs
 recipitur, quàm quod tacitus naturæ sensus
 non potest non probare. Quis autem tam
 efferatus & ab omni humanitate remotus est,
 cui non rem rectâ viâ reputanti, supra quàm
 natura postulet, ad altæ stultitiæ præscriptum
 bibere, naturæ inimicissimum esse videatur ?
 Compotoris hominis privati puerilis & stul-
 tus affectus, ut me ipse ebrietatis probro affi-
 ciam

ciam, persuadebit : & patriæ , in cujus verbâ juratum est ab omnibus, æquissima, cunctisque saluberrima lex , ut sobriè agam , & me hominem esse meminerim , non impetrabit ? In gratiamne potoris alicujus immodicâ portione ita me prosternam, ut , præter figuram , humani mihi reliquum sit nihil ? & populi fortissimi laudatissimique , cui parere summa est utilitas , legem , omnium ornamentorum vitæ parentem & altricem , recipere gravabor ? Amplectenda ergo omnibus ea lex, qua nihil neque honestius , neque præclarius , neque factò jucundius , fortissimi populi magistratus ferre potuere.

F I N I S.

I N-

I N D E X

P R O G Y M N A S M A T U M

A P H T H O N I I

F <i>Abula</i>	pag. 1	<i>Laus, sive laudatio</i>	180
<i>Fabula exempla</i>	1,	<i>Landis exempla</i>	181, &
2. 3. 4. 5. 6. 7. 8.		<i>deinceps.</i>	
<i>Fabularum tractatio</i>	11	<i>Vituperatio</i>	256
<i>Alia fabula exempla</i>	8.	<i>Exempla vituperationis</i>	
9. 10. 11. & deinceps.		257, & deinceps.	
<i>Narratio</i>	27	<i>Comparatio</i>	275
<i>Narrationis exempla</i>	28	<i>Comparationis exempla</i>	
<i>Chreia</i>	41	276, & deinceps.	
<i>Chreia exempla. ibid. &</i>		<i>Ethopœia</i>	288
<i>deinceps.</i>		<i>Ethopœia exempla</i>	290, &
<i>Sententia</i>	82	<i>deinceps.</i>	
<i>Sententia exempla</i>	74 &	<i>Descriptio</i>	215
<i>deinceps.</i>		<i>Descriptionis exempla</i>	316
<i>Destructio, sive Refutatio</i>		& deinceps.	
	106	<i>Thesis</i>	339
<i>Destructionis, sive subver-</i>		<i>Exempla. Thesis</i>	340, &
<i>sionis exempla</i>	113, &	<i>deinceps.</i>	
<i>deinceps.</i>		<i>Legislatio</i>	362
<i>Confirmatio, sive assevera-</i>		<i>Legislationis exempla: ac</i>	
<i>tio</i>	132	<i>primam accusationis le-</i>	
<i>Confirmationis exempla</i>		<i>gis</i>	362, & deinceps.
133, & deinceps.		<i>Deinde exempla confirma-</i>	
<i>Locus communis</i>	152	<i>tionis legis</i>	369, & deinceps
<i>Exempla communis loci</i>		<i>usque in finem.</i>	
153, & deinceps.			

AUCTARIUM

CONTINENS
FABULARUM,
ET CHREIARUM
VARIATIONES;

ET

ANALYSEOS, AC
GENESEOS LOGICÆ,
ET ORATORIÆ
EXEMPLUM.

TRACTATIO FABULARUM.

FABULA TRACTATUR *vel*
Narratione nuda, *quando fabu-*
la sine doctrina proponitur.

Narratione, & Doctrina con-
junctis, quæ doctrina vel
Præponitur, & *ἀντιμύδιον* vo-
catur :

Postponitur, & *ἐπιμύδιον* nun-
cipatur :

Præponitur, & Postponitur.
Breviter, *aut* Laconicè, *verbis*
paucis :

Fusè *aut* Asiaticè, *stylo laxiore :*
Partibus Oratoriis, *quæ sunt*

Exordium à laude authoris,
commendatione ipsius fabu-
læ, aut rei in fabula tra-
ctandæ encomio. Si vitupe-
ratione opus fuerit, contra-
rium fit.

Pro-

Propositio continens doctrinam
ex fabulâ petendam, quæ tum
sermônibus dicitur.

Narratio ipsius fabulæ, sermeci-
nationem aut prosopopœiam
instituens.

Utraque hæc pars etiam com-
mutari potest, ut Narratio
præcedat, & Propositio sequa-
tur, ac sermônibus fiat.

Confirmatio instituens collatio-
nem dictorum, factorum, & re-
rum in fabula propositarum,
aut exaggerationem accuratius
fabulæ doctrinam enuclean-
tem, aut Hypothesein ad Thesin
transferens.

Confutatio contrarium in confir-
matione dictorum asserens, aut
refutans ea, quæ opponi possunt.

Conclusio doctrinam ex fabula
discendam repetens.

FABULA

F A B U L A

D E

G A L L O

U N I O N I S

R E P E R T O R E .

I. *Nuda Narratio Fabulae, di- i. ve-
versis variationibus brevissi- riatio.
mis proposita.*

Nioni reperto Gallus, fime-
tum eruens, dicebat: Quid te
invento opus est mihi, qui te
uti non possum, & tritici gra-
nis delector.

Unionem repertum Gallus,
eruyendo fimeto occupatus, contempsit dicens:
illum nulli usui esse sibi, qui tritici granis
vesceretur.

Unio repertus contemnebatur à Gallo, fi-
metum eruente, & dicente, quod sibi gra-
num tritici inventum longè gratius, & utilius
fuisset.

Unionis repertio Gallum, in fimeto ster-
cora eruentem, nullo gaudio affecit, quod
eo, sicut tritici grano alimentum præbente,
uti non posset.

Ex unione reperto commodi, & emolu-
menti non tantum, quantum ex tritici
grano

grano , sibi utiliore , se capere posse Gallus , fimeri stercora excutiens, dicebat.

Unionis reperti emolumentum , & commodum nullum , at tritici , si ejus loco oblatum esset , maximum sentire possem , Gallus ait , qui in fimeto eruto eum invenerat.

Quid mihi opus est te reperto , inquit Gallus , qui fimem eruens , unionem inter stercora repererat , cum tritici grana investigaret.

Granorum tritici loco se obtulerat unio , fimem unguibus disjicienti Gallo Gallinaceo , eâque de causa dicenti ; Utinam tritici granum inveniissem , & te non vidissem , qui mihi usui nulli esse poteris.

Maluisset Gallus Gallinaceus , se tritici grana reperisse loco unionis , qui ipsi fimetum eruenti se obtulerat.

Haud acceptus erat unio , quem in fimeri stercoribus excussis offenderat Gallus Gallinaceus , tritici granis magis se delectans.

Gallus fimetum eruens , incidit in unionem sibi haud acceptum , utpote qui tritici grana quærebat.

Galli Gallinacei sedulitas , in fimeto eruto tritici grana investigans , unionem detexit , haud tamen gratum , & acceptum : cum nulla ex ipso utilitas percipi potuerit.

Gallo Gallinaceo , fimeri stercora sedulitate indefessa everrenti , obvenit unio , pretiosus quidem , sed tamen ab ipso susque deque habitus , & planè contemptus , cum id nutrimenti suppeditare non posset , quod tritici grana subministrare solent.

Gallum

Gallum Gallinaceum, tritici grana in sterquilinio indagantem, voluptate, & gaudio non potuit afficere pretium, & splendor unionis, inventi quidem, sed id alimenti non præbentis, quod tritici grana exhibere possunt.

A Gallo Gallinaceo, tritici grana in fimetæ stercorebus conquirente, repudiabatur unio inventus, & indignam hanc vocem audiens: Quid tu, indigne unio, triticei grani loco te mihi obtrudis, qui ex te nihil emolumenti capere scio.

Indignatus Gallus, unionem in stercorebus erutis à se inventum, his increpabat verbis, dicens; Quo pacto tu, qui nullum sanè alimentum, aut nutrimentum exhibes, in hæc stercore incidisti? Satius fuisset, si tritici granum aliquod offendissem, & te non reperissem: Ex illo in me utilitas accepta redundare solet; Tu omni fructu carens, nihil emolumenti in me conferre potes.

Gallus unionem in fimeto inventum, & sibi inutilem repudiavit, ejusque loco tritici granum exoptavit.

Tæduit Gallum laboris collocati in repertione unionis, qui triticei grani loco ipsi, firmum eruenti, obvenerat.

Indignatus est Gallus repertionem unionis, ipsi, fimetum unguibus excutienti, loco triticei grani, obvenerat.

II. Va-
ratio.

II. *Ejusdem Fabulae commemoratio nuda, verborum ambage prolixa, & Asiatico stylo proposita.*

IN sterquilinum, proximè stabulum quoddam equorum congestum, solebat cum Gallinis adscendere Gallus Gallinaceus, causâ eruendi grana tritici, & hordei, aut etiam avenæ, quibus equi pascebantur. Contigit autem quodam tempore, cum inquirendis ejusmodi granis operosissimus esset, unguibusque suis multum negotii faceretur, ut fortè fortuna in unionem incideret, rutilante suo splendore oculos perstringentem, quem ita affatus est: Nec tibi, ô pretiosissime unio, nec mihi prodest, quod in potestatem meam incideris, & ei te obtuleris, qui tibi nullum honorem, ac ornamentum conciliare novi, & quem tu emolumento nullo locupletare potes. In fimetorum stercorebus nos Galli alimenta nobis necessaria, quibus vitam sustentemus oportet, querimus, & ex iis tritici aut alius frumenti grana eruiamus. Ea nobis nutrimentum gratissimum exhibent, & faciunt, ut nos Galli strenuè rerum nostrarum satagere possimus, & Gallinæ uxores nostræ magnam ovorum copiam parere queant. Nos plumis pulcherrimis ornati à naturâ, unionum ornamentis non indigemus, nec uxoribus nostris, pulchritudine sua naturali satis decoris, ejusmodi ornatu peregrini-

grino opus est. Si tuo loco tritici aut hordei granum se obtulisset, illud summo gaudio sustulisset, maximâque voluptate deglutivisset. In te cum utilitatem nullam reperiam, necesse est, ut te hîc inter stercora tam diu relinquam, donec ab homine aliquo casu inventus, indigniorem locum eveniaris, & auro circumdatus, niveis puellarum manibus, ac foeminarum, pulchritudine mirâ illustrium, faciebus aspectu jucundissimis, ornamentum, ac honorem concilies. His dictis abiit, unionemque, inter stercora aliquando inveniendum, reliquit.

Alia Variatio.

E Quili cuiâdam, haud exiguae equorum nobilissimorum multitudini, habitationem præbenti, contiguum erat sterquilium, stercoribus equinis locuples, quod Gallus Gallinaceus, multarum Gallinarum, partim uxorum, partim liberorum comitatu stipatus, singulis diebus frequentare solebat, ut frumenti granis, quæ stercoribus commixta in fimeto latitabant, inventis, & erutis, se, suamque familiam sustentaret. Quodam die cum totam familiam suam, summo manè cantu alacri excitatam, ex gallinario in fimetum dictum eduxisset, ut ibi excutiendis stercoribus, & indagandis granis summâ diligentiam vacarent, fortè fortunâ usu venit, ut ipse paterfamilias Gallus, haud segniter operi incumbens, ac laborioso exemplo suis præiens, inter stercora aliquid offenderit, solitam granorum

magnitudinem excedens, quod ipsum gaudio haud exiguo perfudit. Etenim sibi persuadebat, aut granum esse consueta magnitudine majus, aut certè acervum ex granis pluribus compactum, qui stercoreum humiditate imbutus, & granorum lentitudine quasi conglutinator, in ejusmodi globum coaluisset. Ejus igitur acquirendi ardore maximo inflammatus, & unguis ac rostrum conglobatis stercoreibus inserens, verrendo, eruendo, & tundendo omnes straminum, & stercoreum impeditas dimovet, globum denudat, ac tandem fulgidum quiddam detegit, quod in angulos nullos desinens, sed, quicquid ostentabat, rotundum exserens, inusitato splendore, & incredibili fulgore, oculorum aciem præstringebat, & duritie sua illæsa, rostri tundentis ictus crebriores elidebat. Figura splendore rutilante oculos feriens, & scintillanti luce aërem irradians, mox seipsam prodidit, & Gallo Gallinaceo statim innotuit, quod unio pretiosissimus esset, qui ob pulchritudinem suam inter mortales acceptissimus, muliebris sexus formæ gratissimæ ornatum incredibilem conciliaret, & in coronis, ac diadematis regis, & imperatoris primum locum occuparet. Gallus Gallinaceus partim illustrissimo splendore percussus, partim verò stomachabundus, quod omni spe, & expectatione frustratus, rei inutilissimæ sibi, inventionem à fortuna delusus esset, & ne minimum quidem commodum ex re, apud homines pretiosissima, apud se vilissima, percipere posset, postquam aliquandiu cum stupore, & indignatione unionem aspexisset, tandem

rupto

rupto silentio in hæc verba erupit: Tantum laboris, & negotii unguibus meis, ac pedibus, membrisque omnibus faceffivi; Tanto animi fervore ac studio quærendis hordei granis incubui; Tanta spe atque expectatione prædam speratam, & avidissima cupiditate investigatam, præstolatus sum; Tantâ lætitiâ exultante animo prædam falsam vice primâ deprehendi; ut nemo majore fatigatione corpus suum afficere, ardentiore desiderio hordei grana venari, insigniori spe rapinam desideratam expectare, aut majori gaudio exilire queat. Quid commodi labor mihi affert? Quid utilitatis spes & expectatio mihi exhibet? Quid fructus ardor & fervor animi mihi parit? Quid emolumenti gaudium falsum mihi confert? Qui me ipsum labore defatigavi, fervore ac contentione animum meum maceravi, spe falsa expectationem meam delusi, & gaudio falso exultavi, hujus vitri splendore coruscante, & radios scintillantes emittente, oculos quidem meos pascere possum, sed latrantibus stomachi strepitibus, & mugitibus satisfacere nequeo. Quid quæso adjumenti redundare poterit in me, ex inventione tui, qui vel minimo emolumento me meosque afficere nescis? Urinam hordei, aut avenæ, aliisque frumenti, vel leguminis grana se mihi obtulissent; tu verò te inseruisses manui pulcherrimæ alicujus virginis, formosissimam suam faciem, splendore tuo, summo exornare studentis, quæ te in tam sordido loco inventum, incredibili lætitia mox sustulisset, aqua limpida, vel liquore rosarum fragrantissimo lotum, & purgatum, in arcam suam

suam reposuisset, ut postea, te ornatui suo inferum, capiti suo formosissimo imponeret. Utego tibi honorem aliquem exhibeam, eaque, quâ par est, dignitate excipiam, penes me non est, qui solis hordei granis delector, solis avenæ granis vivo, & solis leguminum granis nutor. Nullus tibi succus, nullus humor, nullus liquor suppetit, qui in nutrimentum conversus, succo, ac sanguini meo, alimentum necessarium suppeditare possit. Itaque operæ pretium non est, ut tui usûs meditatione, mentis meæ penetralia turbem, cerebrumque inanibus cogitationibus fatigem: Pristinum laborem reprens, granisque frumenti reperiendis soliram operam navans, te in stercore, in quo inventus es, sordidum ac turpem relinquo iis, quos tui compotes reddere casui fortunæ cæco libuerit.

III. V. 2.
riatio.

III. *Narratio præcedentis Fabulæ, brevibus variationibus tractata, & doctrinam præmittens.*

Fortunam indignis sæpè bona offerre, quæ ad usum adhibere nesciant, imò etiam probro afficere soleant, Gallus Gallinæus documento nobis est, cui sterquilinum eruenti, unio inventus nulli usui, sed despectui fuit.

Bona indignis oblata, non modò ad usum adhiberi ab iis sæpè non possunt, sed etiam
infa-

infamari solent. Docet id Gallus Gallinaceus exemplo suo, qui unionem in sterquilinio inventum usurpare nequivit, atque idè contempsit.

Ut porco amaracus planè inutilis est: ita etiam indignis oblata bona nihil emolumenti afferunt. Exemplo est Gallus Gallinaceus, qui inventum in fimeto unionem idè despexit, quòd ex eo commodum nullum percipere poterat.

Fortuna cæco casu præceps, indignis juxta cum dignis bona offert, illis inutilia, his utilia. Elucet hoc ex Galli Gallinacci exemplo stultissimo, qui unionem in fimeto repertum, sibi què inutilem, susque deque habuit.

Indigni bonorum, casu oblato, nullam rationem habent, imò infamiam ipsa conciliant. Fecit id Gallus Gallinaceus, cui repertus unio inter fimeri stercora ludibrio fuit.

Bona oblata indigni despiciunt, sicut Gallus Gallinaceus, cui tritici granum, reperto unione, longè potius fuerat.

Indignos bonis oblatis non dignos esse, arguit gallinarum maritus stolidus, cui præ tritici grano invento, unionis pretium nihil planè fuit.

Etiamsi indignis à Fortuna splendor, & bona offerantur, non tamen ipsis conducunt, imò etiam sæpe ludibrio, & dedecori sunt. Indignus profectò fuit Gallus Gallinaceus, cui cæcus casus in fimeto unionem largitus est. Ei enim non honorem, & ornamentum, sed infamiam conciliavit.

R 3

Phu.

Plures splendorem, & fortunæ cæcæ bona, casu sibi oblata, despiciatui dæunt, tantum abest, ut iis uti sciant. In talium numerum referas licet Gallum Gallinaceum, unionis in fimeto reperti splendorem aded contemnentem, ut granum tritici, quàm illum sibi oblatum maluerit.

Indignis sæpissimè boni quid accidere, patet ex Galli Gallinacei casu prospero, ipsi fimetum eruenti unionem pretiosissimum largiente, quem stolidus contemptum usurpare nescivit.

In bonis distribuendis, Fortuna, oculis orba, cæco casu ruit, & indignis juxta cum dignis splendida quæque offert. Obrulerat Gallo Gallinaceo, fimetum eruenti, unionem pretiosissimum: Eum stolidus usurpare nesciens ludibrio habuit.

Indigno splendidissima quæque offeras licet; vilissima tamen iis potiora ducet: Gallo fimetum excutienti unio pretiosissimus in ungues incidit. Maluit granum tritici stolidus, qui unionis usum nesciebat.

Quid sui cum amaraco? iis dicimus, quos bonis oblaris indignos judicamus. Quadrat proverbialis locutio in Gallum Gallinaceum, cui unio repertus idem fuit, quod sui amaracus.

Indignis bona oblata nulli sunt usui, ut unio in fimeto repertus Gallo Gallinaceo nullam utilitatem peperit.

Ex bonis oblaris idem emolumentum capiunt indigni, quod ex unione reperto, & contempto cepit Gallus Gallinaceus.

Tantum ex bonis oblaris commodi redundabit in indignos, quantum utilitatis ex
unionis.

unionis reptione derivatum est in Gallum Gallinaceum, ex tritici grano plus voluptatis capientem.

Non est cur Fortuna indignis bona offerat : Iis uti nesciunt ; Imò pretiosa licet, contemnunt. Aspice stoliditatem Galli, unionem inventum fusque deque habentis, ac tritici grano se magis oblectantis.

O cæcam fortunam, iis bona offerentem, qui indigni, non modò usum nesciunt, sed etiam pretiosissima nihili ducunt. Gallus repererat unionem ; repertum contempsit, & Fortunæ munificentia se indignissimum judicavit.

IV. *Ejusdem de Gallo Gallinaceo Fabulæ tractatio fusa, doctrinam Exordii loco ponens.* IV. Variatio.

Fortuna oculis orba, cæcoque impetu ruens, indignos juxta cum dignis, bonorum suorum participes reddit, nec eorum tantum rationem habet, qui felicitatem meruerunt, verum etiam eos beneficiis afficit, qui talia meritis suis nunquam consequuti sunt. Digni dona sibi collata in pretio habent, & ad eos usus adhibent, ad quos destinata esse sciunt : divitiis cumulati nec prodigorum more eas profundunt, nec avarorum ritu ferro inclusas custodiunt, sed mediocritatem sectantes liberali distributione ad
R 6
usus

usus necessarios conferunt : Ad honorum gradus altissimos evecti, superbiam non effecerunt, nec nimiam, & sordidam humilitatem se ipsos deprimunt, sed honoribus suis viam consentaneam ducunt ; Alia item bona, quæ casu felicitatis prospero nacti sunt, in usum necessarium ita redigunt, ut emolumentis sperati, & optati compotes fiant. Indigni è contrario, Fortunæ bonis ornatæ, totum ordinem invertunt, & proverbiali locutioni, quid Sui cum amaraco, locum faciunt. Divitiis abutentes, eas aut nimiam profusione prodigere solent, aut tenacissimam custodiam in arcis firmissimis servare consueverunt. In honorum locati solio, superbiam tantam instantur, ut tandem ab ipsa fortunâ, tantorum bonorum collationis pertasam, de gradu suo deturbentur : Sordidi verò, & Epicuri de grege porci, pari ratione honoribus utuntur, quâ porcus holosericum amictum usurpat : Reliquas porro casus fortunati largitiones etiam si accipiant, perinde tamen est, ac si earundem participes redditus non essent, utpote qui fortunæ bonis ornamenta debita attribuire nesciunt. Exemplorum farraginem, historicorum tam veterum, quam recentiorum monumenta abundè suppeditant, priorumque, prudentiam, & posteriorum stoliditatem satis superque arguunt. Horum autem posteriorum stultitia clarissime quoque elucescit, ex lepidissimâ Æsopi Fabulâ, de Gallo Gallinaceo, qui unionis inventor indignus, ejusmodi hominum indignitatem graphicè depingit. Gallinaceum genus frumenti granis libentissime vescitur, vitamque his sustentans, eorum inquit

inquisitioni sedulam, & strenuam operam impendere solet. Hinc fit, ut sterquiliniorum, & fimerorum acervos Gallorum, & Gallinarum cœtus frequentantes, unguium suorum exercitio, & stercorem erutorum inversione, & dissectione granis potiantur, ac ubique in sterquiliniis laborantes conspiciantur. Idem in more positum fuit Gallo cuidam Gallinaceo admodum seni, qui in spaciofo suo gallinario cum uxoribus, & numerosissimâ prole, ex utriusque sexus liberis, & nepotibus constante, habitans, vicinus fuit equorum generosorum, ibidem in equili lato, & amplo degentium. Haud procul à stabulo fimerum jacebat, ex stercorebus equinis, quotidie ex equili in eum locum evectis, congestum, & hordei ac avenæ granis abundans, quod equis, frumenti genera ea, singulis diebus in pabulo exhiberentur. Solet autem plerumque fieri, ut nonnulla grana, in equorum stomachis, non concoquantur, sed integra maneat, & cum stercorebus excreta, in sterquilinio reponantur, quibus & illa accedunt, quæ ab equis, pabulo suo vescentibus, ex præsepibus deturbata, stramini & stercorebus miscentur, & in fimerum evehuntur. Huc singulis manè Gallus Senex, totam suam deducebat familiam, ut de victu necessario sibi prospicerent omnes, ac frumenti granis indagandis, labori sedulo incumbere. Stercorum acervus iste prolixum spacium occupaverat, quotidianisque quisquihis adjectis ita accreverat, ut facillè toti Gallinarum, & Gallorum cohorti largam granorum copiam sufficeret. Tempore quodam Gallus, cum Familiâ suâ, more solito, ster-

sterquilinum illud inviserat, eruendisq̃ue,
& disjiciendis stercorebus occupatissimus,
tritici grani loco, unionem offenderat,
splendore suo, aciem oculorum præstrin-
gentem. Admirabatur quidem fulgorem ex
eo elucentem, ac pretium ejus grande esse
sibi persuadebat: Sed tamen molestissimè
ferens, quod ejus loco triticeum, aut hor-
deaceum granum non inveniret, his ver-
bis indignationem suam prodebat: Quid te
invento opus est mihi, qui ex te nullum
fructum petere scio, & ex frumenti granis
majus oblectamentum capio? Satius fuisset,
ut hordeum, aut triticum, aut avenam,
quæ frumenta mihi alimentum necessarium præbent, offendissem; & tu in
conspectum meum, cui nulli usui esse potes,
nunquam prodisses. Mulierum, pulchritudine & ,
superbiâ clararum, usui inservis, & vel capita,
vel manus, vel vestes ipsarum exornas,
eque de causa ab hominibus in magno pretio haberi.
Nos Galli & Gallinæ cristis, & plumis nostris
satis superque exornatæ, tuo ornamento,
quo homines ornatos reddis, minimè e-
gemus, omnemque operam in hoc sterquilinio,
in frumenti granis indagandis, & conquirendis
collocamus, & uniones non quærimus.
His enim nec alimentum, nec nutrimentum
sufficiëntibus, generi nostro neutiquam
opus est, sed iis tantum rebus, quæ corpus
nostrum, alimento dulci, nutriunt, restaurant,
& sustentant. In fimo te sordidum unionem
reperio: in fimo eodem te, nemini nostrum
utilem, relinquo. His dictis, unionem iterum
stercoribus

coribus texit, indagandisque frumenti granis perrexerit.

V. *Eidem Fabula, breviter tractatae, doctrina postposita.* V. Variatio.

GAllus Gallinaceus unionem inventum despexit: Facere idem solent, quibus indignis fortunæ bona offeruntur.

Galli Gallinacei, unionem inventum fusque deque habentis, stoliditas, eorum arguit dementiam, qui bonis à fortuna oblati indigni, eorundem etiam ne minimam quidem curam gerunt.

Gallo Gallinaceo displicuit unio inventus, quod eo uti nonposset. Idem accidit iis, qui fortunæ bona oblata usurpare nesciunt.

Gallum Gallinaceum voluptate non permulcebat repertus unio. Sic indignos, gaudio non perfundunt bona, quæ ex fortunæ largissimo penu in ipsos redundant.

Quid tibi, ô Galle Gallinacee, potuisset prodesse inventus unio, quem ad usum adhibere nescivisti? Et quid indigno profunt bona, quæ ad ipsum ex Fortunæ promptuario ditissimo derivantur.

A Gallo Gallinaceo, fimetum eruente, despiciatui ducebatur unio repertus, & Gallinaceo generi inutilis. Ab indignis ludibrio habentur ea bonorum genera, quæ liberalitas fortunæ cæca distributione disperatur.

Gallum

Gallum gallinaceum Unionis repertorem, & contemptorem imitantur omnes illi, quorum indignitas, fortunæ bona nec æstimare, nec usurpare novit.

Unio repertus in fimeto Gallum contemptorem habuit, quemadmodum Fortunæ bona indignorum ludibrio exposita sunt.

Unionis, ex fimeto eruti, pretium, & dignitatem ignorans Gallus, eundem contemptui habuit, & mores indicavit eorum, quos indignos Fortuna, cæco impetu sua dispergens, muneribus suis affecit.

Unioni reperto in fimeto honorem, ac ornamentum conciliare nesciens Gallus, æmulos reliquit omnes indignos, qui fortunæ muneribus cumulari, eorum dignitatem, & usum nesciunt.

Unionem erutum ex sterquilinio, Gallus contempsit, & docuit, indignis fortunæ munera idem esse, quod suis amaracus.

In unione reperto, tantum emolumentum, offendit Gallus Gallinaceus, quantum commodi reperire solent indigni, in bonis à fortuna sibi oblatis.

Uniones Gallis sunt inutiles, ut Galli unionis repertoris fabula docet, & monstrat, fortunæ bona in indignorum manibus frustra versari.

Unionum apud Gallos nullum usum esse, scivit ille ex Gallinaceo genere, qui unionem in fimeto inventum, & contemptum abiecit. Typus fuit indigni alicujus hominis, in quem fortunæ bonis exornatum congruit proverbialis locutio: Simia est Simia, etiam si aurea gesseret insignia.

Unionibus non opus esse Gallinaceo generi,

neri, docuit Gallinarum maritus, contemptu unionis, in sterquilinio reperti. Fortunæ bonis indignos se esse docent ii, qui maculam infamiæ iisdem acceptis adspargunt.

Uniones non est cur Gallinæ quærant, cum earum maritus, unum in fimo repertum, despiciatui duxerit, & abiecerit: Pari ratione non est, cur Fortuna, de distribuendis suis inter indignos muneribus, laboret, cum eadem ab ipsis non modò contemnantur, sed etiam infamiæ maculâ adspargantur.

Cum unionibus, sibi inutilibus, Genus Gallinaceum non delectetur, quendam ex fimo unguibus extractum Gallus abiecit, & fortunæ bona indignis utilitatem nullam afferre ostendit.

Ut Gallum ex sterquilinio eruta pretiosa margarita voluptate non affecit; Ita etiam fortunæ bona indignis, nec utilitatem, nec voluptatem pariunt.

Unguibus suis Gallus, fimeæ stercorea disciciens, in unionem, sibi inutilem, incidit, & eundem ludibrio habuit: Eodem pacto indigni fortunæ bona offendentes, & ludibrio habentes, eorum contemptu indignitatem suam palam faciunt.

Ut Gallus unionem susque deque habuit: Ita etiam indigni fortunæ munera, & largitiones indigno contemptu excipiunt.

2

VI. Ea-

VI.
Varia-
tio.

VI. *Eadem Fabula cum doctrinâ postpositâ, prolixiore sermone variata.*

C Allinaceo generi, largo sobolis proven-
tu, familiam suam propaganti, & ab-
undantissimâ progenie luxurianti, solempne
est, diligentissimâ, & accuratissimâ pervesti-
gatione, fimetorum, & sterquiliniorum a-
cervos perscrutari, & unguibus suis multam
negotii facessere. Eruunt autem, & disjiciunt
cumulos, fimo, & stramine in altum ex-
structos, multoque stramine, & quîsquiliis
frequentibus surgentes, ut granorum hordei,
avenæ, tritici, & aliorum similium, inter
stercora equina, & vaccina latentium frumen-
torum, compotes fieri queant. A jumentis
enim comesta, & digestionem non subeun-
tia, per intestinorum canales, integra devol-
vuntur, ac cum digestis alimentis, in stercô-
ra conversis, exeunt, & in fimetorum fo-
veas projiciuntur, ubi Gallis, & Gallinis,
summa contentione omnia eruentibus, &
perquirentibus obvia fiunt, summaque volo-
ptate deglutiuntur. Cuidam Gallo Gallina-
ceo, matutinis horis stercorebus ejusmodi
erueendis occupatissimo, evenit, ut singulari
studio quîsquilias illas unguibus suis, modò
ad dextrum, modò ad sinistrum latus, ever-
renti, unio pretiosissimus sese objiceret, qui
splendidissimo suo fulgore, uniuscujusque ocu-
los præstringens, inæstimabile suum pretium
aperit

apertè testabatur. Fortè amissus ab aliqua nobilium fœminarum, in arce proximâ habitantium, & cum quiscuilibet verriculo è conclavi ejectus, projectusque in fimetum, in loco suâ præsentiâ indignissimo, latere coactus fuit. Inventus Gallum primò lætitia summâ perfudit, ratum, hordeacea grana, in acervum conglobata, sibi in ungues incidisse, prædæque optimæ se participem redditum esse. Gaudium in tristitiam mutavit accuratior inspectio, monstravitque unionem, splendore suo coruscantem, duritieque vix saxo alicui cedentem, non esse rem illam, ex qua tripudians Gallus fructum & usum, lætitiæ suæ auctores, expectare posset. Eventus insperatus malè habuit Gallum, ore aperto prædæ inhiantem, & glocitando, cantandoque totam familiam, in fimeto dispersam, & indagandis frumenti granis, omni studio, & contentione incumbentem, ad se vocantem, ut prædæ oblatæ unâ secum particeps fieret. Accurrerant enim uxores Gallinæ, spe insigni, & repentinâ excitæ; Adproperaverant filii Galli juniores, glocitatione patris tenerâ vocati; Acceleraverant cursum filiæ Gallinæ, oblatæ parenti prædæ partem capturæ: Quibus Paterfamilias Gallus; En, inquit, ab unione nobis inutilissimo deceptus, & maxima spe inflammatus, vos, charissimi, & charissimæ, cantu & glocitatione mea, ex subito gaudio enatâ, convocavi, ut prædæ oblatæ mecum participes redderemini. Globum ex hordeaceis, aut aliis granis convolutum invenisse me putabam, atque idèò lætitia summa exultabam. Mundatum, atque stercore impu-

impuritate liberatum inspiciens , unionem cerno , nemini nostrum aliquid utilitatis asferentem , sed ad mulieres pertinentem , quæ corporibus suis , ejusdem splendore , & pulchritudine , ornatum quærunt. Utinam , ejus loco , in frumenti grana incidissem , quorum aspectus longè majori voluptate nos permulcet , quàm præsentia ejusmodi unionis , ex quò nihil emolumenti ad nos proficisci potest. His dictis , ad solitam granorum inquisitionem , familiam suam reverti jubet , ipse reversus quoque ad opus solitum ; si forsitan granorum congeriem aliquam offendere posset. Gallus hic , in vitæ humanæ theatrum nos deductos , contemplari jubet , id hominum genus , in quibus exornandis , & maximo bonorum suorum acervo cumulandis , fortuna , per mortalium negotia cæco impetu ruens , omnem operam ludit , ac frustra laborat. Quamvis autem talpæ cæcior nil pensi habeat , siue dignis munera sua largiatur , siue indignos in eorum possessione collocet ; Illi tamen felices sunt , quod donis sibi collatis uti sciunt ; hi verò infelices , qui fortunæ bona in usum conferre nesciunt. Imò cum Gallo , quem æmulantur , ludibrio etiam excipiunt , ac idè aptè admodum cum bobus comparari possunt , quibus si clitellas aut ephippia imponere quis vellet , eandem , cum fortunâ , operam luderet.

VII. *Ejus-*

VII. *Ejusdem Fabula variationes brevissimæ, documentum præponentes, & jungentes.* VII. *Varia-*
sio.

Indignis æquè, ac dignis fortunam donæ sua largiri, docet Gallus Gallinaceus, unionem in fimeto inventum spernens, & mores depingens ejusmodi hominum, à quibus fortunæ largitas ludibrio habetur.

Fortunæ largitiones rident indigni cum Gallo Gallinaceo, qui unionis in fimo reperi despectu, veram ejusmodi hominum indignitatem adumbravit.

Fortunæ muneribus indignos si cognoscere cupis, Gallum Gallinaceum, unionis in fimeto reperti contemptu celebrem contemplare, qui veram ejusmodi hominum indignitatem oculis tuis subiciet.

Indignorum muneribus, quæ à fortuna profiscuntur, imaginem vivis coloribus depingit Gallus Gallinaceus, unionis in fimeto reperti contemptu docens, nihil esse, quicquid donorum in ejusmodi homines conferatur.

Largitionibus indignos cumulando fortuna operâ abutitur. Gallus testis est, qui unionem, in sterquiliniis inventum, despiciat, exemplum præbet eorum, qui casu cæco obvenientia bona despicientes, indignitatem suam manifestant.

Largitiones suas fortunam frustra congregere

rere in indignos, patet ex stolido Galli Gallinacei contemptu, & ludibrio, quo unionem, fimerum sibi eruenti objectum, excipit, & docuit, à fortunâ muneribus frustra affici eos, qui dona in se collata, dignitate debita, colere nesciunt.

In muneribus inter indignos distribuendis, fortunam oleum & operam perdere, affirmat stolidus Gallus, unionem in fimeto inventum, nihili æstimans, & demonstrans, ejusmodi hominibus felicitatis largitiones inutilissimas esse.

In exornandis, & beandis indignis, fors prospera, operam inutilem collocat. Id monet Gallus Gallinaceus apud Æsopum, cui margaritam pretiosam in fimo inveniunt, & spernenti, similes sunt ii, qui fortunæ ornamenta, sibi collata, indignissimo contemptu excipiunt.

De hominibus, qui sortis prosperæ ornamentis decorati, eadem risui, & ludibrio habent, dicitur fabula Æsopi, Gallum Gallinaceum margaritam pretiosam in fimo reperisse, ac contempsisse narrans; & docens, in tales frustra fortunæ largitiones conferri.

Indignos contemptui, & despiciatui ducere, quicquid boni sibi à fortunâ, liberalitate cæcâ largitiones suas prodigente, obtigerit, ostenditur à Gallo Gallinaceo, unionem in fimeto, in ungues suas fortè fortunâ incidentem, risu excipiente, & adumbrante mores eorum, qui fortunæ munera aspernari solent.

Indignos fortuna largitionibus quidem cumulat, sed ab iis contemnitur. Cuius
hoc

hæc innotescit ex stoliditate Galli, unionem pretiosissimum, cujus in fimeto compos factus fuerat, contemnentis, & innuentis consuetudinem hominum, susque deque habentium, quæcunque ipsi bona exhibita fuerint.

Non est cur fortuna, in exornandis indignis, aliquid operæ collocet. Eodem enim ludibrio excipietur, quo excepta est à Gallo Gallinaceo, cum ipsi, fimetum eruenti, unionem pretiosissimum obrulisset, & didicisset, quod tales homines, quæcunque munera sibi exhibita, perinde habeant.

VIII. *Ejusdem Fabulæ prolixior tractatio, documentum præponens & postponens.* VIII. Variatio.

Fortuna cæco impetu volvitur, in indignos juxta ac dignos, liberalitatem suam exercens. Impari tamen ratione excepta, ab his laudatur, ab illis culpatur: Horum gratiam mentem comperit, illorum animos ingratis sentit: Hos munerum suorum utilitatem, & commoditatem scire, illos ignorare videt: Ab his largitiones suas ornari, ab illis contaminari novit. Rei veritatem demonstrat Æsopi fabula lepida, quam de Gallo Gallinaceo recitat. Ex equili quodam sterquilinum grande congefserant stabularii, equorum plurium curam gerentes. Fru.

Frumenti grana, ab equorum stomachis non digesta, stercorebus inesse solebant. Ea investigatum frequens accedebat Genus *Gallinaceum*, in eruendo fimeto occupatissimum. Quodam tempore, in granorum investigatione defudanti Gallo, in ungues incidit margarita pretiosa. Fortè amissa fuerat, & cum quisquiliis in fimetum projecta. Gallus, eâ visâ, fortiter glocitare, totamque familiam Gallinaceam convocare: Uxores, filii, filiz, & nepotes cursu celerrimo advolare: Omnes gaudio & lætitiâ exultare. Exenim ille, acervum ex granis conglobatum, se reperisse opinabatur: Familia granorum inventorum particeps fieri auebat. Rumpebatur gaudium ab unione, nudo stercorebus, splendoreque oculos præstringente. Tum Gallus; Decepti omnes in rem incidimus, nostro generi inutilissimam. Quid Gallis cum unione, Gallinaceo generi nihil utilitatis afferente? Hordei, avenæ, aut tritici grana plurimi ducimus; uniones nobis inutiles respuimus, & abjicimus. His dictis unionem relinquens abstit, & exemplum proposuit eorum, qui fortunæ bonis contemptis, indignitatem suam loquuntur. Indigni profectò, sortis prosperæ liberalitatem rident, eandemque infamiz maculâ conspurcant, tantum abest, ut ad usum debitum gratâ mente adhibeant.

IX. Ea

IX. *Eadem fabula partibus oratoriiis tractata.* I X.
Varia-
tio.

UT Philosophi, viri de hominum animis, ad sapientiam, ex ignorantia, deducendis maximè solliciti, præceptis salutaribus quidem, sed severioribus, & austerioribus voti compotes reddi studuerunt: Ita è contrario fabularum fictores, apologis jucundissimis, sapientiæ documenta mentibus, à severitate, & austeritate Philosophorum abhorrentibus, insinuare conati sunt. Cuiusvis, illorum libros utilissimos, & scripta sapientissima, lectionibus frequentibus evolventi, severitatis, & austeritatis indicia creberrima occurrent: Horum verò fabulas amœnissimas, legendo percurrenti, suavitatis, & jucunditatis signa frequentissima in conspectum prodibunt. Habent autem fictitiæ illa commenta hoc proprium, ut doctrinas illas, multum austeritatis continentes, dulcedine quadam oblinant, & gratissimis fragmentis, quasi sesamo ac papavere conspersas, rudiorum, & à sapientiâ austerâ abhorrentium mentibus propinent. Eâ de causâ imperitos, & agrestes animos facili negotio subeunt, duritiemque illam, cui molliendæ austeritas philosophica par non est, insensibili quadam ratione laxant, & à ruditate agresti ad sapientiæ semitam deflexas mentes, in vitæ melioris orbitam reducunt. Quamvis autem multi, apologorum fictionibus dediti, laudem summam acquisiverint, & in eo scriptionis genere præ cæteris excel-

S luc-

luerint, meo tamen iudicio inter omnes elucet Æsopus, Phrygius ille fabulator celeberrimus, qui jucundissimis, & amœnissimis suis fabulis id consequutus est, quod ad rudiorum animos instituendos; & sapientiæ præceptis perpoliendos unice requiritur. Hominem, omni genere eruditionis perpolitum, nihil eorum, quæ ad absolutam & perfectam sapientiæ, & prudentiæ cognitionem pertinent, latuisse apparet ex fabellis ejus lepidissimis pariter, ac doctissimis, quibus sapientiam, & prudentiam, ratione admirandâ, ignorantium mentibus insinuat. Exemplo sit festivissima, & jucundissima illa fabula, de Gallo Gallinæo, unionis repertore, exprimente stolidissimam indignitatem eorum, qui, licet infinitis à fortunâ muneribus decorentur, eadem tamen, non dicam, aspernantur, sed, quod pejus est, turpissimâ ignominie maculâ contaminant. Hujus enarrationi & tractationi, nervos ingenii mei qualescunque impensurus, à vobis, Auditores humanissimi, obnixè contendo, ut benignâ auditione rudes meos conatus excipere, & aures vestras benevolas, indoctæ meæ orationi, commodare non dedignemini.

*Propositio
doctrinam ex
fabula
petendam
continens.*

*Narratio
ipsius
fabulae.*

Villam incolebat rusticus, splendidissimorum bonorum possessione abundantissimus, quæ ad montis radicem situ amœnissimo collocata, pratorum seriem longam projiciebat, & equorum, equarumque, copiam ingentem nutrieat. Æstivo tempore, quod pascua florum pulcherrimorum, ac graminis viridissimi tegumento vestire solet, equinum genus, prata noctu, ac interdiu pererrans, herbis, ac gramine lætissimo vescebat, pabuloque jucun-

jucundissimo ventrem distendebat. Hyberni temporis frigore ingruente, revertebatur ad equile spaciosum, & horreo cuidam adjunctum, in quo avenâ, hordeo, & tritico pastum lautè habebatur. Evenire autem plerumque solet, ut equi cum fœno avenam, triticum, aut hordeum comedentes, sæpius grana integra, & à stomacho non digesta, cum excrementis excernant, aut etiam, inter vescendum, ex præsepibus suis exturbent. Inde fit, ut stramini, & stercorebus immixtum frumentum à stabulariis everratur, & unâ cum fimo in sterquilinia conjiciatur, eruendum postea Generi Gallinaceo, quod in fimetis alimentum suum quærere consuevit. Acervus fimi in altum congesti talis, haud longè aberat ab equili, cujus modò mentionem fecimus, non tantum straminis, & stercoreum copiam continens, sed etiam avenaceorum, & hordeaceorum granorum multitudinem. In eum quotidie familiam suam copiosam deducebat Gallus Gallinaceus, in horrei angulo spatiosiore domicilium suum habens, & rustico quorannis, præter Gallos, Gallinas, & pullos Gallinaceos, haud exiguum ovorum abundantiam suppeditans. Hic, matutino quodam tempore, familiam suam gallinaceam satis numerosam, ut pore quæ uxoribus, filiis, filiabus, & nepotibus constabat plurimis, in fimetum deduxerat, ut eruendis frumenti granis tota cohors operam dans, nutrimenta consueta more solito quæreret. Cunctis strenuam stercorebus conterendis, & discutiendis operam navantibus, ipse Paterfamilias, in quodam

fimeti angulo, indefinenti labore unguis, ac
 rostrum suum exercebat, & accurata inspe-
 ctione stercora perlustrabat, si quam grano-
 rum copiam offendere, ejusque familiam
 suam participem reddere posset. Tam soli-
 citè cuncta stramina perscrutanti, & diligen-
 ter quævis stercora, unguibus, ac rostro,
 dissipanti in conspectum prodit conglobatum
 quiddam, quod, ob duritiem, quidvis po-
 tius, quàm sterco esse videbatur. Gallus
 hic tripudiare, gaudio exultare, ac glocita-
 tione tenerâ, & frequenti familiam totam
 accersere: Genus verò Gallinaceum omne,
 Galli glocitatione excitatum, concurrere,
 & rostris hiantibus prædam inventam, &
 glocitando indicatam, expectare. Omnibus
 præsentibus, cum corpus illud conglobatum
 sterco-ribus nudaretur, ac mundum nitore
 suo pristino restitueretur, fulgor ac splen-
 dor ex eo tantus egrediebatur, ut, totius
 generis gallinacei oculis præstrictis, unio esse
 tandem agnosceretur. Spe insigni Gallus de-
 jectus, & se deceptum ægerrimè ferens,
 postquam consternato animo unionem diu-
 tius contemplatus fuisset, tandem hæc effa-
 tur: An non maximè dolendum est, rem
 eam nobis fortuito casu objici, cujus indaga-
 tioni animum non intendimus, & quæ nullo
 unquam commodo beare nos potest? Hor-
 dei, avenæ, & tritici grana investigamus,
 eorumque loco in unionem incidimus,
 quem ad usum nullum adhibere scientes,
 perinde est, ac si nunquam invenissemus.
 Aurum, argentum, uniones, gemmæ, &
 quæcunque alia hominum corporibus exor-
 nandis idonea sunt, & ad munditiem, or-
 natum-

natumque muliebrem potissimum pertinent,
 Gallinaceo generi nequicquam profunt.
 Nam cum Galli, & Gallinæ versicoloribus
 plumis superbiant, ornatuque nullo egeant,
 nihil prius antiquiusque habent, quam ut
 alimentis operâ sedulâ undique conquiritis,
 & congestis, famelicos suos stomachos far-
 ciant, frumentique granis, aliisque simili-
 bus nutrimentis ventres distendant. Ex u-
 nionibus siccissimis, & durissimis, humo-
 reque omni nudis, nec succum exsugere,
 nec quicquam nutrimenti, aut alimenti,
 quo potissimum indigere solent, nancisci
 possunt. Equidem, pretiosissime unio, te
 inveni, inventum stercorebus nudavi, nu-
 datum unionem esse reperi, nec mihi, nec
 meis utilem. Utinam ad formosissimæ ali-
 cujus virginis manus pervenisses, ut auro
 rutilo insertus faciem ejus pulcherrimam ex-
 ornares, aut digito ejus nive candidiori a-
 pratus, cum superbâ superbires. Utinam
 verò inter stercorea, eo in loco, ubi recon-
 ditus latitabas, & fimeti reclusus impuritate
 obscurus eras, granorum frumenti conge-
 riem aliquam offendissem, ut spe meâ non
 frustratus gaudio exultarem, meaque fa-
 miliam totam voluptate, & lætitiâ verâ per-
 funderem. Quoniam igitur, mihi utilitatem
 nullam afferre potes, nec ego tibi honorem
 aut cultum ullum exhibere queo, te in hoc
 fimeto inter stercorea tamdiu relinquam ne-
 cesse est, donec in eorum manus pervenias,
 à quibus honore, & ornamento debito af-
 fici possis. His sermonem finivit: & cum
 familia tota, ad consuetum indagacionis la-
 borem se recepit.

*Con-
firmatio,
si-
vetra-
statio.*

Unusquisque, Galli hujus actionem stolidam accurata mentis lance perpendens, ab una parte felicitis fortis cœcitatem admirandam deprehendet; & ab altera parte plurimorum, fortunæ donis cumulatorum, indignitatem, & stultitiam animadvertet. Sapientissimi Veteres, Fortunæ imaginem pictura admodum artificiosa exprimentes ejusdem naturam, & proprietates verissimas expresserunt. Virgo, conchæ marinæ insistens, ac velum utraque manu tenens, per Maris fluctus, huc illuc volutatos, vehitur. Frons, aut incipit capillis longis, & circum faciem volitantibus exornatur: Occiput calvum coma caret: Oculos quidem velamento reclusos pinxerunt: Alii planè oculis orbam finxerunt. Virgo hæc nuda corpus, capillata frontem, calva occiput, & quandoque terrestri globo, nonnunquam etiam rotæ imposita, casus, & eventus significat humanos, quibus nec sapientia nec prudentia præsidet, sed quasi sequioris sexus ingenium rude, inconstans, & volubile, quod levi momento huc illuc impellitur, faciliq; negotio in omnes partes flectitur. Humana negotia si inspexerimus, cuncta impetu plusquam cæco ferri, ac sursum & deorsum volvi facendum erit. Cum globo rotundo, aut rota vitam humanam haud abs re comparaverunt Veteres, quandoquidem, perinde ac in rota, mox superiora evadunt, quæ inferiorem tenuere locum, ac confestim inferioribus iterum cedunt, eodem planè pacto etiam in humanis rebus modò extolluntur, qui depressi jacebant, modò deprimuntur, qui elati superbiebant. Unionem pretiosissimum, quem

quem auro circumdatum muliebris sexus, aut capiti imponit, aut in digitis gestat, Galus in fimeto foetidissimo, inter stercorea putida reperit. Qui pulcherrimis foeminis ornamento esse, faciemque lacteo, & purpureo colore tinctam, fulgore suo illustrare solebat, ipse stercoreibus putidissimis inquinatus, in foetenti sterquilinio tandem invenitur. Idem plurimis hominibus contingere videmus, quos, in altissimo honorum folio locatos, fortunæ cæcitas momento citius dejicit, & quasi in lutum, & sterCUS præcipitatos, ad vilissimam conditionem redigit. Dionysium tyrannum fors cæca regno privavit, & Corinthum abacto ferulam, ac juventutis rectionem concredidit, ut pædotti- ba vilis, indomitæ juventutis malitiâ & petulantia exagitaretur. Diomedis & Glauci hæc erat permutatio, ab equis ad asinos regem depellens: Sic

Irus est subito, qui modò Crassus erat.

Agathocles, ex figulo Siciliæ Rex factus, meliori successu fortunæ inconstantiam expertus est, quam egregiè notant hi versiculi:

*Si fortuna volet, fies de Rhetore Consul:
Si volet hac eadem, fies de Consule Rhetor.*

Nec mirum est, tantâ rerum vicissitudine, indignis juxta cum dignis, bona ejusmodi obtingere, in quorum distributione cæca fortunæ inconstantia crebrò pessimè hallucinatur. Oculis enim orbæ, & visu carenti perinde est, siue generosum equum ornamentis suis

suis decoret, sive asino tardo, & inepto e-
 phippia sua imponat. In hâc fabulâ unio-
 nem offert, ubi? in fimeto: Cui? Gallo:
 Unionem in locum indignissimum detrufit,
 & indignissimo objecit. Eodem pacto bonis
 suis pulcherrimis, & pretiosissimis sæpè ab-
 utitur. Pulchritudine exornat meretrices,
 quæ eandem contemnunt, & prostituunt:
 Avaris divitias largitur, qui easdem ad u-
 sum adhibere nescientes, vivunt, ac si Iro
 pauperiores essent; Prodigis opulentiam do-
 nat, qui facultates sibi ab ejus liberalitate
 concessas, miserrimè profundunt. Stultos
 opibus cumulat, qui instar asini Ifidis simu-
 lachrum gerentis incedunt. Superbos hono-
 ribus extollit, qui iis nimis elati abutuntur,
 & cadunt. Honorum contemptores exorna-
 re studet, qui honorari susque deque habent.
 Asinos tardissimos ad rerum, & regnorum
 gubernacula admovet, qui stupiditate, &
 ignorantia suâ suam ac suorum salutem pes-
 suadant. Exemplorum infinitam multitu-
 dinem historiarum tam veteres, quàm recen-
 tes suppeditant, quorum catalogum hîc con-
 texere, temporis angustia prohibemur.

*Con-
 futu-
 tio.*

Cum igitur fortunæ largitionibus eos in-
 dignos pronunciemus, qui vel eas respuunt,
 & contemnunt, vel etiam earundem usum
 ignorant; meritò quis rogare posset, an
 fortis prosperæ bona caduca, & inania tanti
 sint, ut indignitas in eorum contemptores
 cadere possit? Plures enim Philosophos ejus-
 modi possessiones, à fortunâ profectas, &
 in earum numero positas, quæ vanæ & ca-
 duæ censentur, ejusdem ludibria appel-
 lasse,

lasse, nec sua putasse manifestum cuique,
 & perspectum est. Biantis patriam Prienen
 ceperat hostis, & ex fugientibus civibus
 quisque bonorum suorum ea asportaverat,
 quæ potuerat. Philosophus verò caduca illa
 bona relinquens; & à quodam interroga-
 tus, cur idem, quod cæteri, non faceret,
 respondit: Omnia mea mecum porto. Cra-
 tes Philosophus divitias, tanquam onus sibi
 molestissimum, in mare abjecit. Honorum,
 & divitiarum mirus contemptor Diogenes,
 cui dolium fuit domicilium, in tanti sui
 palatii foramine sedens, & solis calorem
 apricando captans, Alexandro Magno, mul-
 ta & grandia pollicenti; Recede, dixit, &
 discedendo redde mihi calorem, quem cor-
 pus tuum mihi adimit. An propterea tantos
 Philosophos quis indignos judicaret bonis
 illis, quorum possessione frui noluerunt?
 An cum Gallo unionem contemnente eos-
 dem quis compararet, ac stoliditatis argue-
 ret? Cuncta hæc à veritatis semitâ non ab-
 errare equidem fateor; sed hoc adjungo,
 Philosophos illos non propter usum, sed
 abusum contemptui duxisse ea, quibus se
 non indigere, nec opus habere autumabant.
 Imò si quis ipsorum actiones penitus inspi-
 ciat, & sub accuratioris examinis incudem
 revocet, eosdem, in tali bonorum fortunæ
 contemptu, honoris, ac gloriæ aucupes
 fuisse, ac honores contemnendo honorari
 voluisse, manifestò comperiet. In sordido
 vivendi genere gloriam quæsit Diogenes,
 & cuncta felicitatis munera contemnens,
 contemptum talem laudi ac gloriæ sibi duxit.
 Idem cæteri fecerunt, quibus nil potius fuit,
 S 5 quàm

quàm ut fortunam, cum bonis suis, ludibrio habentes, Philosophi sapientissimi audirent, ac sapientiæ titulo insigniti, immortalem nominis famam sibi compararent. De his fabula nostra non loquitur, nec eosdem virgulâ censoriâ notat, quasi eorum indigni essent, quæ non concupiscunt, aut quibus sibi non opus esse arbitrantur.

*Pere-
ratio,
seu epi-
logus.* Apologus eorum mores tantum graphico stylo repræsentat, qui fortunæ excœcatæ munera, ad se devoluta, ad usum debitum adhibere ignorant, & ex ignorantia non modò in contemptum adducunt, sed etiam crebrò infamiæ maculis turpissimis inquinant. Unio in locum foetidum detrusus ea bona denotat, quæ in turpes homines incidentia, eorundem vitiis, ut hic stercorebus, commaculantur. Gallus Gallinaceus unione reperto indignus, quodd ejus utilitatem ignoraret, in scenam producit sui similes homines, qui Simiæ, sunt Simiæ, etiamsi aurea gestent insignia. Quadrat huc lepidissima de porco fabula, qui ad convivium, cum cæteris animalibus, à Jove vocatus, lautitiis omnibus spretis, mox percunctatus est, an etiam fursures adessent? Agnoscamus igitur ex artificiosissimo hoc commento, quod nobis, sub Galli Gallinacei stolidæ actione, ob oculos ponit amentiam eorum, qui ob indignitatem suam bonorum oblatores participes reddi nequeunt, insignem Fabulatoris nostri Phrygii sapientiam, prudentiam, & eruditionem, in quibus manifestandis, & hujus apologi enucleatione qualicunque, vobis, Auditores humanissimi, significandis, dum rudi Minerva operam navavi, vos autem.

rem benignâ auditione rudiratem meam excipere dignati estis, nihil aliud superest, quàm ut vobis pro summa vestra benevolentia gratias quàm maximas agam, & eandem gratissimæ mentis memoriâ perpetuâ recolam. DIXI.

VARIATIO QUADRUPLEX.

CHREIÆ VERBALIS
VIRGILIANÆ
LABOR IMPROBUS OMNIA
VINCIT.

GHREIARUM TRACTATIO.
CHREIÆ TRACTANTUR

I. Exordio , *quod petitur à
laude authoris.*

II. Propositione, *quæ Chrei-
am proponit.*

III. Narratione , *quæ con-
tinet Chreie paraphrasin.*

IV. Contentione , *seu con-
firmatione , & confutatione , quæ
continet*

1. *Causam.* 2. *Contrarium.*

3. *Parabolam.* 4. *Exempla.*

5. *Testimonium.*

V. Epilogo , *seu conclusione
aut peroratione.*

DISPO.

DISPOSITIO CHREIÆ

VIRGILIANÆ:

Labor improbus omnia vincit.

I. Exordium. *Laus Virgilii.*

II. Propositio. *Ipsa Chreia.*

III. Narratio. *Paraphrasis Chreie.*

IV. Contentio.

1. Causa. *Desiderium, & amor rei, quam labore consequimur, ad laborem impellunt.*

2. Contrarium. *Pigritia, & socordia à labore deterrent.*

3. Parabola *formicæ & cicadæ.*

4. Exemplum *Ciceronis, & Demosthenis.*

5. Testimonium. *(dens.*

V. Epilogus, *Chreiam conclu-*

I. Variatio.

Meritis in cœlum laudibus evehendum esse Virgilium, poëtam illum excellentissimum, nemo est, qui inficias ire, vel velit, vel audeat, si modo præstantissimum illud Heroicorum Versuum opus, quod divinus hic vates, ex divini ingenii sui promptuario, & omnis eruditionis thesauro plenissimo depromptum, labore & contentione indefessa concinnavit, non

*Exordium,
laus
Virgilii.*

non obiter tantum, & tanquam canis è Nilo, ut ajunt, inspexerit, sed accuratissimâ lectione pervolverit: Quod profectò maxima sententiarum utilissimarum copia scatet, atque innumerabilibus ad vitæ communis instituentæ rationem præceptis aptissimis abundat; quorum quamvis numerus ferè sit infinitus, affluentiaque ipsa tam grandis, ut jure ac merito aliquis, in tot gemmulis aureis seligendis, hæreret, & ambigere possit; præ cæteris tamen omnibus, mirâ jucunditate me perfundit, auro & gemmis dignior illa sententia, quâ ingeniosissimus Poëta indefessi laboris efficaciam incredibilem commendat, dicens:

Pro-
posito
cum
Gbreia

Labor improbus omnia vincit.

Nar-
ratio
para-
phrasin
continen-

Quibus verbis elegantissimis pariter, atque sapientissimis, imò auro, gemmisque pretiosissimis pretiosioribus, Poëtarum Princeps significare voluit, laboris eam esse naturam, atque efficaciam, ut omnia, etiam difficillima, effectui det, & ad finem optatum perducatur, ac proinde unusquisque, laborum non fugiens, voti sui compos fieri soleat, eaque consequatur, quorum consequendorum, & efficiendorum desiderio summo flagravit. Laborem autem *improbum* vocat, non quod improbitatis, aut malitiæ aliquid in ipso situm intellexerit, sed, quia durus, & onere gravissimo premeus, homines duos, fortes, constantes, & ad molestias sustinendas, & exantlandas promptos, & alacres requirit; aded ut labor improbus à duritie, quâ homines premere, & torquere solet, jure ac meritò cognominetur.

Com-
tentio.
E. Causa.

Sit autem labor durissimus, sit molestissimus, sit difficillimus, imò talis, ut mirum sit, homines adhuc reperiri, qui eum capessant, qui

qui se oneribus ejus subjiciant, qui se molestiis, ac difficultatibus tantis mancipient, plurimos tamen mortalium invenire est, quos rerum summarum, & optimarum obtinendarum cupido ingens, & desiderium ineffabile, ad labores animosè capeffendos, exstimulat, concitat, & impellit, ut videntes, nullam aliam ad consequendum ea, quorum cupiditate ardent, viam patere, summâ contentione se laboribus submittant, & studio indefinenti, & indefesso in laboribus exhauriendis, & tolerandis tamdiu pergant, donec tandem voti sui compotes reddituri fuerint, & illud acquisiverint, ad cujus acquisitionem animum suum appulerant.

Desiderium, & amor rei, quam labore consequi studeamus.

At pigritia, & socordia, à labore odio capitali dissidentia, & otium summo amore amplectentia vitia, hominum animos, ad otian- dum maximè proclives, ab industriâ, ac studio laborioso, ad omnium rerum præclarissimarum negligentiam, & contemptum traducunt, eosque impediunt, quò minus magni quid consequantur, aut eò penetrare contendant, quò labori industrio operam navantes pervenisse vident. Otio ignavissimo torpentes, & pigritiâ incredibili diffuentes, nulla honorum culmina conscendunt, & nullius eruditionis, aut sapientiæ desiderio flagrantes, virtutum, & prudentiæ contemptores existunt, tantum abest, ut seriarum rerum expectatione ullâ incitati, labores ad magna promovere, exantlare velint.

2. Contrarium. Pigritia & socordia à labore deterrent.

Elegantissimus apologus, de formicâ & cicadâ, pulcherrimè laboris fructus utilissimos, & otii damna perniciosissima ab oculos ponit. Formica, in futuram hyemem, sibi de rebus necess-

Parabola formica & cicada.

necessariis prospectura, sollicitudine providâ, totam ætatem labori impendit, ac solerti curâ frumentum, & escam in cavernulam suam convehit, prudenter admodum hyemis instantis penuriam, & famem declinans. Iners verò cicada, saltationibus æstivis indulgens, ac cantuunculis se delectans, dum otio, & socordiâ torpet, hyberno tempore non habet, unde vivat, & proinde famis acerbitate conficitur. Formicarum simillimi sunt homines laboriosi, & seduli, qui laboribus juventutis assiduis, senectutis inopiæ consulunt. A cicadis verò planè non abludunt otiosi laborum otores, qui, juventutem otio terentes, senectæ futuræ egestatem non præveniunt.

Omniū, quæ diximus veritatem, & certitudinem infinitis exemplis stabilire possemus, si per temporis angustias nobis integrum esset. Unum igitur, & alterum sufficiat. Cicero, qui, famæ suæ immortalis gloriam, ad sæcula hæc nostra propagavit, in medium prodiens, luculentissimo exemplo testatur, se non sine labore durissimo, non sine sudore molestissimo, non sine molestiâ gravissimâ, eam facundiam consequutum esse, quæ omnes hæcenus mortales in admirationem incredibilem rapuit, & in posterum etiam eos, quotquot futuri nobis succedent, summa admiratione afficiet. Demosthenes dicendi facultate, & copiâ inter oratores vix parem habens, solius laboris, & indefinentis studii beneficio, in oratoriâ facultate regnum adeptus est. Virium linguæ, quo laborans, literam caninam modo debito pronunciare, & sono requisito formare

mare non poterat, eaque de causa ad oratorium munus planè ineptus videbatur, solo exercitio laborioso ita compescuit & superavit, ut ex ineptissimo fermocinatore facundissimus orator evaserit. Si Virgilium poetarum principem quis interrogaret, quo pacto Heliconis jugum, Pindique verticem superasset, & Poetarum Coryphæus evasisset, hanc suam pulcherrimam Chreiam responsionis loco regerens, diceret: *Labor improbus omnia vincit.*

5. Testimonia.

Exemplorum multitudini numero carenti, innumerabilis testimoniorum, hujus pulcherrimæ sententiæ veritatem asserentium, copia ne minimum quidem concedit. Ex numero infinito en pauca hæc, omnium loco sufficientia. *Nihil tam difficile est, quin inquirendo investigari possit*, inquit acutissimus, & doctissimus ille Comicus Terentius, atque ita apertè testatur, quod omnia laboribus perfici queant, quandoquidem omnis inquisitio, & investigatio laborem, & sudorem comites habet. In ejus sententiam pedibus concedit Horatius, Lyricorum Poetarum summus, dicens:

———— *Nil sine magno*

Vita labore dedit mortalibus. Utrique, de laboribus verissima asserenti, adstipulatur etiam Sulmonensis Poëta, versibus his elegantissimis:

Ardua molimur, sed nulla nisi ardua vincant.

Difficilis nostrâ poscitur arte labor.

Eodem spectat salium ridiculorum fabricator Plautus, inquiens; *Qui è nuce nucleum esse vult, frangat oportet nucem.*

Quare

*Epi-
logus.*

Quare cum rationibus, argumentis, exemplis, atque testimoniis firmis, satis superque demonstraverimus, & ob oculos posuerimus, continui laboris efficaciam, ac vires, & à Virgilio Poëta incomparabili didicerimus, laboris improbi victoriam, par est, ut doctrinam hanc pulcherrimam, & utilissimam edocti duo faciamus, & sedulâ operâ effectui demus: Prius est, ut Virgilium, utilissima cuncta monstrantem, doctrinas, pulcherrimis, & utilissimis præceptis scatentes, exhibentem, & sententias jucundissimas pariter, & saluberrimas docentem, summo studio legamus, summâ contentione pervolvamus, & indefinenti labore edificamus. Posterius est, ut labores, nihil non efficientes, & conatus quosvis ad fines optatos promoventes, summâ diligentiam sectemur, & iis otium, perniciosissimum juxta, ac turpissimum virium, posthabeamus, & ceu pestem abominabilem detestemur, & fugiamus.

II. Variatio.

*Exordium:
Laus
Virgi-
lii.*

Non est cur aliquis in admirationem rapiatur, quod Virgilius, Poëta ille Ethnicus, hâc nostrâ ætate in honore tanto habeatur, & tam diligenti contentione à quovis illorum, quos bonarum artium, & disciplinarum desiderium rapit, noctu ac interdiu teratur; si quidem vir ille admirandis ingenii dotibus, & viribus pollens, & incredibili eruditionis thesauro ditatus, heroi-

heroicis versibus conscripsit admiratione dignissimum illud opus, ac distentum sententiis infinitis, quæ, doctrinas vivendi saluberrimas cuivis suggerentes, insatiabili lectionis fame quemvis eruditorum laborantem, explere nunquam possunt, tantum abest, ut ulli unquam satietatem, ac fastidium pariant. Quamvis verò multitudo ejusmodi innumera, haud immerito aliquem anxium, atque dubium reddere possit, ut vel in ipsâ opzione hærerere queat, & nesciat, quænam in tantâ copia reliquis præferenda sit: illa tamen, præ cæteris omnibus, mihi maximè arrisit, qua paucis quidem, sed admodum ponderosis, & gravibus verbis, quidnam indefinens labor efficere valeat, acutissimè Poëta docet, inquiens:

Labor improbus omnia vincit.

Proposito

Quorum verborum, aurum, & gemmas pretiosissimas dignitate, utilitate, & pretio longè superantium, hic est sensus, nimirum; laborem quidem mortales duritie sua vehementer premere, ac nemini non molestias summas, cruciatusque haud exiguos exhibere, aded ut haud mirum sit, tot otii amabilis cultores, & amatores inveniri, qui carne viperina cautius labores horrescant: sed tamen unicum medium, & unicam ac solam viam esse, cujus ductu mortalibus ad summa eniti liceat, ac quidvis, quantumvis difficillimum, efficere, & ad finem perducere integrum sit. Quandoquidem verò non nisi summis molestiis, summisque difficultatibus eo perfungi soleamus, acutissimi ingenii Poëta ipsum jure ac merito improbum.

id

id est magnum ac durum vocat, vel etiam nemini probabilem, quippe quo durissimo unusquisque libenter careret, si modò eodem carere posset.

Con-
sentio.
1. Can-
sa. Quamquam autem labor tanta duritie & asperitate præditus est, ut ob molestias & difficultates suas, quibus mortales divexare solet, non injuriâ ab unoquoque vehementer exhorrescatur, & pestis instar viterur: Plurimi tamen mortalium, maximarum rerum desiderio irretiti, atque ad summa adspirantes, cum videant, & pro comperto exploratoque habeant, præter hanc laborum & molestiarum viam nullam aliam sibi ad ea, quibus summo studio inhiant, patefactam esse, sine ullo metu, sine ulla formidine labores subire haud dubitant, & iis tolerandis, & exhauriendis tamdiu pergere student, donec iis acquisitis, quorum summa expectatione tenebantur, tandem voti compotes redditi ad scopum præfixum perveniant.

2. Con-
tra-
rium. Contrâ otium iners, ignavissimamque socordiam à laboris studio, laboriosaque contentione, omnes difficultates, & molestiarum obices perumpente, longissimo intervallo abesse, haud negaverit, quicumque otiosus, & inertis vitæ rædio captus, & socordis, omniumque curarum expertis otii odio inflammatus, nihî prius antiquiusque ducit, quàm ut animum suum ab ignaviæ detrimentosæ cultu pernicioso abductum, ad laboris utilissimi cupiditatem, multis commodis suos cultores locupletantem, transferat. Quid enim magni otium consequitur? Quam eruditionem, & prudentiam ignavia nanciscitur? Quarum divitiarum thesauris socordia

cordia locupletatur; Ad quæ culmina honorum, & dignitatum negligentia evehitur? Certè nihil horum est, quod otio & ignaviæ dedito homini contingere possit.

Apologus ab Æsopo ingeniosissimè confectus, cicadam, ait, hyberno tempore formicam convenisse, & ab illa frumenti quid multo petiisse, ut famem, qua cruciabatur, extinguere & sedare posset. Formicam verò petitionem ipsi denegasse, atque ipsam monuisse, ut eodem, quo æstivis mensibus saltasset, pacto in nive, & glacie tripudiaret, & cantillaret. Formicæ hujus commento ingeniosissimus Fabulator homines sedulos, & industrios, laborum beneficio sibi de necessariis prospicientes, innuit, ac è contrario cicadam proponens, otioforum, & à laboribus abhorrentium hominum naturam & proprietatem scitè depingit.

Si quis eorum, quæ hætenus auditu vestro haussistis, veritatem, & certitudinem in dubium vocare vellet, eundem infinitis exemplis dubitatione sua liberare possemus, nisi temporis angustia nobis obstarent. Potissimum tamen uno & altero ipsi satisfacimus. Respiciat labores illos durissimos, & studium illud ardentissimum, quibus Cicero omnium oratorum Latinorum Princeps, ad supremum Oratoriæ Facultatis fastigium sublatus, tandem summum in Imperio Romano dignitatis gradum, & potestatis locum acquisivit. Consideret contentionem indefinentem, & perpetuam, cujus opera Demosthenes dicendi facultatem, omni admiratione superiorem, adeptus, illud in Eloquentia præstitit, ad quod nemo hætenus adspirare ausus

3. *Parabola.*

4. *Exemplum.*

ausus est. Contempletur indefessum studium, quod Vatem Mantuanum in Poësis fastigio locavit, & proprio exemplo dictum suum confirmare jussit.

4. 77.
Epilo-
gus.

Ut autem infinita exempla omnibus iis, quæ de labore improbo hujus Chreie illustratio nobis in mentem revocavit, atque in medium proferre jussit, fidem faciunt: Ita etiam innumerabilia testimonia eorum certitudinem manifestant. Ex innumerabilibus tamen unum, & alterum protulisse sat erit. Primus, qui cum nostro Poëta facit, est Terentius, comædiarum illarum elegantissimæ author, & inventor, qui laborum operi quidvis effectui dari posse, non inficiatur, dum inquit: *Nihil tam difficile est, quin inquirendo investigari possit.* Huic succedit alter testis, luculentus Horatius, inter Lyricos Poëtas supremum locum obtinens, qui idem suo testimonio confirmans, *Nihil, ait, sine magno Vita labore dedit mortalibus.* Utrique testimonio suo suffragatur elegantissimus Poëta Ovidius, cujus verba, perinde ac si ex Apollinis tripode profecta fuissent, verissima hæc sunt:

Ardua molimur: sed ni. nisi ardua vincunt;

Difficilis nostrâ poscitur arte labor.

Epilo-
gus.

Sed jam temporis brevitæ, oratiunculæ meæ ut vela contraham, postulat. Laboris vires & efficaciam, præeunte mihi Virgilio Poëtâ, parem non habente, vobis exposui, sententiamque tanti Vatis præclarissimam exemplis, testimoniisque firmatam, pro
modu-

modulo meo illustravi. Restat, ut vobis auditores clarissimi, pro benevola vestra audientia, quæ tam benignè, & benevolè sermonem meum, rudi Minerva elaboratum, excepit, gratias quàm maximas agam, & verbis meis admonitiuncula brevi finem imponam. Virgilium itaque Poëtam, cunctis seculis summo honore affectum, summo studio colamus, maximi faciamus, & scripta ejus nocturna, diurnaque manu versemus, ut ex iis reconditam illam sapientiam eruamus, & præceptis ad vitam benè, & feliciter instituendam utilibus, & salubribus imbuamur. Labores item, quicquid in vita efficiendum est, feliciter perficientes, à nobis non amoliamur, sed otium potiùs, & pigritiam, à quibus nil boni unquam proficisci potest, in exilium ejciamus.

III. Variatio.

Quotusquisque illorum, qui Apollinis *Extens* Musarumque sacris initiati, Doctorumque *dium.* virorum cœui, famæ celebritate per totum orbem notissimo inserti, eruditionis ac Sapientię compotes redditi sunt, ignarus ac nescius est inclytræ famæ, ac nominis illustrissimi, quo Virgilius, omnium Poëtarum jure ac merito facilè Princeps, ex mortali immortalis factus, hodierno etiam tempore universam terræ machinam peragrat. Nam si accurata mentis meditatione, admirandas ingenii hujus suavissimi vires, quæ ex Poësi ejus tam admirabili, ut ex ipsarum Musarum cerebro prognata esse videatur, clarissimè elucent,

elucet, examinaverimus, fieri non potest quin in admirationem summam, ac potius stuporem ingentem nos rapiant sententiarum illusterrimarum, & doctrinarum celeberrimarum, quarum numero innumerabili divinus ille Poëta totum suum opus complevit. Cum vero omnes, pari passu ambulantes, ad vitæ communis ineundæ rationem certam, ac tutam tale adjumentum conferant, taleque commodum afferant, quod nec lingua effari novit, nec calamus chartæ scribendo mandare potest: Ex cunctis unam seligere, ac in præsentia tractare operæ pretium mihi visum fuit, quæ de laboribus mentionem faciens, illorum efficaciam & utilitatem his verbis de-
Propo- fuit, quæ de laboribus mentionem faciens, il-
sisto lorum efficaciam & utilitatem his verbis de-
cum lororum efficaciam & utilitatem his verbis de-
Chrid prædicat:

Labor improbus omnia vincit.

Nar-
ratio
conti-
nens
Para-
phra-
sin.

Quæ verba auro contrâ æstimanda, imò longè potioris, & pretiosioris dignitatis & honoris elogio decoranda, illud significare videntur, quod labor natura sua molestissimus, & difficillimus, infinitis molestiis, & difficultatibus mortales vehementissimè premar, & exagitet, ac propterea quasi jure improbus vocari debeat, eò quod ingratus, & à nemine non improbatâ duritie suâ unumquemque divexet, & idèd cane pejus & angue fugiatur; sed tandem tamen vincat, & eos, à quibus exantlatus est, rei diu desideratæ, & vehementissimo desiderio expetitæ compotes reddat, ut voto suo potiti, lætitiâ insigni exultent, qui antea laboris difficultate pressi,
 multis

multis molestiis rem tandem acceptam anhelant.

Nemo autem mirabitur tantum eorum numerum esse, qui neque molestiis, neque difficultatibus, neque cruciatibus illis, quos labores secum vehunt, & quasi adamantino vinculo sibi annexos continent, deterriti, summâ lætitiâ & admirabili animositate, omnibus iis difficultatibus defungantur, si accurato examine perpenderit causam, & occasionem, cujus impulsu laborum difficultates adire, & aggredi planè non dubitant. Ea enim est cupiditas ingens, & desiderium ineffabile rerum optimarum, & pulcherri-
marum, quas consequendi causâ, studium, & contentio indefinens, dies, & noctes mortalibus stimulos admovent, ut omnem lapidem moveant, omnes labores intrepidè adeant, & nihil non conentur, quo rei dudum expectatæ participes reddi queant.

Contrariam planè, maximaque intercapidine à laboribus distantem vim, & efficaciam obtinere videmus otium, & ignaviam, omnis felicitatis, ac prosperitatis pestes horrendas, quæ dulcissimo suo veneno mentes hominum dementant, ac membra ejus cuncta torpore suo lento eâ ratione invadunt, ut ad labores exhauriendos, & tolerandos penitus inhabilia, & inepta, ac quasi mortua esse videantur. Enervat enim desidria, eo pacto, & animi, & corporis vires, ut ille torpore incredibili sopitus, veternoque perpetuo correptus, nunquam ad magnorum acquisitionem emergat; hoc verò, mente somno & inertia sepulta, membrorum agilitatem, quâ à naturâ donatum est, ad obsequium animi, acti-
onibus

onibus magnis inepti, & inutilis, nunquam componat.

3. *Parabola*

In elegantissimo Æsopi apologo, qui formicam cicadæ alimentum petenti illud denegasse, & laborum suorum fructu ipsam frui maluisse narrat, ingeniosissima similitudo, formicarum simillimos esse dicit eos, qui laborum studiosissimi ab otio tanquam à peste sibi cavent, & omne juventutis, ac virium florentium tempus, rerum in senectâ necessariarum acquisitioni, impendunt, ac tandem senes laborum exhaustorum fructus expectatos & exoptatos carpunt. E contrario verò illos à cicadarum more vivendi vitam haud alienam ducere, qui juveniles suos annos, & validissimas ætatis virilis vires otioso torpore consumentes, & labores carne viperina cautius horrescentes, senectam eggestati subjectam degere coguntur.

4. *Exempla.*

Sed quid opus est hæc dicta nostra multis exemplis confirmare, eorumque certitudinem & veritatem adstruere, Ciceronem adæcamus, & ex eo quæramus, quonam pacto tantæ eloquentiæ compos factus sit? quibus mediis oratorii regni clavum acquisiverit? quomodo immortalis sui nominis fama sæculorum posteriorum fines penetraverit? Dicto hoc, ex Virgilianæ eruditionis, & prudentiæ prompruario ditissimo proficiscente, nobis respondebit; *Laber improbus omnia vincit.* Demosthenem alloquamur, & rogemus, cujusnam rei adjumento tantam facultatis dicendi copiam, & supellectilem nactus sit? quibusnam auxiliis nominis immortalitatem apud mortales sibi comparaverit? Eadem responsione nobis satisfaciet, ac dicer;

dicet; *Labor improbus omnia vincit*. Virgilium ipsum compellemus, atque interrogemus, cuinam rei nominis & gloriæ famam, nullo tempore intermorituram, acceptam ferat? Hanc suam sententiam responsionis loco nobis obtrudet ac inquiet; *Labor improbus omnia vincit*

Exempla ex multis pauca audistis, ex infinitis testimoniis itidem pauca auditione percipite. Ad amussim Chreïæ nostræ sensui verissimo respondet illud, quod Terentius tam scitè, quàm verè protulit, dum inquit; *Nihil tam difficile est, quin inquirendo investigari possit*. At eodem sensu minimè etiam abludit argumentum aurei istius dicti Horatiani, quod laborum perpetuorum, & studiorum indefinentium efficaciam, & operationem certissimam manifestè prodit, & docet, *Nil sine magno labore mortalibus vitam dedisse*. Idem placere etiam videtur elegantissimo Poëtæ Ovidio dicenti:

Ardus molimur; sed nulla nisi ardua vincunt.

Difficilis nostrâ poscitur arte labor.

Nec displicuisse illud dicerem Plauto, salibus jucundis, & facietis veritatem involvere consueto, & pulchrè alicubi dicenti: *Qui è nuce nucleum esse vult, frangat oportet nucem.*

Sed temporis angustiae aurem mihi vellicant, & velorum oratiunculæ meæ contrahendorum memorem esse jubent. Virgilium Poëtam cæteris omnibus Latinis vaticibus præponendum in medium produxi,

sententiam ejus utilissimam, de laboris effi-
cacia, & viribus præceptum nobis præscri-
bentem, quantum in me situm fuit, exposui.
Reliquum est, ut vos, auditores benevoli,
qui sermonem meum, ex curtâ oratoriz
meæ facultatis supellectile profectum, beni-
gnâ auditione hausistis, auribus benevolis
etiam hanc doctrinam, verba mea finientem,
suscipiat. Videlicet ut mecum diligentissi-
mâ volutione, doctissima Virgilii scripta,
nocturnis juxta ac diurnis laboribus, pervol-
vatis, & reconditum sapientiz, ac prudentiz
thesaurum, accuratissima investigatione, per-
quiratis, prudentissimo ejus consilio obce-
dientes, quo laborem improbum, cuncta vin-
centem, cuncta superantem, cuncta ad finem
perducentem, tantâ curâ ac sollicitudine com-
mendat, ut nunquam majore commendari
queat.

IV. Variatio.

*Exer-
cium.*

HOmīnes nonnullos imperitos, & o-
mnium rerum rudes, judicio admo-
dum sinistro, & perverso, Poësin, artem di-
vinam, ex juventutis usu eliminare, ex scho-
lis in exilium ejicere, atque ex doctorum vi-
rorum consortio Poëtas, ingeniorum viribus
pollentes, exterminare velle ac conari con-
stat. Quos tamen pessimâ opinione imbutos,
ac ipsos potius ex Musarum jurisdictione ex-
turbandos esse, arguit omnium Poëtarum, to-
tiusque Poësis laus, & existimatio, atque
dignitas, quâ, tanquam divino spiritu afflati,
inter

Inter omnes eruditōs eminent, tanquam inter
stellas luna minores.

Omniū autem antesignanus, & præsēs,
imò totius cohortis poëticae princeps, haud
immerito censetur Virgilius, ob admiran-
dā ingenii divini facultatem, quæ ex in-
numerabilibus ejus sententiis, & doctrinis,
ad vitæ humanæ rationem feliciter suscipien-
dā maximè necessariis, luce meridianā cla-
rius apparet. Unum ex infinitis, admiran-
dæ eruditionis argumentum, producam, Propo-
sitio
cum
Chrei-
a.
quæ

*Laborem improbum omnia
vincere aſſerit.*

Sententiam hanc res quasvis pretioſiſſi-
mas, & apud mortales in ſumma exiſti-
matione habitas, non utilitate tantum & di-
gnitate, verum etiam pretio longiſſimè ante-
cellentem, interpretatione illuſtriorē ut vo-
bis aperiam, ea hoc indicare mihi videtur,
labori duro, & propter duritiem nemini non
inviſo, eaque de cauſa à Poëtarum acutiſſimo
improbo dicto, nihil impoſſibile, nihil in-
vium, nihil factu difficile eſſe, omneſque eos,
qui ad maximas res adſpirant, & magna
quævis conantur, quamvis duriffimas, mole-
ſtiſſimas difficultates exhauriant, tandem ali-
quando laboribus deſunctos, earum rerum
participes, & compotes fieri, quibus ineffabili
deſiderio inhiarunt.

Unusquiſque enim, qui rerum optima-
rum cupiditate allectus, & pulcherrimarum

*Con-
tentio.
i. Can-
conſe-ſa.*

consequendarum desiderio invitatus, iis inhiat, earumque acquirendarum studio maximo tenetur, nihil prius, nihil antiquius ducit, quàm ut ab occasione tam laudabili, tam egregiâ impulsus, & stimulatus, laborum tolerandorum beneficio, & operam tandem ad optatum finem pervenire queat, & illud nanciscatur, quod tam anxie, tam sollicitè, & tam cupide appetiit; idque præcipuè, & maximè eam ob causam, quia exploratum, & compertum habet, sibi ejus acquirendi facultatem nullam aliam dari, & concessam esse.

2. *Contrari-
um.*

E contrario cum ignavia & socordia, perniciosissimis humano generi vitiis, quæ homines à virtutum semitâ, & laborum cultu necessario pariter atque utili, ad otium, libidines, & voluptates abducunt, & in omnis generis ærumnas, & miserias deturbant, longè aliter comparatum esse faciliè animadvertet, qui æquus rerum æstimator, laborum commoda, & fructus, atque otii damna, atque incommoda accuratiore indagine per-vestigavit. Damnosissimam enim pestem hanc accuratè cognosceret, ac videbit, animi aciem ingeniosissimam, & corporis vires validissimas desidiaz, & ignaviaz spiculis adedè confodi, ut penitus debilitatz, & labefactatz possessoribus suis omnem emergendi, & ad summa adspirandi facultatem, & copiam adimant.

3. *Parabola.*

Proinde quotiescunque ingeniosissimi Fabulatoris Æsopi apologum de formicâ, & cicadâ pulcherrimum, accuratius meditor, convenientiore, & aptiore similitudine homines laboriosos, & contrâ alios, qui otio
&

& ignavia torpent, adumbrari non potuisse arbitror. Homines laboribus dediti, & tempus omne laborando transigentes, veræ sunt formicæ; quandoquidem, formicarum instar, æstivo tempore, id est, in ætatis suæ juvenilis vigore, de hyberno tempore, seu de senectâ solliciti sunt; cum è contrario defides, & ignavi mortales cicadarum more in diem vivant, & voluptatibus, atque libidinibus indulgentes, haud magnâ, imò vero nullâ futurorum curâ angantur.

Omniū autem horum, quæ hæcenus nobis sermo noster proposuit, certitudinem, & veritatem ut adstruamus, & stabiliamus, nihil profectò difficultatis occurrit, cum infinita exempla se nobis offerant. Adest Cicero, omnium oratorum Latinorum antesignanus, qui labori, & studio indefesso acceptum fert, quod cæteris omnibus anteponatur; quod Eloquentiæ parens audiatur; quod etiamnum, his seculis nostris ultimis, ab unoquoque colatur, & in honore summo habeatur. Adest Demosthenes, Græcis oratoribus omnibus palmam præripiens, qui non sine laboribus, non sine sudoribus, se tantæ laudis participem factum esse testatur; qui molestiis multis exantlatis, & studio indefesso tanti nominis, tantæque gloriæ possessorem se factum esse fatetur. Adest Virgilius hujus proprii sui dicti testis, qui Poësis principatum, perpetui studii, & indefessæ contentionis operâ, se obtinuisse non inficiatur.

Ex infinita exemplorum multitudine pauca temporis angustiae nos depromere jusserunt: 4. Ex-
empla.

Idem in tanta testimoniorum copia ut faciamus, postulant. Dicti Virgiliani veritatem testimonio suo firmat Terentius, Comico-
rum Poëtarum facile primus, qui, *Nihil*, inquit, *tam difficile est, quin inquirendo investigari possit*. Huic se testem adjungit Horatius, nominis & gloriæ palmam omnibus Poëtis Lyricis præripiens, qui, *Nil, ait, sine magno Vita labore dedit mortalibus*. Utrique ad stipulationem suam non denegat Ovidius, optimorum Poëtarum haud postremus, ex
cujus cerebro doctissimo nati sunt hi versus doctissimi:

Ardua molimur: sed nulla, nisi ardua, vincunt.

Difficilis nostrâ poscitur arte labor.

Epilogus.

Atque hæc vobis, auditores candidissimi, hujus Chreie pulcherrimæ, pro ingenii mei modulo, illustrandæ gratia proponere, atque ex curto dicendi promptuario meo deprimere visum fuit. Par est, ut Vobis, pro benigna vestra attentione, qua incultum, & rudem sermonem meum excipere vobis placuit, summas gratias agam, & colophonis loco adjungam admonitionem saluberrimam, quam Poëta hic noster doctissimus nobis inculcat, dicens; *Laborem improbum omnia vincere*; nempe, ut desidia fugata, & otio ultra Garamantas & Indos exterminato, summam laboris, & contentionis rationem habeamus, & consideremus, nihil magni, nihil pulchri in hac vita geri posse, nisi laborum molestissimorum opera, & auxilium accedat.

QUÆSTIO

Sen

THEMA

GENERIS

DELIBERATIVI,

EBRIETAS

EST

FUGIENDA,

Dispositione, & Tractatione Logicâ,

& Oratoriâ, Studii Oratorii Ty-

ronibus Analyfin, & Genesin

Logicam, & Oratoriam

ostendens.

EXORDIUM.

A Perorantis, & Auditorum Personâ.

 Uanquam probè compertum, & Πρό-
exploratum habeo, Auditores ο- τασι
mni dignitatis, & eruditionis ge- sive
nere præcellentes, quàm curta su- propo-
pellex sit mihi, qui nullis doctri- sitio.

næ opibus affluens, nulla eruditionis alicujus
laude excellens, nulla dicendi facultate pol-
lens, & nullis ingenii dotibus, nulloque exer-
citationis usu eminens, jure ac meritò ad po-
strema Tyronum subsellia me remittendum
censeo: non potui tamen intermittere, quin
huc, non sine insigni mentis perturbatione,
prodirem in conspectum Vestrum, qui erudi-
tionis, & doctrinæ omnigenæ gloria fulgetis,
admirabilis facundiæ, & incredibilis eloquen-
tiæ laudibus præter alios excellitis, & inge-
nio, longaque exercitatione, omnis eruditio- Πα-
nis matre, præ cæteris ditati estis. ex-

Non enim audacia, & temeritas aliqua *εὐανθ*
juvenilis, & præcoci eruditionis opinio *sive*
me huc compulit; Non insolentia, aut su- *Α-*
perbia, ex doctrinæ abundantis præconcep- tio-
opinionem emergens, crudam, & immaturam *logia*
meam cognitionem, in hoc auditorium propu- *per*
lit; Non confidentia, dicendi facultate aliqua, *anti-*
facundiæque exercitio firmo freta, me in *con- the-*
spectum Vestrum protraxit; Non ingenii mei *ton.*

T 6 vixes,

vires, quas in me exiguas sententio, nec mentis acumen, quod stupidum, & hebes esse, præsens meus conatus loquetur, me hunc confectum Vestrum adire voluerunt: Sed iustissimum, & æquissimum obsequium, quo studiorum meorum Moderatori, & Magistro devinctus sum, mihi præcepit, ut provinciam impositam suscipiens, ac præcepto ejus morem gerens, ad coronam hanc, & conventum vestrum frequentem me conferrem, causâ dandi specimen ingenii mei, & eorum, quæ ipse mihi suæ institutionis dexterritate impertivit, & ego laboribus & sudoribus recepta in possessionem meam redegi.

Sar. Cum verò tenuitatis meæ mihi conscius
δοτς sim, & nec de ingenii mei viribus exiguis,
sive aut potius nullis gloriari, nec cognitionem
αἰτλ- ullam, ab optimarum artium disciplinis pro-
νοτς. fectam jactare, nec eloquentiæ fructus ullos ostentare queam, ac proinde haud parvo rubore suffusus verear, ne pauper eruditionis meæ supellex mihi impedimento futura sit, quo minùs mandatum mihi munus exequi queam, nihil aliud restat, quàm ut in humanitate, comitate & benevolentia Vestra perfugium quæram, atque humili submissione à Vobis contendam, ne audaciam hanc meam in sequiorem partem interpretemini, sed potius me, obsequendi studio debito, hoc onus suscepisse cogitetis.

Βαῖος Vestrum itaque est, Auditores Benevoli,
sive temeritatis, & audaciæ, aut superbi animi
con- suspicione, quæ neutiquam in bonos cadit,
αἰσίο. omni deposita, cum benevolentia, favore, & comitate Vestra sublevare, & complecti, qui non spontaneo, aut stulto aliquo ardore, tan-

τα

~~se~~ moli humeros suos, oneri ferendo impares, submitit, sed obedientia debita ejus mandatum exequi conatur, cui si animo inobediente, & refractario se opponeret, legis divinæ fines, injusto ausu, transgrediretur, & eam sibi poenam adscisceret, quæ Deus justissimus judex, & vindex inobedientiam talem vindicare, & punire solet.

PROPOSITIO.

Benevolentiae igitur, & Comiratis Vestrae *Ebri-*
præsidio fretus, de Ebrietatis vitio, & fre-*etas*
quenti, atque immodica vini, aliorumque *est fu-*
inebriandi facultate prædicatorum potuum in-*gien-*
gurgitatione verba faciam, argumentis, & *da.*
rationibus, quantum in me situm erit, firmissimis demonstraturus, unicuique vitium hoc Ebrietatis horrendum & detestabile, cane pejus & angue fugiendum, ac vitandum esse: Vestrum erit, Auditores Humanissimi, benevola attentione & auscultatione, quicquid hîc indoctè interstrepet Anser olores, excipere, quod humilima petitione à vobis me contendentem impetraturum esse confido.

CON-

CONFIRMATIO,
CONTENTIONIS
PRIOR PAR.S.

I. Argumentum à Legitimo, five
Causâ efficiente impulsivâ :
*Ebrietas est fugienda, quia
lege divinâ est vetita.*

SYLLOGISMUS.

*Omne lege divinâ vetitum est fugiendum.
Omnis Ebrietas lege divinâ est vetita. E.
Omnis Ebrietas est fugienda.*

TRACTATIO ORATORIA,

*in quâ Syllogismus Ordine naturali
est dispositus.*

*Ma-
jor seu
proposi-
tio.* **P**Rincipio ex totâ Christianorum cohorte,
aut omnibus iis, qui Christiani titulo co-
honestari volunt, nemo est, qui sincero ani-
mo confiteri non velit, Deum à suis, qui in
hac Christiana militiâ, sub Christi Ducis sui
vexillo, Christiana arma gerunt, ac æternæ
vitæ stipendio militant, promptam obedi-
entiam postulare, ut omnibus, quæ Divinæ ipsius
voluntati placent, & in Lege ejus præcipiun-
tur, ut & in Sacra Scriptura, per Prophetarum,
& Apostolorum ora revelantur, obse-
quio

quo suo se subjiciant, & contra abiis rebus. *Am-*
 animos suos removeant, & declinent, quæ *plifi-*
 Deo Domino suo displicere, & lege ejus pro- *catio*
 hibita esse noverunt. Et quis revera se ejus *Ma-*
 servum profiteri posset, aut ejus dominio se *joris*
 submissum esse, gloriari vellet, cujus obsequio *per*
 se obstrictum esse, ore quidem, ac titulotenus *Ero-*
 asseveraret, reipsâ verò inobedientiæ, & infi- *tema,*
 delitatis animo pleno, omnia ipsius mandata *sive*
 derectaret, dum ea fugeret, quæ fideli obse- *inter-*
 quio effectui dare deberet, aut contra iis sūm- *roga-*
 mo studio, & labore incumberet, quorum fu- *tio-*
 ga ipsi, etiam animæ suæ periculo, & jacturâ, *nem.*
 mandata essent?

Si autem Sacras Literas accuratissimâ lectio- *Mi-*
 ne pervolverimus, omniaque mandata ejus, *nor*
 ex Spiritus Sancti ore profecta, voluntatemq; *sen*
 ipsius nobis revelantia, diligenti examine ex- *As-*
 cusserimus, lucē meridiana clarius nobis in- *sum-*
 notescet, non omnia solum peccata, quæ ani- *ptio.*
 mæ nostræ foedissimas maculas inurunt, imò
 æternæ damnationis stigmata imprimunt, sed
 etiam præ cæteris Ebrietatis, vitii immanis &
 horrendi, abominabiles cultus, tanta severi-
 tate nobis prohiberi, ut nihil nobis severius
 vetari queat. Res hæc luce meridianâ clarior, *Mi-*
 & manifestior, tot Codicis Sacri testimoniis *noris*
 stabiliri potest, ut ille quidem, qui fidem de- *pro-*
 trahere, aut ea, quæ dico, inficias ire velit, Ti- *batio,*
 refiâ cœcior in mediâ luce caliget, & deplora- *ex lo-*
 râ impietate horrendum peccatum committat. *co te-*
 Siquis tamen dubitet, audiat Paulum Aposto- *stimo-*
 lum, & gentium Doctorem, qui ad Ephesios *nii.*
 5. *Noli*, inquit, *inebriari vino, in quo est luxu-*
ria: Auscultet, quid Spiritus Domini Prov. 25.
 prohibeat dicens; *Nolite esse in conviviiis pota-*
torum.

torum, nec in comessationibus eorum, qui carnes ad vescendum conficiunt, quia vacantes potibus, & dantes symbola consumuntur; Attendat, quâ detestatione apud Elaiam Prophetam c. 5. Deus hoc vitium execretur; Va vobis, inquit Spiritus Domini per Prophetam, qui consurgitis manè ad Ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino aestuetis, &c

Con- Testimonia hæc, ex plurimis pauca, adeo
clusio, firma sunt, & luculenta, ut facilè omnem du-
sive bitationis scrupulum ex animo eximant, &
com- unumquemque hortentur, ut ad tanti, &
plexio. tam horrendi vitii, atque peccati fugam se-
riam, & necessariam excitatus, omni studio,
& omni labore ad illud ex animo suo ejicien-
dum incumbat, & meditando omnes inge-
nii nervos intendar, quo pacto, & quâ ratio-
ne tantam noxam ex cordis sui penetralibus
exterminet

II. Ar-

II. Argumentum ab Æquo, five à
Causa efficiente impulsivâ. *Ebrietas
fugienda est, quia anima & cor-
pori nocens contra æquitatis
jus peccat.*

SYLLOGISMUS.

*Quicquid anima & corpori nocens contra æqui-
tatis jus peccat, fugiendum est.*

O. *Ebrietas anima & corpori nocens contra æ-
quitatis jus peccat. E.*

O. *Ebrietas est fugienda.*

TRACTATIO ORATORIA,

*In quâ Syllogismus Ordine Artificiali, per Kpê-
†iv Syllogisticam, est dispositus.*

DEinde quis mentē aded caprus, aut ad Com-
clusio.
five
Com-
plexio.
tantam insaniam redactus esset, ut tam
horrendum, tam immanē monstrum, cujus
vel minima memoria, cuivis honesto homi-
ni, horrorem incutere posset, in animam suam
recipere vellet, atque hosti, & inimico suo
capitali, diversorium præbere cuperet? Aut
quis eò insanix progrediretur, ut iniquissimâ
stultitiâ, & profligatissimâ rabie, in suum i-
pſius corpus, & propriam animam injurius
esse, & seipsum in æternam perniciem præ-
cipitare, quàm ejusmodi portentum tam hor-
ribile, tam detestandum, tam immane omni-
bus viribus à se amoliri mallet?

Præ-

Mi- Præcipue si accuratâ lance mentis expende-
ner, rit, æquissimas Æquitatis leges, quas ebriosus
sive transgreditur, deditus Ebrietati vitio, quo in-
As- effabilibus damnis & detrimentis, corpus &
sem- animam hominis afficiente, nullum aliud
ptio. damnosius inveniri potest, & existere solet.
 Non enim fortunas tantum, & opes homi-
 num exedit; non modò honoribus & digni-
 tatibus omnibus mortales exuit; non solum
 unum, aut alterum corporis membrum, viri-
 bus suis spoliatur, sed etiam totum corpus ipsum,
 à capite ad calcem, instar ignis alicujus, exu-
 rit, consumit, in nihilum redigit, & quod ma-
 gis horrendum, & detestandum est, ipsam
 animam, nobilissimam hominis partem, &
 immortale illud Spiraculum, in æternos, &
 immortales dolores, & cruciatus præcipitat,
 ac deturbat. Quid autem crudelius, & dete-
Am- stabilius accidere potest, aut quid in totâ mor-
plifi- talium vitâ, magis execrandum esse existi-
catio mamus, quàm hoc ipsum, quod homines in
Mi- eam crudelitatem, & immanitatem delaban-
noris. tur, ut ipsas beluas crudelitate, & immanitate
 superent, & non modò corpus, cujus conser-
 vationi bestię tam sollicitè student, sed etiam
 animam ipsam, corpore tanto meliorem, &
 nobiliorem, quanto æterna caducis potiora
 sunt, vitii adeò turpissimi, & scdissimi amo-
 re pessundent. Exemplis si hoc stabiliendum
Pro- foret, iis enumerandis vel ætas ipsa non suffi-
batio ceret, tantum abest, ut uno die, aut etiam ho-
Mi- rulâ unâ, tam innumerabiles homines, ab
noris. hoc uno vitio pessundati, & interempti recen-
 ferentur. Compendio dixisse sufficiat, longè
 majorem mortalium copiam, Ebrietatis, &
 comestationum, luxurięque frequentiâ pes-
 sum

sum ire, ac corporis, & animæ jacturam facere, quàm aut ferrum interimat, aut fames consumat, aut pestis de medio tollat, aut aliorum morborum vis interficiat.

Ipse verò Æquitas à nobis postulat, ut studiofissimo effugio cuncta illa declinemus, ac sanguine viperino cautius horrescamus, quæcunque damnum aliquod nobis inferunt, ut de iis non dicam, quæ non solum corpus nostrum corrumpunt, perdunt, & annihilant, verum etiam animam nostram, in æternam perniciem præcipitem actam, æternâ salute, luce, & gloriâ spoliant, & in horrendum, ac Diabolicum monstrum transmutant. Animalcula etiam minima, & vermiculos ipsos, tuendæ vitæ gratia, quævis facere, & omnem lapidem movere ceruimus, ut omnia, quæ sibi exitio esse noverunt, molimine maximo à corporibus suis arceant, & nihil non tentent, quod exitium imminens cavere possint. Imò vermiculi læsi, & morituri, multis moribus, & gestibus interitus sui dolorem & cruciatum testantur, atque inviti corpusculorum suorum dissolutionem admittunt: At nos stulti, & perversi homines, omnem intereundi occasionem, volentes & scientes nobis adsciscimus, interitum proprium nobis procreamus, omnique æquitatis observatione, & curâ depositâ, in exitium voluntarium præcipientes ruimus, & animam, & corpus nostrum susque deque habentes; tantum abest, ut, summâ industriâ, tam immanem, tam noxiam, tam perniciosam pestem à corpore, & animâ nostrâ removeamus.

III. Ar-

III. Argumentum à Pio , *sive* causâ Efficiente impulsivâ , *aut* potius ab effecto. *Ebrietas est fugienda , quia piam & sanctam vitam turpissimâ maculâ conspurcat , & dilectionem Dei & proximi impedit.*

SYLLOGISMUS.

Quicquid piam & sanctam vitam turpissimâ maculâ conspurcat , & Dei atque proximi dilectionem impedit , est fugiendum.

Ebrietas piam & sanctam vitam &c. E.

Ebrietas est fugienda.

TRACTATIO ORATORIA,

*In quâ Syllogismus Ordine Artificiali per Kp3.
†iv Syllogisticam occultatur.*

*Minor
sive
Assum-
ptio.* **P**estem ipsam meritò vocari nullus dubito , sed firmiter assevero , contagium hoc turpissimum , & foedissimum , animæ piz , & sanctæ splendorem horrendis tenebris obfuscare , vitamque piam & honestam turpissimis peccatorum maculis eo pacto inquinare , & deturpare , ut pulchritudine amissâ , & splendore perduto à cloacâ aliquâ foetidissimâ , & spurcissimâ haud multum abludat. Pietatis studium ex cogitationibus humanis exterminat , sanctitatis amorem ex mortalium cordibus ejicit , dilectionem , quâ Deum Creatorem nostrum complectamur oportet , in horren-

rendum, & Diabolicum odium convertit, amorem quo nobis proximi nostri, æquè ac nostrum commodum pro virili quærendum & promovendum est, ex cordibus tollit, & ut uno verbo dicam, omnes pietatis, sanctitatis, charitatis & amoris radices eo pacto succidit, ut vix ullo unquam tempore repululare queant. De Eremita quodam memoriz proditum est, ipsum diu à Diabolo sollicitatum, ut ex tribus peccatis, ebrietate, adultério, & homicidio, unum committeret, tandem ebrietatem levissimum peccatum judicasse, & se vino ingurgitasse. Ebrium verò incestum cum sorore perpetrasse, & maritum ejus occidisse: Succis pietatis poplitibus totum sanctimoniz corpus corruerat, & miser mentis insaniâ captus, Dei & proximi odium, ex Ebrietate natum ostendit.

*Amplificatio
ab exemplo.*

Sed si pietatis postulata mentis nostræ oculis inspexerimus, & sanctæ vitæ requisita accurato examine perpenderimus, inficias ire non poterimus, pietatem & sanctitatem ab unoquoque, Christianæ Religionis calore requirere, ut ex anima suâ, quæ Spiritus Sancti Templum, & verè pietatis domicilium esse debet, omnia ea radicitus evellat, & tollat, quæ piæ & sanctæ vitæ fundamenta convellunt, dirunt, & demoliuntur, pulcherrimum pietatis splendorem foedissimis mendis inquinant, & impedimento sunt, quo minùs Deum Creatorem & Servatorem nostrum debito amore complectamur, & proximo nostro ea dilectionis officia præstemus, quæ nobis ipsis præstari vellemus.

*Major, si-
ve Pro-
positio.*

Itaque si Sanctimoniz studio capti, vitam piam, sanctam, & à talibus peccatorum maculis

*Conclu-
sio sive
Com-
plexio.*

culis illibatam degere cupimus ; si Spiritu Sancto domicilium suum à turpitudine, & contaminatione factum rectumque conservare desideramus ; si Dei, proximique nostri dilectionem veram & sinceram tueri studemus, profectò nil prius & antiquius nobis esse debet, quàm ut Ebrietatem, omnibus Christianis, ceu monstrum aliquod pestiferum, fugiendam, & declinandam, ex animarum nostrarum confiniis, in exilium mittamus, & in tenebrarum Regnum, ad Satanam, relegamus, atque Spiritui Sancto, domicilium mundum, & ab omnibus impuritatibus purgatum, exhibeamus.

IV. Ar-

IV. Argumentum ab Utili, & Inutili, sive ab Effectis.

1. *Quid futurum sit, si Ebrietas fugiatur: Fugæ hujus effecta sunt, Conservatio bonorum, honoris, sanitatis, bona mentis, & multorum malorum vitatio.*

SYLLOGISMUS.

Quicquid fugâ suâ conservationem bonorum, honoris, sanitatis, bona mentis, & multorum malorum vitationem præstat, fugiendum est.

Ebrietas fugâ suâ conservationem bonorum, honoris, sanitatis, &c. præstat. E.

Ebrietas est fugienda.

2. *Quid consecuturum sit, si non omittatur; Effecta nimirum sequentia: Jactura bonorum, honoris, sanitatis, bona mentis, & multorum peccatorum perpetratio.*

SYLLOGISMUS.

Quicquid non omissum jacturam bonorum, honoris, sanitatis, bona mentis, & multorum peccatorum perpetrationem efficit, fugiendum est.

Ebrietas non omissa jacturam bonorum &c. efficit. E.

Ebrietas fugienda est.

TRACTATIO ORATORIA.

Generalis positio utriusque argumenti per παράβασιν seu Transitionem.

Postea si utilitates, & commoda, quæ ex Ebrietatis fugâ ortum suum ducunt, & è con-

contrario incommoda, & inutilitates maximas, quibus sectatores suos cumulare solet, accuratiores meditatione perlustraverimus, fieri non poterit, quin animos nostros à vitio tam damnofo, tam pernicioso & tam exitioso, promptissimâ curâ abducturi, & ad sobrietatem translaturi simus.

TRACTATIO ORATORIA,

*In quâ prior Syllogismus Ordine Artificiali per
xpu̇t̃v Syllogisticam velatur.*

*Prioris
Syllo-
gismi
Minor,
scu Af-
sum-
ptio.*

Quamvis enim emolumentum, & commodum in Genus Humanum redundet, ex feriâ, & studiosâ hujus perniciosissimi vitii fugâ, & declinatione, cui summam operam dare deberent mortales, ut ab incommotis infinitis ad utilitates innumerabiles, ex sobrietate emergentes, traducerentur, pronuncians alicui ob oculos ponere, fando eloqui non possem, mihi si linguæ centum sint, oraque centum. Nonnulla tamen commoda paucis, ac strictim persequar. Primum enim si repudiâtâ Ebrietate, & temulentiz usu frequenti omisso, ad sobrietatem animum revocaveris, & abstinentiz alumnus verus fueris, sobriâ vivendi ratione tempus tuum transigens, nimiam ingurgitatione agros & prædia tua non dilapidabis, avitas possessiones heluatione detestabili non abligures, ædes & domicilia immodicis computationibus non decoques, opes & divitias, à parentibus improbo labore partas, non prodiges, atque pecuniâ nummisque tuis teipsum non emunges; sed facultates omnes

*Ampli-
ficatio
Mino-
vis per
enume-
ratio-
nem u-
tilita-
tum.
Conser-
vatio
1. Be-
norum.*

omnes sobrietatis studio fartas, rectasque conservando, & boni patrisfamilias more-modoque rem familiarem sobriè administrando, fortunis tuis magnum incrementum adjicies. Deinde honorum amplissimorum gradus, per quos ad celebritatis, & nominis culmen summum ascendisti, in integro statu suo conservabis, & dedecore pessimo dignitates tuas non contaminabis, aut ornamenta, quæ te supra alios evexerunt, non pessundabis. Si Imperator aut Rex fueris, dignitatem tuam imperatoriam, aut regiam sobrietate firmabis: Si Ducis aut Principis titulo inter alios eminueris, abstinencia à nimio vini potu, maximum tibi ornamentum conciliabis: Si ex nobili prosapia ortum duxeris, & in bibendo vino modum tenueris, sobrietatis laude honoribus tuis accedente, longè eminentior apparebis: Si doctrinæ, & eruditionis nomine, & fama clarus extiteris, & in hauriendo vino continentia studueris, multo maxima laudis & honoris accessione famam tuam cumulabis: Imò cujuscunque ordinis, & conditionis dignitate excellueris, sobrietatis studio, haud contemnenda famæ & honori tuo augmenta adjunges, eaque posteritati commendabis. Postea à nimis ingurgitationibus abhorrens, capitis dolores, ex Ebrietate oriri solitos, nescies; Stomachi nauseam, fastidium, concoctionem pravam, & corruptionem, ex computationibus immodicis originem trahentes, non senties; Nullis ex capite destillantibus, & pectus tuum affligentibus catarrhis, opprimeris; A tremore manuum, & vacillatione pedum liber eris; Nullus ignis lentus membra tua exuret; Nulla rabies corpus tuum

2. Honoris.

3. Sane mentis.

tuum exedet ; Nec ulla mors præceps tibi,
ætatis tuæ filium , ante tempus , abruptet.

4. *Sana mentis.* Denique inter utilitates , ex Ebrietatis vitiatione fluentes , haud postrema , verum promodum maxima est sanæ mentis conservatio , quæ sobrietati , & temperantiæ , conservatricibus suis , omnem suam incolumitatem acceptam fert , & tamdiu in statu suo firma consistit , quamdiu acribus vini spiritibus non turbatur , & tanquam à procella aliqua , non obruitur. Hæc tam sollicitè , & anxie nobis versu illo , Orandum est , ut sit mens sana in corpore sano , commendatur , ut etiam precibus ipsam petere jubeamur. Mens certè vino turbata , & de statu suo dejecta , similis esse dicitur aurigæ , equos currui junctos regenti , qui si ab equis ferocioribus , ex ephippiis ejectus , aut de curru dejectus fuerit , equi seipsos regendi nescii , quovis impetu infano feruntur , ac tandem , ni impediti fuerint , currum dilacerant , divellunt , & plerumque seipsos maximo damno afficiunt , imò sæpius interitum proprium sibi accelerant. E contrario Mens prudentiæ , ac sapientiæ limites non egressa , sed in statu suo consistens ; & sine omni perturbatione , serena , nullisque vini nimii nebulis obscurata , instar Imperatoris sobrii , & abstinentis , omnem sensuum , & cogitationum suarum exercitum , æquitatis & justitiæ legibus coercet , nec ex prudentiæ via regia exorbitans , ad stulticiam , & insaniam dilabitur. Postremò qui seria vitiatione , & fugâ Ebrietatem à se amoliri studet , utilissimo D. Augustini præcepto obtemperat , qui verissimè , & sapientissime

*Mul-
terum
male-
rum
vita-
tio.*

mè dixit ; Occasionem peccati vitare, est ipsum peccatum vitare ; quandoquidem non modò horrendi peccati titulum meretur, verùm etiam, tanquam solum aliquod fœcundum, abominanda fertilitate, uberimam peccatorum messem procreat, & proinde non sine ratione omnium malorum radix, & origo appellatur, atque avaritiæ, cui Apostolus Paulus hoc tribuit, ne minimum quidem concedit. Ea ex animis nostris ejecta, exturbata, & eradicata, tot, ac tantorum peccatorum onere gravissimo, nos levabit & liberabit : Sin verò altius radices egerit, infiniti abominandorum maleficiorum, & scelerum rami, ex cordibus nostris pullulabunt, in quorum succisione, & eradicatione, nimis serò, proh dolor, sæpè opera frustranea collocatur.

Proinde nobis, in hoc vitæ nostro cur-
riculo, vallem hanc miseriarum transeun-
tibus, & opes ac facultates nostras conser-
vare, dignitates & amplitudines retinere,
membris sanis munia corporis obire, men-
te omnis stultitiæ, & insanix vacua frui,
& infinita mala vitare cupientibus, id ne-
gotii solum datur, ut ex cordibus nostris, &
intimis animæ penetralibus, prodigium, &
portentum tam monstrosum, tam horribi-
le, tam exitiosum, momento citius ejicia-
mus, contagium, sola aspiratione sua vene-
nosa mortem afflans, extinguamus, & tam
exitialis arboris, prodigioso incremento
succrescentis, & exitiosa fœcunditate fru-
ctus, peste quavis damnosiores, proferen-
tis, radices non solum succidamus aut exci-
damus, verùm etiam radicitus eo pacto

*Con-
clusio,
sive
Com-
plexio.*

cruncemus, ut vel minima ejus fibra reliqua non maneat.

*Major
five
Propo-
sitis.*

*Am-
plifi-
catio
per di-
stribu-
tio-
nem.
Con-
serva-
tio
1. Bo-
norum
2. Ho-
noris.*

*3. Sa-
nita-
tis.*

Nam omnes eas res, quarum fuga facultatum est conservatio, honorum tutela, valetudinis bonæ incolumitas, mentis sanæ custodia, & multorum peccatorum remotio, summa cautione, averſari nos decet, si piæ, ac homine Christiano dignæ vitæ colendæ desiderio tenemur, ac veri Christiani titulo insigniri cupimus. Nostri enim est officii, omni curâ & cogitatione in hoc unum incumbere, & omnibus viribus huic uni rei operam dare, ut omnia ea, contentione summa aspernemur, & à nobis depellamus, quorum depulsione facultates, & possessiones nostras conservamus, opes & bona nostra tuemur, fortunas, & divitias retinemus, ædes & pecuniam custodimus, ac rei nostræ familiari, cum fructu, & emolumento præesse possumus. Ut ab eorum commercio diligenter nos segregemus, quorum contemptus dignitatem nostram, qua splendemus, propugnat, auctoritatem nostram, qua plurimum valemus, defendit, famam & nomen nostrum, quo longè latèque ianotuimus, tutatur, & honores nostros, quorum ornatu splendido fulgemus, fastos rectosque præstat. Ut ab iis nos maxima industria disjungamus, quorum aspernatio dolores capitis omnes avertit, stomachi fastidiesam, & nauseabundam corruptionem removet, destillantes ex capite fluxus, & catarrhos, postas sæpè suffocantes, æcet, manuum tremorem, pedumque vacillationem rejicit, ac tandem à tota corporis cæconomia, sano cunctorum membrorum concentu conspirante, omnem lan-

languorem, omnem rabem, ac ipsam præ-
maturam mortem abigit. Ut ab iis summo ^{4. Sane}
labore, & studio nobis caveamus, quibus re- ^{mem-}
motis, acies mentis nunquam hebetatur, ani- ^{tis.}
mi vires ad insaniam non rediguntur, inge-
nii sagacitas amentia nulla obscuratur, ratio-
nis promptitudo nullis stultitiæ deliriis ever-
titur, ac prudentiæ, atque sapientiæ arx illa,
Minervæ sedes pulcherrima, nullis vesaniæ
deliramentis expugnatur. Ut tandem iustâ ^{Vita-}
execratione abominemur, quibuscunque ^{tie}
vitatis illud consequimur, ut omnium scele- ^{malu-}
rum, & flagitiorum exercitio supersedeam- ^{rum.}
mus, nec in iis peccatorum lacunis nos volu-
temus, quæ ex uno aliquo, tanquam fonte
suo, scaturiunt, quæ individuum comi-
tum instar uni adhærent, & quæ, radice suc-
cisa, instar ramorum, cum arbore ipsa, eva-
nescunt, & in nihilum rediguntur.

TRACTATIO ORATORIA

Posterioris Syllogismi, Enthymematicæ pro-
positi.

Hæc sunt emolumenta, & commoda Me-
illa, quæ ex Ebrietatis, & temulentiae ^{1. a Ca-}
vitatione & fuga in nos redundare possunt: ^{etc}
Audiamus jam, quæ & quanta damna & in- ^{sive}
commoda, ex hoc ipso fonte perniciosissimo ^{Trans-}
non vitato, scaturire soleant. Quemadmo- ^{itio.}
dum enim infinitis bonis, & utilitatibus ho- ^{Am-}
mines cumulantur, quando sibi à tanto vicio ^{plifi-}
temperant, & se ad sobrietatis, & temperan- ^{catio}
tiæ studium conferunt, quod hætenus pro ^{transi-}
^{per}
^{tom-}

lixè demonstravimus: Ita è-contrario innumera-
 bilia damna, & infinita incommoda,
 imò perniciès extrema, interitusque fune-
 stus omnibus iis imminet, qui auream tem-
 perantiam fusque deque habentes, horrendà
 vini, aliorumque potuum, fortibus suis spiri-
 ribus corporis humani valetudinem bonam
 turbantium, & evertentium, ingurgitatione
 seipfos pessundant. Quamquam verò cor, ac
 tanta damna, quibus detestandum hoc vitium
 scatet, numero carentia, enumeratione debità
 recenseri nequeunt, ea tamen compendiosà
 narratione perstringemus.

*En-
 thyme-
 matis
 Minor,
 seu Af-
 sum-
 ptio.
 Jactu-
 ra
 1. Bo-
 morum.*

Vitium hoc sumptuosum, divitiarum, &
 opum vorago, omniumque bonorum Cha-
 rybdis insatiabilis, Cræsi opulentiam absor-
 bet, & Iro pauperiores reddit, ac in extre-
 mam inopiam præcipientes agit omnes eos, qui
 diurnis & nocturnis heluationibus, petulan-
 tem suarum fortunarum profusionem præci-
 pitantes, ad interitum voluntarium festinant.
 Individua enim Ebrietatis pedissequa pauper-
 tas, ejusmodi decoctores, qui possessionum
 suarum finem nesciunt, ac sumptibus tantis
 faciendis, celeriter inveniunt, infinitis, & hor-
 rendis difficultatibus flagellat, ut sæpissimè,
 post foedissimas luxuriæ tantæ voluptates,
 mortem etiam miseram obeant, & vel in fi-
 meto tandem spiritum suum temulentum ex-
 halent. Vitium hoc foedum, externarum o-
 pum dilapidatione non saturatum, etiam di-
 gnitates & honores hominum aggreditur,
 eosq; & foedissimis aliorum vitiorum maculis
 aspergit, & eorum possessores ex splendoris, &
 fulgoris possessione expellit. Quot homines
 Ebrietatis vitio dediti, de summo amplitudi-
 nis

*2. Ho-
 morum.*

nis gradu deturbantur? Quot viri summâ
 amplitudine illustres, ob temulentiam suam,
 honoribus, & dignitatibus suis excidunt?
 Quot virgines vino obrutæ, virginitatis, &
 castitatis suæ jacturam faciunt? Quot mu-
 lieres vino somnoque sepultæ, honoris sui
 obliviscuntur, fidelitatisque maritis suis de-
 bitæ fines transiliunt? Dies enumerandis
 exemplis non sufficeret, quæ ad eò multa sunt,
 ut loquacem Fabium delassare valeant. Vi-
 tium hoc, corporis humani carnificina hor-
 rendâ, membrorumque omnium tortor ex-
 ecrandus, bonis consumptis, honoreque pes-
 fundato, in corpus ipsum imperum facit, to-
 tam ejus œconomiam elegantissimam, quâ
 omnia membra, ad sanitatis admirandæ pa-
 cem, & concordiam conspirant, instar hostis
 capitalis, invadit, oppugnat, expugnat, di-
 lacerat, diruit, atque structuram pulcherrimam,
 & augustissimam, quâ nihil pulchrius,
 & venustius inveniri potest, miserandâ, &
 deplorandâ ruinâ destruit, ac penitus ever-
 tit. O pestem horrendam! O carcinoma
 execrandum! O contagium detestandum!
 quod voluptatis, tam horribili veneno infe-
 ctæ, prætextu, & titillatione perniciosissimâ
 tam pulchrum, tam splendidum, tam ve-
 nustum animæ immortalis domicilium, &
 palatium, convellit, pessundat, & in nihilum
 redigit. Hæc paucis quidem, sed gravibus,
 ac magni momenti verbis innuit Hilarius,
 Psalmum 125. enarrans: *Quid infelicius E-*
brietatis dominatu? Ventri ultra capacitatem
infundere, sensui rationem adimere, non loqui;
non meminisse, non stare, & mortem quandam
natura incolam imperare, Sed quid de corporis
 destrui-

4. Sana
Men-
tis.

destructione multa verba facimus ? cujus amissio licet horrenda , & crudelis homini accidat , crudelius tamen , & longè horribilius est illud , quod ab hoste hoc tererrimo , ipsam Minervæ arcem invadente , miser homo ratione , & mente sua , qua sola discriminari à cæteris animalibus irrationalibus solet , orbetur , & ad ineffabilem insaniam redigatur. Insaniam dico ejusmodi , quæ nulla ratione placari , nullo pacto sedari potest. Eam graphicè depingit Plautus in Amphitruone :

*Non ta scis , Baccha bacchanti si velis adversarier ,
Et insaniam insanio rem facies , feriet sapias ;
Si observaveris , una resolves plaga ,
Irritabis crabrones.*

Verissimè alius: *Ubi regnat Ebrietas , Ratio exultat , intellectus obtunditur ; consilia deviant , judicia subvertuntur.* Rem acu tetigit : Rationis enim arce illa pulcherrimâ , peregrini illius hospitis , & recti inimici invasione , perturbatâ , mentemque ex statu suo dejectâ , ineffabiles turbæ in toto corpore oriuntur , omniaque in gyrum rotantur , aded ut totum mentis domicilium , intestina confusione evertatur , omnes sensus extra muneris sui demandati orbitam vagentur , & externa membra , rectore suo turbato , & sopito , in officiorum debitorum executione , planè non solum vacillent , sed etiam sæpè motu suo priventur. Et quis Ebrietatem jure ac merito insaniam non appellaret , aut mentis privationem esse non diceret ? Hanc ipsi appellationem tribuendam esse , tot horrenda maleficia , tot

imma-

Peccatorum
perpetratio.

immania scelera, tot nequissima flagitia, & tot crudelissima peccata, quæ ex ea, tanquam unicâ sua scaturigine profluunt, manifestè ce-stantur. Audi Chrysostomum, qui, *Nihil, inquit, est ita damoni amicum, sicut Ebrietas, & lascivia, mater omnium vitiorum.* Audi Petrum Ravisium dicentem: *Ebrietas mater litium, furoris genitrix, petulantia magistra: Hanc qui habet, non peccatum facit, sed est ipse peccatum. Hac enim est rabies voluntaria, in- vitatus hostis, illecebra inhonestatis, & pudoris injuria.* Audi ex infinitis exemplis pauca: Noë vino, somnoque sepultus verenda sua nudavit, & à filio Chamo ludibrio habitus fuit: Loth nimio potu gravatus cum filiabus suis incestum horrendum commisit: Hero- dem ebrietas, & lascivia ad tantam insaniam, & crudelitatem redegerunt, ut innocentissimo Johannis Baptiste sanguine se commaculave- rit: Alexandrum Magnum tanto furore E- brietas concitavit, ut inter pocula, etiam sibi amicissimos interfecerit.

Quæ cum ita sint, & Ebrietas non injuria Com- cluso,
Ilias malorum cognominari queat, mirum sen
non est, ejus fugam, tam serio, ac tot minis, Com- plenio.
à Spiritu Sancto, in Sacris Literis, omnibus
Christianis inculcari, tot Philosophorum,
aliorumque virorum Sapientum præceptis, &
doctrinis unicuique commendari, & ab om-
nibus cordatis, & prudentibus hominibus,
tantâ diligentia, tanta sedulitate, ac tanta con-
tentione observari. Horum exempla quicun-
que imitatus fuerit, & se ab hujus vitii im-
manis, & horrendi cultu, pro virili suâ, re-
raxerit, illud profectò consequetur, ut bo-
norum suorum jacturam nullam sentiat, ho-
norum

norum diminutionem nullam patiat, fanitatis & bonæ valetudinis damno non afficiatur, intellectum, ac mentem integram conservet, & tot peccatorum onere non prematur.

V. Argumentum à Necessario.

Ebrietas est necessario fugienda, quia corporali, & aterna salute nos privans necessario vitari debet.

SYLLOGISMUS.

Quicquid corporali, & aterna salute nos privans necessario vitari debet, fugiendum est.

Ebrietas corporali & aterna salute nos privans necessario vitari debet. E.

Ebrietas necessario fugienda est.

TRACTATIO ORATORIA.

in qua Syllogismi loco, Enthymema per αὐτὸν proponitur.

*Enthymematis conclusio sive Complexio cum transi-
tione.* **M**axima, & ponderosissima sunt hæc, quæ hætenus enumerata, & accuratissima meditatione persculata, profectò non possunt, quin aliquem mentis sanæ compotem, ab Ebrietate turpissima, ad sobrietatem, & temperantiam revocent. Verùm ea, ad quæ oratio nostra ulterius progressa, nos provehit, longè majus momentum, & multo gravius pondus habent.

Sava.

*Sæva Necessitas
Clavos Trabaleis, & cuneos manus
Gestans ahenâ*

*Horat.
lib. 1.
Carm.
Od. 31.*

unumquemque ad horrorem, ad detestatio-
nem, ad fugam hujus nefarii & horrendi pec-
cati stimulat, & compellit. Necessitatis lex
inevitabilis, quam nullo pacto, nullis me-
diis declinare possumus, rigidissima postu-
latione, & inevitabili mandato exigie, ut
intolerandum ejusmodi malum diris devo-
veamus, profundissimam hanc omnium
peccatorum abyssum execrationibus infinitis
detestemur, & longissimè nos à veneno
hoc dulci, animam & corpus, contagio
suo, radicitus extirpante, segregemus.

Huc enim omnes à necessitate adigimur, ^{*Majus*}
compellimur, & pertrahimur, ut omnibus ^{*seu*}
corporis nostri viribus, & cunctis mentis ^{*Propo-*}
nostræ cogitationibus, in ejus rei fugam, ^{*sitio.*}
& abominationem incumbamus, quæ non
modò corpus nostrum, instar horrendi alicu-
jus carcinomatis, atrocissima depastione
consumit, membraque ejus cuncta foedissi-
mè deturpat, verùm etiam animæ nobilis-
simæ nostræ partis, cujus in libertatem vin-
dicandæ causâ, ipse Filius Dei, pretiosissi-
mum sanguinem suum, in cruce profudit, ^{*Ampli-*}
æternam felicitatem à stirpe subvertit, & ^{*ficatio*}
funditus tollit. Quid verò horribilius est, ^{*à de-*}
quàm in hac vita, bonis & opibus amissis, ^{*scri-*}
cum inopia vilissima conflictari? dignitati-
bus & honoribus perditis in contemptu, ^{*pione*}
& infamia vitam degere? valetudinis bo-
ne jactura facta, morborum cruciatibus ^{*jactura*}
exedi, confici, & vivendo quotidie ^{*corpo-*}
^{*ralis*}
^{*& æ-*}
^{*terna*}
^{*salu-*}
^{*sis.*}

mori? sanæ mentis naufragio factò , insaniz , stultitiz , amentiz , & furoris tempestatibus interire ? pietate eversâ , & ex animâ radicitus extirpatâ , se in horrendorum peccatorum cœno , & luto , suis instar , volutare ? Sed hæc quamvis maximi sint ponderis , cum salutis tamen , & æternæ felicitatis damno neutiquam in contentionem veniunt. Nam aliquid atrocius , aut crudelius ; aut magis horrendum dici , vel excogitari potest , quàm perpetua tormenta , & æterni cruciatus , quos nullo fine unquam terminandos , anima miserrima , & infelicissima , loco felicitatis , nullum unquam terminum habituræ , recipiet ? An ulla perniciës major accidit , quàm animæ carendum erit beatitudine , & felicitate , quam nullus oculus unquam vidit , nulla auris unquam audivit , nulla unquam mens cogitatione comprehendit ? Felicitate inquam illa , in qua viventes omnes æterno gaudio , & voluptate perfunduntur : ubi omnes miseriæ & cruciatus finem suum nanciscuntur ; ubi bonorum caducorum difficultatibus , & anxietatibus nemo premitur , morborum doloribus , & cruciatibus nemo torquetur , fame , siti , æstu , & frigore nemo vexatur , sed in æterna pace , & quiete unusquisque tranquillam vitam , cum Creatore suo , & omnibus Angelis transigit.

C O N.

CONFUTATIO, CONTENTIONIS POSTERIOR PARS.

I. Objectio, à Fine Vini.

*At Deus vinum non frustra creavit,
sed ut illud bibendo in usum no-
strum conferamus.*

TRACTATIO ORATORIA,

QUAMVIS verò cuncta, quæ hætenus de *Trans-*
Ebrietatis operationibus perniciosissi- *itio.*
mis, & pestilentissimis disseruimus, ac de
fuga ipsius necessaria in medium protulimus,
adèd manifesta & perspicua sint, ut nemo
illa inficiari debeat, aut possit: reperiuntur
tamen, qui profligatâ audaciâ, & desperatâ
impudentiâ, peccatis suis velandis prætex-
tum quærentes, non solum experientiæ,
quæ huius vitii horrendi, horrenda damna
manifestissimo testimonio in lucem protra-
hit, verùm etiam ipsi legi divinæ, peccatum
tantum severissimâ interdictione prohiben-
ti, contradicere audent. Dicunt enim; Vi- *Pre-*
num frustra à Deo non creatum esse, non *leptias*
in anserum gratiam natum, sed idèd Divina *sive*
Voluntate ex terra productum esse, ut in *Occu-*
usus humanos adhibeatur, & haustum, non *patis-*
modò sitim restinguat, verùm etiam corpo- *nis*
ris vires reficiat, & refocillet, adèd ut *and*
Obje-
ctionis
non
pos-
tan-

tantum vini bibendum sit, ac bibere liceat, donec sitis sedata sit, & vires refectæ fuerint, etiamsi interea caput aliquantulum turbetur, & parvi dolores oriantur. Facile enim illos somno discuti & matutino tempore evanescere ajunt.

αἰθυ-
ποφο-
εαί,
sive
respon-
sio ad
obje-
ctio-
nem.

Hi velim considerent, quanta, inter alius rei usum, & abusum, differentia intercedat, & ubinam malitia, & bonitas alius rei, quæ per se bona, aut mala, nunquam existit, sed ex usu aut abusu, bonitatem aut malitiam suam nanciscitur, propriè confideat. Si vino ad restinguendam sitim, & vires refocillandas eo pacto usi fuerint, quo illud usurpari licitum, & concessum est, nullâ ratione inficias ibo, veritati omnia consentire: Ea enim Ebrietatem non concernunt, quæ in excessu peccans, veri usus cancellos perrumpit. Ipse abusus vini virtutes optimas pessimas efficit, ut vires humanas destruant, & conficiant, ad quarum refocillationem tamen destinatæ sunt.

II. Ob-

II. Objectio à Sacrae Scripturae & Experientiae Testimonio.

At Sacra Scriptura dicit ; Vinum latificat cor hominis ; Et Experientia testatur , quod stomachum roborèt , præcipuè in senibus , secundum commune proverbium : Vinum læsenum.

TRACTATIO ORATORIA.

Idem etiã tenendum & observandum est <sup>aiθu-
πορο-
εσ,
juve
respon-
sio præ-
posita.</sup> de lætitia in corde hominis excitata, cuius Sacrae Literæ mentionem faciunt, dicendo, *quod vinum cor hominis latificet*, cuius dicti verissimi sensus, ab usu vini vero, ad Ebrietatis tutelam, & patrocinium non transferendus, sed de temperato ejus usu est intelligendus, cum parcè, & modicè haustus liquor ille vini gratissimus, omnes è pectore curas mordaces abigat, & ejusmodi hilaritate cor afficiat, quæ non stulis cachinnis, aut gestibus insanis, & clamoribus stentoreis, in luxuriam, stultitiam, & insaniam homines conjicit, sed facit, ut modesta curarum & anxietatum oblivione, difficultates suas deponant, & tali lætitia se effe- rant, quæ intra modestiæ terminos se con- tinens, Creatoris sui laudes debitas, cum summa gratiarum actione, celebrat. At quo gaudio Ebrietas homines afficiat, quibus gestibus in scenam eos producat, & quò deducat, audi Horatium ei, lætitiæ illius falsæ fucos & pigmenta, his versibus detrahentem :
Quid

*Quid non ebrietas designat? opera recludit,
Spes jubet esse ratas, in praelia trudit inter-*
mem,

*Sollicitis animis onus eximit, addocet artes;
Facundi calices, quem non fecere disertum?
Contraria quem non in paupertate solutum?*

*Vino-
que,
sive
prole-
psias
propo-
sitio
possi-
posita.*

Quâ responsione iis etiam satisfieri volu-
mus, qui petulanti explicatione, & impiâ de-
torfione, dictum Sacræ Scripturæ, *Vinum la-*
tificat cor hominis, ad peccari hujus foedita-
tem tegendam, detorquent, & eâ de causâ
ingurgitationes, & heluationes quotidianas
sibi licere autumant; aut qui nobilissima
vini, in stomachi viribus stabiliendis, vir-
tutem, & efficaciam, præcipuè in senibus,
quæ vulgari proverbio, *Vinum lac senum*,
locum fecit, immoderatis suis compotatio-
nibus, & indefinentibus comestationibus
prætendere cupiunt, & in tam nobili opera-
tione peccato suo pessimo patrocinium quæ-
rentes, non considerant, usum alicujus rei
debitum in mediocritate consistere, abu-
sum verò excessu & defectu peccare, & vir-
tutem ac bonitatem in malitiam conver-
tere.

C O N-

CONCLUSIO,

SEU

PERORATIO.

TRACTATIO ORATORIA,

*Per ἀνακαλασίαν, seu brevem Argumento-
ram repetitionem, & Exhortationem
cum gratiarum actione.*

PAUCIS & ponderosis his verbis eos refel-
lere volui, qui frivolis, & nullius mo-
menti rationibus peccata sua velare, & huic
tam enormi vitio patrocinari student. Multa
quidem alia essent, etiam pondere, & gra-
vitate iis, quæ dixi, non cedentia, quæ in
medium producere possem, si per instituti,
& temporis rationem mihi integrum foret.
Verum quoniam oratio mea nimis longè
provehitur, & tempus mihi aurem vellicat,
sermonis mei filum abrumpam necesse est,
ne patienti vestrà humanitate & benevolen-
tiâ diutius abutar, auribusque vestris, jeju-
nâ, & sterili meâ sermocinatione, tædium
pariam. Audivistis itaque, Humanissimi &
Benevolentissimi Auditores, quàm severâ
prohibitione, & quàm serio interdixit Spi-
ritus Sanctus, in Sacris Literis homines, à
crudelissimi & pessimi hujus vitii cultu de-
terreat, & quam pœnam ejus cultoribus mi-
nitetur, æternos nimirum cruciatus, quibus
hujus vitæ ingurgitatio, & ingluvies infatig-
abilis,

*Trans-
latio ad
conclu-
sionem.*

*Epi-
logi
ἀνα-
καλα-
σίαι
στι.
Argu-
men-
tum
1.*

- bilis, in futura vitâ sine fine affligenda erit.
2. Auribus vestris hausistis, æquitatem & justitiam postulare, ut pestis hæc, animæ & corpori nocentissima, cane pejus & angue fugiatur, & viceretur, cum nihil justius, & æquius sit, quàm ea fortissimo ausu à se propulsare, quæ animam, & corpus in dispendium inevitabile, & æternum illiciunt.
3. Auditu vestro percepistis, pietatem requirere, ut tam horrendum peccatum ex cordibus nostris radicitus evehat, *quod non solum maximo nobis impedimentum est, quominus, Deo & proximo debitam dilectionem, & charitatem observantes, Creatorem nostrum summo amore complectamur, & charitatis officia proximis nostris exhibeamus, verum etiam animæ nostræ damnationis æternæ stigma inurit.* Intellexistis, quosnam fructus ex Ebrietatis vitiatione seriâ demetamus, quod videlicet opes, & facultates nostras, ingurgitatione & heluatione diffuentes, & evanescentes, tueamur, in honoris & autoritatis gradu, in quo versamur, stabiles permaneamus, valetudinis bonæ, ex omnium membrorum concordia sana exorientis, fructum perpetuum percipiamus, vegeta & integra mente actiones nostras omnes exequendo, prosperè hujus vitæ curriculum decurramus, ac omnium peccatorum, ab hac belua progenitorum, onere expertes vivamus. Animadvertistis, quam cladem amor, & studium hujus horrendi peccati afferat, quod videlicet omnibus bonis & facultatibus nos emungat, omnibus dignitatibus, & honorum ornamentis nos viduet, sanitate, & incolumitate corporis nostri nos defraudet, dilectione,
- Creatori

Creatori & Proximo debita, nos orbet, ac tandem in omnium peccatorum horribile barathrum, & profundam abyssum nos precipitet. Cognovistis, ad Ebrietatis fugam necessitatem ipsam nos cogere, & compellere, eamque nobis, velimus nolimus, fugiendam esse, nisi petulantissimâ audacia, & temporalis nostræ felicitatis dispendium pati, & æternæ beatitudinis naufragium facere cupiamus. Perspexistis tandem, quàm ponderosa, & gravi responsione frivolas temerarium Ebrietatis patronorum objectiones dissolverim, & perspicuè ostenderim, quàm falsos & inanes prætextus, quibus Ebrietatem velare student, ex ebriis, temulentis, & vine nimio distortis suis cerebriis depromant.

*Confutatio-
nis re-
petitio
brevis*

Nihil igitur aliud restat, Auditores Humanissimi, & Benevolentissimi, quàm ut non solum ea, quæ hætenus auditione percepimus, seria meditatione animis nostris imprimamus, verùm etiam monstrum hoc horrendum, immane, ingens, pestem hanc damnosam, perniciosam, exitiosam, & beluam hanc, corpus & animam nostram conficientem, devorantem, pessundantem, horreamus, extimescamus, summa contentione, & omnibus viribus fugiamus, imò diris devoveamus, abominemur, & execremur, si hujus vitæ felicitatem quietam, & tranquillam appetimus, & æternæ beatitudinis gaudio perpetuo, post hanc vitam, frui desideramus. Vos, Auditores Humanissimi, Benevolentissimi, & Præstantissimi, summa humilitate oro, & obtestor, ne aridam, & jejunam meam garrulitatem, quam non inconsiderata, & in-

*Exhortatio
cum
gratiarum
actione.*

& inconsulta temeritas, sed debitum obsequium, Vestris patientibus auribus obstreperare jussit, in sequiorem partem interpretemini, sed vulgari potius diverbio, in magnivoluisse sat est, excusetis. Hoc vos benigni facturos, eo argumento auguror, quod tam benevolâ, & benignâ auditione, me Vobis incompto, & inconcinno sermone obstreptem, exceperitis, pro qua benevolentia & humanitate, Vobis grati animi memoria perpetua, me semper devinctum fore polliceor. D I X I.

F I N I S.

I N-

I N D E X

Rerum, & verborum in Progymna-
smatis, & eorundem Auctario conten-
torum locupletissimus.

A ccipiter, & Luscinia	Affectus personarum varii,
pag. 24	verbis exprimendi. 269
Accipitris natura. 25. 88	Agamemnonis Coniux a-
Achaja. 200	dultera. 142. à qua in-
Acherusia. 323	terfectus ille est. 76
Achillis cum Hectore com-	Agefilaus. 47. 235
paratio. 276. seq. mors.	Agricola & Ciconia. 10
278	Agrigentum. 265
Acropolis. 324	Ajax. 190. 205
Altium. 321	Alcibiades. 293
Albius Nevius. 88	Alinoi sylva. 187
Adonidis horti. 187	Alexander Rex Epiri.
Adonis. 28. 31. 32	323
Adulatio. 360	Alexander Magnus. 47.
Adulter an ipso in adalte-	69. 72. 104. 170. 335.
rio occidendus. 362. seq.	323. 346. 465.
Adulterii poena. 366	Alexandria arx. 316. 314.
Aeacus. 277. 281	Alexandrina Bibliotheca.
Aeeta. 312	317
Aegina, Aeginetus. 202.	Alexis. 74
281	Ambracia. 201
Aegyptus. 142	Amicis quantopere niten-
Aemathia. 261	dam. 17
Aeneas. 140. seq.	Amicitia. 174
Aequalitas morum ami-	Amicitia ollaris. 302
cita est vinculum. 174	Amilcar. 251. 270
Aeschines. 93	Amor. 21. 73. 74. 113
Aesculapius. 205	Amoris furor. 142
Aesopi apologus. 8	Amor turpis. 164
Aesopi fabula, 8, laus, 16	Amphion. 212
Affabulatio. 1	Amphipolis. 263
	Ampli-

I N D E X.

<i>Amplificandi exempla.</i>		<i>Arces quasi arctites.</i>	316
	245. 251	<i>Archefilans.</i>	98
<i>Amplificatio mendaciorum.</i>		<i>Archidamus Rhetor.</i>	202
	358	<i>Architas Tarentinus.</i>	226
<i>Amyntas.</i>	210	<i>Argivi.</i>	261
<i>Anacharsis.</i>	44	<i>Argolici.</i>	ibid.
<i>Ἀνακλιν.</i>	106	<i>Argos.</i>	261
<i>Ancus rex.</i>	105	<i>Ariobarcanes.</i>	42
<i>Andromache.</i>	309. seq.	<i>Arion.</i>	110. 113. seqq. 144.
<i>Andromede.</i>	325	seqq.	
<i>Angelus Politianus.</i>	28	<i>Aristides.</i>	207. 293
<i>Anima nostra immortalis.</i>		<i>Aristippus naufragus.</i>	333
450. sit templum Spiritus S.	453. 454	<i>Aristophanes.</i>	293
<i>Animalcula minutissima.</i>		<i>Aristoteles.</i>	101. 342
	451	<i>Arneus.</i>	94
<i>Anni à consulatu Ciceronis</i>		<i>Artaxerxes.</i>	103
<i>ad Christi natalem.</i>	126	<i>Asdrubal.</i>	252. 269. 271
<i>Annibal</i>	22. 98. 110. 215.	<i>Astyages Medor. Rex.</i>	207
251. seqq. 368. ejus vi-		<i>Athene</i>	181. 199. 200. 211
tuperatio.	268. seqq.	<i>Attica.</i>	200
<i>Ἀντιπαρχαῖν.</i>	213. 351	<i>Attici fabula.</i>	4
<i>Antiope.</i>	307	<i>Attilius Regulus.</i>	269
<i>Antipodes.</i>	110	<i>Avaritia.</i>	177. 359. 369
<i>Antisthenes.</i>	49	<i>Avarus.</i>	177
<i>S. Antonii habitatio.</i>	327	<i>Auctarium progymnasma-</i>	
<i>Aspasia Stoicorum.</i>	4	tum.	381
<i>Apollinis aves.</i>	14	<i>Augendi ea, qua post mor-</i>	
<i>Apollo.</i>	207. 111. 112.	tem acciderunt, ratio.	196
Delphicus.	113	<i>Auguria, Auspicia.</i>	88
<i>Apollonius Tyanens.</i>	8	B	
<i>Appii Cæci filia.</i>	176	B <i>Abylon</i>	33. 147. Co-
<i>Appius Claudius.</i>	21	disa à Semiramide.	3
<i>Aquila.</i>	13	<i>Bacchanalia.</i>	119
<i>Arbacala.</i>	253	<i>Barch.</i>	269
<i>Arbor exitialis ebrietas</i>	459	<i>Basilius</i>	117
		<i>Bellerophon.</i>	61. 87
			261.

I N D E X.

<i>Bellona.</i>	204	<i>Cato memoriam exercens.</i>	
<i>Bias.</i>	330		356
<i>Bomolochi.</i>	172	<i>Cato Uticensis.</i>	142
<i>Bona animi, corporis, fortuna.</i>	188. seqq. 66.	<i>Κατ' ὅραμα.</i>	52
	67. 68.	<i>Κατ' ὅραμα.</i>	ibid.
<i>Bonomiensis Academia.</i>	249	<i>Causarum locus.</i>	245. 246.
<i>Bos pulcher.</i>	187	<i>Cecropida.</i>	200
<i>Bucephalus.</i>	ibid.	<i>Centauri.</i>	283
<i>Bulla homo.</i>	91	<i>Cethegus.</i>	286
<i>Busiris.</i>	304	<i>Charephon.</i>	66
		<i>Chimerion.</i>	322
		<i>Chiron.</i>	283
		<i>Chloris.</i>	205
<i>C.</i>		<i>Chreia, cap. III. pag.</i>	41.
<i>Cæneus peribabus.</i>	301	<i>Et seq. Verbalis.</i>	41. seqq.
<i>Cæsaris commentaria.</i>	248	<i>Activa.</i>	41. 44. seqq.
<i>Cajus Cæsar Caligula</i>	89	<i>Mixta.</i>	41. 47. seqq.
<i>Cajus Terentius Varro.</i>	64	<i>Chreia</i>	
<i>Callisthenes.</i>	76	<i>Verbalis Virgiliana va-</i>	
<i>Cambyses.</i>	ibid.	<i>riatio quadruplex.</i>	420.
<i>Campana luxuria Anniba-</i>		<i>Prima.</i>	421. Secunda 426
<i>lis.</i>	22	<i>Tertia.</i>	431. Quarta. 436
<i>Canna.</i>	64	<i>Chreiarum tractatio.</i>	420
<i>Cancer sophista.</i>	78	<i>Christiani quinam.</i>	446. 460
<i>Capaneus.</i>	72	<i>Chronographia</i>	Χρονολογια
<i>Cappadoces.</i>	7	<i>q. 12.</i>	322
<i>Cappa tria pessima.</i>	ibid.	<i>Cicada.</i>	2. 18. 19. 423.
<i>Carbunculus, celestis inju-</i>			424. 429. 434. 438
<i>ria genus.</i>	350	<i>Cicero.</i>	64
<i>Carpentani.</i>	253	<i>Ciceronis & Demosthenis</i>	
<i>Carteia.</i>	ibid.	<i>comparatio.</i>	284
<i>Carthago.</i>	269	<i>Ciceronis mors.</i>	287
<i>Cassita.</i>	16	<i>Ciceronis oratio pro M.</i>	
<i>Cassarri.</i>	457. 460	<i>Marcello.</i>	250
<i>Κατασκευα.</i>	132	<i>Ciconia.</i>	10. 213
<i>Catiline.</i>	64. 198. 286	<i>Cilices.</i>	7
		<i>Cilices fabula.</i>	7
		<i>Cili-</i>	

I N D E X.

<i>Cilicia.</i>	7	<i>Consultatio.</i>	253. 254
<i>Circe.</i> 26. 117. 118. 150.		<i>Continentia.</i>	348
	151	<i>Contumacia.</i>	174. seq.
<i>Cleantes.</i>	101	<i>Contumax.</i>	ibid.
<i>Clementia.</i>	348	<i>Corcyra.</i>	201
<i>Cloaca fœdissima ebrine.</i>		<i>Corcyrai.</i>	102
	452	<i>Corinthiorum lex.</i>	8
<i>R. Clodii historia.</i>	37	<i>Corona victorum.</i>	35
<i>Clytemnestra adultera.</i> 142		<i>Cortina.</i>	115
virum suum interfecit.		<i>Cotys rex Thracia.</i>	44
	76	<i>Cranus.</i>	261
<i>Cocles.</i>	252	<i>Crassus.</i>	331
<i>Codrus.</i>	81	<i>Crates Thebanus.</i>	50. 99
<i>Calestius injuriarum duo</i>		<i>Cratinus.</i>	293
genera.	349	<i>Cretenses.</i>	74
<i>Caliclementia.</i> 240. seq.		<i>Crocodili lacryma.</i>	179
<i>Calibatus.</i>	352. 353	<i>Crotoniata.</i>	6
<i>Ceranus.</i>	148. 261	<i>Ctesias.</i>	76
<i>Κόλασις.</i>	51	<i>Cupido cæcus.</i>	145
<i>Commiseratio.</i>	158	<i>M. Curtius.</i>	8
<i>Comparatio.</i> cap. x. p. 275		<i>Cyclops.</i>	207
quæ res comparanda.	276	<i>Cyllarus equus.</i>	187
persona, res.	279	<i>Cynaras rex.</i>	31
<i>Conclusio.</i>	158	<i>Cypria fabula.</i>	7
<i>Concoctio prava.</i> 457. 460		<i>Cypros.</i>	7
<i>Concordia.</i>	50	<i>Cyrrhai.</i>	76
<i>Confirmatio.</i> cap. vi. p. 132		<i>Cyrus rex.</i>	36. 37. 207
quid sit. 132. 133. ejus		<i>Cysseis.</i>	306
capita.	133		
<i>Confusatio.</i> 106. seqq.			
<i>Conjectura.</i>	159		
<i>Conjecturalis causa.</i> ibid.			
<i>Conjugium.</i> vid. Matrimo-			
nium.			
<i>Consuetudo naturæ poten-</i>			
tior. 172. contagiosa. 90			

D.

D <i>Aphaë.</i>	107. 112
	133. 15
<i>Dardanus.</i>	277. 281
<i>Decii.</i>	8
<i>Delphini.</i>	144. 145. 146
<i>Delphinorum amor erga</i>	
<i>homi-</i>	

I N D E X

<i>Demones.</i>	147. 148	<i>Divocati Reges.</i>	205. 206
<i>Demetrius.</i>	67	<i>quibus donis placeant.</i>	71
<i>Demochares.</i>	248	<i>Diogenes Cynicus.</i>	44. 47
<i>Demodocus.</i>	106		49. 50. 51
<i>Democratia.</i>	89	<i>Diogenes Grammaticus.</i>	102
<i>Democritus.</i>	346		102
<i>Demosthenes.</i>	4	<i>Dionysius.</i>	49
<i>Demosthenis labores.</i>	52.	<i>Dionysius Halicarnassensis.</i>	248
<i>laus.</i>	208. seq. mors. 287		248
<i>Demosthenis, & Ciceronis</i>		<i>Divitia.</i>	92. 96. 97. 178
<i>Comparatio.</i>	284	<i>non sunt summum bo-</i>	
<i>Deorum filii</i>	205. nomi-	<i>num.</i>	358
<i>na</i>	325	<i>Dives ad inopiam red-</i>	
<i>Deorum Antiquorum me-</i>		<i>ditus.</i>	304. seqq.
<i>moriam.</i>	325	<i>Dives in Evangelio.</i>	98. 99
<i>Descriptio. cap. xii. pag.</i>		<i>Divites injusti.</i>	93
<i>315. quæres describenda.</i>		<i>Divitia vera.</i>	99. 330.
<i>ibid. Descriptionum spa-</i>			334. 337
<i>cias. 316. Personarum.</i>		<i>Divitiarum affectatio.</i>	48
<i>319. Rerum. 320. Tem-</i>		<i>Divitiarum mala.</i>	97. 98. 99
<i>porum. 322. Locorum.</i>		<i>Doctrina.</i>	41
<i>ibid.</i>		<i>Domitius Afer.</i>	85
<i>Descriptioes varia.</i>	326	<i>Domus Reinhardi Lorichii</i>	
<i>Desidia.</i>	20. 86	<i>Hadamanti Descriptio.</i>	
<i>Destructio, seu subversio.</i>			327. seqq.
<i>cap. 4. pag. 106. quibus</i>		<i>Dormiens.</i>	100
<i>modis tractetur.</i>	107.	<i>Abouon.</i>	174. seqq.
<i>Obscurum, Incredibile,</i>		<i>E.</i>	
<i>Impossibile. 110. Incon-</i>		<i>Ebrietas. 46. 164. seqq.</i>	
<i>sequens, Indecorum, In-</i>		<i>Ebrius.</i>	164. seqq.
<i>utile.</i>	111	<i>Ebrietatis fuga facienda.</i>	
<i>Deuterologia.</i>	157	<i>441. seqq. quia hoc divi-</i>	
<i>Diabolicum monstrum e-</i>		<i>ni lege prohibita, 440.</i>	
<i>brum.</i>	451	<i>seqq. necesse est ut ali-</i>	
<i>Dicendi genera.</i>	297	<i>que, 449 seq. 457. 462.</i>	
<i>Dido.</i>	140. seqq.	<i>467. 474. opibus, 438.</i>	
		<i>X</i>	456.

I N D E X.

<i>species. 1. Fabula Sybaritica. 1. 5. Cilix. 1. 7. Libica. ib. Cypria. ib. Fabularum inventor. 3. usus. 2.</i>	<i>Glance. 313</i>
<i>Facta laudandi. 245. seq. amplificandi ratio. 250</i>	<i>Gloria virtutis umbra. 24</i>
<i>Factio Barchina. 269</i>	<i>Γρύμν. 82. 159</i>
<i>Fastus. 49</i>	<i>Grandines. 349</i>
<i>Fata Troja. 283</i>	<i>Gratitudo. 372</i>
<i>Favianus. 147</i>	<i>Gyarus insula. 177</i>
<i>C. Flavianus. 275</i>	<i>Gygis annulus. 5</i>
<i>Fons Pisistratidarum. 326</i>	<i>Gymnosophista. 45</i>
<i>Forma. 137</i>	<i>H.</i>
<i>Formica, & Cicada. 2. 18</i>	<i>H Adamaria incens-</i>
<i>19. 423. 424. 429. 438</i>	<i>diam. 336</i>
<i>Fortitudo. 208. 347. 348</i>	<i>Hanno. 271</i>
<i>Fortuna. 89. 160. Indignis</i>	<i>Harpyia. 25</i>
<i>sapè bona offert. 392. seqq.</i>	<i>Hebron. 54</i>
<i>Frustrò. Frustror. 260</i>	<i>Hector. 95. 268. 276. seq.</i>
<i>C. Fundanius. 233</i>	<i>interfectus ab Achille.</i>
<i>Fur in Apologo. 9</i>	<i>283. 292. ejus Genea-</i>
<i>G.</i>	<i>logia. 281.</i>
<i>G Alenus. 193</i>	<i>Hecuba. 267. 306</i>
<i>G Gallus repertor unio-</i>	<i>Helotes. 46</i>
<i>nis. 385. seqq. Ejusdem</i>	<i>Ἡρακλῆς, seu Heracles. 291</i>
<i>fabula Variatio Prima.</i>	<i>Heraclitus Philosophus. 44</i>
<i>385. Secunda. 388. Ter-</i>	<i>Hercules 68. 78. 142. 184.</i>
<i>tia. 392. Quarta. 395.</i>	<i>291. 303. seqq. 184</i>
<i>Quinta. 399. Sexta 402.</i>	<i>Hermadica. 253</i>
<i>Septima. 405. Octava.</i>	<i>Hermodorus. 8</i>
<i>407. Nona. 409.</i>	<i>Herodes Atticus. 4</i>
<i>Gerhardus Noviomagus. 300</i>	<i>Herodes ebrinus. 465</i>
<i>Gladios cur gerant Magi-</i>	<i>Herodotus. 144. 183. 203</i>
<i>stratus. 166</i>	<i>Hesio. 267</i>
	<i>Hesiodus. 3. 24. 52. 65. 73</i>
	<i>Hesperidum horti. 187</i>
	<i>Hieronymus flagria in so-</i>
	<i>mnio casus. 119. 120.</i>
	<i>121</i>
	<i>Hippon Diarrhytus. 147</i>
	<i>X 2</i>
	<i>Hi-</i>

I N D E X.

<i>Hispania.</i>	251	<i>Illyris.</i>	262
<i>Historia.</i>	30. 114. 203	<i>Imitatio.</i>	291
<i>Homerus.</i>	70. <i>ejus Ilias,</i> 3.	<i>Improbatio.</i>	16
<i>Odyssea.</i>	3.	<i>Incendiarii, Incensores vil-</i>	
<i>Hominis laudandi & vitu-</i>		<i>larum, & urbis.</i>	162. <i>seq.</i>
<i>perandi eadem ratio.</i>	198	<i>Infamia quadam est ebru-</i>	
<i>Hominis laus à bonis fortuna-</i>		<i>tas.</i>	464
<i>na,</i>	188. <i>seq.</i>	<i>Invitationes ad bibendum</i>	
<i>Corporis</i>		<i>nemo urgendus est.</i>	376
<i>190. seq.</i>			377
<i>Animi.</i>	192.	<i>Joannes Scotus.</i>	124. 126
<i>seq.</i>		<i>Jolcus.</i>	313
<i>In tria tempora di-</i>		<i>Joseph fleus ruit super fa-</i>	
<i>viditur.</i>	197.	<i>ciem patris mortui.</i>	53
<i>Mortem</i>			
<i>fecuta.</i>	196	<i>Irus.</i>	94
<i>Homini miseria.</i>	90. 91 349	<i>Isens.</i>	285
<i>Homo.</i>	51. <i>differt à brutis</i>	<i>Isocrates.</i>	41. 51
<i>solo animo.</i>	169. <i>quæ</i>	<i>Judas.</i>	99
<i>communem habet cum</i>		<i>Julius Cæsar.</i>	368
<i>Diis.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Juno cur promissa & Laci-</i>	
<i>Homo beluà immansior.</i>	450	<i>na.</i>	204
<i>Homo bulla.</i>	91. 302	<i>Juvenis desidiosus.</i>	23
<i>Homo Thracius.</i>	4		
<i>Honesti partes,</i>	<i>honorable</i>		
<i>& rectum.</i>	349		
<i>Horatius Cocles.</i>	152		
<i>Hospitalitas.</i>	86		
<i>Homeri Demosthenis ja-</i>			
<i>cati.</i>	209		
<i>Hydra Sophistica mulier.</i>	78		
<i>Hymnus.</i>	185		
<i>Hypothesis.</i>	344		
<i>Hypotyposis.</i>	321. 323		
	1.		
I <i>Asen.</i>	313	L <i>Abor.</i>	2. 101
<i>Icon.</i>	320	<i>Labor improbus o-</i>	
<i>Idolopæia.</i>	229. 289. 292	<i>mnia vincit.</i>	420. <i>Chreia</i>
<i>Ignavia.</i>	20	<i>hujus Variatio Prima.</i>	
<i>Ilias Homeri.</i>	3	<i>421. Secunda.</i>	426. <i>Ter-</i>
		<i>tia.</i>	431. <i>Quarta.</i>
			436.
		<i>Lacedæmonii.</i>	48. 74. 217.
			202
		<i>Lacon.</i>	48
		<i>Lacones.</i>	45. 46. 48
		<i>Laconum convivium.</i>	48. 49
		<i>Lactantius.</i>	127
		<i>Ladon.</i>	112
			La-

I N D E X.

<i>Latificat vinum.</i>	471	<i>Oppia.</i>	369
<i>Lanus flavus.</i>	218	<i>Roscia.</i>	368
<i>Laomedon.</i> 266. 277. 281		<i>Samptuaria.</i>	369
<i>Lapitha.</i> 282. <i>eorum pugna.</i>	170	<i>Talionis.</i>	368
<i>Laryssea.</i>	262	<i>Vocoma.</i>	369
<i>Latium.</i>	246	<i>Libanius.</i>	310
<i>Latona.</i>	299	<i>Liberalitas.</i>	124
<i>Landabantur milites re bene gesta.</i>	350	<i>Liberi parentes debent a- lere.</i>	371
<i>Laus, cap. VIII. pag. 180.</i>		<i>Libya.</i>	246
<i>quæ res laudanda. ibid.</i>		<i>Ligea.</i>	248
<i>& 186. quibus modis</i>		<i>Livius.</i>	248. 251
<i>persone laudanda. ibid.</i>		<i>Locus Communis. cap. VII.</i>	
<i>Laus Moria, 186. Quarta-</i>		<i>pag. 152. seqq. quid sit,</i>	
<i>ne, Therpsitis, Hortorum,</i>		<i>ibid. quibus capitibus</i>	
<i>Equi, Bovis, 187. Vitis,</i>		<i>trahetur. 153. quid sint</i>	
<i>Olea.</i>	188	<i>loci communes. 156. 157.</i>	
<i>Legislatio, cap. XIV. pag.</i>		<i>Locus Communis à Theſi</i>	
<i>362. 366</i>		<i>differt.</i>	345
<i>Legis confirmatio. 362.</i>		<i>Loth ebrins.</i>	465
<i>369. 371. 376</i>		<i>Lucanus.</i>	143
<i>Confutatio. 362. 363.</i>		<i>L. Lucæus.</i>	247
<i>364. 368</i>		<i>Lucina.</i>	204
<i>Leo & vulpes.</i>	10	<i>Lucretia.</i>	143
<i>Lesbos.</i>	201	<i>Lucretius.</i>	143
<i>Leucosia.</i>	21	<i>Lupi & pastores.</i>	4
<i>Lex. 165. 200. 362. 366. 182</i>		<i>Luseinia devorata.</i>	24
<i>Æmylia.</i>	370	<i>Lycambea secta.</i>	229
<i>Cincia.</i>	369	<i>Lycurgus.</i>	20
<i>Cornelia.</i>	93	<i>Lysimachus rex.</i>	58
<i>Fusia.</i>	369	<i>M.</i>	
<i>Helvetiorum de ebrie-</i>		<i>Acaria.</i>	81
<i>tate. 376. 377</i>		<i>Macedones. 257. 261</i>	
<i>Julia.</i>	367	<i>Macedonia. ibid.</i>	
<i>Licina.</i>	370	<i>Magistratus officium. 103.</i>	
		<i>165. 166</i>	

I N D E X.

<i>Magnesia.</i>	264	<i>Mileſii.</i>	7. 8
<i>Majeſtas.</i>	191	<i>Miletum.</i>	149
<i>Mali corvi, malum ovum.</i>	105	<i>Milo Apolloniis.</i>	285
<i>Mannum tremor.</i>	457. 460	<i>Mimæſis.</i>	291
<i>Mardonius Arimneſto</i>		<i>Minos.</i>	184
<i>Spartia.</i>	207	<i>Miſericordia illicita.</i>	159
<i>Marpurgenſis Academia</i>		<i>Mithridates.</i>	324
<i>Encomion.</i>	213	<i>Mixta fabula.</i>	10
<i>Marpurgi urbis deſcriptio.</i>	217	<i>Modestia.</i>	330
<i>Mars.</i>	28. 32. 204.	<i>Monarchia.</i>	89
<i>Matrimonii laus.</i>	340	<i>Morales fabula.</i>	10
<i>Matrimonii mala.</i>	349	<i>Mori bonum.</i>	80. 357
<i>Matrimonii vituperatio.</i>	351. 352	<i>Morofitas.</i>	174. ſeqq.
<i>Manſolus.</i>	235	<i>Mors qualis optanda.</i>	368
<i>Medea maſſans filios.</i>	312	<i>P. Moſellanus, vide Petrus.</i>	
<i>Medicus & Egrotus.</i>	9	<i>Mofes.</i>	99
<i>Melampygi.</i>	27	<i>Mulier.</i>	351. 354. 370
<i>Melanthius.</i>	94	<i>Mulieres temulenta.</i>	463
<i>Melicerta.</i>	145	<i>Mundi an multi ſint.</i>	346
<i>Mel in ore Platonis parvuli.</i>	19. 62. 188	<i>Muſa.</i>	136
<i>Memoria.</i>	205. 302	<i>Μυονχίτης.</i>	112
<i>Menander.</i>	295	<i>Muſica.</i>	136
<i>Menander Rhetor.</i>	241	<i>Mus ruſticus & urbanus.</i>	14. 15
<i>Menelaus.</i>	86	<i>Myrrha.</i>	31
<i>Menenius Agrippa.</i>	3	N.	
<i>Menætiſ rex.</i>	296	N <i>Arratio, cap. 11. pag.</i>	
<i>Mens ſana.</i>	458. 460	27. <i>ejus accidentia.</i>	
<i>Mercurius.</i>	205	28. 30. <i>Virtutes. ibid.</i>	
<i>Metellus Numidicus.</i>	350	<i>Claritas. 30. Brevitas.</i>	
<i>Mezentius.</i>	72	31. <i>Probabilitas. ibid.</i>	
<i>Mida.</i>	19. 188	<i>Proprietas in verbis. ib.</i>	
<i>Mileſia Fabula.</i>	7	<i>Genera. 29. διαματι- κόν. 30 ἐξηγητικόν. ib. ἀπολογητικόν. ibid.</i>	
		<i>Narratio Hiſtorica. 30.</i>	
		<i>Civilis.</i>	

I N D E X.

<i>Civilis, ibid. In negotiis</i>		<i>Olea.</i>	188
<i>& personis posita.</i>	29	<i>Oligarchia.</i>	89
<i>Narratio brevis ex oratione</i>		<i>Olympici victores.</i>	228
<i>ne Ciceronis pro Ligario.</i>		<i>M. Oppius.</i>	369
40.		<i>Oracula Delphica, & Py-</i>	
<i>Narrationis Poëticae tria</i>		<i>thia.</i>	113
<i>genera.</i>	29	<i>Oratores.</i>	29
<i>Nanpactus.</i>	200	<i>Orpheus.</i>	212
<i>Nauplius.</i>	205	<i>Ossa & Olympus.</i>	112
<i>Nauta naturâ sceleratissimi.</i>	145	<i>Ostentatoris pecuniarum de-</i>	
<i>Neceffitas.</i>	467	<i>scriptio.</i>	319. seqq.
<i>Nelens.</i>	205	P.	
<i>Neptunus.</i>	204	<i>Pædagogia.</i>	50
<i>Nestor.</i>	205	<i>Pæones.</i>	252
<i>Ninus.</i>	34	<i>Pagasa.</i>	264
<i>Niobe.</i>	290. 397. seqq.	<i>Palamedes.</i>	208
<i>Nocere sibi infamia est.</i>	449	<i>Pallas.</i>	204
<i>Noë ebrins.</i>	465	<i>Pallene.</i>	263
<i>Non omnia possumus omnes</i>		<i>Panegyris quid.</i>	47
77.		<i>παῖδες τυμᾶ.</i>	52
<i>Nama Pompilius.</i>	72	<i>παῖδες τριῶν.</i>	51
<i>Næstoria.</i>	51	<i>Parentes honorandi.</i>	371.
<i>Nycteis.</i>	307	372. 373.	
O.		<i>Paris vituperatur.</i>	266
<i>Obediendum Deo.</i>	70.	<i>Parricidii pœna.</i>	266. 376
446. 447. praeceptoribus.	444	<i>Parthenope.</i>	21
<i>Obedientia.</i>	174	<i>Pasiphaë.</i>	142
<i>Obses.</i>	262	<i>Pastor bonus.</i>	102. 103
<i>Occasio peccatorum vitanda.</i>	459	<i>παῖς.</i>	296
<i>Odyssæa.</i>	3	<i>Patria loquens.</i>	293
<i>Oenone.</i>	267	<i>Patria amor.</i>	88
<i>Officium.</i>	52	<i>Patroclus.</i>	295. seq.
<i>Okades.</i>	252	<i>Paulus Apostolus.</i>	127. 199
		<i>Pauperes.</i>	93. 103.
		<i>Paupertas.</i>	91. 92. 96.
		97. 98. 361.	
		X 4	Pæ.

I. N. D. E. X.

<i>Phaupertas ignavia comes.</i>	<i>Phocylides.</i>	64
20. <i>oritur ex crapula.</i>	<i>Phœbades.</i>	113
450. 456. 457. 460. 462	<i>Phœbus.</i>	ibid.
<i>Phaupertas laudata.</i> 92. 93	<i>Phormio.</i>	271
94. 96. 97.	<i>Phrygia.</i>	266
<i>Pausanias.</i> 264	<i>Phibia.</i> 276. 280	
<i>Peccata sunt macula & stig-</i>	<i>Phyton.</i>	112
<i>mata anima.</i> 447. <i>sera</i>	<i>Pietas.</i> 452. 453	
<i>illorum eradicatio sape</i>	<i>Pietas in parentes.</i> 371	
<i>frustranea.</i> 459	372.	
<i>Pecunia.</i> 87. 178	<i>Pisistratidarum fons.</i> 326	
<i>Pecunia corruptela.</i> 92	<i>Plathea.</i> 200	
<i>Pecunia obediunt omnia.</i> 59	<i>Plato.</i> 20. 43. 48. 49. 62.	
<i>Pedum vacillatio.</i> 457. 460	63. 66. 74. 100. 204.	
<i>Pelasgia.</i> 200	<i>Q. Plemminius.</i> 103	
<i>Pelrus.</i> 281. 282	<i>Podarces.</i> 267	
<i>Peltas.</i> 313	<i>Pœtarum laus.</i> 136. 150.	
<i>Pella.</i> 257. 261	<i>Pœtarum ineptia.</i> 107. 111	
<i>Peloponnesus.</i> 200	<i>Pœtica narrationis tria ge-</i>	
<i>Peneus.</i> 112	<i>nera.</i> 29	
<i>Pericles.</i> 203	<i>Pompejus.</i> 40. 324	
<i>περίχνοσι.</i> 29	<i>Pomponius Latens.</i> 93	
<i>Perseus.</i> 184. 318. 325	<i>M. Porcii Catonis Cos. o-</i>	
<i>Petrus Mosellanus.</i> 13. 122	<i>ratio de fado Bacchana-</i>	
166. •	<i>lium ritu.</i> 129	
<i>Phalaridis vituperatio.</i>	<i>Porci Acarnanii.</i> 151	
265.	<i>Portentum monstrosum e-</i>	
<i>Phera.</i> 263	<i>brietas.</i> 459	
<i>Philippi Macedonum Re-</i>	<i>Portunus.</i> 204	
<i>gis laus.</i> 210. <i>seqq. vi-</i>	<i>Portus descriptio.</i> 322	
<i>superatio.</i> 257. <i>genealo-</i>	<i>Potidas.</i> 265	
<i>gia.</i> 261. <i>seq. distum.</i>	<i>Præexercitamenta quatu-</i>	
268. <i>seq. mors.</i> 263	<i>ordecim.</i> 2	
<i>Philosophia.</i> 124. <i>ex quibus</i>	<i>Præfabulatio.</i> 1	
<i>constet.</i> 125	<i>Priamus.</i> 267. 281	
<i>Philo Academicus.</i> 285	<i>Primitia.</i> 139	
	πρῶ-	

I N D E X.

<i>πρόβολος.</i>	283	<i>Reipublica status triplex.</i>	
<i>Procrustes.</i>	265		89.
<i>Progymnasmatum species.</i>		<i>Res amplificandi ratio.</i>	251
2.		seqq.	
<i>προμύθεον.</i>	1	<i>Rex avium Aquila.</i>	25
<i>Protopographia.</i>	319	<i>Rhetores.</i>	29
<i>Protopopæia.</i>	288. 289. 293	<i>Romani cives.</i>	199
<i>Providentia.</i>	348	<i>Rosa.</i>	28. 31. 32
<i>Prudentia.</i>	355. 458		
<i>ψύχ.</i>	256	S.	
<i>Ptolomæus Lagi filius.</i>	103	<i>Sacrilegus.</i>	170. seq.
<i>Puer furax.</i>	9	<i>Saguntini.</i>	273
<i>Pugna Pedestres.</i>	321	<i>Samii.</i>	74
<i>Pulchritudo triplex.</i>	137	<i>Sanctitas.</i>	452. 453
<i>Punica fides.</i>	272. 273	<i>Sanitas corporis.</i>	457. men-
<i>Puniendi causa tres.</i>	51. 52	tis.	458. 464
<i>Pateoli.</i>	147	<i>Sapiens.</i>	146
<i>Pydna.</i>	263	<i>Sapientia.</i>	64. 205. seqq.
<i>Pylæ.</i>	201	<i>Sapientia laus.</i>	183. 203.
<i>Pyramides.</i>	325. seq.	205. ejus conservatrix	
<i>Pyramus & Thysbe.</i>	33.	<i>semperantia.</i>	458. 460.
seq.		464.	
<i>Pythagoras.</i>	47	<i>Sapientes.</i>	184
<i>Pythagorica litera.</i>	44. 224	<i>Satietas omnium rerum.</i>	79
<i>Pythia.</i>	112. 113	<i>Saturnus.</i>	20
<i>Pythius.</i>	112	<i>Scarabeus.</i>	13
<i>Python.</i>	ibid.	<i>Scilurus Scythæ.</i>	50
		<i>P Scipio.</i>	22. 23. 188
R.		<i>Sciron.</i>	306
R <i>Rationales fabula.</i>	9	<i>Senectus.</i>	375
<i>Refutatio seu Destructio.</i>	106. 107. 110	<i>Senectus laudabilis.</i>	354
<i>Reges vocabantur Dii.</i>	205	355.	
206.		<i>Senectus non est molesta.</i>	
<i>Reinhardi Hadamarii do-</i>		ibid.	
<i>mus.</i>	327	<i>Sententia. cap. xv. pag. 82.</i>	
		<i>unde dicta. 82. 85. Ex-</i>	
		<i>hor-</i>	

I N D E X.

<i>hortans, dehortans.</i>	82.	<i>Sas.</i>	150.151
<i>Enunciatio, simplex, com-</i>		<i>Sybaris.</i>	5
<i>posita, probabilis, vera,</i>		<i>Sybaris.</i>	5
<i>superlata.</i>	82. 88. 89.	<i>Sybaritica fabula.</i>	6
<i>90. 91. ejus tractatio.</i>		<i>Sybaritas mollities perdita.</i>	
83.		6. 7.	
<i>Senum lac vinum.</i>	471.472	<i>Σύγκρισις.</i>	275
<i>Sepulchrum divinum.</i>	24	<i>Syphax.</i>	95
<i>Seriphus.</i>	199		
<i>Serpentum descriptio.</i>	338	T.	
<i>Servus Dei.</i>	447	<i>Agus.</i>	253
<i>Simia.</i>	11	<i>Tantalus.</i>	298
<i>Sirenes.</i>	21. 22	<i>Tarquinii.</i>	105. 106
<i>Sobrietas.</i>	166. 167. 456	<i>Tarquinus papaverum ca-</i>	
<i>Socrates.</i>	58. 66. 68. 78.	<i>pita decutiens.</i>	45. 46
130. 146.		<i>L. Tarquinus Lucanus.</i>	
<i>Solon.</i>	205. 367	105.	
<i>Somnolentia.</i>	100. seq.	<i>Sextus Tarquinus.</i>	106
<i>Somnolentus.</i>	ibid.	<i>Taxiteles.</i>	45
<i>Somnus nimius.</i>	66	<i>Tellus loquens.</i>	294
<i>Sophista.</i>	29	<i>Temeritas.</i>	208
<i>Sophocles.</i>	374	<i>Temetum.</i>	150. seq. 165
<i>Σωφροσύνη.</i>	167	<i>Tempe.</i>	112
<i>Socrates.</i>	74	<i>Temperantia.</i>	348. 377.
<i>Sparta.</i>	217. 347. 358	456. seq.	
<i>Sphaeria.</i>	201	<i>Templum Spiritus Sancti.</i>	
<i>Stadium.</i>	326	453. 454.	
<i>Staphylus Tyrrenus.</i>	231	<i>Temulentia.</i>	164. seq.
<i>Stentoreus clamor.</i>	471	<i>Terentius Varro.</i>	64
<i>Sthenelcides.</i>	203	<i>Terra mater omnium.</i>	139
<i>Stilpo Megarensis.</i>	67	<i>Theba.</i>	262
<i>Stoici.</i>	187	<i>Thebani.</i>	ibid.
<i>Stoicorum Apathia.</i>	4	<i>Themistocles.</i>	3. 199
<i>Stomachi nausea.</i>	457. 460	<i>Θορυγέειν quid.</i>	25
<i>Subversio.</i>	106. 107. 110	<i>Theodorus Philosophus.</i>	58
<i>Suffenus.</i>	305	<i>Theodorus Gadareus Rho-</i>	
		<i>tor.</i>	102
			<i>Theo-</i>

I N D E X.

<i>Theodosii Imperatoris fa-</i>	<i>Tutores Demosthenis, passi-</i>
<i>ctum.</i> 249	<i>mi.</i> 209. 210
<i>Theognis.</i> 83. 91. 104. 306	<i>Tyberis.</i> 152
<i>Theophrastus.</i> 148	<i>Tyrannicidarum premia.</i>
<i>Theopompus.</i> 227	160.
<i>Thersites.</i> 187. 190	<i>Tyrannis.</i> 97. 155
<i>Thesis, cap. XIII. pag. 339</i>	<i>Tyrannidis affectator.</i> 153.
<i>exemplum.</i> 340. <i>Civilis.</i>	<i>seq.</i>
339. 345. <i>Contemplati-</i>	<i>Tyrannus.</i> 153. <i>seq.</i> 159.
<i>va.</i> 339. 346.	<i>seq.</i>
<i>Thesios, & Loci communis</i>	V.
<i>differentia.</i> 344. 345	<i>VAccei.</i> 254. 255
<i>Thesprotis.</i> 322	<i>M. Valerius Corv-</i>
<i>Thetis.</i> 282. <i>seq.</i>	<i>nus.</i> 152
<i>Thomas Aquinas.</i> 124. 126	<i>Valerius Publicola.</i> 367
<i>Thomyris regina.</i> 36. 37.	<i>Valetudinem ladit intempe-</i>
331.	<i>rantia.</i> 446. <i>seq.</i> 457
<i>Thracas.</i> 58	<i>Veneris descriptio.</i> 320
<i>Thracia.</i> 263	<i>Venus.</i> 7
<i>Thracius homo.</i> 4	<i>Venus, & membra corporis</i>
<i>Thrasius Eunomus.</i> 209	<i>reliqua.</i> 3
<i>Thucydides.</i> 199. 203	<i>Vermiculorum motus immi-</i>
<i>Thucydidis laus.</i> 181. <i>seq.</i>	<i>nente morte.</i> 451
<i>patria, majores &c. ibid.</i>	<i>Vigilantia.</i> 86. 95
<i>Thysbe.</i> 33. <i>seq.</i>	<i>Vinum.</i> 150. 230. <i>In vino</i>
<i>Tiberius, Caesar.</i> 102	<i>veritas.</i> 170
<i>Timoclea.</i> 52	<i>Vini usus.</i> 469. 471. 472.
<i>Tolosanum aurum.</i> 106	<i>abusus.</i> 470. 471. 472
<i>Topographia.</i> 322	<i>Vir praestantior muliere.</i>
<i>Topothesia.</i> <i>ibid.</i>	113.
<i>Trapezuntius.</i> 28	<i>Virgilius.</i> 73. 77. 79. 140
<i>Triballi.</i> 262. 263	143.
<i>Tripodes.</i> 113	<i>Virginitas.</i> 311
<i>Tripudium equorum.</i> 7	<i>Virgines temulenta.</i> 463
<i>Troja conditores.</i> 280. <i>fata.</i>	<i>Virtus labore comparatur.</i>
281. 283.	134.
	<i>Vita</i>

I N D E X.

<i>Vita humana.</i>	90. 91	<i>Ufus parens Sapientia.</i>	205
<i>Vites Tasia.</i>	188	<i>Valcanus.</i>	204
<i>Vituperatio, vituperium.</i>		<i>Vulgi perversitas.</i>	47
cap. IX. pag. 256. quæ		<i>Vulgus amicitiam utilitate</i>	
res vituperanda.	256.	probat.	305
	259. 260	<i>Vulpes & Erinaceus.</i>	9
<i>Ulysses.</i>	22. 89. 94. 98.	<i>Vulpes muscis obsita.</i>	4
	150. 151	<i>Vxor an ducenda.</i>	340. seq.
<i>Unus vir, nullus vir.</i>	78	non ducenda.	351
<i>Voluptas.</i>	12. 23. 348		
<i>Voluptas & dolor.</i>	12. 13		
<i>Urbes laudandi copiosa ra-</i>			
<i>tio.</i>	237. à conditore. 238.		
seq. ab aëris temperie			
240. seqq. ab agris, flu-			
minibus, publicis muni-			
tionibus, tectis, ipsisque			
civibus.	243. seqq. &c.		
<i>Urbes profugii.</i>	161		
<i>Urbis expugnata descri-</i>			
<i>ptio.</i>	321		

X.

X <i>Anthippus.</i>	269
<i>Xenocrates.</i>	44

Z.

Z <i>Elotypus Mars.</i>	28
<i>Zeno.</i>	187
<i>Zoilus.</i>	234

F I N I S.

